

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**MUZAFFER İZGÜ'NÜN ROMANLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ezgi KUMBASAR

**TRABZON
Eylül, 2011**

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**MUZAFFER İZGÜ'NÜN ROMANLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Ezgi KUMBASAR

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nce Yüksek Lisans
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Bilal KIRIMLI**

**Trabzon
Eylül, 2011**

KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir. 30/09/2011

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Bilal KIRIMLI

Üye : Prof. Dr. N. Nazan KARANİS

Üye : Prof. Dr. Osman Kemal KAYRA

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr Haluk ÖZMEN

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Ezgi KUMBASAR

30/09/2011

ÖNSÖZ

Son yıllarda dünyada yaşanan değişimler Türk toplumunu da etkilemekte, bazı değerlerde çözümler görülmektedir. Bu durum çocuklara değerleri kazandırmayı daha önemli hale getirmekte, gerek ailelerin gerek eğitimcilerin sorumluluğu her geçen gün artmaktadır. Ailede başlayan ve okullarda planlı hâle gelmesi gereken değerler eğitiminin verilmesinde öğretim programlarının büyük önemi vardır. Ne yazık ki değerler eğitimi için son derece uygun bir ders olan Türkçe dersinin programı da dahil olmak üzere ülkemizde öğretim programları değerlere yönelik önemli bir düzenlemeyi henüz içermemektedir.

Türkçe dersinin ana malzemesi olan edebi metinler öğrencilere değerleri aşıl原因abilecek önemli araçlardır. Kapsamlı değerler eğitimi içinse yalnızca bu edebi metinlerle sınırlı kalınmamalıdır. Elbette ki Türkçe dersine paralel olarak yapılacak okuma saatlerinde veya başka vakitlerde uygun kitapların okutulması değerler eğitiminin kalitesini de artıracaktır. Burada dikkat edilecek husus okutulacak kitapların değerler eğitimine uygun olması, milli ve evrensel değerleri içeren kitapların tercih edilmesidir. Bu doğrultuda işlenen Türkçe dersleri aracılığıyla vatanını seven, milli ve kültürel değerlerine sahip bireylerin yetiştirilmesi kolaylaşacak, Türkiye'nin güçlü bir devlet olması adına sağlam bir temel atılmış olacaktır. Nitekim hem eğitim sistemimizin hem de Türkçe dersinin temel amaçlarında biri budur.

Bu çalışmanın amacı 13-18 yaş grubu için uygun olduğu düşünülen ve defalarca basılan Muzaffer İzgü'nün romanlarını içerdiği değerler açısından incelemektir. Birinci bölümde araştırmanın problemi, ikinci bölümde konuyla ilgili kavramsal çerçeve, üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi, dördüncü bölümde elde edilen bulgular yer almıştır.

Çalışmalarında bilgi birikimi ve tecrübesi ile bana yol gösterip yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Bilal Kırımlı'ya, manevi desteğini her zaman arkamda hissettiğim aileme ve dostlarıma teşekkür ederim.

Eylül, 2011

Ezgi KUMBASAR

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa Nr.</u>
ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	VIII
ABSTRACT	IX
TABLolar LİSTESİ	X
KISALTMALAR LİSTESİ	XII
GİRİŞ.....	1-2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN GENEL ÇERÇEVESİ.....	3-17
1.1. Problem Durumu	3
1.2. Problem Cümlesi	8
1.3. Alt Problemler	8
1.4. Varsayımlar	9
1.5. Tezin Önemi ve Amacı	9
1.6. Konu ile İlgili Araştırmalar	12

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	18-87
2.1. Değerler Eğitimi	18
2.1.1. Değer Kavramı	18
2.1.2. Değerlerin Önemi ve İşlevi	22
2.1.3. Değerlerin Özellikleri.....	25
2.1.4. Değerlerin Sınıflandırılması	27
2.1.4.1. Spranger'ın Değer Sınıflandırması.....	27
2.1.4.2. Rokeach'ın Değer Sınıflandırması	28
2.1.4.3. Schwartz'ın Değer Sınıflandırması	29
2.1.5. Değer Eğitimi	31
2.1.6. Değer Eğitimi Yaklaşımları	35
2.1.6.1. Değerleri Telkin Etme, Aşılama.....	35
2.1.6.2. Değerleri Belirginleştirme, Açıklama	37
2.1.6.3. Değer Analizi	40

2.1.6.4. Ahlaki Muhakeme	42
2.1.6.4.1. Adil Topluluk Okulları	45
2.1.6.5. Karakter Eğitimi	46
2.1.6.6. Değerlerin Eğitiminde Gizil Güç: Örtük Program	51
2.1.6.7. Vatandaşlık Eğitimi	52
2.1.7. Değer Eğitiminde Aile	55
2.1.8. Değer Eğitiminde Okul	56
2.1.9. Değer Eğitiminde Öğretmen	58
2.1.10. Türk Milli Eğitim Sisteminde Değerler	59
2.1.11. Türkçe Dersi ve Değerler Eğitimi	64
2.2. Edebiyat ve Eğitim	68
2.2.1. Edebiyatın Değerleri Aktarmadaki Rolü	68
2.2.2. Roman	71
2.2.3. Romanın Çocuk Edebiyatındaki Yeri	73
2.2.4. Çocuk Romanlarının Taşınması Gereken Özellikler	74
2.2.5. Türk Edebiyatında Çocuk Romanları	75
2.3. Muzaffer İzgü	77
2.3.1. Muzaffer İzgü'nün Hayatı	78
2.3.2. Muzaffer İzgü'nün Edebi Kişiliği	80
2.3.3. Muzaffer İzgü'nün Çocuk ve Çocuk Edebiyatı ile İlgili Görüşleri	83
2.3.4. Muzaffer İzgü'nün Eserleri	85
2.3.4.1. Çocuk Kitapları	85
2.3.4.2. Öyküleri	86
2.3.4.3. Romanları	86
2.3.4.4. Tiyatro ve Radyo Oyunları	86
2.3.4.5. Muzaffer İzgü'nün Aldığı Ödüller	87

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM	88-89
3.1. Araştırmanın Modeli	88
3.2. Evren	88
3.3. Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi	89

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR	90-187
-------------------------------	--------

4.1. Adil Olma Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	90
4.2. Aile Birliğine Önem Verme Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	94
4.3. Alçakgönüllü Olma Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	99
4.4. Arkadaşlık Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar.....	100
4.5. Barış Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar.....	103
4.6. Bilimsellik Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	105
4.7. Cesur Olma Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar.....	108
4.8. Çalışkanlık Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	111
4.9. Dayanışma Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	116
4.10. Dürüstlük Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	119
4.11. Fedakârlık Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	123
4.12. Hoşgörü Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	126
4.13. İffetli Olma Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	129
4.14. Kanaatkârlık Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	133
4.15. Misafirperverlik Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	137
4.16. Özgürlük Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	141
4.17. Sabırlı Olma Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar.....	144
4.18. Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	147
4.19. Saygı Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	152
4.20. Sevgi Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	156
4.21. Sorumluluk Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	166
4.22. Temiz Olma Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	170
4.23. Tutumlu Olma Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar.....	175
4.24. Vatanseverlik Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	178
4.25. Yardımseverlik Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	181
SONUÇ VE ÖNERİLER	188-199
YARARLANILAN KAYNAKLAR	200-209
EKLER	210-227
ÖZGEÇMİŞ	

ÖZET

Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi

Bu araştırmanın temel amacı Muzaffer İzgü'nün romanlarını değerler eğitimi açısından incelemektir. Araştırmanın birinci bölümünde problem durumuna bağlı olarak alt problemler, tezin önemi ve amacı, sınırlılıklar, sayıtlılar belirtilmiş; konuyla ilgili araştırmalara kısaca yer verilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde değer tanımı, işlevi, özellikleri, sınıflandırılması, değer eğitimi, değer eğitimi yaklaşımları, Türk Milli Eğitim Sisteminde değerler, Türkçe dersinde değerler eğitimi, edebiyatın değerleri aktarmadaki rolü, roman türünün özellikleri, Muzaffer İzgü'nün hayatı, edebi kişiliği ile ilgili kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur.

Araştırmada betimsel nitelikte tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini yazarın 1971-2003 yılları arasında yayımlanan 12 romanı oluşturmaktadır. Araştırma için öncelikle Sosyal Bilgiler ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı'ndaki değerler baz alınarak 25 değer yer aldığı bir liste oluşturulmuştur. Romanlar listede yer alan değerler doğrultusunda teker teker taranmıştır. Taramanın ardından elde edilen veriler not alınmıştır. Her değer için ayrı başlık açılarak ilgili değer tanımlanmış, değer bulunduğ u sayfa numaralarını gösteren tablolar eklenmiştir. Ardından eserlerde değer hangi boyutlarıyla işlendiğ i romanlardan alıntılarla ifade edilmiş, değerlerle ilgili sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırma sonunda romanlarda en çok sevgi değerine rastlanılmıştır. Sevgi değerini sırasıyla saygı, yardımlaşma, çalışkanlık ve temizlik izlemiştir. Alçakgönüllü olma değeri romanlarda hiç tespit edilmemiştir. Eserlerde en az yer alan değerler ise sırasıyla barış, tutumlu olma, bilimsellik ve cesur olmadır.

Sigara ve içki içen kahramanlara sıkça yer verilmesi sağlıklı olmaya önem verme değeri ile çelişmiş, özellikle içki sahnelerinin ve argo ifadelerin romanlarda bulunması değerler eğitimi açısından eserlere ait olumsuz özellikler olarak tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değerler Eğitimi, Roman, Muzaffer İzgü.

ABSTRACT

Muzaffer İzgü's Novels Examined for Values Education

The basic aim of this research is to examine Muzaffer İzgü's novel in terms of values' education. In the first part of the research, a conceptual area about the definition, function, feature, classification of value; education of value, approaches of value education, values of Turkish education system; the roles of education for transferring values, the features of novel, the life's of Muzaffer İzgü, his literary personality is composed.

Descriptive scanning model is used in the research. The universe of the research is composed with author's twelve novels that one published between 1971 and 2003. Sampling group is composed with these 12 work of art.

First of all, a list with 25 value according to the values in education programs of Social Science and Religious Culture and Ethics is composed. Novels are scanned in the line with the values in the list one by one. The data that are obtained after the scanning are made notes. Titles for each value are determined and related value is introduced. The tables that are shown the numbers of value's page one added. Then, the dimensions of the value that are explained in the work of art are expressed with the quotation from novels and results about values are appeared.

In the end of the research, affection values is encountered mostly in the novels. Respect, solidarity, diligence, cleanliness follow the affection value. Value of modesty is not determined in the novels. The values that one mentioned at least in the novels are peace, frugality, science, courage. Characters who smoke and drink alcohol are stated very much and this contradicts with the value of importance of health. Especially, scenes of alcohol and slang which are invalid in the novels are stated that as a negative feature of novels.

Key Words: Value, Value Education, Novel, Muzaffer İzgü.

TABLolar LİSTESİ

Tablo Nr.	Tablo Adı	Sayfa Nr.
1.	Schwartz Değer Listesi'ndeki Değerlerin Birey Düzeyi GÜdÜsel Tipleri.....	29
2.	Muzaffer İZgÜ'nün Romanlarında Adil Olma Değeri'nin Dağılımı	91
3.	Muzaffer İZgÜ'nün Romanlarında Aile Birliğine Önem Verme Değeri'nin Dağılımı	95
4.	Muzaffer İZgÜ'nün Romanlarında Arkadaşlık Değeri'nin Dağılımı.....	101
5.	Muzaffer İZgÜ'nün Romanlarında Barış Değerinin Dağılımı	104
6.	Muzaffer İZgÜ'nün Romanlarında Bilimsellik Değeri'nin Dağılımı	107
7.	Muzaffer İZgÜ'nün Romanlarında Cesur Olma Değeri'nin Dağılımı.....	109
8.	Muzaffer İZgÜ'nün Romanlarında Çalışkanlık Değeri'nin Dağılımı	112
9.	Muzaffer İZgÜ'nün Romanlarında Dayanışma Değeri'nin Dağılımı	117
10.	Muzaffer İZgÜ'nün Romanlarında Dürüstlük Değeri'nin Dağılımı	120
11.	Muzaffer İZgÜ'nün Romanlarında Fedakârlık Değeri'nin Dağılımı	124
12.	Muzaffer İZgÜ'nün Romanlarında Hoşgörü Değeri'nin Dağılımı	127
13.	Muzaffer İZgÜ'nün Romanlarında İffetli Olma Değeri'nin Dağılımı.....	130
14.	Muzaffer İZgÜ'nün Romanlarında Kanaatkârlık Değeri'nin Dağılımı.....	134
15.	Muzaffer İZgÜ'nün Romanlarında Misafirperverlik Değerinin Dağılımı.....	138
16.	Muzaffer İZgÜ'nün Romanlarında Özgürlük Değeri'nin Dağılımı	142
17.	Muzaffer İZgÜ'nün Romanlarında Sabırlı Olma Değeri'nin Dağılımı.....	145
18.	Muzaffer İZgÜ'nün Romanlarında Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değerinin Dağılımı.....	148
19.	Muzaffer İZgÜ'nün Romanlarında Saygı Değeri'nin Dağılımı	153
20.	Muzaffer İZgÜ'nün Romanlarında Sevgi Değeri'nin Dağılımı	158
21.	Muzaffer İZgÜ'nün Romanlarında Sorumluluk Değeri'nin Dağılımı.....	167
22.	Muzaffer İZgÜ'nün Romanlarında Temiz Olma Değeri'nin Dağılımı.....	171

23.	Muzaffer İzgü'nün Romanlarında Tutumlu Olma Değeri'nin Dağılımı.....	176
24.	Muzaffer İzgü'nün Romanlarında Vatanseverlik Değeri'nin Dağılımı.....	179
25.	Muzaffer İzgü'nün Romanlarında Yardımseverlik Değeri'nin Dağılımı.....	182

KISALTMALAR LİSTESİ

EDAM	: Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmaları Merkezi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
DEM	: Değerler Eğitimi Merkezi
Çev.	: Çevirmen
Ed.	: Editör
vb.	: ve benzeri

GİRİŞ

Özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın ardından dünyada görülen hızlı değişimler insanları değiştirmekte, toplumun temel taşlarından olan değerler de bu değişimden etkilenmektedir. Çalışkanlık, hoşgörü, sorumluluk, saygı gibi değerler eskiye oranla önemini yitirmekte; tembellik, bencillik, sorumsuzluk özellikle gençler arasında hızla yayılmaktadır. Gençler manevi değerlerden ziyade maddi değerlere yönelerek bitmez tükenmez isteklerin tutsağı olmaktadır. Yaşanan bu tür olumsuzluklar ciddi bir ciddi bir yozlaşmayı beraberinde getirmektedir. Yaşanan olumsuzluklara karşın sağlıklı bir toplumsal yapının devamı için o toplumu ayakta tutacak değerlerin yeni nesillere kazandırılması elbette ki önemlidir. Ailede başlaması gereken bu eğitim çocuğun yaşadığı diğer sosyal çevre tarafından da desteklenmeli ve bilhassa eğitim öğretim kurumlarında devam etmelidir. Özellikle Türkçe dersi gibi hayata dair konuların işlendiği dersler değerleri aktarmada etkili olabilir. Türkçe dersinin ana malzemesi olan edebi metinler uygun bir şekilde seçildiğinde çocuklara ve gençlere değerleri kazandırmada etkin rol oynayabilir. Bu metinler okuyucularına yaşamın türlü durumlarını sergileyerek onları kendi dünyasına çağırır. Edebi metinlerin hayalî dünyasına giren çocuklar ve gençler burada sergilenenlerden ve anlatılanlardan bir şekilde etkilenerek hayata ait doğruları ve yanlışları fark edebileceklerdir.

Değerler eğitiminin sağlıklı olabilmesi için sadece ders saatleriyle sınırlı kalınmamalı, derslerde kazandırılanlar okuma kitapları ile desteklenmelidir. Çünkü kitaplar çocuklara yeni bakış açıları kazandırma, deneyimlerini zenginleştirme ve okuma alışkanlığı edindirmenin yanı sıra içerdiği değerlere yönelik iletilerle çocuğun sağlam bir karakter kazanmasına da yardımcı olabilmektedir. Bilindiği üzere insanlar kendilerine doğrudan nasihatle bulunulmasından hoşlanmaz ve çoğunlukla nasihat pek işe yaramaz. Oysa mesajını dolaylı yoldan aktaran, nelerin doğru olduğunu ve nasıl davranılması gerektiğini yine dolaylı olarak hissettiren kitaplar çocukları daha kolay etkileyebilir; iyi ve güzel olanı benimsemelerini sağlayabilir. Hikâye, masal, roman gibi edebi türlerde

yazılmış kitapların içerdığı değerler bakımından zengin olması değerler eğitimine çok yönlü ve güçlü bir boyut kazandırır.

Bu çalışmada gerek öğretmenlere gerek anne babalara yol göstermek adına çocuk ve gençlere yönelik eserleriyle öne çıkan Muzaffer İzgü'nün romanları ilettiği değerler açısından incelenmiştir. Araştırmada var olan bir durumu ortaya koymak amaçlandığı için betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın özünü oluşturan problem durumu etraflıca açıklanarak problem cümlesi ve alt problemler belirlenmiş; varsayımlar, araştırmanın amacı ve önemi ortaya konmuş ve konuyla ilgili çalışmalara değinilmiştir. İkinci bölümde kavramsal çerçeve ele alınarak çalışmanın alt yapısını oluşturan kavramlar üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi için seçilen araştırma modeline, çalışmanın evrenine, elde edilen verilerin nasıl değerlendirildiğine yer verilmiştir. Dördüncü bölümde seçilen yirmi beş değer için ayrı ayrı başlık açılmış, söz konusu değerlerle ilgili bulgular romanlardan alıntılarla sergilenmiş ve bu değerlerle ilgili elde edilen sonuçlar ifade edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN GENEL ÇERÇEVESİ

1.1. Problem Durumu

Tarihin eski çağlarından beri eğitim insanlık için en önemli faaliyet olarak görülmüştür. Daha iyi, daha başarılı, daha üstün insan olarak hayatı yaşamak isteği, insanları hayata hazırlanma çabalarına itmiştir. Bu çabalar bir devinim içinde günümüze kadar gelmiş ve devam etmektedir.

Hayata hazırlanması gereken insan, yaşaması için gerekli olan maddi ihtiyaçları karşılama becerilerinin yanında, birlikte yaşadığı insanlarla uyum içinde olmak zorunda kalmıştır. Hayatını diğer insanlarla birlikte sürdürebilmesi için o insanlarla paylaşabileceği ve ortak hayatlarına yön verebilecekleri çeşitli kabulleri, değerleri kabul etmiştir. Eğitim, çeşitli bilgi ve becerileri kazandırarak aynı zamanda içinde bulunduğu toplumun değerlerinin de farkına vardırarak insanı hayata hazırlama sürecidir.

Yapılan eğitim tanımlarına bakıldığında çeşitli bilgi ve becerilerin kazandırılmasının yanında eğitimin, bireyi toplumla uyumlu hâle getirme süreci olduğu görülür:

Gökçe (2000: 125), eğitimi toplumsal yaşama uyum için kültürel norm ve değerleri genç kuşaklara aktarma; onların fiziksel, düşünsel ve ahlaki gelişimlerini oluşturma ve toplumsal hareketliliği gerçekleştirme aracı olarak tanımlar.

Dönmez (2002: 110)'e göre eğitim, bireylerin toplumsallaştırılması ve toplumsal değerlerin bireylere kazandırılmasıdır.

Variş (1985: 5), eğitimi “kişinin toplumsal yeteneklerinin ve optimum kişisel gelişiminin sağlanması için, seçkin ve kontrollü bir çevreyi ve okul etkinliklerini içine alan sosyal bir süreç” olarak tanımlar.

Eğitimi kasıtlı bir kültürleme süreci olarak gören Şişman (2006: 3-6) eğitimin, bireyin yaşantısı içinde kazandığı bilgi, beceri, alışkanlık, değer ve tutumların bütünü olduğunu ifade eder.

Farklı yazarlardan alınan bu tanımların ortak noktası, her bir tanımın bireylere değerleri aktarmada eğitimin rolünü vurgulamış olmasıdır. Eğitimin görevlerinden biri bireylere ait olduğu toplumun değerlerini sağlıklı bir şekilde iletmek ve bu yolla onların topluma uyumunu kolaylaştırmaktır. Çünkü birey ancak eğitim aracılığıyla içinde bulunduğu grubun değer yargılarını, inançlarını, gelenek ve göreneklerini öğrenir ve öğrendiklerini kendine rehber edinerek diğer insanlarla olan ilişkilerinde bu değerlere göre hareket eder. Doğan (2002: 145), bir toplumda yaşamının o topluma ait değerleri, inançları, alışkanlıkları kısacası toplumun yaşam tarzını öğrenmeyi kaçınılmaz olarak beraberinde getirdiğini, bu aşamada ise devreye eğitimin girdiğini ifade eder.

Eğitimin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor olmak üzere üç boyutu vardır. Araştırmanın konusu olan değerler, eğitimin duyuşsal boyutu içerisinde yer alır. Bean (1990’dan aktaran: Bacanlı, 2006: 9) duyuşsal eğitimin kişisel ve toplumsal gelişimle yakından ilgili olduğunu ifade ederek; değerler, ahlak, etik, inançlar, sosyal eğilimler, takdir duyguları, beklentiler ve tutumları içeren tüm yaşantıların eğitim programlarının duyuşsal boyutunu oluşturduğunu dile getirir. Jarolimek (1990’dan aktaran: Bacanlı, 2006: 10)’e göre duyuşsal eğitim bazı bilimleri, değer, inanç, tutum gibi psikolojik yapıların bazı yönlerini ve karakter gelişimini içerir.

Bacanlı (2006: 10) da insanoğlunun duyuşsal tarafını tercihler, seçimler, duygular, inançlar, beklentiler, tutumlar, takdir duyguları, değerler ve ahlakın oluşturduğunu ifade ederek duyuşsal eğitimin bu yapıların tümüyle ilişkili olduğunu dile getirir.

Eğitimde duyuşsal boyutun ihmal edilmesi, insanların sahip olduğu önemli bir potansiyelin de göz ardı edilmesine neden olacaktır. Çünkü insanların başarılı olabilmesi

için yalnızca bilişsel ya da psikomotor becerilere sahip olması yeterli değildir. Aynı zamanda değerlerden, inançlardan, tutumlardan, ahlaktan oluşan duyuşsal alanda belirli bir yetkinliğe ulaşmış olması gerekir. Dolayısıyla duyuşsal eğitim hem bireyin kendisi hem de içinde bulunduğu toplumun geleceği için vazgeçilmez bir unsurdur.

Ahlak ve karakter eğitimi ile ilgili birçok çalışması bulunan Kanad (1951'den aktaran: Akbaş, 2008: 10), okulların işlevinin onur sahibi, adil, cesur, görev bilinci yüksek, namuslu kısacası ahlaki karakterli kuşaklar yetiştirmek olduğunu söyleyerek değer eğitimi ön plana çıkarmıştır. Arslanoğlu (2005: 77) ise Türk değerleri üzerine yazdığı makalesinde değerlerin neden önemli olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

Duyuşsal boyut içerisinde yer alan değerlerin bu derece önemli olmasının sebeplerinden biri de bir ulusu var eden ve onu sonsuza kadar yaşatacak olan başlıca unsurlar olmalarıdır. Değerlerini kaybeden ulusların ulusal kimlikleri de kaybettiklerini tarih bize göstermektedir. Dünyada bunun en acı örneklerini veren yine Türklerdir. Örneğin Türk akınlarıyla başa çıkamayan Çinliler, Türklere karşı kendilerini savunmak için Çin Seddi'ni yapmışlar fakat bu sorunlarını çözmeyince Türklere baş etmenin yolunu kültür emperyalizminde bulmuşlardır. Çin kültürünün etkisiyle Türkler Çince adlar almış ve Çin kültürünü benimseyerek Türklüklerini kaybetmişlerdir.

Sadece bireyin kendisi için değil, ulusların istikbali için de bu derece öneme sahip olan değerlerin aktarıldığı başlıca iki kurum sırasıyla aile ve okuldur. Birey bu iki kurum aracılığıyla ait olduğu toplumun ahlaki norm ve yargılarını, gelenek ve göreneklerini öğrenir.

Aile ve okulda kazanılan değerler edebi eserler yoluyla pekiştirilebilir. Çünkü edebi eserler özellikle de çocuklara değerleri aktarmada etkili araçlardır. Nitekim okul, çocuklara yaşadıkları toplumun değerlerini aktarırken edebi eserlere başvurur. Aydemir (2010: 52) edebi metinlerin eğitimdeki rolünü şu şekilde ifade eder:

Kaldı ki eğitim okulda başlayıp okulda biten bir olay değil, insanı bir ömür boyu etkileyen, çekip çeviren aynı zamanda çekilip çevrilen dinamik bir olgudur. Yani görülüyor ki insanın eğitilmesinde, okulun fonksiyonunun bittiği yerde, edebi eserler eğitim görevlerini sürdürmeye devam etmektedir.

“Eğitimin temelini dil ve edebiyat, dil ve edebiyatın temelini de edebi eserler oluşturur. Dolayısıyla çocukların eğitilmesinde edebi eserlerin önemli bir yeri vardır.” (Zengin ve Zengin, 2007: 9). Bu eserler toplumların yaşamına ayna tutarak onların yaşam biçimlerini, gelenek, görenek ve değerlerini gelecek nesillere aktarır. Toplumsal yaşamda var olan unsurlar hem yazılı hem de sözlü edebiyat ürünleri aracılığıyla, yüzyıllar boyunca kültürümüz ve öz değerlerimiz biçiminde varlığını sürdürür. Bu açıdan bakıldığında edebi eserler, bir yandan değerleri koruyup gelecek nesillere aktarırken; diğer yandan aynı değerleri okuyucusuna kazandırır (Yaman ve diğerleri, 2009: 114).

Bugüne bakıldığında toplumun temel taşlarından olan değerlerde ciddi bir yozlaşma olduğu görülmektedir. Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye’de de yaşanan ekonomik ve sosyal değişimler toplumun değerler sistemini etkilemekte; yaşam koşullarının teknolojiyle beraber değişmesi insanları bazı değerlerden uzaklaştırmaktadır. Nitekim insanlar internet aracılığıyla dünyanın öbür ucunda yaşayan insanlarla iletişim kurabilirken aynı yaşam alanını paylaştığı komşularını tanımamaktadır. Şiddet, bencillik, hoşgörüsüzlük, hak yeme, saygı ve sevgi eksikliği bir kartopu gibi büyüyerek artmakta; insanları birbirinden uzaklaştırarak yalnızlığa itmektir.

İnsanoğlunun değerlerinden uzaklaşması sonucu ortaya çıkan olumsuzluklara dikkat çeken Kılınç ve Akyol (2009: 3) bu sorunları çözmek için eğitimin, özellikle de değerler eğitiminin gözden geçirilmesini savunmaktadır:

Evrensel bildirilerde, kişilerarası ilişkilerde, toplumsal hayatta sevgi, barış, hoşgörü, adalet gibi değerler hep vurgulandığı halde çağımızda savaflara, cinsel istismar ve terör olaylarına, şiddet ve menfaat merkezli eylemlere sıkça rastlanmaktadır. Bu noktada değerlere sahte bağlanma, çıkar duygusuyla hareket edip “öteki bilinç”inden yoksun olma göze çarpmaktadır. Bu gelişmeler karşısında eğitim her zaman olduğu gibi yine kendine pay çıkarmalı ve değerler eğitimi yeniden sorgulanmalıdır.

Günümüzde değerlerin giderek önemini kaybetmesi değerler eğitimi ön plana çıkarmıştır. Dünyanın birçok ülkesinde değerlerle ilgili araştırmalar yapılmakta, sempozyumlar düzenlenmekte, ülkeler eğitim programlarını değerler eğitimi doğrultusunda yeniden biçimlendirmektedir. Türkiye’de de bu konuda yapılan çalışmalar her geçen gün artmaktadır.

Ülkemizdeki temel eğitimin asıl amacı milli ve evrensel değerleri benimsemiş ve yaşamının her aşamasında onları kendine rehber edinen bireyler yetiştirmektir. Nitekim Milli Eğitim'in üç maddelik genel amaçlarına kısaca göz atıldığında amacın; Türk milletinin milli, ahlaki, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen; ailesini, vatanını, milletini seven; Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen; ahlak bakımından sağlıklı gelişmiş bir kişiliğe sahip; insan haklarına saygılı; hür ve bilimsel düşünme gücüne sahip; topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı bireyler yetiştirmek olduğu görülür.

Milli Eğitimin Genel Amaçları'nın yanı sıra Türkçe Öğretim Programı'nın Genel Amaçları da bizi değerler eğitime götürür. 9, 10 ve 11. maddelerde yer alan amaçlar doğrudan değerler eğitimi ile ilgilidir. İlk sekiz madde ise dolaylı olarak değerlere yer vermiştir.

Gerek Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları'nda gerekse bazı öğretim programlarının özel amaçları arasında değerleri aktarmak yer alsa da bugün ülkemizde gelinen nokta bu konuda ciddi eksiklikler olduğunu göstermektedir. Gençlerin bazı değerleri lüzumsuz görmesi; saygı, dürüstlük, adil olma, çalışkanlık gibi değerlerin eskiye oranla önemini kaybetmesi eğitimin, duyuşsal değerleri aşılama yetersiz olduğunun en büyük kanıtıdır. Değer eğitiminin ülkemizde başarısız olma sebeplerinden birinin pozitivist ve pragmatist eğitim anlayışından kaynaklandığını savunan Akpınar (2011: 37) bu konuda şunları dile getirmiştir:

Osmanlı'nın son döneminde, eğitim ve kültür sahalarında etkili olmaya başlayan pozitivism ve pragmatizm, Cumhuriyet ile birlikte etkisini daha da artırarak, eğitim sistemimizin temel dayanakları haline gelmiştir. Pozitivist ve pragmatist karakterli bu eğitim anlayışının özü, maneviyatı okuldan dışlayarak, maddeye kapıları sonuna kadar açmak şeklinde özetlenebilir. Bireyin beden ve zihnini besleyip; ruhunu gıdasız bırakan bu eğitim yaklaşımı (bu hedefe odaklandığı halde) dünyevi saadet getirememiştir. Eğitimde ruhu görmezden gelmenin faturası ise, ahlaki erozyon, değerlerdeki aşınma ve nihayet sosyal buhran biçiminde tezahür etmiştir.

Eğitim sistemimizde pozitivist bir anlayışın benimsenmesi sonucu okullarda öğrencilerin daha ziyade bilişsel kapasitesini geliştirmeye ağırlık verilmiş, değerlerin de

içinde yer aldığı duyuşsal boyut ihmal edilmiştir. Okullar öğrencilere çeşitli bilim dallarına ait bilgileri kazandırırken onların insani tarafını geliştirmekte yetersiz kalmıştır. Bu yüzden değerlerin bireylere verimli bir şekilde aktarılması, dünyadaki birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de önemli bir problem teşkil etmektedir. Bizim de araştırmamızın problemini değerler eğitimi oluşturmaktadır. Bu amaçla Muzaffer İzgü'nün romanları iletği değerler doğrultusunda incelenmiştir. Günümüz çocukları ve gençleri tarafından çok okunan yazarlardan biri olması, kitaplarının Milli Eğitim tarafından tavsiye edilmesi, bazı hikâyelerinin ilköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alması Muzaffer İzgü'yü seçmemizin başlıca sebepleridir. Muzaffer İzgü çocuk edebiyatı alanında 190'nın üzerinde eser vermiş, eserleri birçok ödül kazanmıştır.

Bireyin değerler sisteminin daha çok 7-18 yaş arasında şekillenmesi, Muzaffer İzgü'nün genellikle bu yaş grubuna hitap eden eserler yazması ve eserlerinin çocuklar ve gençler tarafından sevilerek okunması İzgü'nün romanlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi gereğini ortaya koymuştur.

1.2. Problem Cümlesi

Muzaffer İzgü'nün romanlarının değerler eğitimi açısından önemi nedir?

1.3. Alt Problemler

1. Muzaffer İzgü'nün çocuk edebiyatındaki yeri ve önemi nedir?
2. Muzaffer İzgü'nün romanlarında hangi ahlaki değerler öne çıkmaktadır?
3. Muzaffer İzgü'nün romanlarının Türkçe Öğretim Programı çerçevesinde değerler eğitimi açısından önemi nedir?
4. Muzaffer İzgü'nün romanlarının çağımız değerleri açısından olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir?

1.4. Varsayımlar

1. Romanlarda yer alan değerlerin öğretim programlarında yer verilen değerlerle uygunluk içerisinde olduğu varsayılmaktadır.
2. Değerlerin hedef kitleye edebi eserler yoluyla da kazandırılabilceği varsayılmaktadır.
3. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda değerler eğitimine yeteri kadar yer verilmediği varsayılmaktadır.

1.5. Tezin Önemi ve Amacı

Değerler bir toplumu var eden, o toplumu oluşturan insanlar arasındaki bağları güçlendiren, birbirleriyle sağlıklı ilişkiler kurmalarını sağlayan, geçmişten günümüze uzanan sosyal kabullerdir. Bu yüzden toplumun temel taşlarından biri olan değerlerin bireylere kazandırılması hayati role sahiptir. Çünkü değerler insanların doğru ve yanlış ayırt etmelerine rehberlik eder, topluma uyumu kolaylaştırarak bireysel ve toplumsal huzurun gerçekleşmesine katkı sağlar.

Herhangi bir toplumu veya bireyi tanımak için onların değerlerine bakmak gerekir. Çünkü değerler hem insanlar arasındaki ilişkilerin düzeyini gösterir hem de toplumların gelişmişlik düzeyleri hakkında bize ipuçları verir. Bilimsellik, çalışkanlık, dürüstlük, vatanseverlik gibi değerleri benimsemiş olan insanlardan oluşan toplumlar bilimde, sanatta, teknolojiye ve ekonomik hayatta bu değerleri kendilerine rehber edineceği için o toplum her alanda gelişecek, insanların yaşam kalitesi yükselecektir.

Arslanoğlu (2005: 67) kültürel değerlerin ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile yakından ilgili olduğunu söyleyerek değerlerin toplumsal boyutuna dikkat çekmiştir:

Gerek Japonya'nın gerekse Almanya'nın dünyanın kalkınmış ülkeleri arasında yer almalarında bu toplumların kültürel değerlerinin rolü bulunmaktadır. Çünkü bu ulusların halkları, toplumlarının dünyanın en güçlü ulusları olmaları konusunda güçlü bir inanca sahiptirler.

Görülüyor ki değerler bir taraftan bireylerin topluma uyumunu kolaylaştırarak toplumun huzurunu sağlarken diğer taraftan toplumların gelişmişlik düzeyini artırarak yaşam standardını iyileştirir.

Ne yazık ki günümüzde yapılan birçok araştırma Türklerin değerlerinden yavaş yavaş uzaklaştığını, boşanma olaylarının arttığını, uyuşturucu madde bağımlılığının çoğaldığını, insanların yalnızlaştığını, sosyal çözümler yaşandığını ortaya koymaktadır. Bu problemlerin en önemli sebeplerinden biri insanların değerlerini kaybetmesidir. Toplumları sarsan bu sorunları çözmek için ise çocuklara erken yaşlardan itibaren etkili bir değerler eğitimi vermek her geçen gün daha önemli hale gelmektedir.

Değerlerin kazanımı sürecinde aile ve okul başta olmak üzere birçok kişi ya da kuruma görevler düşmektedir. Çünkü değerlerin kazanımı insanın yaşamı boyunca her yerde devam etmektedir. Kişinin arkadaşları, akrabaları, bağlı bulunduğu gruplar, siyasi partiler, okuduğu gazete ve kitaplar, izlediği televizyon programları vb. birçok unsur bireyin değerler sisteminin şekillenmesinde etkilidir. Özellikle ilköğretim çağındaki çocukların okuduğu şiirler, masallar, hikâyeler, romanlar vb. o yaş grubu çocuklarının değerleri kazanmasında önemli role sahiptir. Çünkü çocuklar ait oldukları toplumun değerlerini sadece okullar aracılığıyla değil, aynı zamanda atasözleri, deyimler, tekerlemeler, maniler, masallar gibi farklı kaynaklardan gelen iletilerle de öğrenir.

İster sözlü ister yazılı olsun edebi eserler, çocukların değerleri kazanmasında ve kazandıkları değerleri yaşamlarının her alanına aktarmalarında kullanılabilecek etkili araçlardır. Kavcar (1982: 7) edebiyat eserlerinin değerlerle ilişkisini şu şekilde ifade etmiştir:

Edebiyat eserleri insana özgü bazı değer ve niteliklerin yerleşip kökleşmesi, toplumsal yaşamın ve çağın gerektirdiği değerlerin benimsenmesi yolunda önemli roller oynar. Kısacası edebi eserler hem bireysel hayatla hem sosyal hayatla ilgili olarak, iyiye, güzele ve doğruya yönelme, yeni değerler kazandırma yolunda telkinlerde bulunur, insanları bunlar doğrultusunda eğitir.

Edebiyat bir milletin aynasıdır ve o milletin milli kimliğini yansıtır. Örneğin konusunu tarihten alan destanlar, efsaneler, romanlar ve hikâyeler çocukların ve gençlerin

tarihten parça parça öğrendikleri kırıntı bilgileri canlı hale getirerek onların milli kimlik kazanmalarını sağlar. Halk masalları, asırların birikmiş irfanını kendine has bir atmosferde aktararak dürüstlüğü, sabrı, haksızlık ve hilelerle mücadele etmeyi çocuklara telkin eder (Zengin ve Zengin, 2007: 82-83). Hikâye ve romanlar çocukların sınırlı hayat tecrübelerini zenginleştirerek, geliştirmekte oldukları değer yargılarının açıklık kazanmasına katkı sağlar (Oğuzkan, 2010: 100).

Edebi eserler, çocukları kendi dünyalarına çekerek onlara yaşamın değişik yönlerini sunarken eserlerdeki kahramanlar onlar için birer rol model olur. Çocuklar hangi durumlarda nasıl davranmaları gerektiğini ya da nasıl davranmamaları gerektiğini okudukları kitabın kahramanıyla özdeşleşerek öğrenebilir. Çocuk, bir masalda sevdiği için yollara düşer, çeşitli zorluklara katlanır. Sabrı, sevgiyi, yardımseverliği öğrenir. Bir hikâyede öğretmen olur; öğrencilerine saygıyı, adaletli olmayı, temizliği, misafirperverliği öğretir. Ya da bir romanda ülkesi düşman işgalinde olan askerinin yerine geçer; cesareti, vatanseverliği, sorumluluğu, özgürlüğü tanır.

Edebi eserler bireylere değerleri aşılama da kullanılacak önemli araçlar olmalarına rağmen, bütün edebi eserlerin bu görevi yerine getirdiği söylenemez. Eserlerin yazarı, konusu, okurun gelişim düzeyine uygun olması, şiddet öğeleri içermemesi, yanlış yönlendirmelerde bulunmaması gibi birçok unsur edebi eserin niteliğini belirler. Bu yüzden özellikle çocuklara ve gençlere hitap eden kitaplar yazan yazarlara büyük sorumluluklar düşmektedir.

Günümüzde çocuklara ve gençlere yönelik eserler veren yazarlardan biri de Muzaffer İzgü'dür. Muzaffer İzgü çocuk edebiyatı alanında önemli bir yer tutmaktadır. Nitekim 2005 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından "Çocuk ve Gençlik Yazınında Muzaffer İzgü" adlı sempozyum düzenlenmiştir. Sempozyumda konuşma yapan Osmangazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi dekanı Buttanrı (2006: 19), sempozyumun amacının çocuk ve gençlik edebiyatının değerli bir yazarı olan Muzaffer İzgü'yü ve onun çağdaş eserlerini öğrencilerin ve halkın daha yakından tanımasını sağlamak olduğunu söylemiştir. Rektör Akgün (2006: 23), ise Muzaffer İzgü'yü konu alan bu sempozyumun çocuk ve gençlik edebiyatının gelişmesine büyük katkı sağlayacağını ifade etmiştir. Sempozyumda bildiri sunan Yetim (2006: 212), Muzaffer İzgü'nün hem yetişkinler hem de

çocuk ve gençler için yazdığı öykü ve romanlarıyla Türk edebiyatında önemli bir yeri olduğunu dile getirmiştir. Sivri ve Orhan (2006: 340), Muzaffer İzgü'nün bütün çocuklara ulaşmak için yazdığı kitaplarıyla ülkemiz çocuk ve gençlik edebiyatının önde gelen isimlerinden biri olduğunu söylemiştir.

Yoksul bir çocukluk geçiren İzgü, gençlik yıllarında birçok işte çalışmış, Anadolu'nun birçok şehrinde hem sınıf hem de Türkçe öğretmenliği yapmıştır. Öğretmenlik yıllarının getirdiği tecrübeyle çocukları yakından tanıma fırsatı bulmuş, eserlerinde çocuk ve eğitim temalarına ayrı bir yer vermiştir. Yarının büyükleri olan çocukların eğitimine büyük önem veren İzgü, eserlerinde çocuklara olumlu iletiler aktarmaya özen göstermiştir. İletileri aktarmada didaktik bir üslup kullanmak yerine okuyucularını olayların içine sokarak iyiyi, doğruyu, güzeli sezdirmeyi seçmiştir.

Bu araştırmayla amaçlanan ilk ve ortaöğretim çağındaki çocuklar tarafından sevilerek okunan, çocuk edebiyatı alanında önemli bir yer teşkil eden Muzaffer İzgü'nün romanlarının bireylere hangi değerleri ilettiğini tespit etmek ve değerler eğitiminde edebi eserlerin önemine dikkat çekmektir.

1.6. Konu ile İlgili Araştırmalar

Belet ve Deveci (2008), “Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Bakımından İncelenmesi” adlı makalede 1-5. sınıflar arası Türkçe ders kitaplarındaki metinleri ilettikleri değerler açısından incelemiştir. Öncelikle ulusal değerler, sorumluluk, özdenetim, çalışkanlık, hoşgörü, merhamet, nezaket, onurlu olma, tutarlılık ve dürüstlük olmak üzere on tema belirlemiştir; Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri bu temalar doğrultusunda analiz etmişlerdir. Araştırma sonucunda metinlerin çoğunda değerlerin yer aldığını tespit etmişlerdir. Araştırma sonucuna göre Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin 33'ünde ulusal değerler, 27'sinde sorumluluk, 20'sinde özdenetim, 18'inde çalışkanlık, 17'sinde hoşgörü, 15'inde merhamet, 13'ünde nezaket, 12'sinde onurlu olma, 9'unda tutarlılık, 6'sında dürüstlük ile ilgili ifadeler yer verilmiştir. 30 metinde ise değerlerle ilgili bulguya rastlanmamıştır.

Yazıcı (2006), “Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış” adlı makalesinde eğitimde yalnızca bilişsel ve psikomotor kazanımların verildiği bir anlayışın toplumu oluşturan fertlere değerleri kazandıramayacağını, dolayısıyla toplumsal bütünlüğün sağlanmasının imkânsız hale geleceğini, bu durumun değerler eğitiminin okullarımızda sistemli ve etkili biçimde yapılması zorunluluğunu ortaya çıkardığını, bunun ise ancak değerlerle ilgili konu ve kavramların öğretmenler tarafından özümsemesiyle sağlanabileceğini ifade etmiştir.

Kafadar ve Evin (2004), “İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı’nın ve Ders Kitaplarının Ulusal ve Evrensel Değerler Yönünden İçerik Çözümlemesi” adlı makalede ulusal ve evrensel değerlerden oluşan bir form geliştirmişlerdir. Bu formda millet, devlet, vatan, ordu, cumhuriyet, ulusal simgeler, dil, gelenek ve görenekler ulusal değer kategorisinde; demokrasi, insan hak ve özgürlükleri, uygarlık, barış, çevre duyarlılığı, sevgi, eşitlik ve bilimsel düşünce evrensel değerler kategorisinde yer almıştır. Daha sonra sosyal bilgiler ders kitapları bu form doğrultusunda taranmıştır. Araştırma bulgularına göre özellikle birinci kademe program ve ders kitaplarında ulusal değerler ağırlıklı olarak yer almaktadır. İkinci kademe de yine ulusal değerlerin fazla olduğu, bununla birlikte evrensel değerlerin de ağırlık kazandığı görülmektedir. Araştırmada elde edilen diğer bir bulguya göre belirlenen değerler, ders kitaplarına oranla Sosyal Bilgiler Programı’nda daha dengeli bir dağılım göstermektedir.

Kılınç ve Akyol (2009), “İlköğretim Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Sevgi Temasının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı makalede 2008-2009 eğitim-öğretim yılında okutulmakta olan altıncı sınıf ders kitabındaki sevgi temasının anlama anlatma etkinliklerini değerler eğitimi açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda temadaki kazanımların dil ve zihin becerilerini karşılarken değerler ve tutumlar konusunda özel amaçlara inilmediği görülmüştür. Ayrıca 155 kazanımdan hiçbirinin içinde doğrudan sevgiyi ifade eden bir kazanıma rastlanmamış, duyuşsal alana oturtulması gereken kazanımların bilişsel hedeflerin çatısı altında kaldığı görülmüştür.

Yaman ve diğerleri (2009), “İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler” adlı makalede 2008-2009 öğretim yılında okutulmakta olan dört farklı yayınevine ait Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tümünü, oluşturdukları ‘Ders Kitaplarındaki Değerler Formu’na göre incelemiştir. İnceleme sonucunda ikinci kademe

Türkçe ders kitaplarında en çok sosyal değerlere, en az dini ve iktisadi değerlere yer verildiği; nazım türündeki metinlerde estetik değerlerin daha yoğun olduğu ve altıncı sınıf ders kitaplarında teorik değerlerin daha fazla yer aldığı belirlenmiştir.

Demir (2006), “Muzaffer İzgü’nün Hikâyelerinde Çocuk ve Eğitim Teması” adlı yüksek lisans tezinde İzgü’nün öykülerindeki çocuk ve eğitim anlayışını tespit edebilmek amacıyla yetişkinler (30) ve çocuklar (35) için yazılan toplam 65 öykü kitabını tarama modeli ile incelemiştir. İncelenen hikâyelerde yazarın çocukları eğitmeyi ve onlara iyi alışkanlıklar kazandırmayı hedeflediğini tespit etmiştir. Öykülerin paylaşma, yardımlaşma, fedakârlık, üretkenliğin değeri, boşa zaman geçirmeme, emeğe saygı, güçsüzden yana olma, ülkesini sevmeye, Atatürk ilkelerine sahip çıkma, çevreye ve büyüklere saygılı olma gibi değerleri aştığını; gelenek ve görenekleri çocuklara aktarmak için kimi öykülerinde eski bayramları, bayram âdetlerini, hamamları, komşuluk ilişkilerini, geleneksel yemeklerin tariflerini anlattığını ifade etmiştir.

Kılıç (2009), “Yüz Temel Eserde Dini ve Ahlaki Değerler” adlı tezinde Samsun ilindeki altı ilköğretim okulu içerisinde seçilen toplam 373 öğrenciye anket uygulamıştır. Anket sonucuna göre belirlediği Yüz Temel Eser içerisinde yer alan on kitabı, dini ve ahlaki değerler açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda incelenen eserlerde dini değerler olarak din olgusu, Tanrı, peygamber, ahiret ve melek inancı, dua, yemin, ölüm, şükür, batıl inançlar, dini terim ve semboller gibi değerler tespit edilmiştir. Ahlaki değerler olarak ise hem olumlu hem de olumsuz nitelikler tespit edilmiştir. Türk klasiklerinde saygı, cesaret, cömertlik, sorumluluk ve doğruluk gibi değerlerin övüldüğünü, Batı klasiklerinde ise daha çok sevgi, yardımseverlik, dostluk, adalet ve alçakgönüllülük gibi değerlerin ön plana çıktığı gözlenmiştir. Yerilen olumsuz özelliklerin genel olarak ortak olmakla birlikte Türk klasiklerinin yalan, hırsızlık ve dedikodu, Batı klasiklerinin ise bencillik, aldatmak ve başkalarına özenme konularında yoğunlaştığı görülmüştür. Kılıç, araştırmasının sonuç kısmında değerlerin aktarımında bu eserlerin gerekli olmakla birlikte yeterli olmadığını ifade etmiştir.

Aydemir (2010), “Ömer Seyfettin ve Hikâyelerinde Eğitim Değerleri” adlı kitabında Ömer Seyfettin’in hikâyelerinin değerler yönünden çok zengin olduğunu, yazarın halkı bilinçlendirmek için bilinçli olarak değerleri telkin ettiğini ifade etmiştir. Araştırma

kapsamında hikâyelerde iletilen değerleri “Kişilerde Oluşması İçin Telkin Edilen Değerler”, “Kişilere Telkin Edilen Sosyal Değerler” ve “Yurt, Millet ve Din Duygularının Telkini” olmak üzere üç ana başlıkta toplamıştır. Aydemir, Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde özellikle yurt ve millet duygusunun apayrı bir yeri olduğunu, telkinler açısından en başarılı hikâyelerin de bu hikâyeler olduğunu belirtmiştir.

Dilmaç (1999), “İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Eğitimin Sınanması” adlı tezinde ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerine insani değerler eğitimi vermeyi ve bu eğitimin başarısını sınamayı amaçlamıştır. Bunun için ‘Ahlaki Olgunluk Ölçeği’ geliştirmiştir. 18’i deney grubu 18’i kontrol grubu olmak üzere dördüncü veya beşinci sınıf öğrencisi olan 36 kişi seçmiş, bunlardan deney grubunda olanlara üç ay boyunca İnsani Değerler Eğitimi Programı uygulamıştır. Araştırma bulgularına göre programın grup çalışması olarak uygulandığında dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerini geliştirdiği sonucuna ulaşmıştır.

Gökçe (2008), “Gülten Dayıoğlu’nun Öykülerinde Değer Eğitimi ve Öykülerinin Türkçeye Katkısı” adlı tezinde yazarın 12 hikâye kitabında yer alan 67 hikâyeyi değerler açısından incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre Dayıoğlu, hikâyelerinde en çok duyarlılık, dürüstlük, yardımseverlik, arkadaşlık ve paylaşma, çalışkanlık, doğa ve hayvan sevgisi, yaşama sevinci, aile sevgisi, özveri, komşuluk ve hoşgörü değerlerine yer vermiştir. Ayrıca yazar yalancılık, bencillik, kıskançlık, büyük sözü dinlememe, ön yargı, batıl inançlar acelecilik ve telaş gibi olumsuz tutumları eleştirerek çocukların bu tutumlardan uzak durmasını amaçlamıştır. Gökçe yapmış olduğu inceleme sonucunda çocuğa görelilik ilkesi doğrultusunda hareket eden Dayıoğlu’nun, birbirinden anlamlı ve önemli değerleri öyküleri içinde eriterek okuyucusunu eğitmeyi başardığını ifade etmiştir.

Şen (2007), “Milli Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği Yüz Temel Eserler Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma” adlı tezinde 29’u yerli 29’u yabancı olmak üzere 58 eseri incelemiştir. Elde ettiği bulgulara göre Yüz Temel Eser serisindeki kitaplarda sevgi değerinin ilk sırada yer aldığını tespit etmiştir. Sevgi değerini sırayla, duyarlılık, yardımseverlik, saygı, sorumluluk değerleri takip etmiştir. Bağımsızlık değeri Yüz Temel Eser içerisindeki kitaplarda tespit edilememiştir.

Sağlıklı olmaya önem vermek, barış, özgürlük, bilimsellik değerleri ise eserlerde en az yer verilen değerlerdir. Ayrıca incelenen yerli ve yabancı eserlerde değerlerin yer almasının farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Misafirperverlik, vatanseverlik ve sağlıklı olmaya önem verme değerlerine yerli eserlerde yer verilirken bu değerlere yabancı eserlerde rastlanmamıştır. Bazı yabancı eserlerin Türk çocuğunun değerlerine ve yaşantısına uygun olmayan öğeler içerdiği görülmüştür. Şen elde ettiği nitel ve nicel veriler ışığında Yüz Temel Eser serisinde yer alan kitapların değer aktarımı için yeterli olmadığını tespit etmiştir.

Ağzıbüyük (2008), “Muzaffer İzgü’nün ‘Anneannemin Akıl Almaz Maceraları’ Serisindeki Arkadaşlık Kavramının Çocuk Gelişimi Açısından Değerlendirilmesi” adlı tezinde yazarın on dokuz kitaptan oluşan “Anneannemin Akıl Almaz Maceraları” öykü dizisindeki arkadaşlıkla ilgili iletileri incelemiştir. İnceleme sonucunda yazarın bu seride anneanne Hikmet Hanım ve torunu Metin aracılığıyla doğa, hayvan sevgisi, aile ve arkadaş ilişkileri gibi çocuğun o yaşta kavrayabileceği konuları işlemeyi tercih ettiğini; insanlar arasındaki ilişkinin ve arkadaşlığın önemini vurguladığını; çocukları davranış açısından eğittiği gibi gelenek, görenek ve kültür açısından da eğitmeye çalıştığını; gelenek ve göreneklerimiz, eskiden yaşanan komşuluk ilişkilerini, hamam sefalarını, geleneksel tatlarımızı çocuk okullarıyla paylaştığını tespit etmiştir.

Koşkunlu (2008), “Muzaffer İzgü’nün ‘Anneannemin Akıl Almaz Maceraları’ Serisinde Aile Kavramının Çocuk Gelişimi Açısından Değerlendirilmesi” adlı tezinde 19 kitapta yer alan 78 öyküyü aile kavramı ve bu kavramla verilmek istenen iletiler açısından incelemiştir; yazarın gerçek yaşamı yansıtan bir Türk ailesini, baş figürü “anneanne” olacak biçimde konu ettiğini belirtmiştir. Koşkunlu, incelemeleri sonucunda yazarın hikâyelerdeki model aile ile sevgi, saygı, çalışkanlık, sağlıklı beslenme, fedakârlık, demokrasi, dürüstlük, doğa ve hayvan sevgisi, tutumluluk, zamanı doğru kullanma, üretkenlik, eşitlik gibi değerleri katı didaktik bir üslup yerine okuyucuya sezdirerek aktardığını belirtmiştir.

Bayraktar (2008), “Muzaffer İzgü’nün ‘İçimde Çiçekler Açınca’, ‘Kaçak Kız’ ve ‘Bütün Sabahlarım Senin Olsun’ adlı Romanlarında Soyut İşlemler Dönemi Çocuklarına Yönelik Eğitim Amaçlı İletiler” adlı tezinde İzgü’nün üç romanını 11-15 yaş gurubundaki bireylere uygunluğu açısından incelemiştir. İnceleme sonucunda İzgü’nün eserlerinde iyi

bir eğitim almak, hakkını korumak, insan ilişkilerinde duyarlı olmak, kendine güven, benlik bilinci, aile ve arkadaş ortamında sağlıklı ilişkiler kurabilmek, yaşamdan zevk almak gibi iletilerin yer aldığını tespit etmiştir. Ayrıca yazarın roman kahramanlarının farklı özellikleri üzerinden hareketle genç okurlarının sorunları üzerinde durduğunu, iletileriyle bu sorunların çözümüne ilişkin ipuçları verdiğini, iletilerin birçoğunun çocukların günlük yaşamında uygulayabileceği türden özellikler taşıdığını ifade etmiştir.

Ülkemizdeki üniversitelerden bazılarında Muzaffer İzgü'ye dair başka çalışmalar da yapılmıştır:

Özgün Mazman (2002), “Muzaffer İzgü'nün Roman ve Öykülerinde Adana” (Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi)

Ayşe İnanç (2004), “Muzaffer İzgü'nün MEB Tavsiyeli Eserlerinin Türkçe Eğitimi Amaçlarına Uygunluğu Yönünden İncelenmesi” (Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi)

Evin Eroğlu (2008), “Muzaffer İzgü'nün Çocuk Kitaplarının Mizah Unsurları Yönüyle İncelenmesi” (Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi)

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Değerler Eğitimi

Değerlerin eğitim yoluyla çocuklara kazandırılması her geçen gün daha önemli bir hal almaktadır. Gerek dünyada gerek ülkemizde değerler eğitimi ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu araştırma çerçevesinde önce değer kavramı açıklanmış, değerlerin önemi ve özellikleri üzerinde durulmuştur. Ardından bazı araştırmacıların değer sınıflamalarına yer verilmiştir. Değer eğitimi yaklaşımları açıklandıktan sonra aile, öğretmen ve okulun değer eğitimindeki rolüne değinilmiştir.

2.1.1. Değer Kavramı

İnsanoğlu gerek kendi yaşamını kolaylaştırmak gerekse diğer insanlarla olan ilişkilerine yön vermek adına kendisine rehber olacak bazı kaidelere ihtiyaç duymuştur. Bu ihtiyacın sonucunda değer kavramı ortaya çıkmış, insanlar zaman içinde daha huzurlu bir dünya için bazı değerlerin varlığını zorunlu görmüştür. Sosyologlar, psikologlar, felsefeciler ve eğitimcilerin üzerinde ısrarla durdukları değer kavramı, özellikle son yıllarda sosyal bilimler içinde yer alan birçok disiplin tarafından araştırma konusu olarak incelenmiştir. Sosyoloji, psikoloji, antropoloji, felsefe, din, ekonomi gibi değişik bilim dallarının içeriğine girmiş olması bu kavramın tanımını güçleştirmiştir. Dolayısıyla değerlere dair tek bir tanıma yer vermektense farklı araştırmacıların değişik tanımlarına yer vermenin daha doğru olacağı düşünülmektedir.

Değer kavramı Latince “kıymetli olmak”, “güçlü olmak” anlamlarına gelen valere kökünden türemiştir (Aydın, 2011: 39). Türkçe Sözlük (Türk Dil Kurumu [TDK], 1998: 538)’te değer sözcüğü “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan, soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet” olarak tanımlanır. Doğanay (2006: 258), değeri yaşamı

etkileyen, yaşamda önem verilen düşünceler olarak tanımlarken Şentürk (2010: 53), değerlerin kişinin kıymet verdiği, ihtiyaç duyduğu, sevdiği ve beğendiği maddi ve manevi her şey olduğunu ifade eder.

Güngör (2000: 279)'e göre değer, bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır. Güngör (2000: 27), “Fakat değerler acaba sadece bir inançtan, yani sübjektif bir yakıştırmadan mı ibarettir? Bizim inancımız dışında objektif bir gerçeği temsil etmez mi?” sorularını sormuş; ahlak felsefesinin en çözülemez probleminin bu olduğunu, bu sorulara cevap verildiği takdirde ahlaki davranış ve düşünce konusundaki şüphelerin ortadan kalkacağını savunmuştur.

Doğan (2007: 309), sosyoloji kitabında değeri “kişi ya da toplumun kabul ettiği var olma ve hareket etme tarzı” olarak tanımlamış; değerlerin, karşı karşıya kaldığı varlıkları ve davranış tarzlarını istenebilir ve saygın kıldığını ifade etmiştir.

Bahar (2005: 78-79) güç, zenginlik, adalet, eşitlik, çalışkanlık, misafirperverlik, dürüstlük gibi bir toplumun sahip olduğu ortak bakış açılarına değer adı verildiğini ifade ederek değerlerin toplumun yaşattığı, kültürel olarak tanımlanmış ortak amaçlar olduğunu belirtmiştir. Ayrıca iyilik, güzellik, doğru, yanlış gibi kavramların toplumsal hayatta temel değerleri oluşturduğunu ve değerlerin iyilik ve inançlar hakkındaki soyut ölçüler olduğunu dile getirmiştir. Bozkurt (2008: 93) ise “Değişen Dünyada Sosyoloji” adlı kitabında değerlerle ilgili şunları söylemiştir:

Değerler, amaçlarımızı ve davranışlarımızı belirlemede bize neyin doğru, neyin yanlış olduğunu söyleyen standartlardır. Ya da toplumsal olarak arzu ettiğimiz şeyler hakkında paylaşılan soyut fikirlere. Sonuçta değerler bize iyi, kötü, güzel, çirkin, ahlaki ve gayri ahlaki şeyler hakkında ölçütler sunar.

Değerler toplumun üyeleri tarafından paylaşılan, toplumun gereksinimlerinin karşılanması açısından yararlı görülen ve duygularla yakından ilişkili olan ölçülerdir (Çiftçi, 1999: 112). Birlikteliği, düzeni, kolektif bilinci, yüksek ahlaki öne çıkaran değerler, kargaşaya yol açabilecek durumlarda sosyal refleks oluşturabilecek kabullerdir (Kılınç ve Akyol, 2009: 5).

Değerlerin hem bireysel hem de toplumsal boyutu vardır. Bireysel boyutta değerler, insanın davranışlarına rehberlik eden temel doğruları temsil ederken toplumsal anlamda bir topluluğun iyiliği, kötülüğü, önem derecesi gibi çeşitli açılardan insanların üzerinde hemfikir olduğu olguları belirtir (Welton ve Mallan, 1999'dan aktaran: Akbaş, 2004: 44).

Her ne kadar tanımlar birbirinden farklı olsa da hemen her tanımda değerlerin davranışları istenir kıldığı, toplumun sahip olduğu ortak bakış açılarını yansıttığı, doğru ve yanlış ayırt etmeye yarayan soyut ölçüler olduğu, birlik ve beraberliği sağlayıp kargaşayı önleyen kabuller olduğu görülür.

Bu tanımların yanı sıra bazı yazarlar değerleri toplumsal, ulusal ve evrensel olmak üzere alt başlıklara ayırmış, ayrı ayrı tanımlamıştır. Doğan (2007: 313), toplumsal değerleri, bir toplumun çoğunluğu tarafından paylaşılan, toplumun iyiliğine ve esenliğine yönelik olduğu varsayılan ortak paylaşım ölçütleri olarak tanımlar; dürüstlük, yiğitlik, yardımseverlik, hoşgörü, saygı, sevgi, alçakgönüllülük, sadakat, dayanışma, çalışkanlık, iffetli olma gibi değerlerin toplumsal değerler olduğunu ifade eder. Ayrıca geleneksel nitelik taşıyan bu değerlerin toplumdan topluma değiştiği gibi zamanla değişim kültürünün gereklerine uygun olarak farklı anlamlar yüklenebileceğini savunur. Bahar (2005: 79) ise toplumsal değerlerin toplumu denetleme ve bir araya getirme açısından önemli bir role sahip olduğunu dile getirir. Çünkü doğru-yanlış, güzel-çirkin, iyi-kötü hakkında oluşan genel yargılar toplumsal bütünlüğü sağlar.

Toplumsal değerlerin yanı sıra ulusal değerlerden de bahsedilebilir. Ulusal değerler, belli uluslarla ilişkili olan, o ulusun duygularını, inançlarını, yaşam tarzlarını ifade eden değerlerdir. Türk toplumu söz konusu olduğunda ailenin, vatanın, bayrağın kutsallığı, ulusun ve vatanın bölünmez bütünlüğü ve misafirperverlik ulusal değerler arasındadır. Toplumsal değerlerle ulusal değerler çatışmaz, aksine toplumsal değerler ulusal değerlere hayat verir. Ancak ulusal değerler daima toplumsal değerlerin üstündedir. Bu yüzden hiçbir toplumsal değer ulusal değerlerin tanımladığı anayasal düzene sadakat borcunu ortadan kaldıramaz (Doğan, 2007: 313).

Her ulusun kendine özgü değerleri olduğu gibi bir de dünyanın her yerinde kabul gören ortak evrensel değerler vardır. Taşdemir (2009: 300), evrensel değerleri, tüm

dünyayı ve insanlığı ilgilendiren değerler olarak tanımlar. Bahar (2005: 79), özgürlük, demokrasi, adalet, insan hakları, eşitlik, yardımseverlik gibi değerlerin evrensel değerlerin başında geldiğini söyler. Doğan (2007: 313-314), bu değerlerin dünyada yaşanan değişimlere paralel olarak zamanla değişebileceğini, yeni evrensel değerlerin oluşabileceğini dile getirir:

Değişim kültürü mevcut değerler dışında yeni değerlerin de ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Demokrasi, insan hakları, bireyselleşme, rekabet kültürü yeni değişimin dayattığı değerlerdir. Bunlar tüm toplumların benimsediği oranda ise evrensel boyutlar kazanmaktadır.

Özetlemek gerekirse toplumsal değerler, bir toplumun üyelerinin çoğunluğu tarafından üzerinde anlaşılan, toplumsal ilişkilere yön veren değerlerken ulusal değerler, ait olduğu ulusla adeta özdeşleşen, onların hayata bakış açısını yansıtan değerlerdir. Daha geniş bir kabule sahip olan evrensel değerler ise dünya üzerindeki insanların büyük bir çoğunluğu tarafından benimsenen, önemi ve gerekliliği konusunda hemen herkesin hemfikir olduğu değerlerdir. İster toplumsal, ister ulusal, ister evrensel olsun değerler bir topluluğun üzerinde fikir birliğine vardığı, insanların manevi açıdan olgunlaşmalarını ve davranışlarına yön vermelerini sağlayan kabullerdir.

Değerlerin iki kaynağı vardır. Dışarıdan kaynaklanan sosyal değerlerde değerlerin kaynağı kişinin dışındadır. Örneğin sosyal saygınlık kişiye kendisinden dolayı değil, iyi bir aileye mensup olmasından dolayı verilir. Çünkü iyi bir aileden gelmek toplumda yüksek bir değer ölçütüdür. Sosyal saygınlık kişinin işlevsel rolüne, eğitimine, hatta bazen sahip olduğu fiziki niteliklerine yakıştırılır. Bütün bunların kaynağı kişinin kültürel çevresinde bulunmaktadır. Dışarıdan kaynaklanan sosyal değerlerin yanında içsel olan sosyal değer kaynakları da vardır. Bireyin insanlık onuru, bireye saygıyı gerektirir. Kişinin davranışları ile değerlendirilmesi, iyi hareketleri için övülmesi, kötü hareketleri için azarlanması da kişinin sosyal değerlendirilmesinde bir temel oluşturur. Kişisel dokunulmazlık hakkı insanlık gerçeğine dayandırılır. Bu dokunulmazlık toplumdan kaynaklanmaz ve bireye dışarıdan aktarılmaz. Günümüzde artık her toplumda insanların içsel bir değere sahip olduğu kabul edilmektedir (Fichter, 1999: 134).

Daha önce de belirtildiği gibi değer, farklı bilim dallarının kapsamına giren bir kavramdır. Bu çalışmada değer kavramı, psikologların, sosyologların, eğitimcilerin ve davranış bilimcilerin kullandığı anlamıyla kullanılmıştır.

2.1.2. Değerlerin Önemi ve İşlevi

Dünya üzerinde huzurun hâkim olabilmesi, insanların yaşamlarını düzene koyabilmesi için belirli değerlerin var olması kaçınılmazdır. Herkesin haklarının korunması, hiç kimsenin haksızlığa uğramaması için bazı değerlerin insanlar tarafından benimsenmesi gerekir. Çünkü değerler insanın hayatını kolaylaştırdığı gibi diğer insanlarla olan ilişkilerini sağlamlaştıran bir anahtar niteliğindedir. Hiçbir değer bulunmadığı, herkesin kafasına göre hareket ettiği bir toplumda düzen yerine anarşi hâkim olur. Oysa toplumun geneli tarafından benimsenen ortak kabuller kişinin kendi iç huzurunu yakalamasını sağlamanın yanında bireyleri ortak duygular etrafında birleştirerek toplumsal birlik ve beraberliği sağlar. Bu yüzden değerler insanların hem kendi yaşantılarında hem de toplumsal hayatta ciddi işlevler üstlenir.

Bireyin kendisini, toplumun ise bireyi kontrol etmesini sağlayan unsurların başında gelen değerler, kişinin toplum içerisindeki statüsünün belirlenmesinde etkili olmaktadır. Değerler sayesinde birey diğer insanlarla etkili iletişime geçer ve sosyal konumu için uygun alt yapı oluşturur (Yazıcı, 2006: 499). İnsanlar doğumdan ölüme kadar çeşitli toplumsal ortamlarda yer alır. Aile, okul ve iş çevreleri bu ortamların başında gelir. Her biri kendine özgü değer ve alışkanlıklara sahip olan bu ortamlar bireyden de kendi değerlerine uygun beklentiler üretir. Yetiştirdiği aile ortamına ait değerleri benimsememiş insanın mutlu olması oldukça güçtür. Aynı şekilde yaptığı mesleğin iş ortamının gerektirdiği değer ve alışkanlıklara sahip olmayan insanın mesleğinden zevk alması mümkün değildir (Doğan: 2002: 144). Dolayısıyla değerler insanın ailesi, iş arkadaşları, sosyal çevresi ile iyi ilişkiler kurabilmesi için gerekli olan başlıca unsurlar arasında yer alır.

Toplumların birlik ve beraberliğini sağlamada kilit rol oynamaları değerlerin en önemli işlevlerinden biridir. Çünkü değerler insanları ortak bir noktada birleştirerek onlara birlikte yaşama imkânı sağlar. Aynı değerleri benimseyen insanlar çatışmaz; aksine benzer

duygu ve düşüncelere sahip oldukları için aynı davranışları onaylar ya da yadırgarlar. Özellikle dayanışma, vatanseverlik, yardımlaşma, hoşgörü gibi değerler toplum içindeki ilişkilerin niteliğini yükseltir. Bu da toplumsal huzuru beraberinde getirir.

Değerlerin toplumsal açıdan önemine dikkat çeken Arslanoğlu (2005: 77), insanların yaşadıkları toplumun değerlerini bildiklerinde onu olumlu anlamda değiştirip güçlü, kalkınmış bir toplum hâline getirebileceklerini; aksi takdirde, toplumun olumsuz yönde değişip ahlakî, hukuki ve ekonomik olarak çökerek başka toplumların kölesi haline geleceğini savunur. Bu noktada değerlerin, eğitim yoluyla aktarılması toplumların geleceği için büyük önem kazanmaktadır.

Değerler sisteminin, bir toplumdaki ödül ve cezanın da temelini oluşturduğunu savunan Fichter (1999: 135)'a göre değerleri olmayan bir toplum, en güçlü kontrol aracını da yitirmiştir. Çünkü bireylere neyin yasaklandığı, onlardan neyin istendiği, neyin ödüllendirilip neyin cezalandırılacağı değerlere göre belirlenir. Değerlerin olmadığı bir toplumda davranışların değerlendirileceği ölçütler ortadan kalkar. Bunların yanı sıra Fichter, değerlerin işlevlerini altı maddede toplamıştır:

1. Değerler bireyin ve toplulukların sosyal değerinin yargılanmasında hazır birer araç olarak kullanılır. Tabakalaşma sistemini mümkün kılar. Bireyin çevresindekilerin gözünde nerede durduğunu bilmesine yardım eder. Değerler kişilerin dikkatini yararlı ve önemli olarak görülen maddî kültür nesneleri üzerinde odaklar. Bu değerli nesne, birey veya grup için her zaman en iyi olmayabilir. Fakat o nesnenin sosyal olarak değerli görülmesine ve onun için çaba gösterilmesine yol açar.
3. Her toplumda ideal düşünme ve davranma yollarına değerler tarafından işaret edilir. Değerler, sosyal olarak kabul edilebilir davranışın âdeta şemasını çizer. Böylece kişiler de hareket ve düşüncelerini en iyi hangi yolda gösterebileceklerini kavrayabilirler.
4. Değerler kişilerin sosyal rollerini seçmesine ve gerçekleştirmesine rehberlik eder.
5. Değerler sosyal kontrol ve baskının araçlarıdır. Kişileri törelere uymaya yöneltir, doğru şeyleri yapmaya yüreklendirir. Ayrıca değerler onaylanmayan

davranışları engeller, yasaklanmış örüntülerin neler olduğuna işaret eder ve sosyal ihlallerden kaynaklanan utanma ve suçluluk duygularının kolayca anlaşılabilmesini sağlar.

6. Değerler dayanışmayı sağlayan başlıca unsurlardandır. İnsan kendisiyle aynı değeri taşıyan insanlara yaklaşır. Ortak değerler, sosyal dayanışmayı yaratan ve sürekli kılan en önemli faktörlerden biridir.

Tezcan (1974'den aktaran Yazıcı: 2006: 503) ise değerlerin işlevlerini şöyle sıralamaktadır:

1. Bireye amaç ve yön tayin eder.
2. Bireysel ve toplumsal faaliyetlerin genel yönünü verir.
3. Bireylerin davranışlarını yargılamaya yardımcı olur.
4. Bireyin başkalarından ne beklemesi gerektiğini ve kendisinden ne beklediğini bilmesini sağlar.
5. Bireyin doğru ve yanlış, haklı ve haksız, hoşgiden ve gitmeyen, ahlaki ve ahlaki olmayı ayırt etmesini sağlar.

Tezcan'ın yanı sıra değerler üzerine birçok araştırması olan Rokeach (1973'den aktaran: Akbaş, 2004: 46), değerlerin işlevlerini şu şekilde açıklamıştır:

1. Değerler davranış standartlarını belirler: Değerler bireyin toplum içindeki davranışlarını belirler. Bireyler toplumsal olayları değerlendirirken ve yargılarken değerlerini kullanır. Değerler sayesinde insanlar inanç, tutum ve eylemlerini akıl süzgecinden geçirir ve toplumsal alanda kabul edilmezlik sonucu oluşan benlik zedelenmesini engeller.
2. Değerler karar vermede ve çatışmaları çözümede kullanılır: Birey çatışma ve karar verme durumuyla karşılaştığında değerler danışmanlık görevini yerine getirir. Böyle bir durumda değerlerin biri değil birkaçı birden harekete geçer ve birey değerlerini kullanarak karar vererek çatışmaları çözer.
3. Değerler önem derecesine göre sıralanır: Değerler tek başına değil, birlikte var olurlar. Bir araya gelerek tutarlı ve sistemli organizasyonlar oluştururlar. Birey, aile, kişisel ilişkiler ya da iş yaşamı için ayrı değer sınıflaması yapabilir.

4. Değerler öğrenme sonucu oluşur: Değerler kalıtsal olmayıp öğrenme sonucu kazanılır. Birey içinde bulunduğu ortama göre değer geliştirir. Toplumsal yapı değiştiğinde değer sistemleri de değişerek yeni yapıya ayak uydurur. Toplumun ekonomik seviyesi geliştikçe değerler gelişmekte, eski değerler yeniden yorumlanmakta ve değerler sistemindeki hiyerarşi değişmektedir. Dini değerler ile aile kurumuna ait değerlerde değişme diğerlerine oranla daha yavaş yaşanmaktadır.

Görülüyor ki değerlerin iki temel işlevi bulunmaktadır. Bunlardan ilki bireye yaşadığı topluma ayak uydurması için nasıl davranacağı konusunda rehberlik ederek onu sosyalleştirmek, böylelikle huzurlu bir insan olmasına katkıda bulunmaktır. Bir diğer işlevi ise insanları benzer görüşlerde birleştirerek toplumsal bütünlüğü kurmak ve gelecek nesillere aktarmaktır.

2.1.3. Değerlerin Özellikleri

İyi bir yaşam için vazgeçilmez unsurlardan olan değerler bazı özellikler taşır. Doğan (2007: 310-311), değerlerin tam manasıyla anlaşılabilmesi için onların bazı temel özelliklerinin bilinmesi gerektiğini belirtir ve bu özellikleri şu şekilde ifade eder: Değerler değer yargılarının etkisi altındadır, davranışların ilham kaynağıdır, izafi yani görecelidir, değerler hiyerarşik bir yapı arz eder ve değerlerde mantıktan ziyade duygusal yön ağır basar.

Değerler zaman içinde değişiklik gösterebilir. Bu durum değerlerin esnekliğine işaret eder. Bir başka deyişle iyi-kötü, doğru-yanlış, düzgün-bozuk gibi yargılama ölçütleri kişilerin zihninde dikkat çekecek ölçüde değişebilir (Fichter, 1999: 141). Örneğin 1890 yılında yapılan bir araştırmada anne babaların yüzde 64'ü bir çocuğun sahip olması gereken önemli değerlerinden birinin itaatkârlık olduğunu ifade ederken bu oran 1978 yılında ise yüzde 17'ye düşmüştür. Çocukların özgür olması ise farklı bir gelişim izlemiştir. Özgürlük yirminci yüzyılın başında önemli bir değer olarak görülmezken yüzyılın sonunda çok daha önemli bir hâle gelmiştir (Abrams, 2000'den aktaran: Akbaş, 2004: 45). Aynı şekilde çalışkanlık değerinin eskiye oranla kıymeti azalmış, insanlar fazla emek harcamadan kolay para kazanmanın peşine düşmüştür.

Bireylerin içinde bulunduğu kültür onların değer sistemlerini etkiler. Hatta ait oldukları kültürlerin içinde bile ayrılıklar görülebilir. Farklı iki toplum aynı değere sahip olabildiği gibi o değere verdikleri önem derecesi her iki toplumda farklı olabilir. Örneğin bir Eskimo toplumunda önemli olan değerlerden biri misafirperverlik, bir diğeri ise karı-kocanın sadakatidir. Fakat onlar için misafirperverlik sadakatten önce gelir. Oysa böyle bir durum birçok toplum için kabul edilemezdir (Reboul, 1995'den aktaran: Yazıcı, 2006: 503). Londra'da doğan ve yaşayan bir kişinin sahip olduğu değerler ile Dubai'de doğan ve yaşayan bir kişinin sahip olduğu değerlerin farklı olacağını söyleyen Inggs (2004'ten aktaran: Tokdemir, 2007: 18), aynı zamanda göç gibi önemli değişiklikler yaşayan bireylerin değerlerinde de değişimler olabileceğini ifade eder. Bunun yanı sıra dinî referanslar gibi evrensel olan değerlerin farklı toplum ve yaşam koşullarına rağmen değişime daha fazla direndiklerini dile getirir.

Fichter (1999: 132)'e göre sosyal bilimcilerin ilgilendiği değerlerin bazı özelliklere sahip olması gerekir. Bu özelliklerden biri değerlerin paylaşılr olmasıdır. Çünkü değerler herhangi bir bireyin yargısına bağlı değildir, kişilerin çoğu değerler üzerinde uzlaşmıştır. Ayrıca değerler ciddiye alınır, kişiler değerleri ortak refahın korunması ve sosyal gereksinimlerin karşılanması için gerekli görür. Bir başka özellik ise değerlerin coşkularla birlikte bulunmasıdır. Kişiler yüce gördükleri değerler için özveride bulunur, dövüşür, hatta ölür. Son olarak değerler üzerinde büyük bir çoğunluk uzlaştığı için insan zihninde soyut olarak yer etmiş kavramlardır.

Değerler konusunda araştırmalar yapan Schwartz ve Bilsky (1987'den aktaran: Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000: 60) ise değerlerin özelliklerini altı maddede toplamıştır. Bu özellikler sırasıyla şunlardır:

1. Değerler inançtır. Ancak tümüyle nesnel ve duygulardan arındırılmış değillerdir. Fikir niteliği taşımazlar. Soyut ve kişiseldirler, etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.
2. Değerler bireyin amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle (hakbilirlik, yardımseverlik...) ilişkilidir.
3. Değerler özgül eylem ve durumların üzerindedir. Örneğin itaatkârlık değeri, evde, işte, okulda ve tanımadığımız ilişkilerin tümünde geçerlidir.

4. Değerler davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görür.
5. Değerler taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanır. Bu sıralama değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur.
6. Değerler değişime açık yapılardır. Zaman içinde ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir.

Farklı araştırmacıların ortaya koydukları bu özellikler incelendiğinde her birinin az çok aynı şeyleri dile getirdiği görülür. Bu özellikler şu şekilde özetlenebilir: Değerler insanlara, nasıl davranacakları konusunda kılavuzluk eder. Hangi davranışların iyi, hangi davranışların kötü olarak değerlendirileceğini gösteren ölçütler sunar. İnsanlar benimsedikleri değerlerin gerekliliğine inanır. Bu sebeple değerler güçlü inançlardır. İnsanlar inandıkları değerler uğruna bazen ölümü bile göze alabilir. Değerler hiyerarşik bir yapı sergiler. Bazı değerlere toplum tarafından daha fazla kıymet verilir. Değerler görecelidir; toplumdan topluma değişebildikleri gibi zaman içinde de değişime uğrayabilirler. Değerler tek bir kişinin görüşünü yansıtmaz, toplumun ortak görüşünü yansıtır. Bu yüzden toplumsal dayanışmanın kurulmasına katkı sağlar.

2.1.4. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerler üzerinde çalışmalar yapan araştırmacılar, çalışmalarını kolaylaştırmak ve sağlam temellere oturtmak için değerleri çeşitli sınıflamalara tabi tutmuştur. Değerleri temel ve aracı değerler, bireysel ve grup ölçekli değerler, geleneksel ve küresel değerler gibi farklı şekilde sınıflandıranlar olmuştur. Bu sınıflandırmalar arasında en çok kabul görenleri Spranger, Rokeach ve Schwartz'a ait olanlardır.

2.1.4.1. Spranger'in Değer Sınıflandırması

Psikolojide değer testi ilk defa Spranger tarafından 1928 yılında kullanılmıştır. Spranger, deneklerinin her birinde hâkim olan değerlere göre onları kişilik tiplerine ayırmaya çalışmış ve herkesin altı temel kişilik tipinden birine gireceğini ifade etmiştir. Spranger ve ondan ilham alarak "Study of Values" adlı çalışma yapan Allport, Vernon ve

Lindzey'den sonra değerleri altı grupta toplamak alışkanlık haline gelmiştir (Güngör, 2000: 84-87). Bu değerler şu şekildedir:

1. Bilimsel Değer: Gerçeği önemsemeyi, bilgiyi, muhakemeyi, eleştirel düşünmeyi içerir. Bilimsel değeri olan insan, deneysel, akılcı ve entelektüeldir.
2. Ekonomik Değer: Yararlı ve pratik olana önem verilir. Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiği ifade edilir.
3. Estetik Değer: Deneyim, tercih ve kabulleri kapsar. Birey, hayatı, olayların bir çeşitliliği olarak görür ve sanatın toplum için zorunlu olduğunu düşünür.
4. Sosyal Değer: Toplumsal ve bireysel ilişkileri kapsar. Bencil olmama, başkalarını sevme ve onlara yardım etme esastır. En yüksek değer insan sevgisidir.
5. Politik Değer: Güç, yetkinlik, liderlik vb. değerleri kapsar. Kişisel güç, etki ve şöhret her şeyin üstündedir.
6. Dini Değer: Dünya ve evren hakkındaki genel değerleri kapsar. Bu değere sahip olan insanlar evreni bir bütün olarak kavrar ve kendini onun bütünlüğüne bağlar.

Güngör (2000: 85), bu değerlere bir de ahlaki değerleri eklemiş, dürüstlük, doğruluk, yardımseverlik ve hoşgörölü olma gibi değerlerin ahlaki değerler olduğunu ifade etmiştir.

2.1.4.2. Rokeach'ın Değer Sınıflandırması

Rokeach değerleri “gaye değerler” ve “vasıta değerler” olmak üzere iki gruba ayırmıştır. (Güngör, 2000: 85). Rokeach'ın sınıflandırmasında her iki değer grubunda 18'er tane değer bulunmaktadır (Rokeach, 1995'den aktaran Akbaş, 2004: 57):

a. Gaye Değerler: Aile güvenliği, barış içinde bir dünya, başarılı olma, bilgelik, dini olgunluk, eşitlik, gerçekler dünyası, güzellikler dünyası, heyecan verici bir yaşam, iç huzur, mutluluk, gerçek dostluk, özgürlük, rahat bir yaşam, sosyal kabul, ulusal güvenlik, zevk.

b. Vasita Değerler: Bağımsız olma, bağışlayıcılık, cesaret, dürüstlük, entelektüellik, geniş görüşlülük, hırslılık, itaatkârlık, kendini kontrol, kibarlık, kendine hâkim olma, mantıklılık, neşelilik, sevecenlik, sorumluluk sahibi olma, temizlik, yardımseverlik, yaratıcılık.

Gaye değerler yaşamın temel amaçlarını, vasita değerler ise gaye değerlere ulaşmak için kullanılacak davranış tarzlarını temsil eder (Naylor ve Diem, 1987'den aktaran: Yazıcı, 2006: 501).

2.1.4.3. Schwartz'ın Değer Sınıflandırması

Schwartz, değerleri bireysel ve kültürel olmak üzere iki düzeyde ele almıştır. Bireysel düzeydeki değerler, kişilerin yaşamlarını yönlendirmedeki önemlerine göre ele alınırken toplumsal düzeyde amaç toplumun genelinde paylaşılan ve toplumsal normlara dayanan soyut fikirlere ilişkin bilgi üretmektir.

“Schwartz'ın (1992) kuramındaki temel varsayıma göre birey düzeyi değerleri birbirinden ayıran en önemli özellik, ifade ettikleri güdüsel amaç tipidir; dolayısıyla, tüm kültürlerde rastlanma olasılığı en yüksek olan değerler insan doğasının evrensel gerekliliklerini (biyolojik gereksinimler, uyumlu bir toplumsal etkileşim için gerekli olan koşullar gibi) bilinçli amaçlar biçiminde simgeleyen değerler olmalıdır. Psikoloji yazınının yanı sıra konuyla ilgili felsefi ve dinsel yazından da yararlanan Schwartz, belirlediği 56 değeri güdüsel yönden farklı on temel tipe ayırmıştır.” (Kuşdil ve Kağatçıbaş, 2000: 60-61) Schwartz'ın değer grupları ve listesi aşağıda verilmiştir.

Tablo 1: Schwartz Değer Listesi'ndeki Değerlerin Birey Düzeyi Güdüsel Tipleri

Değer Grupları	Değerler
Güç: Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görüntüyü korumak, insanlar tarafından benimsenmek
Başarı: Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak, zeki olmak
Hazcılık: Bireysel zevk ve hazza yönelim	Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak, zeki olmak

Tablo 1'in devamı

Değer Grupları	Değerler
Uyarılım: Heyecan ve yenilik arayışı	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak
Öz yönelim: Düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak, kendine saygısı olmak
Evrenselcilik: Anlayışlılık, hoşgörü, tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyada barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olma, çevreyi koruma, iç uyum
Gelenekseverlik: Kültür ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık	Alçakgönüllü olmak, dindar olmak, hayatın kendine verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı bir hayat
Uyma: Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlanması	Kıbarlık, itaatkârlık, anne, babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek
Güvenlik: Toplumun, var olan ilişkilerin ve kişinin huzur ve sürekliliği	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek, sağlıklı duygusu, sağlıklı olmak
İyilikseverlik: Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardımseverlik, dürüstlük, affedici olma, sadık olmak, sorumluluk sahibi olma, gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi ve anlamlı bir hayat, alçakgönüllülük

Kaynak: Kuşdil ve Kağatçıbaş, 2000: 60-65

Bu sınıflandırmaların dışında çeşitli araştırmacılar tarafından farklı sınıflandırmalar da yapılmıştır. Nelson (Naylor ve Diem, 1987'den aktaran: Yazıcı, 2006: 500), yaptığı çalışmada değerleri bireysel değerler, grup değerleri ve sosyal değerler olmak üzere üçe ayırmıştır. Ona göre bireysel değerler hobilerimizde olduğu gibi kişisel tercihlerimizle ilgili iken grup değerleri belli bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan değerlerdir. Sosyal değerler ise adalet, saygı, eşitlik gibi bireyin toplumsal yapıda varlığını devam ettirmesine yarayan değerlerdir.

Yavuz (2010: 45), değerleri, mahiyetleri açısından subjektif ve objektif değerler olmak üzere iki ana gruba ayırmıştır. Ona göre kültüre, zamana, mekâna, ihtiyaç ve isteklere göre farklılık gösteren değerler subjektif iken şart, karakter ve durumlara göre farklılık göstermeyen ya da az gösteren değerler objektif değerlerdir.

Doğan (2007: 313-314), değerleri toplumsal, ulusal ve küresel değerler olarak sınıflandırmışken nalın (2005: 35), değerleri beşeri/insani (onur, şefkat, sevgi, adalet, saygı gibi), milli (vatan, bayrak gibi) ve ideolojik (şehitlik, gazilik, kahramanlık gibi) olarak üç gruba ayırmıştır.

Hökelekli (2010: 5), ahlaki, dini, toplumsal, ekonomik, bilimsel, sanatsal ve siyasi olmak üzere çeşitli değer türlerinden bahsedilebileceğini; çoğu zaman bunların i içe, bir arada var olduklarını ifade etmiştir. “Yaşlılara saygı” gibi toplumsal değerlerin aynı zamanda hem dini hem ahlaki bir değer olduğunu söyleyen Hökelekli, değer türleri arasında en önemli olanın ahlaki değerler olduğunu, diğer bütün değerlerin ahlaki değerlerle ilişkili olmak durumunda olduğunu savunmuştur.

2.1.5. Değer Eğitimi

Bir binayı oluşturan tuğlalar gibi değerlerin her biri toplumsal düzeni inşa eder. Eğitim ise bu inşanın sağlam temellere oturtulmasında önemli görevler üstlenir. Nitekim eğitimin hedefi bireyi üç alanda yetiştirmektir. Bilişsel alanda bireyin zihnen eğitilmesi amaçlanırken, psikomotor alanda kişinin bedensel becerilerini geliştirmek amaçlanır. Duyuşsal boyutta ise bireylerin ahlakını terbiye ederek kalplerini arındırmak hedeflenir. Fakat hem dünyada hem de Türkiye’de pozitivist eğitim anlayışının benimsenmesi bilimsel bilgilerin öğretilmesini ön plana çıkarırken insan olmanın gereği olan değerlerin kazandırılması geri plana itilmiştir.

Birçok uzman, modern toplumun sosyal ve ahlaki değerler açısından ciddi bir problemle karşı karşıya olduğunu savunmaktadır. İster gelişmiş, ister gelişmekte olsun pek çok ülkede bu gözlemi doğrulayan ve dikkate alınması gereken ciddi problemler yaşanmaktadır (Kenan, 2007: 28). İ ve dış kaynaklı şiddet ve terör olayları, bu olayların yarattığı bireysel ve toplumsal etkiler, aile kurumunun giderek zayıflaması, yüzyıllar boyu oluşturulan ortak kültür yapısında amaç, beklenti, değer, ilke ve kural kargaşası yaratmış; çocuklara ve gençlere aktarılacak kültür dağılıp, parçalanmıştır. Böylelikle gençlerin kişiliğinin oluşmasında önemli olan doğru, güzel, iyi, olumlu, yapıcı örnekler azalmıştır (Köknel, 2001: 114). Yaşanan bu olumsuzluklar karşısında eğitimin seyirci kalması mümkün değildir.

Eğitimle ilişkisi bakımından ele alındığında değerler, hayatla doğrudan ilişkili olması ve insanın insanca yaşama çabasına yardımcı olması bakımından her çağda eğitimin hem konusu hem amacı olmuştur (Aydın, 2010: 6). Eğitimin en buyk amacı insanları tanımak, onlara yol göstermek, özel yeteneklerini keşfederek insanlara meslek, kültür ve sağlıklı bir kişilik kazandırmaktır. Bu sebeple eğitim insanı bir taraftan maddi özellikleri ve yetenekleri bakımından geliştirip güçlü, üretken, başarılı bir kişi haline getirmeli; diğer taraftan insanı insan yapan, hayvanlardan üstün kılan manevi özellikleri kazandırarak milli ve manevi değerlerle bezenmiş olgun bir kişilik kazandırmalıdır (şentürk, 2010: 8). Bu yüzden eğitimin her kademesinde değerler eğitimi ön plana çıkarılmalıdır.

Sağlam bir değerler eğitiminin süreç merkezli, aktif, deneysel, somut problem zmlerine dayalı müfredat programı ve böyle bir eğitim anlayışını çok iyi bilen eğitimciler sayesinde mümkün olacağını savunan Kale (2007: 319), değerler eğitiminin amacını şu sözlerle açıklamıştır:

Bireyleri evrensel (etik) ve kültürel değerlere ve bunların önemine ilişkin bilinçlendirmek, demokratik tutumlarla, hoşgörüyle çok kültürlülüğü ilişkilendirmek, naturalist bir hümanizmi vurgulamak, tüm değerleri insanın varlık şartları ve olanaklarını geliştirme lttiyle değerlendirmek, etik değerlere ilişkin somut problemlerden hareketle hayatı bilgiye ve/ veya bilgiyi hayata dönüştürmek.

Grand Rapids (1970'den aktaran: Dilmaç, 1999: 5), değer eğitiminin hedefine ulaşabilmesi için çeşitli önerilerde bulunmuştur:

1. Bireysel değer sistemlerinin aydınlatılmasında öğrencilere yardım için birçok strateji ve materyal geliştirilmelidir.
2. Yeni fikir ve materyalleri etkili kullanmaları için öğrencilere tecrübeli eğitimciler rehberlik etmelidir.
3. Değer kavramının kurulması için çeşitli teoriler geliştirilmelidir.
4. Çeşitli konularda değerlerle ilgili biyografiler derlenmelidir.
5. Öğrencilerin başkalarına nasıl daha iyi hizmet edileceğini öğretmek için diğer insanlarla birlikte olabilecekleri ortamlar sağlanmalıdır.
6. Değer eğitimiyle ilgili araştırmalar hakkında birçok insana bilgi verilmelidir.

Doğanay (2006: 264), geleneksel ve otoriter kültürlerde değer eğitiminin daha çok söyleneni sorgulamadan kabul etme, kuralları ezberleme ve rol modelleri izleme biçiminde gerçekleştiğini ifade etmektedir. Fakat ona göre bu tutum demokratik toplumlarda bireylerin kendini özgürce ifade etmesi ve siyasal rejime katılabilmesi için yeterli değildir. Çünkü demokratik toplum, demokratik değerleri benimsemiş ve zgr kararlar alabilen yurttaşlara gereksinim duyar. Bailey (2000'den aktaran: Doğanay, 2006: 264-265)'e göre demokratik bir toplumda değer eğitimi şu dört genel süreci kapsar:

1. Akıl Yürütme ve Mantıklılığı Teşvik Etme

Ahlaki kararlar, başkalarının telkini veya ezberlenmiş ilkeler doğrultusunda sorgulamaksızın verilebilecek kararlar değildir. Aksine, akıl yürütme süreçleri kullanılarak mevcut durum olası sonuçları ile birlikte değerlendirilir ve kararlar bu doğrultuda alınır. Bu yüzden değer eğitiminde akıl yürütme sürecinin kullanılması önemlidir.

2. Empati Geliştirme

Bir karar vermeden önce yansıtıcı düşünmeye ve hoşgrl davranmaya yardımcı olan empatik düşünme, değer eğitimi sürecinde mutlaka olması gereken bir ögedir.

3. Özsaygı Geliştirme

Bir kişinin kendini nasıl gördüğü ve algıladığı diğer insanlarla ilişkisini ve kararlarını etkiler. Kendine karşı öz saygısı düşük olanlar genellikle başkalarına da yardım etmezler. Bu nedenle kişinin öz saygısını geliştirme etkili değerler eğitiminin mutlaka bir parçası olmalıdır.

4. işbirliği Geliştirme

Eğitim bireysel ve yarışmacı olursa bireyler benmerkezci kişiler olarak yetişebilirler. işbirliği alışkanlığı edinen öğrencilerde biz duygusu gelişir ve böylece toplumsal değerlerin kazanımı artar. Bunun için değerlerin aktarımı sürecinde işbirliği geliştirme önemli bir süreçtir.

Değer eğitimi sürecinde dikkat edilmesi gereken bazı ilkeler vardır. Berna Bridge (2003: 50-63), bu ilkeleri 11 maddede toplamıştır. Bu ilkeler şu şekilde özetlenebilir:

1. Sevecenlik, dürüstlük, adalet gibi temel etik değerler kişilik eğitimin temelini oluşturmalıdır.
2. Etkili bir kişilik eğitimi programı; düşünsel, duygusal ve davranışsal ahlaki yaşamı bütün yönleriyle birlikte kapsamalıdır. Çünkü iyi kişilik, değerleri anlamak, düşünmek ve bu yönde davranmakla gelişir.
3. Etik kişilik eğitimi bütünü kapsayan bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Evin ve okulun bütün imkânları kişilik eğitimi için kullanılmalıdır.
4. Okul ve aile, düşünceli ve sevecen bir topluluk modeli olmalıdır. Böyle bir ortam iyi insan olmaya istek duyulmasını sağlar. Okuldaki ve evdeki günlük yaşam, koridorlar, oyun alanları, okul otobüsleri gibi ortamlar sorumluluk, iyi kalplilik gibi temel değerleri iletebilir.
5. Çocuklar etik kuralları uygulayabilecekleri olanaklara gereksinim duyar. Bu yüzden çocuklara adalet, sorumluluk gibi kavramları uygulayabilecekleri ortamlar sağlanmalıdır.
6. Oluşturulan akademik müfredatlar tüm öğrencileri önemseyecek ve hepsinin başarılı olmasına yardımcı olacak biçimde düzenlenmelidir.
7. Okul ve ailelerin temel değerlere bağlı bir iç disiplin anlayışı geliştirmeleri sağlanmalıdır. Ayrıca okul ve aileler, çocuklara baskı yapmaktan ve ceza vermekten kaçınmalıdır.
8. Aile ve öğretmenler, öğrencilerden beledikleri değerlere öncelikle kendileri sahip olmalıdır. Çünkü öğrenciden beklenen saygı, işbirliği, dürüstlük gibi değerlere yetişkinlerin de bağlı olması gerekir.
9. Buraya kadar sayılan ilkelerin yaşama geçirilebilmesi için liderlere ihtiyaç vardır. Değerleri kazanırken öğrencilere destek olacak, takım çalışmalarını sağlayacak liderler olmalıdır.
10. Etik kişilik eğitimi verilirken aile, okul ve toplum el ele çalışmalıdır.
11. Her çalışmada olduğu gibi etik kişilik eğitiminin de değerlendirilmesi yapılmalıdır. Bu süreçte okulun ve ailenin değerleri iletmedeki başarısı, öğrencilerin değerleri ne kadar anladığı ve bu değerlere ne derece bağlı olduğu değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak değerler insanların iyi taraflarını ön plana çıkaran, onların ahlakını güzelleştirerek toplumda yaşanabilecek olumsuzlukları önleyen güçlü unsurlardır. Dolayısıyla bir toplumda barış, adalet, sevgi, saygı, yardımseverlik, gibi değerlerin önemini kaybetmesi başta o toplumun ahlakının çökmesi olmak üzere bir sürü olumsuzluğu beraberinde getirir. Bu yüzden sadece bir topluluğun değil bütün dünyanın geleceği için değerler eğitimine gereken önem verilmeli, hem okul hem de aileler, üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmelidir.

2.1.6. Değer Eğitimi Yaklaşımları

Değerler bireylere rastgele kazandırılmaz. Değer eğitimi sürecinde eğitimciler yol gösterecek bazı yaklaşımlar benimsenir. Değerlerle ilgili literatüre bakıldığında değerler eğitimi ile ilgili farklı yaklaşımların olduğu görülmektedir. Bu yaklaşımlar şu şekilde sıralanabilir:

1. Değerleri Telkin Etme, Aşılama
2. Değerleri Belirginleştirme, Açıklama
3. Değer Analizi
4. Ahlaki Muhakeme
5. Karakter Eğitimi
6. Değerler Eğitiminde Gizil Güç: Örtük Program

Bu yaklaşımların ilk dördü, geçerliliği herkes tarafından kabul edilen ve klasik olarak adlandırılan yaklaşımlardır. Fakat zaman içinde yetersiz görüldükleri için karakter eğitimi ve örtük program bu yaklaşımlara ilave edilmiştir. Bunun yanı sıra “vatandaşlık eğitimi” adlı yedinci bir yaklaşımdan söz eden araştırmacılar da vardır.

2.1.6.1. Değerleri Telkin Etme, Aşılama

İnsanlık tarihi boyunca, insanlara yaşadıkları toplumun değerlerini ve kurallarını öğretmek için en sık başvurulan yollardan biri öğüt yani telkin yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda yeterince söyler ve gösterilir ise insanlar eninde sonunda istenildiği gibi davranacaktır anlayışı vardır. Veli ve öğretmenlerin “İyi bir kız böyle yapmaz, çocuklar

büyüklerine saygı gösterir.” gibi sözleri telkin yönteminin kullanımına örnektir (Welton ve Mallan, 1999’dan aktaran: Akbaş, 2004: 96).

Bu yaklaşımın temelinde yetişkinlerin, çocukların davranışlarını şekillendirme ve onlara iyi alışkanlıklar kazandırma sorumluluğu olduğu, bu yüzden de değerleri doğrudan öğretmeleri gerektiği anlayışı yatmaktadır (Halstead ve Taylor, 2000’den aktaran: Doğanay, 2006: 267). Telkin yaklaşımında öncelikle kazandırılacak değerler belirlenir, belirlenen değerler zamanı belirlenmiş ve programlanmış etkinlikler aracılığıyla kazandırılmaya çalışılır. Yetişkinler doğru ve gerekli olarak düşündükleri temel değerleri (adalet, doğruluk, dürüstlük, vb) belirler ve bunları empoze etmeye dayalı bir yaklaşımla ve efsanevi kahramanlar, öyküler, töresel oyunlar gibi çeşitli yollarla çocuklara aktarır (Doğanay, 2006: 267).

Telkin yaklaşımı öğrencilerin neyi öğrenip neyi öğrenmeyeceğini sorgulamaksızın yetişkinler tarafından söylenenlerin öğrenilmesi sürecine dayanır. Superka (1976’dan aktaran: Dilmaç, 2007: 36), değerlerin öğretiminde telkin yaklaşımı için sistematik durumlarda kullanılan öğretim modeli geliştirmiştir. Bu modelin basamakları aşağıda verilmiştir:

- a. Telkin yaklaşımı olabilecek değerleri belirleme
- b. Değer seviyelerini belirleme
- c. Davranışsal amaçları belirleme
- d. Uygun metotları seçme
- e. Metotları uygulama
- f. Sonuçları değerlendirme

Eyler (1989’dan aktaran: Tokdemir, 2007: 39)’e göre yetişkinlerin çocuklara değerleri doğrudan öğretmesine dayalı olan bu yaklaşım özellikle ilköğretim aşamasında saygı, dikkat, uyum, adalet, doğruluk gibi temel değerlerin öğretilmesinde kullanılır. İlköğretim ders kitaplarındaki okuma parçaları, hikâyeler, örnek olaylar gibi etkinliklerle gerçekleştirilebilecek olan bu yaklaşım, yetişkinlerde ise doğrudan değeri telkin yoluyla uygulanabilir.

Simon (1972'den aktaran: Akbaş, 2004: 96)'a göre değerleri aşılama yaklaşımı daha çok aileler tarafından kullanıldığında etkili olur. Aileler öğretmenlerle çocuklarının değer ve davranışlarını düzenler. Oysa aynı yaklaşım öğretmenler tarafından kullanıldığında aynı başarıyı göstermez. Çünkü veliler çocukların doğumundan itibaren onların yanında oldukları için öğretmenleri açıklamaya yeterince zamanları vardır. Öğretmenler ise çocuklarla sınırlı vakit geçirmektedir.

Telkin yaklaşımı 1920'ler ve sonrasında karakter eğitimi içerisinde temel metot olarak kullanılmıştır. Günümüzde daha çok ordu, izcilik ve dini kurumlar tarafından kullanılmaktadır. Bu kurumlarda telkin yaklaşımı, yemin etme, ezberleme ve önemli insanların yaşamlarını incelenme şeklinde uygulanmaktadır (Leming, 1997'den aktaran: Akbaş, 2004: 97).

2.1.6.2. Değerleri Belirginleştirme, Açıklama

1960'ların sonu ile 1970'li yıllarda özellikle ABD'de etkili olan bu yaklaşım Sidney, Simon ve arkadaşları tarafından, telkine dayalı değer öğretiminin etkisini yitirdiği varsayımından hareketle geliştirilmiştir (Akbaş, 2008: 12). Kirschenbaum (1992'den aktaran: Tokdemir, 2007: 40), değerleri açıklama yaklaşımının yaygınlaşmasının sebebinin şu sözlerle açıklanmıştır:

İkinci dünya savaşından sonra gelişen daha özgürlükçü nesil, 1960'lı yıllar sonrasında değer açıklamayı değer öğretiminde en çok kullanılan yaklaşım haline getirmiştir. Çünkü bu nesil mevcut değerlerin ötesinde kendi değerlerini oluşturmuştur. Bu durum kuşaklar arasında bir boşluk oluşturduğundan, gençlerin kendi değerlerini açıklamaları yöntemine başvurulmuştur.

Değerleri açıklama yaklaşımının temeli bireylerin kendi yaşamlarında neyin önemli olduğunu nasıl belirlediklerine dayanmaktadır. Değerleri aşılama yaklaşımının aksine bu yaklaşımda birey neye değer vereceğini başkalarının telkiniyle değil kendi özgür kararı ile verir (Doğanay, 2006: 269). Eğitimciler onlara önceden belirlenmiş bir değer listesi sunmaz. Aksine sahip oldukları değerleri gözden geçirmelerini sağlayarak değerlerinin farkına varmasını sağlar.

Leming (1997'den aktaran: Tokdemir, 2007: 40-41), değer açıklama yaklaşımının dört anahtar ögesi olduğunu belirtmiştir. Bunlar:

Hayata Odaklanma: İnsanların dikkati kendi hayatlarına ve değerlerine odaklanır.

Kabullenme: Değer açıklayan kişi başkalarının durumlarını yargılamaksızın kabullenmelidir.

Daha Fazlasını Yansıtmaya Davet: Sadece başkalarının durumlarını kabullenme yeterli değildir. Onların da kendi değerlerini yansıtmaları sağlanmalı, bu konuda cesaretlendirilmelidir.

Kişisel Gücü Artırma: Değer açıklama yaklaşımı, düşünce ve değerleri açıklamanın yanı sıra kişisel gelişimi de arttırır.

Değerleri belirginleştirme yaklaşımında eğitimciler öğrencilere kendi değerlerini aktarmak yerine öğrencilerin değerlerini ortaya çıkarmak için onlara rehberlik eder. Raths, Harmin ve Simon, bu rehberliğin en iyi şekilde gerçekleşmesi için değer belirginleştirme yaklaşımında birbirinden farklı üç basamağın yer alması gerektiğini savunmuştur. Bu basamakları şu şekilde ifade etmişlerdir (Welton ve Mallon, 1999'dan aktaran Doğanay, 2006: 269):

1. Seçme

- a. Çocukların değerleri özgürce seçmelerini özendirme
- b. Seçme durumuyla karşılaştığında, alternatif seçenekler oluşturmasına yardımcı olma
- c. Alternatifleri değerlendirmede çocuklara yardımcı olma

2. Ödüllendirme

- a. Çocukları nelerin ödüllendirilip, nelerin korunduğu konusunda düşünmeye özendirme
- b. Seçeneklerini başkalarının onaylaması için fırsatlar sunma

3. Davranma

- a. Çocukları seçimleriyle tutarlı yaşaması için özendirme

- b. Yaşamın daha sonraki anlarında bu davranışın tekrarlanması için çocuklara yardımcı olma

Akbaş (2004: 99)'a göre değer açıklama yaklaşımında amaç, yukarıda verilen basamakları kullanarak, öğrencilerin kendi yaşantıları yoluyla değerleri içselleştirmelerini sağlamaktır. Bu basamakların kullanılması durumunda öğrencilerin değer ve davranışlarının farkına varması beklenir. Bu basamakların yanı sıra öğretmenler öğrencilere değerlerle ilgili sorular sormalı ve onların verdikleri cevapları dikkatli bir şekilde değerlendirmelidir. Öğrenciler cevaplarını açıklarken öğretmenler kendi doğru cevabını önermemeli ve öğrencileri eleştirmemelidir. Welton ve Mallan (1999'dan aktaran: Akbaş, 2004: 99-100), öğrencinin verdiği cevabı açıklamasına yardım etmek amacıyla bazı soru tipleri önermiştir. Bu sorular şu şekilde sıralanabilir:

- Senin için bu önemli midir?
- Şu an mutlu musun?
- Diğer alternatifleri yapabileceğini düşündün mü?
- Gerçekten yapabilir ve konuşabilir misin?
- Aynı şeyleri tekrar yapabilir misin?

Araştırmacılar cevap açıklamanın yanı sıra değerleri belirginleştirme yaklaşımında kullanılabilecek farklı yöntemler önermişlerdir. Ryan (1991'den aktaran Akbaş, 2008: 13), öğretmenlerin sınıf oyunları, sergiler, özel konular içeren etkinliklerle öğrencilerin değerleri açıklamasını sağlayabileceğini savunurken Doğanay (2006: 270), öğretmenlerin bir yazı ya da karikatürden oluşan çalışma kâğıtları kullanabileceğini savunmuştur. Buna göre çalışma kâğıdındaki içerikle ilgili öğrencilere sorular yöneltilir ve böylece değer açıklama gerçekleşmiş olur.

Değerleri belirginleştirme yaklaşımı 1960-1980 yılları arasında etkili olmuş, 1980'li yıllardan sonra önemini kaybederek eleştirilmeye başlanmıştır (Dilmaç, 2007: 38). Welton ve Mallan (1999'dan aktaran: Doğanay, 2006: 272), değer açıklama yaklaşımının eleştirilen yönlerini şu şekilde sıralamıştır:

1. Öğrencilerin gizlilik hakkını tehlikeye atmaktadır.

2. Öğretmenleri eğitilmiş danışman rolüne sokmaktadır.
3. Ahlaki ve ahlaki olmayan konuları birbirinden ayıramamaktadır.
4. Tüm değerleri eşit görmekte, etik ve estetik değerleri birbirine karıştırmaktadır.

Leming 75'ten fazla araştırma sonucunu inceledikten sonra değerleri belirginleştirme yaklaşımının istenilen davranış değişimini sağlayamadığı sonucuna varmıştır (Welton ve Mallan, 1999'dan aktaran: Doğanay, 2006: 272). Hatta, değerleri belirginleştirme yaklaşımı öncülerinden Kirschenbaum da son zamanlarda bu görüşünü terk etmiş; başka bir yaklaşım olan karakter eğitimine inandığını belirtmiştir (Dilmaç, 2007: 38).

2.1.6.3. Değer Analizi

Sosyal bilimciler tarafından geliştirilen bu yaklaşımın temel amacı, değerlerle ilgili sorunlarla karşılaşan öğrencilerin karar vermelerini sağlamak için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini kullanmalarına yardımcı olmaktır. Bu yaklaşımda değer içeren soru ya da sorunlar mümkün olduğunca duygular katılmadan ve akıl yürütmeye dayalı olarak çözülmeye çalışılır. Bu süreçte üst düzey bilişsel süreçler kullanılır (Doğanay, 2006: 272).

Ryan (1999'dan aktaran: Akbaş, 2008: 14)'a göre bu yaklaşımla öğrenciler bir taraftan örnek olaylardan hareketle ahlaki düşünme becerisini kazanırken diğer taraftan bilimsel problem çözme yöntemini sosyal problemlere uygulamayı öğrenir.

Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Kurulu tarafından geliştirilen yaklaşımın hedefleri öğrencilere, bir değer nesnesini belli bir şekilde değerlendirmeyi öğretmek, öğrencilerin söz konusu değerler nesnesi hakkında en akılcı yargılara ulaşmalarına yardım etmek ve onlara genel bir değer yargısını paylaşan bir gruba nasıl üye olunacağını göstermektir (Coombs, 1971'den aktaran: Bacanlı, 2000: 34-35).

Değer analizi yaklaşımında birey akıl yürütme süreçlerini kullanarak kendisine sunulan değerlerin neden önemli olduğuna kendi karar verir. "Bu değer doğrudur." gibi peşin kabuller yerine değerlerin neden doğru olduğu ile ilgili kanıtlar değerlendirilerek çok

yönlü tartışılır. Böylece kişi değerleri başkalarının yönlendirmesiyle değil, kendi mantık süzgecinden geçirerek benimser.

Welton ve Mallan (1999'dan aktaran: Doğanay, 2006: 272-273)'a göre değer analizi yaklaşımı, öğrencilerin bütün yeterlikleri kazanana kadar uygulanması gereken sekiz aşamada gerçekleşir. Bu aşamalar aşağıda verilmiştir:

1. Değer sorununu belirleme
2. Karşılaşılan değer sorununu açıklığa kavuşturma
3. Sorun hakkında bilgi ve kanıt toplama
4. Bilgi ve kanıtların uygunluğunu ve doğruluğunu değerlendirme
5. Olası çözüm yollarını belirleme
6. Çözüm yollarının her birinin olası doğurgularını belirleme ve değerlendirme
7. Seçenekler arasından birini seçme
8. Seçilen öneriler doğrultusunda davranışta bulunma

Değer analizi yaklaşımında hedeflere ulaşmak için karar verme süreçleri kullanılır. Coombs ve Meux (1999'dan aktaran: Bacanlı, 2000: 5)'a göre karar verme süreci altı basamaktan oluşur. Bu basamaklar sırasıyla şunlardır:

1. Değer sorusunu belirleme ve açıklığa kavuşturma
2. Olguları birleştirme
3. Olguları değerlendirme
4. Olguları açıklığa kavuşturma
5. Geçici bir değer kararına erişme
6. Kararda ima edilen değer kuralını test etme

Coombs ve Meux (1971'den aktaran: Bacanlı, 2000: 36) çocukların olguları birleştirebilmesi için "Olgu Birliği Kartı" kullanmayı teşvik ederken olguları değerlendirmek için "Kanıt Kartı" kullanmayı teşvik etmiştir. Olgu Birliği Kartı'na her öğrencinin olumlu ve olumsuz değer yargılarına göre ilgilerini yazmaları istenir. Kanıt Kartı'nın ise bir tarafında değer yargısı, olgu ve ölçüt yer alırken diğer tarafta ölçütlere inanmak için olumlu ve olumsuz nedenler yer alır. Bunların yanı sıra Coombs ve Meux

(1971'den aktaran: Dilmaç, 2007: 39) değer analizi yaklaşımının başarılı olması için üç öneride bulunur. Bu öneriler sırasıyla şunlardır:

1. Öğrencilere mantıklı kararlar alabilmeleri için yardımcı olunmalıdır.
2. Öğrencilerin yetenek ve eğilimlerini geliştirmek için mantıklı karar mekanizmaları oluşturmaları sağlanmalıdır.
3. Öğrencilere yaşadıkları değer çatışmalarını nasıl çözecekleri öğretilmelidir.

Tokdemir (2007: 43)'e göre değer analizi yaklaşımının değer açıklama yaklaşımından farkı, değer analizi yaklaşımının kanıtların toplanması ve değerlendirilmesi aşamalarını içermesidir. Bu yönüyle problem çözme yöntemine benzeyen yaklaşım hem değer açıklama hem de telkin yaklaşımından daha üstün özelliklere sahiptir.

2.1.6.4. Ahlaki Muhakeme

Ahlaki muhakeme yaklaşımı Piaget ve Kohlberg'in bilişsel muhakeme, bilişsel düşünme, değer ikilemleri ve karar verme süreçleri ile ilgili araştırmalarına dayanır (Fernandes, 1999'dan aktaran: Yazıcı, 2006: 508).

Akbaş (2008: 16)'a göre ahlaki muhakeme yaklaşımında temel amaç öğrencilerin davranışlarına rehberlik edecek ahlaki ilkeler geliştirmelerine yardımcı olmaktır. Bu yaklaşımda öğrenci ileride karşılaşılabileceği durumlarla yüz yüze getirilir. Böylece öğrenci gelecekteki davranışının toplumun beklentilerini karşılayıp karşılamadığını öğrenir.

Ahlaki muhakeme yaklaşımının kurucularından Kohlberg (1966'dan aktaran: Güngör, 2000: 53-55) 10-16 yaşlarındaki erkek çocuklarla ikişer saatlik mülakatlar yapmış, bu mülakatlarda çocuklara on tane ahlaki çıkmaz içeren durum vermiş ve onlara bu durumlarda nasıl hareket edeceklerini sormuştur. Çocuklar nasıl davranacaklarını gerekçeleriyle birlikte açıklamıştır. Kohlberg aldığı cevaplar doğrultusunda ikişer düzeyden oluşan üç evreli zihinsel ahlaki gelişim kuramı geliştirmiştir. Bu kuramda yer alan ahlak evreleri şunlardır:

Gelenek Öncesi Evre: Bu evrede iyi ve kötü, davranışın sonucuna ve kuralları koyan otoritenin gücüne göre değerlendirilir. İyi, büyüklerin onayladığı ve ödüllendirdiği davranışken kötü, bunun tam tersidir. Gelenek öncesi evre iki düzeyden oluşmaktadır:

1. Ceza ve İtaat: Bu düzeyde bulunan birey otoriteye kayıtsız, şartsız boyun eğer ve kötü denilen davranışlardan kaçınır. İyi ve kötü olanın ne olduğunu ise davranışın sonundaki yaptırım belirler.
2. İlkel Hazcılık: Bu düzeyde doğru hareket insanın kendi ihtiyaçlarını, bazen de başkalarının ihtiyaçlarını karşılayan harekettir. Bireyler ahlaki değerlerin herkesin ihtiyaçlarına ve bakış açısına göre değişebileceğini fark eder. Ahlaki davranışta dürüstlük, eşitlik gibi değerler mevcuttur. Fakat birey bunları sadakat, adalet ve minnettarlık gibi değerler açısından değil, çıkar ilişkisi açısından ele alır.

Geleneksel Evre: Bu evrede toplumdaki kurallara uyma esastır. Aile, grup ve millete ait beklentilere uyma kendi başına bir değer taşır. Bu evre de iki düzeyden oluşur:

3. İyi Çocuk-İyi Kız: Başkalarını memnun etmenin ve onların onayını kazanmanın önemli olduğu düzeydir. Bu aşamada davranışlar çoğu zaman niyete göre değerlendirilir.
4. Kanun ve Nizam: Önemli olan belirli kurallara uymak, otoriteye saygı göstermek ve mevcut sosyal düzeni korumaktır.

Gelenek Sonrası Evre: Bu evrede ahlak ilkeleri, onlara inanan bireylerin ve grupların otoritesinden ayrı olarak değerlendirilir. Gelenek sonrası evre de iki düzeyden oluşur:

5. Sosyal Sözleşmelere Uyma: Bu düzeyde meşruluk ve faydacılık önem kazanır. Temel hak ve hürriyetlerin önemine verilir, bu haklar bütün toplumun üzerinde anlaşığı haklar olarak görülür. Kanun ve düzene önem verilmekle birlikte kanunlar değişmez kurallar olarak görülmez. Toplumun faydası uğruna yasaların değişebileceğine inanılır.

6. Evrensel Ahlak: Bu düzeye ulaşan bireylere göre doğru davranış, evrensel ve mantıken tutarlı olan davranıştır. Ahlaki çatışmalar kanun ve nizamaya göre değil, onlardan daha geniş evrensel prensiplere göre çözülür. Adalet, insan hakları, eşitlik, insana saygı gibi unsurlar bu prensiplerin temelini oluşturur.

Kohlberg'e göre bu evreler evrensel, hiyerarşiktir ve yapısal olarak bütündür. Kişi geçiş dönemi hariç bu basamaklardan birine göre davranır. Onun hangi düzeyde olduğunu saptamak içinse kendisine sunulan sözel ikilemlere verdiği yanıtlar değerlendirilir (Doğanay, 2006: 274).

Ahlaki muhakeme yaklaşımında öğretmenin rolü öğrencilere ahlaki ikilemlerin bulunduğu örnekler vererek onların kendi çıkmazlarını çözmelerine yardımcı olmaktır. Öğretmen bunu yaparken her öğrenciyi ahlaki ikilemle karşılaştırır ve verilen örnek olayla ilgili söylenenleri diğer öğrencilerin duymasını sağlar. Burada önemli olan bireylerin hangi ikilemi seçtiği değil neden o ikilemi tercih ettiğidir (Leming, 1999'dan aktaran: Yazıcı, 2006: 508). Öğretmen uygulama esnasında sınıfı gruplara böler ve örnek olayda yapılacak en uygun davranışın ne olduğunu sorar. Bu soru etrafında her grup tartışır ve öğrencilerin gelişim düzeyine göre her çıkmaz çözülür (Akbaş, 2008: 15).

Çocukların ahlaki gelişim düzeylerini geliştirmek için bir ikilem çerçevesinde yapılan tartışmalara 'ahlaki tartışma' denilmektedir. Beyer (1978'den aktaran: Doğanay, 2006: 276)'e göre ahlaki tartışmalar altı adımda gerçekleşir: adımda gerçekleşir: İlk adım çocukların gerçek yaşamda karşılaşabilecekleri bir ikilemin sunulmasıdır. İkinci adımda ikilem için geçici yanıtlar alınır. Bu aşamada bireylerin o yanıtı niye verdiğini açıklaması önemlidir. Üçüncü adımda küçük gruplar oluşturularak yanıtlar bu gruplarda tartışılır. Dördüncü adımda gruplar oluşturdukları görüşleri bir sözcü aracılığıyla sınıfa sunar. Ardından öğretmen tahtayı ikiye böler ve öğrencilerin iki seçenek için görüşleri yazılır. Altıncı adımda öneriler üzerinde düşünülerek bir sonuca erişilmeye çalışılır.

Özetlemek gerekirse ahlaki muhakeme yaklaşımında bireylere gelecekte karşılaşabilecekleri türden çıkmazlar içeren örnek olaylar verip o durumda nasıl davranacakları ve hangi değerleri benimseyecekleri tespit edilir. Öğretmenlerin yol gösterici olduğu yaklaşımda bireyin zihinsel gelişimi ile ahlaki gelişiminin ilişki içerisinde

olduğu, her insanın altı ahlaki gelişim evresinden birinde bulunduğu varsayılır. İkilemlere verdikleri cevaplar onların hangi ahlaki evrede olduğunu belirtir.

2.1.6.4.1. Adil Topluluk Okulları

Kohlberg'in değerler eğitimi ile ilgili ortaya koyduğu bu yaklaşımın amacı okulun ve toplumun arzu ettiği değerleri öğrenciye kazandırmak ve kazandırılan bu değerlerin sürdürülmesini sağlamaktır (Dilmaç, 2007: 40).

Kohlberg'in kurduğu adil topluluk okulunun temelini adalet, eşitlik ve demokrasi oluşturmaktadır. Bu okullarda kararların tümü ahlaki tartışmalar ve katılımlı proje grupları ile alınır (Yüksel, 2005'ten aktaran: Akbaş, 2008: 15). Birlikte ve düzenli olarak derse katılan, bir lisede okuyan öğrenciler hep birlikte toplantılara katılır. Böylece öğrenciler grup kimliği ve aidiyeti kazanmanın yanı sıra ahlaki gelişimlerini de artırır. Bu birlik duygusu ahlaki eğitim için duyuşsal bir dürtü sağlar (Nucci ve Lee, 1992'den aktaran: Bacanlı, 2006: 32).

Kararların hep birlikte alındığı adil topluluk okulları üç birimden oluşur (Power ve diğerleri, 1989'dan aktaran: Bacanlı, 2006: 277). Bu birimler kısaca şunlardır:

Danışma Kurulu: Bir öğretmenin danışmanlığında her öğrencinin mutlaka bulunduğu küçük gruplar oluşturulur ve gruplar her hafta toplanarak okulda meydana gelen olayları tartışır.

Haftalık Toplantılar: Bu toplantılarda okulun kuralları tüm öğrencilerin katılımıyla demokratik bir şekilde belirlenir. Hırsızlık, taciz, devamsızlık gibi konularda beklentiler tartışılır.

Disiplin Komitesi: Sekiz öğrenci ile iki öğretmen ya da yöneticiden oluşan bu komite okul kurallarına uymayanlar için mahkeme gibi çalışır. Komitenin verdiği cezayı ağır bulan öğrenci konuyu haftalık toplantıların gündemine taşıyabilir.

Çocuklara değerleri kazandırmak için bu değerlerin herkes tarafından yaşatıldığı ideal bir okul oluşturmayı amaçlayan bu yaklaşımda, herkesin katılımının sağlandığı düzenli toplantılar aracılığıyla değerlerin dayanışma içerisinde kazandırılması esastır.

2.1.6.5. Karakter Eğitimi

Değerlerin organize olmuş bütünü, insan iradesinin sabit ve istikrarlı hale gelmesi olarak tanımlanan karakter geçmişten günümüze insanların taşıması gereken bir özellik olarak görülmüş ve her toplumda önemsenmiştir (Akbaş, 2008: 16).

Bir insanın iyi karakterli olarak kabul edilebilmesi için o insanın bazı değerleri benimsemesi ve bu değerler doğrultusunda davranması gerekir. Dürüstlük, fedakârlık, saygı, çalışkanlık, yardımseverlik gibi değerlere sahip insan aynı zamanda karakter sahibi insan demektir. Dolayısıyla bireyin karakterini geliştirmek için öncelikle onun bazı değerleri kazanması sağlanmalıdır.

Kanad (1951'den aktaran: Akbaş, 2008: 16) karakteri ahlaki olan ve ahlaki olmayan şeklinde ikiye ayırmıştır. Ona göre davranışları yönlendiren ilkelerin, toplumun ve zamanın ahlaki ilkelerine uygun olmasına ahlaki karakter; bencillik gibi kuvvetlerin bireyin istikrar ve dengesini bozmasına ise ahlaki olmayan karakter denir.

1990'lı yıllardan itibaren değerler eğitimi yaklaşımları arasında en önemli görüleni karakter eğitimidir (Tokdemir, 2007: 43). Lickona'ya göre karakter eğitimi insanların temel etik değerleri anlaması, onları önemsemesi ve onlar doğrultusunda davranması için kasıtlı olarak yapılan çabaların tümü iken Scot (aktaran: Doğanay, 2006: 278)'a göre değerlerin eğitiminde öğretmenin rol ve otoritesinin kullanılması, ahlaki erdemlerin aşılması, çocuk ve gençlerin itaatinin sağlanmasıdır.

Başaran (1997: 93)'a göre karakter eğitiminde üç yol izlenir. Bu yollardan birincisi öğrencilere ahlak kuralları vermek ve bu kurallar için araştırmalar yaptırmaktır. İkinci yol ise öğrencilere ahlak kurallarını anlatmak ve bu konuda yazılmış kitapları okutmaktır. En etkili olan üçüncü yol ise öğrencinin karşı karşıya kaldığı ahlaki sorunların çözümünde onlara kılavuzluk etmektir.

Karakter eğitiminin öncülerinden biri olan Licona (1991'den aktaran: Doğanay, 2006: 278)'ya göre toplumda uyuşturucu kullanımı, cinsel taciz, şiddet gibi yıkıcı davranışlar artmıştır. Bu davranışların ortadan kaldırılması için organize çaba gerekmektedir. Çünkü iyi karakter kendiliğinden oluşmaz, ahlaki değerleri anlama ve içselleştirme ile gelişir. Bu yüzden bireylere sağlam bir karakter eğitimi verilmelidir. Bu yaklaşımda iyi karakteri sembolize eden saygı, sorumluluk, iyilik, kibarlık, dürüstlük gibi değerler saptanmış, bu değerleri kazandırmak için kullanılacak yöntemler önerilmiştir.

Karakter eğitimcilerine göre toplumsal yapıda meydana gelen değişmeler, özgürlüklerin artması, ailelerin dağılması, kadının çalışma hayatına girmesi gibi sebepler yüzünden bireyin karakteri özellikle medya tarafından şekillendirilmektedir. Televizyon ve diğer yayınlar nedeniyle ABD'deki gençler arasında şiddet ve kamu malına zarar, hırsızlık ve dolandırıcılık, otoriteye karşı saygısızlık, akran zulmü, kötü dil, bencillik, alkolizm, paranın önemli bir değer haline gelmesi gibi zararlı akımlar doğmuştur. Lickona (1992'den aktaran: Akbaş, 2004: 71-72)'ya göre bu problemleri ortadan kaldırmak için iki temel değer çocuklara etkili bir şekilde öğretilmelidir. Bu değerler sevgi ve sorumluluktur ve bu iki değer okuldan devlete tüm sosyal yapılar için gereklidir.

Bireyin karakterini şekillendirmede ailenin yanı sıra okullar da önemli bir fonksiyona sahiptir. Ailede daha ziyade plansız yapılan karakter eğitimi okullarda planlı etkinlikler aracılığıyla yapılır. Cronbach (1978'den aktaran: Başaran, 1997: 193)'a göre okulun karakter eğitimindeki görevleri şunlar olmalıdır:

- a. Öğrencinin güven içinde olacağı bir çevre hazırlayarak onun duygusal olgunluğa ulaşmasına yardım etmelidir.
- b. Öğrencinin ahlaklı olma arzusunu desteklemelidir.
- c. Karşılaşılan ahlaki çatışmaların akılcı yollarla çözülebileceği öğrencilere öğretilmelidir.
- d. Öğrencileri belli yaşantıların içine sokarak ortaya çıkan ahlaki çatışmaları çözmesi için fırsat sunmalıdır.
- e. Öğrencinin kazandığı bu yaşantılarla, bilinçli olarak ahlaki kavramlara ulaşmasına yardım etmelidir.

Karakter eğitiminde okulun yanı sıra öğretmenler de önemli role sahiptir. Bu yaklaşımda öğretmenler değer gerçekleştirme yaklaşımının aksine model olur. Öğretmenler öğrencilerin ahlaki karakterlerini geliştirmeye çalışır, ahlaki konularda kendi düşüncelerini rahatça ifade eder, hayatta neyin doğru neyin yanlış olduğunu belirtir (Ryan ve Bohlin, 1999'dan aktaran: Akbaş, 2008: 18).

Ryan (1999'dan aktaran: Akbaş, 2004: 70), okullarda başarılı bir karakter eğitiminin gerçekleştirilmesi için öğretmenlerin bazı ilkelere dikkat etmesi gerektiğini belirtmiş, bu ilkeleri on maddede toplamıştır. Bu ilkeler kısaca şöyle özetlenebilir:

1. Öğretmen karakteriyle model olmalı, karakterini kendi yapılandırılmalıdır.
2. Öğretmenler öğrencilerin ahlaki karakterlerini geliştirmeli, mesleki sorumluluk ve kıdem oluşturmalarıdır.
3. Öğretmenler hayatta neyin doğru neyin yanlış olduğu konusunda öğrencilerle konuşmalıdır.
4. Ahlaki konuların dağılımında kendi pozisyonu hakkındaki düşüncelerini açıkça ifade edebilmelidir.
5. Öğretmenler öğrencilerin empati kurmasına yardımcı olmalıdır.
6. Öğretmenler sınıfta olumlu ahlaki atmosfer oluşturmalarıdır.
7. Öğretmenler okulda ve toplumda öğrencilerin ahlaki davranışları uygulamalarını sağlayacak aktiviteler oluşturmalarıdır.
8. Öğretmenler velilerle güçlü ilişkiler kurmalı, okulda işbirliğini sağlamalarıdır.
9. Karakter eğitimi tek bir dersle sınırlı kalmamalı, okul yaşamının bütününe yayılmalıdır. Okulsınıftan kantine, kantinden oyun alanına kadar iyi bir karakter biçimlendirme merkezi olmalıdır.
10. İnsan sanat, edebiyat, tarih ve biyografilerle var olmuştur. Bu yüzden öğretmen öğrencilerin karakter eğitiminde edebi metinleri kullanmalıdır.

Lickona'nın *Educating for Character* adlı kitabı karakter eğitime yeniden dikkatleri çekmiştir. Lickona (1991'den aktaran: Doğanay, 2006: 278-281), karakter eğitiminde değerlerin kazandırılması için üçü tüm okulu, dokuzu da sınıf içi etkinlikleri kapsayan 12 strateji önermiştir. Bu stratejiler şunlardır:

Tüm Okulu Kapsayan Stratejiler

1. Sınıf Dışındakileri de Koruma ve Önemsene: Okullar hem kendi ülkelerindeki hem de yabancı ülkelerdeki yardıma muhtaç insanların varlığından öğrencileri haberdar ederek okul dışında kalan insanların da önemsendiğini öğrencilere gösterebilir.
2. Okulda Pozitif Değerler Kültürü Yaratma: Okul müdürleri herkesin birbirini sevdiği ve saydığı bir biz kültürü yaratarak, öğrencilerin okul yönetimine demokratik katılımını sağlayarak ve oluşturulan kültüre aileleri de katarak etkili bir değerler kültürü oluşturabilir.
3. Aile ve Çevreyi de Karakter Eğitiminin Etkili Bir Parçası Olmaya Davet Etme: Okullar ailelerle işbirliği yaparak evde çocukların yapması ve yapmaması gerekenleri tartışabilir, etkili anne-baba seminerleri düzenleyebilir, velilere anket uygulayarak çocuklarında istedikleri ahlaki özellikleri belirleyebilir. Ayrıca okullar ailenin de ötesinde tüm çevrenin katkısı için bir ahlaki gelişim platformu oluşturabilir.

1. Öğretmenlerin Sınıflarında Bireysel Olarak Kullanabilecekleri Stratejiler

4. Etik Kılavuz, Bakıcı ve Model Olarak Öğretmen: Öğretmenler hakaret, kayırma, dövme gibi davranışlardan uzak durarak öğrencilere hak ettiği sevgi ve saygıyı eşit bir şekilde göstererek, akıl yürütmeye dayalı tekniklerle öğrencilerin ahlaki gelişim düzeylerini yükselterek, davranışları hakkında onlara geri bildirim vererek öğrencilerine iyi örnek olabilir.
5. Herkesin Birbirine Saygı Duyduğu ve Önemsediği Bir Sınıf Ortamı Yaratmak: Öğretmenler böyle bir ortamı sağlamak için öğrencilerin birbirini daha iyi tanımalarına yardımcı olabilir, sınıfın oturma düzenini değiştirebilir, bir sınıf kataloğu hazırlayarak grup çalışmalarına ağırlık verebilir.
6. Ahlaki Disiplin Sağlama: Öğretmenler sınıf içinde disiplini sağlamak için kuralları öğrencilerle birlikte oluşturabilir, kurallara uygun davranmamanın sonuçlarını öğrencilere gösterebilir ya da öğrencilerin öz disiplin geliştirmelerini sağlayıcı etkinlikler yapılabilir.
7. Demokratik Bir Sınıf Ortamı Oluşturmak İçin Sınıf Toplantıları: Etkili bir sınıf toplantısı için öğretmenler sınıfı çember biçiminde oturtmalı, toplantıların amacını içeriğini ve kurallarını belirlemeli, problemi birlikte tartışmak için ikili

gruplar oluşturmalı, öğrencilerin görüşlerini grup arkadaşıyla paylaşmasını istemeli, tüm sınıfın problemi tartışmasını sağladıktan sonra toplantıyı sona erdirmelidir.

8. Değerleri Eğitim Programının Bir Parçası Olarak Öğretme: Öğretmenler değerleri eğitim programının bir parçası haline getirerek öğrencilerin karakter gelişimine katkı yapabilir. Bunun için öğretmen farklı insan ve kültürlerle saygıyı temel alan çok kültürlü bir bakış açısıyla konuları işleyebilir, bazı değerlerin önemini vurgulamak adına sınıfa konuk davet edebilir, değerlerin geliştirilmesi ile ilgili hazırlanmış programlardan ya da kaynaklardan yararlanabilir.
9. İşbirliğine Dayalı Öğrenmeyi Kullanma: Öğretmenler sınıf içinde işbirlikçi öğrenmenin etkili bir şekilde uygulanması için sınıfta birliktelik havası yaratmalı, işbirliğini kolaylaştırıcı beceriler öğretmeli, her üyenin grupta etkin çalışabilmesi için önlem almalı, grup üyelerine roller vermeli, işbirliğini bir görevle birleştirmelidir.
10. Vicdan Geliştirme: Öğretmeler öğrencilerin öğrenmeye değer vermelerini ve yaptıkları işin önemine inanmalarını sağlamalıdır. Bunun için onların kendi kendilerini değerlendirmelerini desteklemeli, başarılarını sınıfta kutlamalı, öğrenme stillerini dikkate almalı, öğrencilerde diğerlerinin yaşamlarını etkileme duygusu ve bilinci geliştirmelidir.
11. Öğrencilerin Ahlaki Gelişim Düzeylerini Yükseltme: Öğretmenler okuma, araştırma, rol oynama, günlük yazma, ikilem tartışması gibi yollara başvurarak öğrencilerin ahlaki akıl yürütme süreçlerini geliştirebilir.
12. Çatışma Yöntemini Öğretme: Öğretmenler öğrencilerin karşılaştığı çatışmaları güç ve şiddete başvurmadan barışçıl yollarla çözmelerine yardım etmeli, onlara sosyal beceriler kazandırmalıdır.

Karakter Eğitimi Yöntemleri

Karakter eğitiminde hangi yöntemlerin kullanılacağına dair değişik görüşler bulunmaktadır. Öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun edebi türler kullanmak, ayın değeri ile ilgili bültenler hazırlanmak, derslerde değer tartışmalarına ve ilgili hikâyelere yer vermek bu yöntemlerden bir kaçıdır (Ekşi, 2003'ten aktaran: Akbaş, 2008: 18).

Thomas (1991'den aktaran: Dilmaç, 2007: 46) ise karakter eğitimi yöntemlerini şu başlıklar altında toplamıştır:

1. Muhakeme-Alışkanlık: Bazı yöntemler bireyin ahlaki muhakeme yeteneğine vurgu yaparken, bazıları erdemli olan davranışın alışkanlık haline gelinceye kadar yaptırılması gerektiğini savunur.
2. Yüksek Değerler-Ara Değerler: Bazı yöntemlerde cesaret, sadakat, sebat gibi daha temel değerlere öncelik verilirken, bazılarında arkadaşlık, özen, nezaket gibi vasıta değerler önemslenmektedir.
3. Bireye Odaklanma-Çevre ve Topluma Odaklanma: Bazı yöntemler bireyin karakterine odaklanırken bazıları toplumun norm ve şablonlarına odaklanarak karakter eğitimine farklı perspektiflerden bakar.

Temel ahlaki değerleri kazandırmayı hedefleyen karakter eğitimi yaklaşımı, her fırsatta öğrencileri karakterlerini geliştirebilecekleri yaşantıların içine sokarak, aileden okula herkesi bu sorumluluğa ortak eder. Kirschenbaum ve Lickona başta olmak üzere değer eğitimi üzerinde çalışma yapan birçok araştırmacı karakter eğitiminin etkinliğine inanmış, bu yaklaşım diğerlerine oranla daha kapsamlı bir boyut kazanmıştır.

2.1.6.6. Değerlerin Eğitiminde Gizil Güç: Örtük Program

Örtük program; ders dışı etkinlikleri içine alan, kapsamı oldukça geniş olan program türüdür (Demirel, 2002: 8). “Gizli müfredat” olarak adlandırılan örtük program, öğrencilerin günlük normal faaliyetleri çerçevesinde öğrendikleri anlam, inanç ve doğruları ifade eder (Taşpınar, 2009: 27). Resmi programda belirtilen amaç ve faaliyetlerin dışında öğrenme-öğretme süreci içerisinde ortaya çıkan uygulamalar sonucu öğrencilerin ulaştıkları niteliklere örtük program denir (Yüksel, 2002: 362).

Örtük program, okullarda uygulanmakta olan resmi programlarda öngörülen etkinliklerin dışında öğrenme-öğretme sürecinde ortaya çıkan tüm uygulamaları kapsar. Bu yüzden örtük programın içeriği çok geniştir. Öğretmenin söz ve davranışları, kullandığı öğretim yöntemleri, ders dışı etkinlikler, öğretmen-yönetici, yönetici-aile ilişkileri,

öğrencilerin birbiriyle olan ilişkilerinin niteliği, okulun kuralları örtük programın içeriğini oluşturur.

Literatürde farklı örtük program tanımları olmakla beraber örtük programın yazılı ve önceden planlanmış olmaması, resmi programda belirtilen faaliyetlerden farklı olarak eğitim öğretim süreci içerisinde doğaçlama bir şekilde ortaya çıkması bu tanımların ortak noktasıdır.

Örtük programın önemini savunan bilim adamlarına göre öğrenciler resmi programla değerlerin ancak çok azını öğrenebilir. Çünkü resmi programlar hazırlanırken bu programlara eklenen ahlak dersleri değerleri aktarmada yeterli olmaz (Dilmaç, 2007: 44). Değerler en iyi sosyal öğrenme, model alma ve taklit yoluyla öğrenilir. Bu nedenle okulun yönetim biçimi, öğretmenlerin birbiriyle ve öğrencilerle olan iletişim biçimi gibi örtük program içerisinde yer alan unsurlar çocuklara aktarılmaya çalışılan değerler üzerinde önemli etkilere sahiptir (Taşpınar, 2009: 26-27).

Bu yaklaşımda önemli olan açık programla örtük programın örtüşmesidir (Tokdemir, 2007: 35). Çocuklara değerler aktarılırken açık ve örtük program uygulamaları birbirini desteklemelidir. Çünkü eğer bir öğretmen demokratik değer olarak düşünce özgürlüğünden bahsediyor fakat öğrencilerin sınıfta düşüncelerini özgürce ifade etmesine izin vermiyorsa ya da işbirliğinin öneminden bahsedip yarışmacı bir öğrenme yaklaşımı izliyorsa bu ortamda ifade özgürlüğü ve işbirliği değerlerinin kazanımı oldukça güçtür (Doğanay, 2006: 282).

Örtük programda dikkat edilmesi gereken başta öğretmenler olmak üzere okulun tüm personelinin çocuklara iyi örnek olması, onlara kazandırılacak değerlerin yaşatıldığı bir okul ortamının oluşturulmasıdır. Böyle bir okulda çocukların değerleri kazanması sadece sözle değil uygulamaya dönük olacağı için daha etkili olur.

2.1.6.7. Vatandaşlık Eğitimi

İnsanların zamanla bir araya gelerek toplumları oluşturmaları onları teşkilatlanmaya itmiş, teşkilatlanma sonucunda da devletler ortaya çıkmıştır. Toprak

bütünlüğüne bağlı olarak siyasi, hukuki, ekonomik ve sosyal kurumlarıyla örgütlenmiş bağımsız millet ya da milletler topluluğuna devlet denir (Doğan, 2005: 125). Vatandaşlık ise siyasi anlamda bağımsız bir devlete mensup olmaktır (Kan, 2009: 898). Vatandaşlık sosyal kurallara bağlı olma, uzlaşma gibi daha çok toplumsal değerleri içerir ve vatandaşlık eğitimi sorumlu ve yeterli vatandaş olmak için gerekli bilgi, beceri ve anlayışın geliştirilmesine odaklanır (Ersoy, 2007: 9).

“İnsan ve vatandaş” olarak kişilere sahip olduğu hakları bilme, kullanma ve koruma bilinci kazandırmanın yanı sıra; aynı haklara başkalarının da sahip olduğu gerçeğinden hareketle diğer insanların haklarına saygı duyma alışkanlığı kazandırma sürecine vatandaşlık eğitimi denir (İşcan ve Demir, 2009: 123). Devletin unsurlarından biri olan halkı meydana getiren vatandaşların, devletle ilişkilerinin sağlam ve uyumlu olması için birtakım kurallara ve değerlere ihtiyaç vardır. Vatandaşlık eğitiminin amacı da bireylere bağlı oldukları devletin kurallarını ve değerlerini öğretmek onları devlete bağlı ve faydalı vatandaşlar olarak yetiştirmektir.

İyi vatandaş kurallara ve kanunlara uyar, devlete karşı görevlerini yerine getirir; oyunu kullanır, vergisini öder, komşularını, ailesini, okulunu, ülkesini, çevresini ve doğal kaynakları korur (Bridge, 2003: 43). Ersoy’a (2007: 5) göre iyi vatandaş bireysel ve ulusal olduğu kadar küresel düşünebilen, siyasi ve sosyal konularda katılımcı, barışçı, demokrasinin değerlerini yaşamına geçiren, mantıklı ve ilgili kişidir. Vatandaşlık eğitiminin de amacı iyi vatandaşlar yetiştirmek için devletin milli değerlerini, kanun ve işleyiş biçimini bireylere en iyi şekilde öğretmektir. Bu eğitimle milli birlik ve beraberliğin sağlanmasında dayanışmanın önemi vurgulanır ve devletin hukuk kuralları okullar aracılığıyla bireylere aktarılır (Tokdemir, 2007: 49).

Kirschenbaum (1995’ten aktaran: Akbaş, 2008: 19-20)’a göre vatandaşlık eğitimi bireylere devletin kanuni ve siyasi ilkelerinin verildiği bir eğitimidir ve bu eğitim kamunun iyiliği, kişisel haklar, adalet, eşitlik, doğruluk, vatanseverlik gibi değerleri içerir.

Devletine bağlı, sorumluluklarını yerine getiren vatandaşlar yetiştirmek için vatandaşlık görevinin gerektirdiği bilgi, beceri ve değerlerin herkese aynı şekilde verilmesi, herkesin ortak eğitimden geçirilmesi gerekir. Bu durumu sağlamak amacıyla

vatandaşlık eğitimi okulların görevi haline gelmiştir. Okullar bu görevi yerine getirirken bireylere devletin yapısı, işleyişi, kurumları hakkında bilgi vermeli, devleti sevdirmeli, görev bilinci ve sorumluluk aşılmalıdır (Akbaş, 2008: 19).

Vatandaşlık eğitiminin amaçlarından biri de bireylere demokratik değerlerin kazandırılması ve bu yolla demokrasinin bir yaşam biçimi haline getirilmesidir. Felber (2003'ten akran: Ersoy, 2007: 11), demokratik değerlerin vatandaşlara kazandırılmasının önemini şu sözlerle ifade etmiştir:

Bir toplumda demokrasinin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için demokratik değerlerin eğitimi çok önemlidir. Demokrasi ancak ona bağlı insanların tutumlarıyla yaşayabilir. Bu nedenle her vatandaş demokratik değerlerin önemini anlayabilmeli ve yorumlayabilmelidir. Okullar öğrencilerin demokratik değerleri kazanması yönünde çaba göstermeli; özellikle değerlerin eğitiminde sorumluluk üstlenmelidir.

Demokrasinin sürdürülebilmesi yaşadığı toplum için gönüllü olarak sorumluluk alan, siyasal süreçlere katkı sağlayan, etkin ve bilgili vatandaşlara bağlıdır. Bu yüzden vatandaşlık bilgi ve becerileri bireylere kazandırılmalıdır (Ersoy, 2007: 12).

Okullar, demokrasi eğitimi için en uygun ortamların başında gelir. Okuldaki eğitsel kol ve küme çalışmaları demokrasi eğitimi için elverişli olmalı; demokrasiye ilişkin derslerde verilen bilgiler, bu ortamda öğrencilerle uygulanabilmelidir. Bunun için öğrencilere başkasının özgürlük sınırına girmemek koşulu ile özgürce davranma şansı tanınmalı; öğrenci kendini doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendiren kararlara katılabilmelidir. Ayrıca öğrencilere insan hakları ve çocuk hakları bildirilerine uygun olarak öğrenci hakları verilmeli; onlara davranışlarının doğruluğunu ve yanlışlığını yargılama olanağı verilerek özdenetim yeterlilikleri geliştirilmelidir (Başaran, 1997: 173).

Devlete karşı görevlerini yerine getiren yurttaşlar yetiştirmek vatandaşlık eğitiminin özünü oluşturur. Bu yaklaşımda sorumluluk daha ziyade okullara verilmiştir. Özellikle demokratik değerlerin kazandırılması ön planda tutulduğu için okullarda bu değerleri aşılacak demokratik ortamların oluşturulması ve öğrencilerin okulla ilgili kararlara katılması son derece önemlidir.

Değer eğitimi yaklaşımları gözden geçirildiğinde bazı yaklaşımlar bireyin değerleri başkalarının telkiniyle kazanacağını savunurken bazıları bireyin zihinsel muhakeme yapması sonucu kendisinin kazanabileceğini savunur. Bazı yaklaşımlarda etkinlikler planlı bir şekilde gerçekleştirilirken bazılarında örtük program kapsamında gerçekleştirilir. Burada dikkat edilmesi gereken hangi yaklaşım benimsenirse benimsensin önemli olan çocukların dikkatini değerlere çekmek, onlarda değerlere karşı bir ilgi uyandırmaktır. Ayrıca değer eğitimi yaklaşımlarını uygulayan kişiler seçilen yaklaşım hakkında bilgi birikimine sahip olmalı, yeri ve zamanına göre gerektiğinde farklı yaklaşımları bir arada kullanabilmelidir.

2.1.7. Değer Eğitiminde Aile

İnsan dünyaya geldiği andan itibaren öğrenme süreci başlar. Başlangıçta reflekslere dayanan davranışlar zamanla yerini bilinçli hareketlere bırakır. Çocukluk çağı denilen bu çağda öğrenme daha çok model alma yoluyla gerçekleşmektedir. Bu süreçte model alınan insanlar aile üyeleridir. Çocuklar okula başlayıncaya kadar kişiliklerini şekillendiren başlıca faktör aile üyelerinin davranışları ve değer yargılarıdır. Dolayısıyla değer eğitimin başladığı ilk yer ailedir.

Çocuklar nasıl davranmaları gerektiğini, doğru ve yanlışın ne olduğunu, toplumun kural ve değerlerini aile üyelerini gözlemleyerek ve taklit ederek öğrenir. Bu nedenle değerler eğitimi aile içerisinde informal öğrenme biçiminde gerçekleşir.

Aile fertlerinin birbirine sevgi ve saygı duyduğu, yalan söylemediği, sorumluluklarını yerine getirdiği, birbirleri için fedakârlıkta bulunduğu, başkalarına yardım elini uzattıkları bir aile ortamında büyüyen çocuğun bu değerleri benimsemesi kolaylaşacaktır. Yalçın ve Şengül (2004: 213)'e göre anne ve babasından ulusal ve evrensel değerleri kazanan çocuklar güzel karakterli bir insan olma yolunda ilk adımı da atmış olur. Bu sebeple aileler değerleri kazandırmadaki rollerinin farkında olmalı, değerleri günlük yaşamlarında uygulayarak çocuklarına iyi örnek olmalıdır.

Hökekleli (2010: 7)'e göre aile bireyleri arasındaki yakın ve sıcak iletişim çocukların maddi ihtiyaçları kadar psikolojik ve manevi ihtiyaçlarının tatmini için de son

derece önemlidir. Aile bireyleri çocuğun ilk rol modellerini oluşturur. Çocuğun vicdanı anne, baba ve diğer aile üyelerinin kuralları ile şekillenmeye başlar. Bu yüzden aile, iyinin ve güzelin fark edilmesi ve ortak bir yaşam süreci içerisinde öğrenilmesinde etkili bir kaynak olarak yerini korur. Çocuk kendi kararlarını verecek yaşa gelinceye kadar aile değerlerine bağlı olarak hayatını sürdürür.

Taşpınar (2009: 28)'a göre aileler çocuklarına değerleri kazandırırken verdikleri eğitimin okulda verilen değer eğitimi ile çatışmamasına dikkat etmelidir. Eğer aile ve okul değerler eğitimi konusunda çatışırsa toplumsal değerlerin yeni nesillere aktarılmasında sorun çıkacağı gibi eğitimin toplumsallaştırma işlevi de yerine getirilemez.

Ailenin rolü sadece çocukluk dönemi ile sınırlı değildir. Anne babalar hangi yaşta olursa olsun her dönem çocuklarına iyi model olmalı, onlara hem ait oldukları toplumun değerlerini hem de geçerliliği herkes tarafından kabul edilen evrensel değerleri etkili bir biçimde aktarmalıdır.

2.1.8. Değer Eğitiminde Okul

Günümüzde çocuğun sosyal çevresinin aile ile sınırlı olmaması; televizyon, internet, sinema, dergi, reklamlar aracılığıyla bütün dünyanın çocukların sosyal çevresi haline gelmesiyle ailenin, çocukların değer sistemini şekillenmesindeki rolü eskiye oranla azalmıştır (Aydın, 2010: 4). Bu durum okulun, çocuk ve gençlerin karakter gelişimlerine daha fazla yardımcı olacak bir görev üstlenmelerine neden olmuştur (Hökelekli, 2010: 7). Sosyoloji de “Aile ve Devletin Evrimi Kanunu” olarak adlandırılan kurama göre aile geçirdiği evrim sonucunda hem nüfusunu azaltmış hem de vazifelerini azar azar üzerinden atmıştır. Devlet ise ailenin tam tersi bir evrim izlemiş, ailenin bıraktığı vazifeleri üzerine almıştır. Bugün değer eğitimi devlet adına okullarda yapılmaktadır (Keskin, 2010: 69).

Özellikle ilköğretim kademesi, çocukların vicdan gelişiminde önemli role sahiptir. Birçok araştırmacı çocukların vicdan gelişiminin ağırlıklı olarak 7-18 yaş arasında şekillendiğini savunmaktadır. İlköğretiminin zorunlu olmasıyla birlikte ülkemizdeki bütün çocuklar ilköğretim okullarına gitmek zorunda kalmıştır. Bu durum okulların değer eğitiminde önemli bir görev üstlenmesine yol açmıştır.

Okulların en önemli görevlerinden biri öğrencilere ait oldukları toplumun değerlerini kazandırarak onların yaşadıkları topluma yabancılaşmasını önlemektir. Böylece değerleri kazanan bireyler manevi açıdan olgunlaşırken toplumun değerleri yeni nesillere aktarılır.

Aydın (2010: 8)'a göre okullardaki değerler eğitiminin amaçlarından biri öğrencilerde sağlıklı ve dengeli bir kişilik oluşturmak dğeri ise her öğrencinin iyi insan, iyi vatandaş olmalarını sağlamak için gerekli bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazandırıp onları kendi ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmektir. Hökelekli (2010: 8)'ye göre ise okullarda değerler eğitimi verilerek öğrenim çağındaki bireylerin olumlu ahlaki ve insani nitelikler kazanması, uygun tercihlerde bulunup doğru kararlar vermesi ve iyi davranışlar ortaya koyması hedeflenir.

Lazerson ve diğerleri (1985'ten aktaran: Yaman ve diğerleri, 2009: 109), okulda kazandırılması gereken değerleri şu şekilde sıralamıştır: Dürüstlük, özgürlük, saygı, mutluluk, sorumluluk, sevgi, barış, eşitlik, cesaret, merhamet, sabır, gurur, insanlık, dini değerler, bilgelik, adalet, mükemmellik, estetik değerler, hoşgörü, çevreyi korumak, içtenlik, ruhsal değerler, ekonomik değerler, empati, rekabet, diğerlerine hizmet ve demokratik değerler.

Bugün okullarda görülen çeteleşme, şiddet ve taciz olayları değerler eğitiminin yeterli düzeyde olmadığını, bazı düzenlemelere gerek olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle yapılması gereken ilk iş öğrencilerin değerleri benimsemesini sağlayacak etkinliklerin yer aldığı eğitim programları oluşturmaktır. Ayrıca okulda biz kültürü oluşturularak herkesin birbirine saygı duyduğu, hoşgörülü davrandığı, yardım ettiği bir ortam meydana getirmektir. Ayrıca ders kitapları da bu doğrultu da hazırlanmalı, ders içi ve ders dışı faaliyetlerle eğitim programları desteklenmelidir.

Değerler üzerine araştırma yapan birçok araştırmacı okullarda değer eğitimi yapılması gerektiğini savunmuştur. Buna karşın değer eğitiminin okullarda değil din kurumlarında ve ailede yapılması gerektiğini; değer eğitiminin çok zaman aldığını savunan araştırmacılar da vardır (Leming, 1997'den aktaran: Tokdemir, 2007: 34).

2.1.9. Değer Eğitiminde Öğretmen

Değerler eğitiminde önemli rol oynayan kişilerden birisi de öğretmenlerdir. Başlangıçta anne ve babasını kendine model alan birey, okul hayatının başlamasıyla öğretmenlerini örnek almaya başlar. Öğretmenin sınıf içindeki adaletli, hoşgörülü, sabırlı tutumu onu örnek alan öğrencilerinin bu değerleri benimsemesini ve günlük hayatta kullanmasını kolaylaştırır.

Sayar ve Aysun (2011: 9), vicdani değerlerin öğrenciler tarafından içselleştirilmesinde öğretmenlerin çok büyük rolü olduğunu, bu rolü hiçbir sınav sistemi ve katsayının telefı edemeyeceğini ifade etmiştir. Bu sorumluluğun farkında olan öğretmenler yeri geldiğinde bir anne baba şefkatiyle öğrencilerine yaklaşmalı, öğrencilerini işbirliğine yönelterek hoşgörünün hâkim olduğu bir sınıf ortamı oluşturmmalıdır. Öğrencilerin zihinsel açıdan olduğu gibi duyuşsal açıdan da gelişmelerini sağlayacak etkinliklere yer vermeli, değerlere uygun davranışları özendirmeli, değerlerin önemi ve gerekliliği ile ilgili örnek olaylara yer vermelidir.

Öğretmenin söyledikleri ile davranışları arasında bir farklılık olmamalıdır. Eğer bir öğretmen sınıfta eşitlikten bahsediyor ama öğrencileri arasında ayırım yapıyorsa ya da hoşgörüden bahsedip farklı düşünen öğrencilerini fikirlerinden dolayı yargılıyorsa öğrencilerin böyle bir ortamda bu ve benzeri değerleri kazanması mümkün olamaz. Bu yüzden her şeyden önce öğretmenin kendisinin değerleri benimsemiş olması gerekir.

Tyree ve Vence (1997'den aktaran: Dilmaç, 2002: 4)'a göre öğretmenler değerlerin öğretilmesi aşamasında şunlara dikkat etmelidir:

1. Öğrenciler için iyi bir model olmalı.
2. Sınıf içinde ortak bir sosyal doku oluşturmali.
3. Her öğrenciye sorumluluk verip, ahlaki gelişimlerine katkı sağlamalı.
4. Öğrencileri cesaretlendirerek değerleri onlara aktarmalı.
5. Öğrencilere karar verme imkânı sağlamalı.
6. İşbirliğini teşvik etmeli.
7. Tartışma ve paylaşma ortamı oluşturmali.

Öğretmenlerin değerlerin öğretimindeki etkin rolü ve önemi araştırma sonuçlarına bağlı olarak ortaya konmuştur. Öğretmenlerin hem okul ortamında hem de okul dışında değerleri doğrudan yansıtan örnek model olmaları, değişik stratejilerle öğrencilere değerlerin kazandırılmasına yönelik uygulamalar yaptırılmaları gerektiği açık bir gerçektir. Sonuçta değer eğitimi konusunda yeterli donanıma sahip öğretmenlerin yetiştirecekleri öğrenciler hem kendi var oluşlarına hem de içinde buldukları topluma katkı sağlayacaktır (Hökelekli, 2010: 8).

2.1.10. Türk Milli Eğitim Sisteminde Değerler

Bir eğitim sisteminin başlıca amacı, sağlam bir kişiliğe sahip, alanında iyi eğitilmiş, içinde yaşadığı toplumun değerlerini benimsemiş bireyler yetiştirerek o ülkenin huzuruna ve refahına katkı sağlamaktır. Bunun için her ülkenin eğitim politikalarıyla belirlemiş olduğu amaçlar vardır ve bu amaçlar genel hedefler olarak eğitim sisteminde yer alır. İdeal insanın özelliklerini yansıtan genel hedefler tüm okul tiplerinde dikkate alınmak ve öğretim sürecine yön vermek zorundadır. Hedefler toplumların önemli gördüğü, ulaşmak istediği özelliklerdir. Bu yüzden bir toplum hangi hedefe gitmek istiyorsa ona uygun değer sistemi geliştirmek isteyecektir. Eğer hedef kalkınma ise buna uygun çalışkanlık, bilimsellik gibi değerler geliştirilecektir (Güngör, 2000: 103). Ülkemizde genel hedefler doğrultusunda Milli Eğitimin Genel Amaçları belirlenmiş ve kanunlaştırılmıştır.

Milli Eğitimin Genel Amaçları'na bakıldığında bu amaçlarda ideal insanın taşıması gereken özelliklerin neler olduğu görülür. Türk milletinin ahlaki ve manevi değerlerini benimseme ve koruma; ailesini, vatanını ve milletini sevmeye ve yüceltmeye çalışma; ahlak ve ruh bakımından sağlıklı ve dengeli şekilde gelişmiş kişiliğe ve geniş bir dünya görüşüne sahip olma; topluma karşı sorumluluk duyma belirtilen ideal özelliklerden birkaçıdır (MEB, 2010). Ayrıca Milli Eğitimin Genel Amaçları'nda, İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin 26. maddesinde belirtilen eğitimin "Vatandaş olarak ferden, kişiliğinin tam gelişmesini ve insan haklarıyla ana hürriyetlere saygının kuvvetlenmesini sağlama" özelliğine de dikkat edildiği görülmektedir (Doğan, 2005: 455).

Değerlerin aktarılmasında özellikle ilköğretim kademesi önemlidir. Ülkemizde 1997 yılından itibaren ilköğretimin zorunlu olmasıyla birlikte ülke vatandaşlarının

tamamına yakını ilköğretim düzeyinde eğitim almaktadır. Oysa aynı durum orta ve yüksek öğretim için geçerli değildir. Bu sebeple ilköğretim kademesi ulusal kültürü şekillendiren temel kurum niteliğindedir ve bu süreç en iyi şekilde değerlendirilmelidir.

İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi verilmesi, çocukların topluma karşı sorumluluk duygularını geliştirerek sağlıklı ve güvenli yaşam biçimi oluşturmalarına katkı sağlar. İlköğretim Kurumları Yönetmeliği (2003: madde 5)'nde ilköğretimin amaç ve görevleri “Öğrencilere, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimsetme; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na ve demokrasinin ilkelerine, insan hakları, çocuk hakları ve uluslararası sözleşmelere uygun olarak haklarını kullanma, başkalarının haklarına saygı duyma, görevini yapma ve sorumluluk yüklenebilen birey olma bilincini kazandırmak; öğrencileri, kendilerine, ailelerine, topluma ve çevreye olumlu katkılar yapan, kendisi, ailesi ve çevresi ile barışık, başkalarıyla iyi ilişkiler kuran, iş birliği içinde çalışan, hoşgörülü ve paylaşmayı bilen, dürüst, erdemli, iyi ve mutlu yurttaşlar olarak yetiştirmek; öğrencilerin, millî ve evrensel kültür değerlerini tanımalarını, benimsemelerini, geliştirmelerini; bu değerlere saygı duymalarını sağlamak; doğayı tanıma, sevme ve koruma bilincini kazandırmak...” biçiminde ifade edilmiştir. Diğer maddeler de incelendiğinde ilköğretimin genel hedeflerinin birçoğunun değer ifadesi taşıdığı; bu değerlerin daha çok evrensel olarak nitelendiren, bütün toplumların önem verdiği değerler olduğu görülür.

İlköğretim kademesinde istenilen değer ve davranışların kazandırılması, ilköğretimin genel amaçları doğrultusunda belirlenmiş ders programları aracılığıyla gerçekleşmektedir (Taşdemir, 2009: 303). Ülkemizde ilköğretim programı geliştirme çalışmaları Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı bünyesinde yapılmaktadır. Yapılandırmacı, tematik, öğrenci merkezli ve aktiflik ilkesine dayalı olarak hazırlanan yeni ilköğretim programlarından 1-5. sınıf programları 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren Türkiye genelinde yürürlüğe girmiştir. 6, 7, 8. sınıfların öğretim programları ise 2005-2006 öğretim yılında pilot olarak uygulanmış, 2006 öğretim yılında 6.sınıf programları tüm ilköğretim okullarında yürürlüğe konmuştur (MEB, 2005).

Değerler, yenilen ilköğretim programlarının bazılarında programın değerleri başlığı altında ifade edilmiş (sosyal bilgiler, din kültürü ve ahlak bilgisi gibi), bazılarında ise programın genel hedefleri kısmında yer almıştır (Türkçe). Yeni programlarda

yapılandırmacı yaklaşımın temel alınmasıyla öğrencinin öğrenme süreci öncesinde edindiği bilgi, inanç ve değerlerinin öğrenmeyi etkilediği kabul edilmiştir (MEB, 2005).

Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Vatandaşlık Bilgisi, Din kültürü ve Ahlak Bilgisi gibi derslerin özel amaçları çerçevesinde bazı insani ve ahlaki değerlerin kazandırılması hedeflenmektedir. Örneğin sosyal bilgiler dersinin içeriğinde değerler eğitimi, önemli bir boyut olarak ele alınmıştır. Diğer sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin varlığı dolaylı olarak görülürken 2004 yılında yayınlanan programda *değerler eğitimi* kavramına ilk defa doğrudan yer verilmiştir. Ayrıca geleneksel değer analizi, değer açıklama, ahlaki muhakeme ve telkin yaklaşımları açıklanmıştır. Programda dersin amacı şu şekilde ifade edilmiştir:

Milli kimliği merkeze alarak evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir. Öğrencilerin kendi örf ve adetleri çerçevesinde ruhsal, ahlaki, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini hedefler. Öğrencilerin toplumsal sorunlarına karşı duyarlı olmasını sağlar. Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetişmesini önemser.

Programın geneline bakıldığında bilimsellik, vatanseverlik, dürüstlük, dayanışma, çalışkanlık, sorumluluk, adil olma, hak ve özgürlüklere saygı gibi değerlerin sosyal bilgiler programında doğrudan yer aldığı görülmektedir.

Sosyal Bilgiler dersinin yanı sıra Din kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin programında da değerler eğitimine yer verilmiştir. Programda değerleri öğretirken dikkat edilmesi gereken noktalar ve öğretme sürecinde kullanılacak yöntem ve tekniklerle ilgili bilgiler “Öğretmen Bilgi Notları” kısmında yer almıştır (MEB, 2006).

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nın geliştirilmesinde temel alınan ilkelerden bazıları şunlardır (MEB, 2006: 10):

1. Bilginin artması, kavramların anlaşılması, değerlerin oluşması ve becerilerin gelişmesi sağlanarak, öğrenmenin gerçekleşmesi ön planda tutulmuştur.
2. Millî kimlikle birlikte evrensel değerlerin benimsenmesine önem verilmiştir.
3. Öğrencilerin ruhsal, ahlaki, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmeleri hedeflenmiştir.

4. Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren bir birey olarak yetişmeleri önemsenmiştir.
5. Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmalarının sağlanması amaçlanmıştır.
6. İnsana, düşünceye, hürriyete, ahlaki olana ve kültüre saygı esas alınmıştır.

Bu ilkeler incelendiğinde her birinde bireye değerlerin aktarılacak istendiği açık olarak görülmektedir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Program'ına göre bu programı almış öğrenci kültürel değerleri korumaya özen gösterir, dini doğru anlamada kültürün rolünün farkında olur, evrensel değerlerin anlamını kavrar, ilahi dinlerin inanç ve ibadet esaslarını tanıyarak ahlak konusundaki ortak yanları ve evrensel ahlak ilkelerini fark eder, farklı inanç sahiplerine saygı duyar (Taşdemir, 2009: 311).

İlköğretim Düşünme Eğitimi Dersi (6, 7 ve 8. Sınıf) Öğretim Programı'nda da değerlere yer verilmektedir. Programın amacı "Düşünme sürecinde temel düşünme becerilerini kullanarak kişisel bir düşünme geleneği oluşturabilen, bu geleneği dil ve düşünme bağlantısı kurarak bir yaşam becerisine dönüştürebilen, farklı düşüncelere saygı duyan bireyler yetiştirmek" olarak ifade edilmiştir. Ayrıca programın genel amaçlarında "Düşünürken millî, manevi ve evrensel değerleri gözetmeleri" maddesine yer verilirken *Programın Yapısı* başlığı altında "Kültürel, tarihsel ve toplumsal bir varlık olan insanın dünya ile bağının kuruluşunda en önemli unsur değerlerdir." ifadesine yer verilmiştir. *Program'ın Beceri, Kavram ve Değerleri* başlığı altında bazı değerler sıralanmıştır. Bu değerler şunlardır: Dikkatli olma, kuşku duyma, meraklı olma, özen gösterme, özgünlük, özgüven, sabır, saygılı olma, sorumluluk, tarafsızlık ve tutarlılık (MEB, 2007: 4-13).

İlköğretim Halk Kültürü (8. Sınıf) Dersi Öğretim Programı'nda değer "bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlar" olarak tanımlanmış; değerlerin özellikleri ve program aracılığıyla öğrencilere kazandırılmak istenen değerler sıralanmıştır. Bunun yanı sıra programın amacı öğrencilerin halkın değer yargıları, tutum ve tepkileri hakkında bilgi sahibi olmalarını, kendi kültürlerini tanıma ve tanıtmalarını sağlama olarak ifade edilmiştir. Ayrıca değerler, milli ve dini bayramlar, belirli gün ve haftalar, mahalli kurtuluş günleri

gibi önemli olaylar kullanılarak öğrencilerin sosyal ve kültürel katılım becerisinin geliştirilmesi gerektiği programda vurgulanmıştır (MEB, 2008: 10-13).

Son yıllarda ülkemizde değerler eğitimine yönelik çalışmaların sayısı artmıştır. Bunlardan biri 28-29 Mayıs 2010 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından İstanbul’da düzenlenen Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansı’dır. Konferansta konuşan Milli Eğitim Bakanı Nimet Çubukçu manevi gelişimin, maddi gelişimin çok gerisinde kalmasının kaygı verici bir gelişme olduğunu; insanlığın geleceğinin adalet, barış, eşitlik, hukukun üstünlüğü, çalışkanlık ve iyilik gibi değerlerin üzerinde yükseleceğini vurgulayarak, insanlığın geleceğini şekillendirecek ortak değerlerin yeni nesillere aktarılmasında en etkili aracın eğitim olduğunu belirtmiş; sözlerine şu şekilde devam etmiştir (MEB, 2010):

Eğitim sistemimizin başarısından söz edebilmek için sistemin, bireylere bilginin yanı sıra değer de kazandırması gerekir. Bu kapsamda ülkemizde iyi insan ve iyi vatandaş yetiştirme amacına yönelik önemli çalışmalardan biri de ‘Vizyon 2023’ çalışmasıdır. Bu çalışmanın gerçekleştirilmesi için eğitim sisteminde sadece bilgi verme anlayışı terk edilerek bunun yanı sıra beceri, tutum ve davranış özelliklerinin kazandırılması ve bunun öneminin farkında olan bir eğitim sistemini kastediyoruz.

Milli Eğitim Bakanlığı sempozyumun ardından ilk adım olarak “Değerler Eğitimi Genelgesi” yayımlamıştır. Daha sonra 18. Milli Eğitim Şurası’nda değerler eğitimi, “Spor, Sanat, Beceri ve Değerler Eğitimi” başlığı altında özel bir komisyon aracılığıyla gündeme alınmış; değerler eğitimiyle ilgili verilen 53 öneriden 13’ü kabul edilmiştir (MEB, 2010).

Milli Eğitim Bakanlığı’nın yaptığı çalışmaların yanı sıra ülkemizde değerlerle ilgili farklı çalışmalar da yürütülmektedir. Bu konuda araştırmalar yapan kurumların başında Eğitim Danışmanlığı ve Araştırma Merkezi (EDAM) gelmektedir. Eylül 2000’de faaliyete geçen merkez, amacının özgün bir eğitim düşüncesi ve pratiği geliştirmek, eğitim alanında ülkemizde yaşanan sorunlara çözüm üretmek, eğitim alanında hizmet üreten birey ve kurumlara bilgi ve deneyim sağlamak olduğunu ifade etmiştir. Çeşitli kitap ve süreli yayınlar çıkaran merkezin değerlerle ilgili en önemli çalışmalarından biri ‘Değerler Eğitimi Dergisi’dir. Derginin en önemli hedefi toplumun her kademesinde önemi tartışmasız olan

değerlerin yeniden ve bilimsel bir bilgi ve bakışla gözden geçirilmesini sağlamaktır (EDAM, 2011).

EDAM'ın yanı sıra 2003 yılında faaliyetlerine başlayan Değerler Eğitimi Merkezi (DEM), değerler ve eğitimi konusunda araştırmalar, proje ve atölye çalışmaları, seminer ve sempozyum organizasyonları, süreli yayın, kitap ve sanal yayın faaliyetleri, kütüphane derlemesi gibi birçok alanda çalışmalarını yürüten bir kurum olarak adından söz ettirmektedir. Değerler Eğitimi Merkezi'nin dört ayda bir çıkardığı DEM Dergi'nin amacı eğitim, tarih, felsefe, sosyoloji ve güncel dair konuları değer merkezli bir açıdan ele alarak sonuçları Türkiye kamuoyunun dikkatine sunmaktır (DEM, 2010).

Hem Milli Eğitim Bakanlığı'nın hem de çeşitli kurumların yapmış olduğu çalışmalar değerlere ve değerler eğitimine verilen önemin artmakta olduğunu göstermektedir. Fakat günümüzde değerlerde yaşanan yozlaşma, insanların birbirlerine duydukları saygı ve güvenin azalması, her geçen gün artan şiddet olayları ülkemizde değerler eğitiminin yeterli olmadığını göstermektedir. Nitekim yapılan birçok çalışma bu tespiti doğrulamaktadır. Çeşitli araştırmalarda değerler eğitiminin başarısız olmasının sebepleri şu şekilde ifade edilmiştir: Değerler eğitiminin Milli Eğitimin Genel Amaçları arasında yer almasına rağmen özelden değerlerin nasıl kazandırılacağına programda açık bir şekilde belirtilmemesi, öğrencilerin daha çok bilişsel yönüne hitap eden ve o yönde bir gelişmeyi teşvik eden buna karşılık davranışsal yönünü ihmal eden bir eğitim anlayışının yıllardır uygulanmakta olması, üniversitelerin eğitim fakültelerinde öğretmenleri yetiştiren bölümlerde değerler eğitimi ile ilgili ders bulunmaması ve geleceğin öğretmenleri olan öğrencilerin değer yargıları ve değer eğitimi konularında yeterince eğitimsel bilgiye sahip olmaması. Bütün bu tespitler ülkemizde değerlerle ilgili daha fazla ve planlı çalışmaya gereksinim olduğunu ortaya koymaktadır.

2.1.11. Türkçe Dersi ve Değerler Eğitimi

Türkçe, ana dilimiz olması sebebiyle başlı başına bir değerdir. Nasıl ki değerler insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyip, birbirine bağlıyorsa ana dil de bir topluluğu gelişigüzel insan yığını olmaktan kurtarıp onları bir bütün yapan en önemli etkenlerden biridir. Çünkü bir milletin tarihi, örf ve adetleri, acıları, sevinçleri dil aracılığıyla gelecek

nesillerle aktarılır. Nitekim ülkemizdeki eğitim sisteminin amaçlarından biri de dilini seven ve doğru kullanan bireyler yetiştirmektir. Bu amaca hizmet edecek en önemli derslerden biri de Türkçe dersidir. Türkçe dersi öğrencilere dinleme, izleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi gibi temel dil becerilerini kazandırmanın yanı sıra öğrencilerin milli ve evrensel değerlere sahip olmasını da amaçlayan bir derstir.

Türkçe derslerinde, farklı edebi eserler aracılığıyla öğrencilerin doğru ve güzel konuşma, kuralına uygun yazma ve dinleme becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmekte ayrıca incelenen eserlerdeki değerler öğrencilere aktarılmaktadır (Yaman ve diğerleri: 2009: 108). Türkçe dersinin bu misyonu 1981 İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı'nda şu şekilde ifade edilmiştir (MEB, 1981: 4):

Ulusal kültürümüzün yeni kuşaklara aktarılması, ortak bir kültür yoluyla kuşaklar arasında bağlılık kurulmasının sağlanması, milli eğitimimizin temel görevleri arasındadır. Okulda bu görevin yerine getirilmesinde en büyük ağırlık ve sorumluluk Türkçe derslerine düşmektedir. Çünkü ulusal kültürümüzün en canlı, en birleştirici, milli şuuru en iyi biçimde yaratıcı, ulusal ve yurt sevgisini besleyip güçlendirici örnekleri, Türkçe yazılmış sanat eserleridir ve çocuk, bu eserlerin ilk örnekleri ile Türkçe derslerinde karşılaşacaktır.

2005'ten beri yürürlükte olan İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nın amacı ise şu şekilde açıklanmıştır (MEB, 2005: 3):

Dinledikleri, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık haline getiren, estetik zevk kazanmış ve milli değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır

Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı'nın Genel Amaçları incelendiğinde 2, 5, 10, 11 ve 12. maddelerin değerlerleri kazandırılmaya yönelik olduğu görülür (MEB, 2009: 12):

2. Madde: Öğrencilerin Türkçeyi sevmelerini, doğru, güzel ve etkili kullanmalarını sağlamak,

5. Madde: Bilimsel, yapıcı, eleştirel ve yaratıcı düşünme, kendini ifade etme, iletişim kurma, iş birliği yapma, problem çözme ve girişimcilik gibi temel becerilerini geliştirmek,
10. Madde: Kişisel, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmelerini sağlamak,
11. Madde: Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal, estetik ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak; milli duygu ve düşüncelerini güçlendirmek,
12. Madde: Yazılı ve sözlü ürünlerle Türk ve dünya kültürünü tanımalarını sağlamak.

Türkçe dersinin değerleri aktarırken kullandığı temel materyal ders kitaplarında yer alan metinlerdir. Bu derste kullanılan Türk ve dünya edebiyatına ait edebi metinler aracılığıyla öğrencilerin milli ve evrensel değerleri tanımaları sağlanabilir. Bu metinlerden hareketle sorulacak sorular, düzenlenecek ahlaki tartışmalar, yapılacak canlandırmalar vasıtasıyla öğrencilerin değerleri tanınmasının yanında onları özümsemesi ve gerekliliğine inanması sağlanabilir. Bu noktada dikkat edilecek şey ders kitaplarında yer alan metinlerin değerleri aktarmada kullanılacak nitelikte olmalarıdır.

Program incelendiğinde “Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler” başlığı altında metinlerin taşıması gereken özelliklerin 27. madde olarak sıralandığı ve bunların bir kısmının değerlerle ilgili olduğu görülür. Bu maddelerden değerlerle ilgili olanlar şunlardır (MEB, 2005: 56):

- a. Metinlerde milli, kültürel ve ahlaki değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.
- b. Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insani değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.
- c. Metinler öğrencinin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.
- d. Metinler öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.

Okuma metinlerinin yanı sıra programda yer alan kazanımlar da son derece önemlidir. Değer eğitimi hedef alan programlarda kazanımların da değerleri kazandırmaya yönelik olması gerekir. Bu bağlamda İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıf) Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlar incelendiğinde değerlerle ilgili kazanımlar bulunduğu fakat bu kazanımların son derece az olduğu görülür. Değerlerle ilgili kazanımlardan birkaçı şu şekilde ifade edilebilir (MEB, 2005):

- a. Konuşmacının sözünü kesmeden sabır ve saygıyla dinler (Dinleme/İzleme becerisi).
- b. Yaşına ve seviyesine uygun sanat ve bilim etkinliklerine dinleyici/izleyici olarak katılır (Dinleme/İzleme becerisi).
- c. Konuşmasında nezaket kurallarına uyar (Konuşma becerisi).
- d. Sorunlarına konuşarak çözüm arar (Konuşma becerisi).
- e. Kitaplık, kütüphane, kitap fuarı ve kitap evlerinden faydalanır (Okuma becerisi).
- f. Yazdıklarını başkalarıyla paylaşır ve onların değerlendirmelerini dikkate alır (Yazma becerisi).

Aynı programda temalarla ilgili tablo incelendiğinde ana ve alt tema başlığı altında bazı değerlere yer verildiği görülür. Örneğin sevgi, halk kültürü, toplum hayatı, duygular, hak ve özgürlükler, kişisel gelişim ana tema olarak kabul edilmiştir. Bu temalara bağlı alt temalarda ise vatan, millet, bayrak, dil ve insan sevgisi, bayramlar, dostluk, dayanışma, komşuluk, yardımlaşma, hakkını savunma, insan hakları, empati, sorumluluk, başarı, bağışlama gibi değerlere yer verilmiştir. 1-5. sınıf düzeyindeki Türkçe programında ikinci kademedeki farklı olarak 'değerler' teması tüm sınıf düzeyleri için zorunlu tema olarak kabul edilmiştir.(MEB, 2009).

Sonuç olarak Türkçe öğretim programları incelendiğinde, değerlerle ilgili ifadelerle üstü kapalı bir şekilde yer verildiği, ayrı bir başlık olarak ele alınmadığı, değer içeren kazanım ve etkinliklerin sınırlı olduğu, değerleri öğretirken öğretmene yol gösterecek herhangi bir açıklamaya yer verilmediği görülmüştür. Bu açıdan gerek birinci kademe gerekse ikinci kademe Türkçe programları yetersizdir. Oysa Türkçe dersi, bünyesinde bir sürü edebi metni barındırarak öğrencilere Türk ve dünya edebiyatının kültürünü yansıtan

çeşitli örnekler sunması, öğretmen ve öğrencilerin sürekli iletişim içinde olması ve hayata dönük bir sürü konuyu konuşma imkânı sağlaması, bireyin kimlik ve kişilik gelişimini sağlayan temel derslerden biri olması, ders saatinin fazla olması sebebiyle değer eğitimi sürecinde kullanılacak en etkili derslerden birisidir.

2.2. Edebiyat ve Eğitim

İnsanları eğitmek için kullanılacak etkili araçlardan birisi de edebiyattır. Uygun nitelikleri taşıyan edebiyat ürünleri insanları iyi ve güzel olana yönlendirebileceği gibi değerleri aktarmada etkin rol oynayabilir. Edebiyat ve Eğitim başlığı altında edebiyatın değerleri aktarmadaki rolüne, romanın tanımına, romanın çocuk edebiyatındaki yerine değinilmiş; çocuk romanlarının taşıması gereken özellikler ve Türk edebiyatında çocuk romanının gelişimi açıklanmıştır.

2.2.1. Edebiyatın Değerleri Aktarmadaki Rolü

Tarihin eski çağlarından beri varlığını sürdüren edebiyat, insanoğlunun içindeki güzeli yansıtmaya isteğinin sonucunda ortaya çıkmış bir sanattır. Özünde iyiyi, doğruyu, güzeli barındırması sebebiyle insanlara yol gösterebilecek, onları iyiye sevk edebilecek önemli araçlardan biridir. İçinde birçok farklı yaşantı, insan, kültür, acı, sevinç barındıran edebi eserler insana yine insandan haber verir. Okuyucusunu kendinden çok önce yaşamış insanlarla, onların duygu ve düşünceleriyle karşılaştırarak farklı bakış açıları kazandırır.

Edebiyat Arapça “edb” kelimesinden gelmektedir. Uzak geçmişte yemeğe davet anlamına gelen bu kelimenin Murteda ez-Zebidi'nin *Kamus* şerhinde şu anlamlara geldiği ifade edilmiştir: “1. Halk arasında hüküm süren en güzel ahlak. 2. İnsanı fenalıklardan sakındırıp iyiliğe sevk eden meleke. 3. Güzel huy ve hayırlı amel.” Ayrıca edeb kelimesi İslamiyetten sonra Araplara has ilimleri içine alan bir terim olarak kullanılmıştır (Bilgegil, 1980: 1). Türkçe Sözlük (TDK, 1998: 670)'te ise edebiyatın tanımı şu şekilde yapılmıştır: “Olay, düşünce, duygu ve imajların dil aracılığı ile biçimlendirilmesi sanatı, yazın, literatür.” Görüldüğü üzere edebiyat malzemesi dil olan, içinde iyiliği ve güzelliği barındıran bir sanattır.

Edebiyat değerleri aktarmada kullanılabilir bir sanattır. Çünkü edebiyatın konusu insandır. İnsanı insan yapan başlıca unsurlardan birisi ise sahip olduğu değerlerdir. İnsanlar taşıdıkları değerlerin çokluğu ve iyiliği oranında kıymet taşır. Edebiyat ürünlerinde de insanlığın her hali sergilenir. Acılar, sevinçler, umutlar, savaşlar, ilişkiler, değerler günlük hayatta olduğu gibi edebi ürünlerin sayfaları arasında da karşımıza çıkar. Okuyucu uygun edebi eserler aracılığıyla değerlerin önemini, gerekliliğini, insan ilişkilerindeki rolünü anlayabilir; kendi yaşantısında bu değerleri taşıyan hayali bir kahramanı örnek alabilir. Literatüre bakıldığında da birçok yazarın edebiyatın değerleri kazandırmada etkili olduğunu ve insanın hayatını güzelleştirdiğini savunduğu görülür. Örneğin Nurullah Ataç (1968: 141-142) edebiyatın değer kazandırmadaki rolünü şu cümlelerle ifade eder:

Bir toplumda ahlakın ilerlemesini, düzelmesini istiyor musunuz? O toplumda edebiyat, sanat merakını uyandırmaya, geliştirmeye çalışın. Çocuklara, gençlere şiirler, hikâyeler, romanlar okutturun, onları tiyatrolara, sinemalara gönderin. O hikâyelerin, romanların, oyunların insanlarıyla tanışınlar, onların hayatlarını hayallerinde yaşasınlar, öğrensınler, onların içlerini böylece gerçekteki insanları da daha iyi anlarlar. Çocuğunuz büyüyünce ne olacaksa olsun, küçükken siz ona edebiyatı sevdirmeye bakın, ilim, bilgi sonradan gelecektir, önce insanlığını kurmak, hayalini işletmek gerekir.

Kavcar (1982: 3), edebi eserlerin büyük bir bölümünün insanları çeşitli açılardan eğitmek için yazıldığını savunmuştur. Ona göre Türk edebiyatında Yunus Emre birçok şiirini, Mevlana Mesnevisi'ni, Namık Kemal tiyatro eserlerinin birçoğunu, Ahmet Mithat romanlarını, Mehmet Akif Safahat'ını ve daha birçok şair ve yazar eserlerini hep insanlara nasıl yaşanılması, nelere değer verilmesi gerektiğinin öğretmek amacıyla yazmışlardır

Uçan (2006: 29), dünya edebiyatından örnekler vererek sevgi, şefkat, merhamet veya acımasızlığın edebi eserlerden öğrenilebileceğini ifade eder. Cimriliği Grendet Baba'dan, çocuklara karşı şefkati Groit Baba'dan, acımasızlığı ve entrikayı Dostoyevski'den, yalnızlığı Kaldırımlar şiirinden öğrenebileceğimizi söyleyen Uçan'a göre edebi eserlerdeki bir cümle, bir sözcük bile insanlara beklenmedik ufuklar açabilir; anlatamadığımız ya da farkına varamadığımız bir duyguyu bizlere yaşatabilir.

İnsanların sahip olduğu değerlerden birisi de dildir. Çünkü dil hem insanlar arasındaki iletişimi sağlar hem de diğer değerleri nesilden nesile aktararak onların canlı kalmasını sağlar. Dilin canlı kalmasını sağlayan en önemli unsurlardan biri ise edebiyattır. Dolayısıyla edebiyatın değerleri aktarmadaki bir diğer rolü dili zenginleştirmesi ve insanları dilin en güzel örnekleriyle buluşturmasıdır. Edebiyatın bu işlevine dikkat çeken Ünalın (2005: 97), şair ve yazarların ait oldukları milletin dilini adeta kuyumcu titizliği ile işleyerek güzelleştirdiğini, böylece ortaya çıkan edebi eserlerin bir milletin dilini en güzel şekilde temsil eden ürünler olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanında edebiyatın o dili konuşan milletin bilgi ve kültür seviyesini göstermenin yanı sıra estetik ve güzellik anlayışını yansıttığını belirtmiştir.

Edebiyat doğrudan doğruya öğüt vererek değerleri iletmez. Aksine olaylar ve diyaloglar vasıtasıyla dolaylı yoldan okuyucusuna doğruyu gösterir. Kavcar (1982: 3), sanat eserlerinin temel işlevinin insandaki güzellik duygusunu geliştirme ve toplumun ilerlemesine hizmet etmek olduğunu ifade etmiştir. Ona göre sanatçı bu işlevi bazen iyiyi canlandırarak bazen de kötüyü ve toplumun aksak yönlerini sergileyerek yerine getirir. Vereceği dersi, yasa maddeleri gibi kuru kuruya değil, sezgi, yaşantı ve telkin yoluyla estetik bir biçimde verir. Bu özelliğiyle edebiyat, eğitimin önemli bir organıdır.

Görülüyor ki insanları eğitmek için kullanılabilen en etkili araçlardan birisi edebiyattır. Bu sebeple içerisinde edebiyat ürünlerini barındıran Türkçe ve edebiyat derslerine gereken önem verilmelidir. Zengin ve Zengin (2007: 79), bireyin kimlik kazanmasında, iyiyi tercih etmesinde, vatani ve milletini sevmesinde, düzenli yaşamasında, ikna kabiliyetinin gelişmesinde malzemesi ve hedefi dil olan derslerin, özellikle de edebiyat derslerinin etkili olduğunu savunmaktadır.

Bu bağlamda Türk Edebiyatı Dersi (9-12. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu incelendiğinde edebiyatın, değerleri iletmedeki rolünün vurgulandığı görülür. Programda edebi metinlerin, öğrencilerin sanat zevkinin gelişmesine ve mensubu bulunduğu toplumun değerlerini benimsemesine hizmet ettiği belirtilmiştir. Bu yüzden edebiyat eğitiminin; estetik zevkin gelişmesi, kültürel değerlerin somut olarak ifade edilmesi, sürdürülen hayatın farklı bir dikkat ve duyarlılıkla dile getirilmesi bakımından son derece önemli olduğu savunulmuştur. Ayrıca edebiyat derslerinde öğrencilere bireysel, ulusal, evrensel

değer ve anlayışın edebi metinlerde nasıl inceleneceği ve değerlendirileceği hususunda becerilerin kazandırılması gerektiği belirtilmiştir (MEB, 2005: 7-8).

Yapılan araştırmalar da edebiyatın değer eğitimindeki önemini desteklemektedir. Bu araştırmalardan biri 2000 yılında Trabzon'da yapılan bir anket çalışmasıdır. Bu anket Trabzon Lisesi, Kanuni Anadolu Lisesi, Fatih Lisesi, Akçaabat Lisesi 3. sınıf öğrencileri ile KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi 1. sınıf öğrencilerinden 350'sine ve 25 lise öğretmenine uygulanmıştır. Bu uygulama kapsamında öğrencilere merhamet, sevgi, yardımseverlik, hürriyet, başkalarının hukukuna saygı, adalet gibi his ve fikirlerinin gelişiminde okudukları herhangi bir edebi eserin etkili olup olmadığı sorulmuş; öğrencilerin % 68.57'si edebi eserlerin kişiliklerinin gelişiminde etkili olduğunu söylemiştir (Kırımlı, 2002: 202-204).

Sonuç olarak güçlü bir kalemle yazılan edebi eserler insanı derin bir biçimde etkiler. İnsanlar duygularına hitap eden, konusuyla kendilerini cezbeden kitapları bir solukta okuyabilir, kitabın sonunu öğrenmek için uykularını dahi feda edebilirler. Edebiyat ürünleri ister sözlü, ister yazılı olsun insan ruhunun derinliklerine dokunarak onları güçlü bir şekilde etkileyebilir. Dolayısıyla değerleri bireylere kazandırırken edebiyatın bu gücünden faydalanılmalıdır.

2.2.2. Roman

En genel anlamıyla roman: “İnsanların serüvenlerini, karakterlerini, düşünce ve duygularını kendine özgü bir biçimde anlatan uzun düz yazılardır.” (Oğuzkan, 2010. 99). Roman edebi türler arasında en uzun olanıdır. İnsanın başından geçen maceralar, değişik ruh halleri, önemli toplumsal olaylar gibi insana dair her şey romanın konusu olabilir. Fakat işlenen konunun gerçek ya da gerçeğe uygun olması gerekir (Aktaş ve Gündüz, 2001: 212).

Romanlar; olay, olayda bulunan kişiler, olayın geçtiği yer ve zaman olmak üzere dört öge üzerine kurulur. Bu dört öge okuyucuda gerçeklik hissi uyandıracak biçimde kurgulanır (Şimşek, 2002: 121).

Romanlardaki kişiler, tip ve karakter olarak karşımıza çıkar. Tipleştirme; dedikoduculuk, cimrilik, kendini beğenmişlik gibi herkeste görülebilecek bir niteliğin abartılarak bir insanda verilmesidir. Örneğin Orhan Kemal'in "Murtaza" adlı romanındaki bekçi Murtaza, vazifesine sonuna kadar bağlı bir insan tipidir. Karakter oluşturma ise kişilerin, davranış biçimleri ve huylarıyla romana aktarılması, insanda görülebilecek birçok özelliğin aynı anda bir kişiyle verilmesidir. Peyami Safa'nın "Fatih-Harbiye" romanındaki Neriman, karaktere güzel bir örnektir (Beyreli ve diğerleri 2006: 11).

Her romanda yazar dışında bir de anlatıcı bulunur. Romanlardaki anlatıcılar kahraman anlatıcı, müşahit/gözlemci anlatıcı ve ilahi bakış açılı anlatıcı olmak üzere üçe ayrılır. Kahraman anlatıcı başından geçen veya çevresinde tanık olduğu olayları, gözlem ve izlenimlerini okura yazar adına aktarır. Okuyucu her şeyi onun dikkatiyle görür, onun yorumlarıyla elde eder. Müşahit anlatıcı, olay içinde yer alan kişileri uzaktan izler ve yaşananları bir kamera tarafsızlığıyla okuyucuya ulaştırır. İlahi bakış açılı anlatıcı ise olayda yer alan kişilerin geçmişini, geleceğini, içinden geçenleri bilir. Bu anlatıcılar kahramanların ruh dünyasını çözümlemeye önemli bir role sahiptir (Aktaş ve Gündüz, 2001: 289).

Birçok edebi türde olduğu gibi romanlar da çeşitli türlere ayrılır. Aktaş ve Gündüz, (2001: 212) romanların işledikleri konulara göre sosyal roman, serüven romanı, tarihi roman, egzotik roman, psikolojik roman, polisiye roman, biyografik roman, otobiyografik roman gibi türlere ayrıldığını ifade eder.

Romanla en fazla benzerlik gösteren edebi tür hikâyedir. Bununla birlikte aralarında belirgin farklar bulunur. Öncelikle romanlar hikâyelere oranla daha uzundur. Hikâyeler de romanlarda olduğu gibi dört öge üzerine kurgulanır. Fakat romanlarda bu ögeler daha ayrıntılı planlanır. Romanlarda kişi sayısı hikâyelere oranla daha fazladır ve ruh tahlillerine daha geniş yer verilir. Hikâyelerde genellikle bir olay bulunurken romanlarda iç içe geçmiş birkaç olay yer alır. Hikâyelerde olaylar dar bir zaman diliminde gerçekleşirken romanlarda olaylar uzun bir zaman dilimine yayılır. Hikâyelerde sınırlı sayıda mekân bulunurken romanlarda mekân sayısı daha fazladır.

2.2.3. Romannın Çocuk Edebiyatındaki Yeri

Başlangıçta ninni, tekerleme ve masal ile edebiyatın büyülü dünyasına giren çocuklar yaşların ilerlemesiyle önce hikâyelere sonra romanlara yönelir. Özellikle ilköğretimin ikinci kademesinden itibaren çocuklar yaşlarına ve ilgilerine uygun romanları okumaya başlar.

Yalçın ve Aytaş (2005: 141-142), çocuk romanının konusunun sadece çocuk veya çocukluk olmadığını, çocukların kendi yaşlılarının serüvenlerini okumaktan hoşlandıkları gibi konularını yetişkinlerin hayatından alan biyografik romanlardan da hoşlandıklarını ifade etmiş; Daniel Defo'nun yetişkinler için yazdığı Robinson Crusoe'nun çocuklar tarafından ilgiyle okunmasını bu duruma örnek göstermiştir.

Zengin ve Zengin (2007: 184)'e göre romanların çocuklar tarafından sevilerek okunması onları çocuk eğitiminde kullanılacak önemli bir araç haline getirmiştir. Romanlar aracılığıyla çocukların farklı çevreleri, değişik insanları, onların davranışlarını, duygu ve düşüncelerini tanıdığını; böylece geleceğe daha iyi hazırlanıp deneyim kazandığını savunmuştur.

Romanlar çocukları geleceğe hazırladığı gibi onlara geçmişe dair bilgiler de kazandırabilir. Tarihi romanlar aracılığıyla çocuklar milletlerinin geçmişini ve bu süreçte yaşadıkları toplumsal ve kültürel dönüşümü görebilir. Romanların çocuklara tarihsel ve toplumsal olayların zihniyetini ve atmosferini yaşatabileceğini savunan Uçan (2006: 28), Küçük Ağa ya da Devlet Ana'daki olayların bir kurgu, kişilerin ise kâğıttan varlıklar olduğunu; buna rağmen okuyucunun Küçük Ağa'da Kurtuluş Savaşı'nın sıkıntılı günlerini, Devlet Ana'da Osmanlı'yı kurtaran zihniyeti çok iyi hissedebileceğini belirtmiştir. Üstelik bu hissediş çocuklara kuru bilgi vermekten çok daha etkilidir.

Çocukların zihinsel gelişimlerine ve ilgi alanlarına uygun, içinde olumsuzluk barındırmayan romanlar çocuklar için eğitici birer kaynak olabilir. Onları farklı yaşantıların içine sokarak, farklı karakterdeki kişilerle karşılaştırarak hayata dair bakış açılarını zenginleştirir. Türk edebiyatına ait örnekler onları kendi kültürleri ile tanıştırırken, dünya edebiyatına ait örnekler çocuklara farklı kültürlerle dair bilgi kazandırır.

Sonuç itibariyle romanlarda sergilenen örnek yaşantılar ve olumlu karakterler aracılığıyla çocuklara değerler, görgü kuralları, gelenek ve görenekler kazandırılabilir. Bu sebeple romanlar çocuk edebiyatında yer alması gereken türlerdir. Fakat literatürde bu konuyla ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı araştırmacılar roman kavramını hikâye ile birlikte ele aldıkları için çocuk romanlarını ayrı bir başlıkta ele almamıştır. Bazıları ise romanın hikâyeden farklı yapısı olduğuna dikkat çekerek onun ayrı bir başlıkta incelenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

2.2.4. Çocuk Romanlarının Taşınması Gereken Özellikler

Romanlar, çocuklara okuma alışkanlığı kazandırarak onların konuşma ve yazma becerilerini artırabilir, hayal dünyalarını zenginleştirebilir, farklı insanlar ve yaşantılarla karşı karşıya getirerek bakış açılarını ve kültür düzeylerini geliştirebilir. Fakat bütün romanların bu becerileri kazandırabileceği söylenemez. Romanların çocukların duyuşsal gelişimine katkıda bulunabilmesi için birtakım özelliklere sahip olması gerekir. Kıbrıs (2000: 124) çocuk romanlarının taşınması gereken özellikleri şu şekilde sıralamıştır:

1. Konular çocukların ilgilerine, hayat tecrübelerine ve kavrayış düzeylerine uygun olmalıdır.
2. Romanlarda giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin mantıklı bir sıra izlemesine özen gösterilmiş olmalıdır.
3. Çocuklar için sakıncalı konulara (cinsel, ideolojik, politik ve dinsel) yer verilmemelidir.
4. Anlatılan kişi ve olaylar çocuğun aklını karıştırmamalı, onun dünyasıyla çelişmemelidir,

Oğuzkan (2010: 110-111)'a göre ise çocuk romanları şu özelliklere sahip olmalıdır:

1. Romanın çocukların düşüncesine aykırı olmayan sade ve gerçekçi bir planı olmalıdır.
2. Somut, doğru fakat ilgiyi dağıtmayan ayrıntılara yer verilmelidir.
3. Gerçekliğe uygunluğu bakımından hiç kuşkuya yer vermeyen kişilere yer verilmelidir.
4. Kısa cümle ve paragraflar ile bol, canlı ve kısa konuşmalara dayalı sürükleyici bir anlatıma başvurulmalıdır.

5. Ruh çözümlenmeleri çocukların seviyesine uygun olmalıdır.
6. Yerinde olmak ve kabalığa kaçmamak şartıyla güldürücü sahne ve konuşmalara yer verilmelidir.
7. Metinle ilgili güzel ve anlamlı resimler bulunmalıdır.

Bu özelliklere ek olarak Yalçın ve Aytaş (2005: 144), “Çocuk Edebiyatı” adlı kitaplarında çocuk romanlarının şu özelliklerine değinmişlerdir:

8. Kahramanların kimlik ve kişilikleri ile ilgili bilgiler kesin bir dille anlatılmalı, olaylar arasındaki geçiş de kesin çizgilerle verilmelidir.
9. Çocuk romanlarının dili toplumda konuşulan dilin bütün inceliklerine sahip olmalıdır. Romanlarının dili toplum içinde en çok kullanılan 2000 kelimeye dayanmalıdır (Yalçın ve Aytaş, 2005: 144).

2.2.5. Türk Edebiyatında Çocuk Romanları

Yazınsal bir tür olarak roman ve hikâyenin tarihi, şiir ve masala göre çok daha yenidir. Bugünkü anlamda roman örneklerine Batı’da 13. yüzyıldan beri rastlanırken bizde ancak 19. yüzyılda modern anlamda roman yazılabilmektedir (Kıbrıs, 2000: 126). Daha önceki dönemlerde çocukların roman ihtiyacı genellikle Nasrettin Hoca Fıkraları ve Mevlana’nın mesnevisinde yer alan hayvan hikâyeleriyle giderilmeye çalışılmıştır. Tanzimat’ın ilanından sonra ise klasik batı eserleri Türkçeye çevrilmeye başlanmıştır (Yalçın ve Aktaş, 2005: 151).

Yusuf Kamil Paşa’nın Fransız yazar Fenelon’dan çevirdiği Telemak Türk edebiyatında ilk roman örneğini oluşturur. Bu kitabı daha sonra çocuklar için uyarlaması yapılan ve Ahmet Lütfi’nin 1864’te Arapçasından çevirdiği Daniel de Foe’nin Robenson Crusoe adlı romanı izler. Çevirileri sırasıyla Johann Swift’in Gülliver Seyahatnamesi, Bernardin de Saint Pierre’nin Pol ve Virjini’si, Jules Verne’in 80 Günde Devri Âlem ve Gizli Ada’sı takip eder (Kıbrıs, 2000: 127). Fakat çevirilerde kullanılan dilin kitabi olması çocukların bu dili yeterince kavrayamamasına neden olmuş, bu eserler ilk aşamada çocuklar tarafından sıkıcı bulunmuştur (Yalçın ve Aktaş, 2005: 151).

Tanzimat Edebiyatı Dönemi'nde Şemsettin Sami tarafından 1872 yılında yazılıp yayınlanan "Taaşuk-ı Talat ve Fitnat" Türk edebiyatındaki ilk yerli roman olmuştur (Kıbrıs, 2000: 128). Bu dönemde Ahmet Mithat Efendi, Namık Kemal, Recaizade Mahmut Ekrem yazmış oldukları romanlarla Türk edebiyatına önemli katkılarda bulunmuştur (Oğuzkan, 2010: 109). Servet-i Fünun edebiyatında ise roman tekniği açısından Türk edebiyatının en yetkin ürünleri verilir. Halit Ziya'nın Aşk-ı Memnu, Mavi ve Siyah, Kırık Hayatlar'ı; Mehmet Rauf'un Eylül ve Bir Genç Kız Kalbi bu romanlardan birkaçıdır (Kıbrıs, 2000: 128). Fakat bu yazarlar hemen hemen bütün hikâye ve romanlarını yetişkinleri göz önünde bulundurarak yazmışlardır (Oğuzkan, 2010: 109).

Ebubekir Hazım'ın Küçük Paşa, Mahmut Yesari'nin Bağrı Yanık Ömer, Reşat Nuri'nin Kızılılık Dalları edebiyatımızda çocuklar için kaleme alınmış ilk telif romanlar arasında yer alır (Yalçın ve Aytaş, 2005: 152). Bu eserlerden Küçük Paşa edebiyatımızda kahramanı çocuk olan ilk romandır (Şimşek, 2002: 122).

Milli Edebiyat Dönemi'nde Ömer Seyfettin, Halide Edip Adıvar, Reşat Nuri Güntekin, Memduh Şevket Esenal hikâye ve roman türünde değerli eserler vermişlerdir (Oğuzkan, 2010: 109). Özellikle Reşat Nuri çocuk ve çocuk eğitimi unsurlarına yer veren romancılarımız arasında yer alır. Bir eğitimci olması sebebiyle eğitim konusuna eserlerinde başarılı bir şekilde yer vermiştir (Yalçın ve Aytaş, 2005: 153).

Bizde gerçek anlamda çocuk edebiyatı Cumhuriyet döneminde başlamıştır. Abdullah Ziya Kozanoğlu tarihi romanlarıyla bu türün öncüsüdür. Kozanoğlu, her ne kadar hedef kitle olarak çocukları almasa da romanlarının taşıdığı macera unsurları çocukların ilgisini çekmiştir. Kızıl Tuğ (1923), Atlı Han (1924), Türk Korsanları (1926), Gülten (1928) gibi romanları çocuklar tarafından ilgiyle okunmuştur (Şimşek, 2002: 122).

1940'lı yıllardan bu yana eserlerini yazarken çocukları hedef alan yazarların başında Kemalettin Tuğcu gelir. Fakat Tuğcu kitaplarında çocukların yaşama isteğini artırıcı temalara yer vermeyip daha çok özürü çocukların yaşamlarına, ölüm ve ölümün acı sonuçlarına yer verdiği için eleştirilmiş ve okullarda fazla kabul görmemiştir (Kıbrıs, 2000: 128). Tuğcu'nun başlıca romanları: Saadet Burcu (1943), Taş Yürek (1947), Küçük Mirasyedi (1969), Sokak Köpeği (1975), Baba Evi (1990), Bir Dağ Maslı (1993), Yetim

Ali (1995), Küçük İşportacı (1995), Balıkçının Kızı (1996), Köyde Unutulanlar (1997), Ana Kucağı (1997)...

Çocuk edebiyatımızda 1960'lı yıllardan sonra olumlu gelişmeler hızla artar. 1964 yılında Doğan Kardeş Yayınları çocuk romanı yarışması açar ve Mehmet Seyda'nın "Bir Gün Büyüyeceksin" romanı birinci olur. 1970'de Milliyet yayınları, açtığı yarışmalar ve ciltli çocuk kitapları dizeleriyle büyük ölçüde gelişme sağlar. 1970 UNESCO tarafından Dünya Çocuk Yılı ilan edilince çocuk edebiyatı daha çok önem kazanır (Zengin ve Zengin, 2007: 116).

Günümüzde çocuk edebiyatı alanında eser veren yazarların sayısı artmıştır. Fadiş (1971), Dört Kardeşiler (1971), Dünya Çocukların Olsa (1981), Akıllı Pireler (1982), Ölümsüz Ece (1985), Tuna'dan Kaçan Kuş (1992), Gökyüzünde Mor Bulutlar (1993) eserleriyle *Gülten Dayıoğlu*; Denizaltı Çocukları (1974), Satılık Çocuklar (1973), Tuhaf Çocuklar (1974), Arslan Yürekli Memiş (1977), Bizim Can (1980), Canavar Robot (1982) eserleriyle *Niyazi Birinci*; Katır Aslan (1983), Motorlu Kuş (1987), eserleriyle *Cahit Zarifoğlu*; Can Dayım (1994), Uzay Dolmuşu Kalkıyor (1996), Ekmek Parası (1993) kitaplarıyla *Muzaffer İzgü*; Merhaba Sevgi (1991), Yıldız Yavrusu Ramram'ın Dünya Serüvenleri (1994) romanlarıyla *Ayla Kutlu*; Gül Ahmet, Anneler ve Kuzular (1992) romanlarıyla *Üzeyir Gündüz* çocuk edebiyatımızın temsilcileri arasındadır (Şimşek,2002: 123).

2.3. Muzaffer İzgü

Çocuklara edebi eserler aracılığıyla değerleri kazandırabilmek için öncelikle seçilecek eserlerin belli nitelikleri taşıması gerekir. Bu sebeple çocuklara yönelik eserler veren yazarlara önemli sorumluluklar düşmektedir. Çocuk ve gençler için eser veren, çocuk edebiyatında önemli bir yer tutan yazarlardan biri de Muzaffer İzgü'dür. Muzaffer İzgü ile ilgili bu kısımda yazarın hayatına, edebi kişiline, eserlerine, çocuk edebiyatı ve çocuklarla ilgili görüşlerine yer verilmiştir.

2.3.1. Muzaffer İzgü'nün Hayatı

Muzaffer İzgü 29 Ekim 1933 tarihinde Adana'da doğar. Doğduğu gün cumhuriyetin onuncu yılıdır. Annesi töreni izlemek için gittiği Saathane alanında sancılanır ve eve zor yetişerek doğumu yapar. Yazar kendi hayatını anlattığı “Zıkkımın Kökü” romanında doğumunu şu şekilde anlatmıştır (İzgü, 2009: 5-6):

Bando mızıkayla dünyaya geldim; gerçekten bando mızıkayla! Yıl 1933, aylardan ekim, günlerden 29, yani ‘Onuncu Yıl’... İşte o gece annem tutturmuş da tutturmuş ‘Fener Alayını izleyeceğim’ diye. Babam, ‘Yahu avrat ayın günün, sancın mancın tutar, hem bu karınla’ demiş. Ama annem hiç böyle coşkulu bir günde evde oturmak ister mi? Komşu kadınlardan biriyle çıkmışlar evden, bir yaşındaki abim de annemin kucağında. Fener alayını eve en yakın izleme yeri olsa olsa Saathane'nin orası. Annemle komşu kadın insanların arasına sokulmuşlar. Ama nasıl kalabalık, iğne atsan yere düşmez.

Az sonra bando öteden gözükmüş.

“Pıstattararaa!...” demeye başlayınca, ‘Uy anam’, annemdeki sancı... Breh, kaldırımda adım atacak yer yok, yan yön insan gerisi dükkân... Polisler yol vermişler anneme, ‘Yürüyün bandonun ardı sıra, ilk sokaktan sapın içeri’ diye... Bando önde annem, ben, abim, komşu kadın ardında fener alayı bizim arkamızda, ha doğdum, ha doğacağım... Annemi eve dar yetiştirmişler. Tastamam eve geldikten on iki dakika sonra beni doğurmuş...

Muzaffer İzgü'nün annesinin adı Havva babasının adı Ahmet'tir. Annesi Şam doğumlu olup Adana'ya Antakya'dan gelmiştir. Babası ise çalışmak için Elazığ'ın Dışidi köyünden Adana'ya gelmiş ve Adana Kız Lisesi'nde hademe olarak çalışmaya başlamış; daha sonraları ocakçılık, garsonluk, gezgin satıcılık, bekçilik gibi birçok işte çalışmıştır. Muzaffer İzgü ailenin ikinci çocuğudur. Kendisinden iki yaş büyük Sefa adında bir abisi vardır (Uyguner, 2005: 10).

Muzaffer İzgü oldukça fakir bir ailenin çocuğudur. Yazar yedi yaşında iken kendi deyimiyle çinko, ambalaj sandıkları ve çamurdan yapılan evleri Seyhan Nehri'nin taşması sonucu yıkılır. Aynı yıl, içinde bulunduğu zor koşullar yüzünden çalışmak zorunda kalır. Yazlık sinemalarda gazoz, sokaklarda akide şekeri, kaynamış mısır satar. Eczanelere satmak için eşek arısı ve akrep toplar, ırgatlık yapar. Sanat öğrenmek amacıyla elektrikçi çırağı olur, elektik çarpması yüzünden günlerce hasta yatar (Uyguner, 2005: 9-10).

Yazar ilkokula mahalledeki İnönü İlkokulu'nda başlar. Okul üç sınıflı olduğu için üçüncü sınıftan sonra Gazipaşa İlkokulu'nda okur. Deprem sonucu okulun bir bölümü yıkılınca beşinci sınıfa İstiklal İlkokulu'nda bitirir. Muzaffer İzgü bu yıllarda hem okur hem çalışır. Yüreğir Ovası'nda pamuk toplayıcılığı, trenlerde çay, peynir, ekmek, turşu satışı yapmanın yanı sıra arife günlerinde Adana Asri Mezarlığı'nda Kur'an-ı Kerim elinde yasin okur. İlkokul yıllarında evleri çok soğuk olduğu için ısınmak amacıyla Halkevi kitaplığına gider ve ilk kitaplarını orada okur. Ortaöğrenimini Tepebağ Ortaokulu'nda sürdürür. Okul sona erince okul müdürü Mustafa Bey'in teşvikiyle Diyarbakır Öğretmen Okulu'na başlar. Öğretmen okulunun üçüncü sınıfındayken gündüzlü okuyan Günsel Hanımla tanışır ve okul bitince onunla evlenir (Uyguner, 2005: 1-12). Bu evlilikten Bülent Şahin isimli bir oğlu, Nevin ve Sevin isiminde ikiz kızları dünyaya gelir.

Öğretmenlik hayatı boyunca Diyarbakır'da, Silvan'da, Aydın'ın Akçaova Köyü'nde, Cincin Köyü'nde, Aydın merkezdeki yetiştirme yurdunda ve Güzelhisar İlkokulu'nda çalışır. On bir yıl ilkokul öğretmenliği yaptıktan sonra girdiği sınavda başarılı olunca ortaöğretime geçer. Türkçe öğretmeni olarak Aydın Gazipaşa Ortaokulu'na atanır. On beş yıl ortaöğretimde çalıştıktan sonra 1978 yılında emekliye ayrılır. Daha sonra emekli olan eşini de alarak İzmir'e yerleşir. Yazar halen İzmir'de yaşamaktadır (Demir, 2006: 16).

Muzaffer İzgü küçük öyküler ve röportaj dediği ilk yazılarını Adana'da yayımlanan Hüraydın gazetesinde 1959'da yayımlamıştır. Daha sonra yazarlığını Demokrat İzmir gazetesinde sürdürmüştür. Bu gazetenin ardından İstanbul'da yayımlanan Milliyet ve Akşam gazetelerinde röportajları çıkmaya başlamıştır. Çeşitli dergilerde eserleri yayımlanırken Demokrat İzmir'in kendisine ayrılan köşesinde her hafta bir öykü yayımlamaya devam etmiştir. Bu arada Akbaba adlı gülmece dergisine her hafta bir öykü göndermeye başlamış, gönderdiği 42 öykü de yayımlanmayınca Yusuf Ziya Ortaç'a derginin yazı kadrosuna girinceye kadar hikâyeye göndermeye devam edeceğini belirten bir telgraf çekmiştir. Bunun üzerine Akbaba'nın 26 Ağustos 1964 sayısında "Resmi Hizmete Mahsustur" adlı hikâyesi yayımlanmıştır. Daha sonra gönderdiği 42 öykü de sırasıyla dergide yer almıştır. İlk kitabı olarak nitelendirdiği Gecekondu da Akbaba dergisinde dizi olarak yayımlanmıştır. Dizi bitince İstanbul'un yolunu tutmuş, dosya koltuğunun altında Remzi Kitabevine gitmiş, yapılan konuşmaların ardından kitabın yayımlanmasına karar

verilmiştir. Daha sonra Attila İlhan'ın tanıştirmasıyla Bilgi Yayınevi'ne yönelmiş olup orada ilk olarak Donumdaki Para yayımlanmıştır (1977). Sonraki yıllarda romanları, öyküleri ve çocuk kitapları bu yayınevince basılmıştır (Uyguner, 2005: 13-15).

2.3.2. Muzaffer İzgü'nün Edebi Kişiliği

Muzaffer İzgü özellikle çocuklara yönelik yazmış olduğu kitapları ile tanınan, çocuk edebiyatında kendisine yer edinmiş bir yazardır. Son derece üretken bir yazar olan İzgü "Nasıl yazıyorsunuz?" sorusuna şu cevabı vermiştir (Uyguner, 2005: 16):

Yazacağım öykünün veya romanın önce kafamda çekirdeği oluşur. Sonra bu çekirdek üzerine yoğunlaşırım. Daha çok dolaşırken, öykü veya roman, konusu ve kişilerile kafamda iyice oluştuktan sonra notlar almaya başlarım. Aslında bu notlar öykünün ve romanın planını iyice genişletir, ondan sonra yazı makinesinin başına otururum, artık bu ustalığa, yeteneğe kalmıştır benim için; yazmaya başlarım. Ne zaman biter bilemem. Genel olarak sabahları düşünürüm, o günü altı-yedi saat makine başında oturduğum olur. Severe yazdığım için yorulma söz konusu değil benim için. Yazmak için herhangi bir yer olması önemli değil. Nerde olsa yazarım yeter ki gürültü olmasın.

Muzaffer İzgü'ye göre yazar olmanın bazı sorumlulukları vardır. Ona göre yazarın çok okuması, yorumlar yapabilmesi ve iyi bir gözlemci olması zorunludur (Uyguner, 2005: 17). Konusu daha çok insan olduğu için bir yazarın sosyoloji, psikoloji ve felsefeyi iyi bilmesi gerektiğini savunan yazar, kendini örnek gösterir (Songören, 2006: 259):

...benim bir kızım sosyoloji, bir kızım psikolojiden mezun oldu. Onlar oradan mezun oluncaya dek ben de birçok şeyi yarım biliyordum. O güne dek pedagoji ve psikoloji okumuştum; ama bir yazar için yeterli değilmiş. Bence bir yazarın psikoloji ve sosyolojiden mezun olması gerekir...

Her romanında toplumun aksayan yönlerine yer veren yazarın ele aldığı konuların başında geçim sıkıntısı çeken insanların çeşitli işlerde çalışarak hayatta kalma savaşı, gecekondu insanların yaşam mücadelesi, devletin gerekli güvenceyi sağlayamadığı küçük memurların içine düştüğü zor durumlar, gençleri yarış atına çeviren eğitim sisteminin eleştirilmesi, başta üniversiteyi kazanma olmak üzere aileleri tarafından çeşitli baskılara maruz kalan gençlerin sorunları yer alır. Yokluklar içinde büyüyen Muzaffer

İzgü'nün romanlarında zengin tabakadan insanlara pek rastlanmaz. O çok iyi bildiği fakirliği anlatmayı tercih eder. Fakirlik içinde yaşayan insanlar bazen içinde buldukları durumu kabullenirken bazen nefislerine yenilip kötü yola düşer.

Semerci (2006: 384)'ye göre İzgü'nün toplumsal konulara yer vermesinin sebebi okuyucularını toplumsal sorunlarla yüzleştirecek bu sorunları irdeleyen, gözlemleyebilen ve toplumsal konulara duyarlı bireyler yetiştirmeye çalışmaktır. İzgü'nün eserlerinde toplumsal çarpıklıkların derinlemesine yer aldığını söyleyen Semerci, yazarın bu çarpıklıkların nasıl çözüleceğini söylemediğini; çözümünü okuyucuya bıraktığını ifade eder.

Muzaffer İzgü çocuk kitaplarında ise politik ve ekonomik konulardan çok doğa ve hayvan sevgisi, aile sorunları, insan ilişkileri gibi hayata dair, çocuğun o yaşta kavrayabileceği konuları işlemeyi tercih eder. Yazar işin içine güldürü unsurlarını da katarak çocuğa hayatın bazen neşeli bezen acıklı yönlerini gösterir. Amacı çocuklara hayatı çeşitli yönleriyle tanıtmaktır (Baytar, 2006: 415).

Bir gülmece yazarı olarak tanınan İzgü, gülme öğesinin kendisinde amaç değil araç olduğunu ifade eder. Anlatmak istediklerinin içine gülme öğesi katınca okumanın daha kolay olduğunu ve olayların akılda daha kolay kaldığını savunur. Gülmede Anadolu insanının sesini verir. Ona göre Anadolu köylerinin, kentlerinin kendine özgü bir gülmececi vardır. Bu gülmece buruktur, insana kalçalarının tuta tuta kahkaha attırmaz ama okuyucu ondaki burukluğu sezer. Bunun için Anadolu'nun kuytu bir kasabasında ellinci yılında unutulmuş bir memurun yaşamını ya da karnı aç köylünün köyüne anıt dikilmesini yazar. Muzaffer İzgü'ye göre gülmececi görevi olaylara parmak basmak, halk düşmanları, politikacılar ve kötü yöneticilerle alay etmektir (Uyguner, 2005: 17-19). Kısacası İzgü, mizahı okuyucusunu düşündürmek için araç olarak kullanır. Mizahın süslediği olaylar aracılığıyla okuyucu toplumsal sorunların içine çekilir ve onlarda sorunlara karşı duyarlılık geliştirilir.

İçözü (2006: 242), İzgü'nün mizahi anlatımla kaleme aldığı öykülerinde yalnızca sevgi, hoşgörü, aile içi paylaşım, özverinin yer almadığını bunların yanında modernleşme adına kaybolan değerler ile ekonomik ve çevresel sorunların da güldürü tekniğiyle işlendiğini dile getirir.

Küçük yaşlardan itibaren Adana'nın sokaklarında çalışmak zorunda kalan İzgü, birbirinden farklı insanları tanıma ve gözlemlene imkânı bulmuştur. Gözlem gücünü eserlerine başarılı bir şekilde aktaran İzgü'nün romanlarında Çukurova'da pamuk toplayanlar, sokak satıcıları, gecekondulu mahallerinin fakir insanları, köyden kente göçenler, küçük yaşta çalışmak zorunda kalan çocuklar, geçinmeye çalışan devlet memurları başarılı bir şekilde anlatılır.

İzgü'nün eserlerinde polis ve karakollar geniş yer tutar. Hızsızlık yapmış, uyuşturucu satmış ya da kullanmış, bu yüzden karakola düşmüş kişiler eserlerde yerini alır. Bunun sebebini yazar şu sözlerle ifade eder (Uyguner, 2005: 27-48):

Bazı olaylar vardır ki yaş betona çizilmiş gibi insan beynine kazınıyor. Ben polisten ilk dayağı yedi yaşındayken yemiştım, kavun hırsızlığından ötürü. Kavun sergisinden kavun çalmıştım, yakalanmıştım. İlerde azılı bir hırsız olmamam için Adana Merkez Karakolunda bayılıncaya dek dövülmüştım.

Yazar eserlerinde son derece sade bir üslup kullanır. Saltık (2006: 99), İzgü'nün sosyal konuları işleme ve eleştirel bir tutum içinde olması sebebiyle yalın bir üslup kullandığını; amacının yarattığı eser ile güzel olanı ortaya koymaktan ziyade, toplumdan hareketle eleştiri yapmak olduğu için üslubunu da ona göre estetik kaygılardan uzak, yalın bir üslup olarak şekillendirdiğini belirtmiştir.

İzgü'nün romanlarında ayrıntılı tasvirler yer almaz. Kahramanları ve mekânları ana hatlarıyla veren yazar ayrıntıya inmez. Daha çok anlatacağı olaya odaklanır. Uzun tasvirlerle yer vermeyen yazarın eserlerinde yabancı kelimelere de pek rastlanmaz. Halkın kullandığı dili kullanmayı tercih eden yazarın eserlerinde yerel söyleyişlerle de karşılaşılır. Uyguner (2005: 33-42), İzgü'nün çocukluğunun ve gençliğinin geçtiği yerlerde duyduğu bazı yerel sözcükleri gerek kendi anlatımı içinde gerekse kahramanlarını konuşurken kullandığını ifade etmiştir. Halo Dayı ve İki Öküz'de doğu şivesi ile konuşan Halo Dayı ile İlyas Efendi'de Rumeli ağzı ile konuşan Derhi Efendi'yi bu duruma örnek göstermiştir. Rayman (2006: 366) ise yazarın kahramanların sözlerini daha inandırıcı hale getirmek ve diğer kahramanlar üzerindeki saygınlığını artırmak amacıyla atasözlerinden yararlandığını dile getirmiştir. Yazarın eserlerinde dil ile ilgili dikkat çeken noktalardan biri de kahramanların statülerine göre bazen argo kelimelerin kullanılmasıdır.

Muzaffer İzgü hikâye, roman ve tiyatro oyunları yazmanın yanında Türk edebiyatında çocuklar için yazmış olduğu kitapları ile tanınmıştır. Bu kitaplarda mizahı da kullanarak çocukları güldürmenin yanında düşündürmeyi amaçlayan yazar, politik söyleme kaçmadan toplumsal problemleri okuyucusuna sezdirir.

2.3.3. Muzaffer İzgü'nün Çocuk ve Çocuk Edebiyatı ile İlgili Görüşleri

On bir yıl sınıf öğretmenliği, on beş yıl Türkçe öğretmenliği yapan Muzaffer İzgü, öğretmenlik yıllarının verdiği tecrübe ile çocukları yakından tanıma, onların ilgilerini ve gelişim düzeylerini birebir gözlemlene fırsatı yakalamıştır. Bu yüzden bir toplumun geleceği için çocukları iyi bir şekilde eğitmenin hayati role sahip olduğunun farkında olan İzgü, kitapları aracı ile çocuklara bazı değerleri, gelenek ve görenekleri, olumlu davranış kalıplarını göstermeyi amaçlamıştır.

Çocukları eğitmede kitapların ayrı bir yeri olduğunu düşünen yazar, çocuk okuru olmayan bir toplumun büyük okuru da olmayacağını savunur. Bu konuda en önemli görevin çocuk yazarlarına düştüğünü söyleyen İzgü, çocukların erken yaşlarda yetiştirilerek ileride Kafka, Shiller, Aziz Nesin gibi yazarları okumalarını sağlamak gerektiğini ifade eder. Burada dikkat edilmesi gereken çocuk kitaplarının bazı olumsuzluklardan arındırılmasıdır. İzgü'ye göre bu olumsuzluklardan biri çocukları ağlatmaktır. Kitaplarında mizahı bolca kullanan Muzaffer İzgü, çocukları ağlatan kitaplar yazmaya karşıdır. Kemalettin Tuğcu'yu çocukları ağlattığı için eleştirir. Çocuğu ağlatmanın kolay, güldürmenin ise çok zor olduğunu söyleyen Muzaffer İzgü kendisinin bunu başardığına inanır. Çocuklar eline onun kitaplarından birini aldığında güleceğini, düşüneceğini bilir. Hiçbir yapıtında didaktik olmadığını, dersi öğretmenler ile anne ve babaların vermesi gerektiğini belirten yazar, bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade eder (Demir, 2006: 144):

Bir de yazar mı ders verecek, hayır. Ama yazar öyle bir ders verir ki, çocuk öykünün bütünlüğünden, yani o iki kişinin konuşmalarından o dersi çıkarıverir kendi kendine. Yani hiçbir zaman çocuğun ben tepesine vurmam, ne öğreneceksin diye... Ama bütün öğretmenler, benim kitaplarımı verirken, şu dersleri sizden aldılar efendim, sağ olun derler bana. Nedir o dersler: paylaşma, güçsüzden yana olma, ülkesini sevmeye, Atatürk ilkelerine sahip çıkma, üretme, emeğe saygı duyma. Bunların hepsini anlatırım ben yapıtlarımda.

Yazara göre çocuk varsa çocuk edebiyatı da vardır. “Nasıl çocuk ilacı, çocuk doktoru, çocuk giysicisi varsa çocuk edebiyatı da vardır.” diyen yazar çocuklar için yazarken büyüklere oranla daha fazla sorumluluk duyduğunu ifade eder (Demir, 2006: 145). İzgü, bu konudaki endişelerini şu sözlerle dile getirir (Songören, 2006: 254):

Yetişkinlere yazarken daha rahatım, çocuklara yazdığınızda en küçük hatanızı affetmez. O hatayı sürdürür, o yanlış unutmaz çocuk. Dersiniz ki ikinci baskıda değiştireyim. Önce basılanı 5000 çocuk okuyacak; 5000 çocuğu nerede arayıp bulacaksınız, bu yanlış düzeltip özür dileyeceksiniz! Çocuklara affedersin deme lüksümüz yok. Her zaman söylerim, büyükler için yazarken sırtımda yük yok benim; ama çocuklar için yazarken çok büyük bir yük var. Çünkü ona yanlış söyleyemezsin, yalan söyleyemezsin. Çocuğa şiddet, paylaşma, hayal kurdurmama gibi şeyler yaptırılmazsınız.

Bütün öykülerinde paylaşma, kedine güven, arkadaşlık, ülkesini ve doğayı sevmeye gibi değerleri çocuklara aşlamaya çalıştığını söyleyen yazar, savaş kelimesini kullanamamaya özen gösterdiğini belirtir (Demir, 2006: 146). İzgü'nün çocuklar için yazdığı eserlerde kullanmamaya özen gösterdiği diğer unsurlar, çocukların hoşlanmadığını düşündüğü ayrıntılı doğa betimlemeleri, uzun ve devrik cümlelerdir (Uyguner, 2005: 17).

Son on yıldır çocuk edebiyatına önem verildiğini, bunu kitap vitrinlerinden ve yayımı artan çocuk dergilerinden takip ettiğini söyleyen İzgü, bu gelişmelerin yeterli olmadığını ifade etmektedir. Çocuk yazarlarının sayısında bir artış olduğunu ama bu artışın nitelik ve niclikle değerlendirilmesi gerektiğini savunan yazar, diğer çocuk yazarlarına bazı önerilerde bulunur: “Ne olur konularını güzel seçsinler. Çocuğa düş kurdursunlar. Çocuk birey olsun, paylaşımcı olsun. Asla öğretici rolü üstlenmesinler...” Bunların yanında çocuk yazarlarının şiiri sevmelerini, çok okumalarını özellikle sosyoloji, psikoloji ve felsefeyi iyi bilmeleri gerektiğini söyler (Songören, 2006: 259).

Daha iyi bir dünya için çocukların iyi bir şekilde eğitilmesine büyük önem veren Muzaffer İzgü, çocuklar için kaleme aldığı eserlerinde didaktik olmadan bazı değerleri, gelenekleri, davranışları sezdirmeye çalışır. Bunun için mizahın gücünden de faydalanan İzgü için önemli olan çocukları güldürürken düşündürmektir.

2.3.4. Muzaffer İzgü'nün Eserleri

2.3.4.1. Çocuk Kitapları

Ökkeş Balık Avında (1968), Ökkeş Kurt Avında (1968), Ökkeş Bahçıvan (1969), Ökkeş Kapıcı (1969), Ökkeş Lunaparkta (1970), Ökkeş Otoparkta (1970), Ökkeş Maçta (1970), Ökkeş Dolmuşçu (1971), Ökkeş Denizde (1971), Murat'ın Tatili (1972), Korkak Kahraman, (1973), Anneannem Askere Gidiyor (1973), Yaşasın Kanal Anneanne (1973), Anneannemin Gramofonu (1973), Ormandaki Kulübe (1973), Anneannemin Apartman Kuzusu (1974), Anneannemin Erikli Bahçesi (1974), Makasçının Oğlu (1976), Kahraman Panter (1976), Ali'nin Bisikleti (1978), Kara Pamuk (1978), Uçtu Uçtu Ali Uçtu (1979), Ekmek Parası (1979), Bayram Yeri (1979), Kardelen (2000), Arıcık (1979), Pazar Kuşları (1979), Bülbül Düdük (1980), Çizmeli Osman (1980), Yumurtadan Çıkan Öğretmen (1981), Karlı Yollarda (1982), Güldüren Uçurtma (1983), Kuşadalı Metin Kaptan (1985), Küçük Arı Büyük Arı (1989), Al Yanaklı Hasan (1989), Kabakçı Amca (1989), Çingiraklı Çoban (1989), Can Dayım (1990), Duyduk Duymadık Demeyin (1990), Süpermen İstanbul'a Düştü (1990), Nasıl Şarlo Oldum (1990), Ufağım Ama En Büyük Benim (1990), Konuşan Kedi (1990), Dedemin Bisikleti (1990), Bulutlara Simit Satan Çocuk (1990), Kurt Korkusu (1990), Altı Sepet Tek Bıyık (1990), Uzay Karpuzu (1991), Kiraz Kız (1991), Yedi Renkli Saat (1991), Hokus Pokus (1992), Uzay Dolmuşu Kalkıyor (1994), Okula Giden Robot (1994), Bisikletim Vız Vız (1995), Kızılderili Çocuklar (1995), Sarı Şapkalı Kardan Adam (1995), Eşeğin Türküsü (1995), Kuklacı Çocuklar (1995), Konuşan Balon (1995), Armutçu Ayı (1995), Kahraman Kuçu (1995), Yusuf'un Treni (1995), Uçan Eşek (1995), Anneannem Gelin Oldu (1997), Anneannem Cankurtaran (1997), Anneannem Dans Kraliçesi (1997), Yaşasın Anneanne Spor (1997), Anneannemin Bebeği (1997), Gözlüklü Köpek (1998), Küçük Futbolcu (1998), Şarkıcı Kuşlar (1998), Kahkahacı Sınıf (1998), Süslü Kızlar (1998), Akrobat Pisicik (1998), Anneannem Süsleniyor (2001), Anneannemin Kuyruklu Yıldızı (2001), Anneannemin Konuk Kedisi (2002), Anneannem Hayvanlar Arasında (2002), Anneannem Sihirbaz (2003), Anne Dersim Bitmedi (2004), Mum Bebek (2005), Ben Cumhuriyet Bayramında Doğdum (2005), Anneannem Bulutları Boyuyor (2006), Anneannemin Cep Telefonu (2006), Gelin Bebek (2007), Anneannemin Güllü Yorganı (2007).

2.3.4.2. Öyküleri

Gecekondu (1970), Bando Takımı (1975), Donumdaki Para (1977), Dayak Birincisi (1979), Deliye Her Gün Bayram (1980), Sen Kim Hovardalık Kim (1980), Her Eve Bir Karakol (1980), Devlet Babanın Tonton Çocuğu (1981), Lüp Lüp Makinesi (1982), Çanak Çömlek Patladı (1983), İşte Mühür İşte Sen (1984), Orta Direği Yıkan Ayı (1984), Devletin Malı Deniz (1986), Azrail Nasıl Rüşvet Yedi (1986), Siz Bilirsiniz Paşam (1987), Demokrasimiz Kaç Para Eder (1988), Yıl Sıfır Darbe Hazır (1989), Bir Namussuz Aranıyor (1990), Bizim Ayılar Amerikalıları Çok Sever (1991), Bir Mayıs Polis Bayramı (1992), Nasıl Baba Oldum (1993), Dandini Vatandaş Dandini (1994), Ayvayı Yedik (1995), Hırsız Köpek (1997), Oturaklı Başkan (1998), Herkese Bir Yastık (1999), Tom Baba'nın Tombalası (2000), Anadolar (2001), Soyma Beni Utanırım (2002), Hükümet Çiftetellisi (2003).

2.3.4.3. Romanları

İlyas Efendi (1971), Halo Dayı ve İki Öküz (1973), Kasabanın Yarıısı (1982), Üç Halka Yirmibeş (1984), Zıkkımın Kökü (1988), İt Adası (1992), Sıpa (1993), Dilber (1995), Milli Kahraman Matador Mahmut (1996).

Gençlik Romanları: Kaçak kız (1997), İçimdeki Çiçekler Açınca (2000), Bütün Sabahlarım Senin Olsun (2003).

2.3.4.4. Tiyatro ve Radyo Oyunları

Gecekondu (1971), Gön (1971), Utanmıyorum, Üşüyorum (1974), Kara Düzen (1974), Yeniden Doğarım Ölümelerde (1975), Reçetesi Peçete (1976), Öykülerden Oyunlar (1978), Sınırdaki Duvar (1982), İsrail'in Dödüğü (1983), İcatların İçinden İnsan Manzaraları (1990), Dandini Vatandaş Dandini (1991), Demokrasi Parkımız (1992), Lütfen Kızımınla Evlenir misiniz (1995).

2.3.4.5. Muzaffer İzgü'nün Aldığı Ödüller

1. Anayasa Hangi Yasa ile Milliyet Gazetesi Gülmece Ödülü (1977)
2. Dayak Birincisi ile Nasreddin Hoca Altın Ödülü (1977)
3. Dayak Birincisi ile Uluslararası Bulgaristan Altın Kirpi Ödülü (1978)
4. Dayak Birincisi ile Sviştov Özel Ödülü (1978)
5. Donumdaki Para ile Türk Dil Kurumu Ödülü (1978)
6. Uçtu Uçtu Ali Uçtu ile İstanbul Çocuk Kitapları Fuarı Masal Birincilik Ödülü (1971)
7. Bütün Yapıtları ile İzmir Ödülü (1997)

Muzaffer İzgü ayrıca 1997'de TÖMER'in "En Başarılı Çocuk Kitapları Yarışması"nda Türkiye ikincisi olmuştur.

Bu ödüllerin dışında Memduh Ün ve Macit Koper'in, İzgü'nün Zıkkımın Kökü adlı romanından senaryolaştırdığı aynı adı taşıyan film yurt içi ve yurt dışında çeşitli ödüller almıştır. Hindistan Udaipur Film Festivali'nde "Altın Film Ödülü", Tokyo Film Festivali'nde "Asya'nın En İyileri" ödüllerini alırken İspanya'da en iyi yönetmen ödülüne değer görülmüş; Adana Altın Koza'da beş ödül birden almıştır. Zıkkımın Kökü Paris'te 1994'te "Cine Jnuior En Büyük Ödülü"nü de almıştır. Böylece İzgü'nün yaşamını anlatan film yurt içi ve yurt dışında toplam dokuz ödül almıştır (Uyguner, 2005: 109-130).

Yazarın Zıkkımın Kökü dışında da sinemaya uyarlanan eserleri vardır. Üç Halka Yirmibeş romanı 1986'da Bilge Olgaç tarafından, hikâyelerinden oluşturulan Öğretmen adlı eser 1991'de Kartal Tibet tarafından, İt Adası romanı 1992'de Orhan Akdeniz tarafından sinema filmine uyarlanmıştır. Hola Dayı ve İki Öküz 1978'de, İğde Güzeli 1998'de, Dilber romanı ise 2000 yılında televizyona uyarlanmıştır (Işık, 2006: 1874).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Çalışmada Muzaffer İzgü'ye ait 12 roman belirlenen 25 değeri içermesi bakımından incelenmiş; romanlarda hangi değerlerin ne şekilde işlendiği, en çok hangi değerlere yer verildiği araştırılmıştır.

Bu bölümde çalışmanın amacına ulaşabilmesi için kullanılan araştırma modeli, araştırma için seçilen evren ve örneklem ile verilerin toplanması, analizi ve yorumlanması süreci hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada betimsel nitelikte tarama yöntemi esas alınmış, Muzaffer İzgü'nün 12 romanında değerlerle ilgili iletileri saptamaya yönelik nitel bir çalışma ortaya konmuştur. Karasar (2006: 77), tarama modelini şu şekilde tanımlanmıştır:

Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve ordadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde gözleyip belirleyebilmektir.

3.2. Evren

Bu çalışmanın evrenini Muzaffer İzgü'nün 1971-2003 yılları arasında yayımlanan 12 romanı oluşturmaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Çalışmaya yön veren veriler kaynak taraması yoluyla elde edilmiştir. Değerler eğitimi, edebiyat-eğitim ilişkisi, çocuk edebiyatı, roman türü, Muzaffer İzgü ile ilgili kaynaklar için kütüphanelerden ve internet ortamından yararlanılmıştır. Konuyla ilgili doğrudan ya da dolaylı olarak ilgisi bulunan tezlere Yüksek Öğrenim Kurulu'nun elektronik tez tarama arşivi vasıtasıyla ulaşılmıştır.

Muzaffer İzgü'nün romanları yayınevinden temin edilmiştir. Romanlar baştan sona okunmuş; İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı'ndan hareketle belirlenen değerler on iki romanda taranarak fişlenmiştir. On iki roman için ayrı ayrı okuma, not alma, ileti çıkarma, değerlendirme işlemi yapılmıştır. Her değerlendirme ile ilgili sonuçlar ayrı başlık altında toplanmış, değerlerle ilgili iletilerin romanlarda nasıl verildiği ve değerlerin nasıl işlendiği tespit edilmiştir. Ardından yorumlama yapılmış ve sonuçlara ulaşılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Adil Olma Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Türkçe Sözlük (TDK, 1998: 21)'te adalet şu şekillerde tanımlanır: “1. Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, doğruluk. 2. Bu işi uygulayan, yerine getiren devlet kuruluşları. 3. Herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme.” Hayati Hökelekli (2008: 132) ise adalet üzerine yazdığı makalede adaleti; “Adalet, bir şeyi yerli yerine koymak, her hakkı hak sahibine vermektir. Hüküm ve davranışlarında tarafsız ve ilkeli olmak, eşitliği gözetmektir. Menfaat, yakınlık, düşmanlık, önyargı ve benzeri nedenlerin etkisinden uzak doğru ve dürüstçe iş yapmaktır.” şeklinde tanımladıktan sonra, adaletin bütün insan ilişkilerinde karşılıklı saygı ve sevginin gözetilmesi, hak paylaşımında insafli bir yolun izlenmesi olduğunu söyler. Buna göre devlet yöneticisinin vatandaşa, anne babanın çocuğuna, öğretmenin öğrencisine, bir kimsenin arkadaşlarına gereken sevgi ve saygıyı göstermesi; patronun işçisine hak ettiği ücreti vermesi adalet olup, bunların yerine getirilmemesi zulümdür.

Adalet evrensel insani değerlerden birisidir. Bireylerin yaşadıkları toplumdaki en önemli güvencelerindedir. İnsanları doğru davranmaya, doğru düşünmeye yönlendirir. Adaletin düzenleyicisi ise hukuktur (Demirel, 2006: 12). Fakat adaleti sadece hukuka ait bir kavram olarak görmek yeterli değildir. Adaleti aile içerisinde, eğitimde, toplumsal ilişkilerde, ekonomide, siyasette kısaca hayatın bütününde hâkim hale getirmek gerekir (Şener, 1997: 196). Çünkü toplumsal düzen, huzur ve barış ancak adaletle ayakta durabilir. Toplumda gerçek bir adalet anlayışı olmadığı takdirde güç odaklı ilişkiler devreye girer, güçlünün güçsüzü ezdiği bir düzen ortaya çıkar. Kendilerini mağdur hisseden insanların çoğalması, toplumdaki birlik ve bütünlüğü tehdit eder. Bu durumda şiddet ve terör olaylarının önü alınamaz (Hökelekli, 2008: 136).

Adalet insanlar arasındaki dengeyi sağlar. Adaletin olmadığı bir toplumda birlik ve beraberliğin olması mümkün değildir. İnsanların diğerlerinin haklarını görmezden gelip bencilce davrandığı, başkalarının hakkı olanı gasp ettiği bir toplumda düzen değil kargaşa hâkim olur.

Adaletin olması için devletin yasalar koyarak hukuk yoluyla adaleti sağlamaya çalışması yeterli değildir. Çünkü insanlar adalet duygusuna cezalandırılmamak için değil gerçekten bu değerın önemine inandıkları için riayet etmelidir. Herkesin adil olma değerini benimsediği, ilişkilerinde, alışverişlerinde hakça davrandığı bir toplumda muhtemelen hukuka fazla bir iş düşmeyecektir. Bu sebeple toplumu oluşturan her ferde adil olma bilinci küçük yaşlardan itibaren kazandırılmalıdır.

Adil olma değeri Muzaffer İzgü'nün hiçbir romanında ana tema olarak işlenmemiştir. Fakat aşağıdaki Tablo 2'de görüldüğü gibi hemen hemen bütün romanlarında adalet değeri ile ilgili bir hususa yer verilmiştir.

Tablo 2: Muzaffer İzgü'nün Romanlarında Adil Olma Değeri'nin Dağılımı

	DEĞERİN ADI: ADİL OLMA
ROMANIN ADI	SAYFA
Sıpa	71
Kasabanın Yarısı	-
Üç Halka Yirmibeş	67, 103, 119
Milli Kahraman Matador Mahmut	68, 138
Dilber	59, 152
İt Adası	189
Halo Dayı ve İki Öküz	177, 209, 211, 217
İlyas Efendi	90, 211, 274
Zıkkımın Kökü	43
Kaçak Kız	69
İçimde Çiçekler Açınca	-
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	24, 118

İzgü'nün romanlarında adaletin gerekliliğini vurgulayanların yanında haksızlık karşısında cesurca hakkını arayanlara, yasalara uygun davranarak adaleti sağlamaya çalışanlara da rastlanır. Örneğin *Üç Halka Yirmibeş* romanında polisler kendilerinden ayrıcalık isteyenleri reddederek herkese eşit muamele yapar:

“- Sayın komiserim, günaydın...

- ‘Günaydın’ diye yanıtladı komiser yardımcısı Muammer. ‘Nasılısınız Hacı Bey?’

- ‘Sağ ol. Bakın sizden bir istediğim var, benim yardımcımı, almışsınız onu nezarete, o öyle şeyler yapacak çocuk değildir amma, neyse. Şimdi ben bunsuz yola çıkamam anlıyorsunuz değil mi, buradaki memurlarınıza buyruk verin bıraksınlar.’

- ‘Şimdi Hacı Bey, bir tek o arkadaşı bırakırsak, olmaz.’” (İzğü, 2002: 119).

Aynı romanda, kahramanlardan Sakin’in saflığını, deliliğini öne sürerek salıverilmesi isteği karşısında polisler, herkesin kanun önünde eşit olduğunu söyleyerek onu serbest bırakmaz.

İlyas Efendi romanında farklı kişiler tarafından vatandaşların yasalar karşısında eşit olduğu dile getirilir. Nüfus memuru Süleyman Efendi vatandaşların devletle olan ilişkilerinde eşitliğini vurgular:

“Vatandaş biraz bekliyordu, hepsi bu. Bu gün hangi devlet dairesine gitse orada bekleyecekti. Çünkü devlet vatandaşı işinde sıra gözetirdi. Mademki yasalar karşısında vatandaşlar eşitti, öyleyse iş görmede de eşit olmalıydılar...” (İzğü, 2005a: 90).

Kahramanlardan Yakup arkadaşının devlet memuru olduğunu belirterek hastanede öncelik ister. Fakat sağlık memuru yine bütün vatandaşların eşitliğini vurgular:

“- Vallahi kardeşim bu memurdur...

- Memur olmasının bir anlamı yok bizim için. Bütün vatandaşlar eşittir burada. Yani memur diye özel ilgi mi istiyorsun?” (İzğü, 2005a: 274-275).

Romanın başkahramanı İlyas sırf güçlü tanıdıkları var diye hak etmeyenlerin devletin belli mevkilerine yükselmesine isyan edip adalet arayışını dile getirir:

“Adam şayet çok zengin biriye, hele hele forsluysa, tez elden bu oğlanı bir yere müdür olarak tayin ettirirdi. Kendi yıllardır beklesin dursundu bir müdürlük. Daha dünün oğlanı, dokuz yıllık memur, kalksın müdür olsundu. O zaman ben böyle adaletin içine...” (İzğü, 2005a: 311).

Sıpa romanında Süha iftiraya uğrayıp boş yere hâkim karşısına çıkınca yaşadığı adaletsizliğe isyan eder:

“Bunların hepsi yalancı komiser amca. Sen de onlarla birlik olursan, biz derdimizi kime anlatacağız?” (İzğü, 2010c: 71).

Aynı isyana *İt Adası* romanında da rastlanılır. Haşim ellerinde yeterli delil olmadan kendisini suçlayan ve döven polisler için sitem eder:

“Bi ispat, bi delil var mı lan elinizde? Yok... E ne demeye beni böyle yamyassı edersiniz.” (İzğü, 2006: 189).

Zıkkımın Kökü romanında ise küçük Muzaffer’in uğradığı haksızlık karşısında ona adil davranan bir mahalle ile karşılaşılır:

“Bir anda yanımda yöremdeki kadınlar adamlar benden oluverdiler... O kıllı adamın karısı bile benden yana çıktı. Tüm sokak bir anda mahkemeyi kuruverdi, yargıç da bakkal oldu. Tüm şekerlerim satılmış gibi adamdan paramı aldılar, toza toprağa bulanmış şekerler de benim oldu... Üstelik teyzenin biri yağlı etli yerinden bir tava koydu önüme, yanında da buz gibi su vardı...” (İzğü, 2009b: 43).

Halo Dayı ve İki Öküz romanının ana kahramanı olan Halo Dayı her fırsatta oğlu İdris’e kimsenin hakkını yememeyi öğütler. Çalıştıkları inşaatın çavuşunun kendilerini diğer işçilerden daha ucuza çalıştırdığını öğrenince bu haksızlığa tepki göstererek hakkını arar:

“Gelmez miyim oğul, dedi Halo Dayı bu emek, insan emeği, hiç yinir mi, adam daş olur sonra...” (İzğü, 2007: 211).

“- ‘Ne parası, ne parası be!’ diye bağırdı.

Bu kez yerden bir kazma kaptı Halo Dayı, yürüdü üstüne Sarıbyık’ın... Yanına varınca kaldırdı kazmayı havaya, gözleri yuvalarından fırlamış:

- ‘Ver’ dedi, dokuz dene yüzlük bangnot verecen! Lan Allah’sız, lan gavur, bu yaşlının parasını yimeye utanmadın mı lan? Allah’tan da mı korkmadın?...” (İzğü, 2007: 209).

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi adil olma değeri İzğü’nün romanlarında kimi yerde devlet-vatandaş ilişkisinde, kimi yerde de vatandaşlar arasındaki ilişkilerde karşınıza çıkmaktadır. Devlet görevlileri olarak nüfus memuru, doktor ve polis memurları, ayrıcalık isteyenleri vatandaşların eşit haklara sahip olduklarını belirterek uyarır veya bu şekilde

düşüncelerini ifade eder. Fakat başka yerde de polis memuru vatandaşa zulmeder ve vatandaş da buna karşı çıkmaya çalışır.

Vatandaşlar arası ilişkilerde adalet meselesi dikkat çekici bir olayla konu edinilmiştir. Zulmedilen bir çocuğa, zulmeden şahsın karısı dahil mahallelinin birleşip hakkını vermesi toplumdaki merhamet ve adalet duygusunun canlılığını sergileyen bir olaydır. Halo Dayı'nın, yevmiyesinin eksik ödenmesi karşısında inşaat çavuşunun üzerine yürüyerek hakkını istemesi ise bilhassa sosyal gerçekçi tahkiyemizde sık rastlanan motiflerden birisidir.

İzgü'nün romanlarında “adil olma” doğrudan bir ana tema-problem olarak değil de başka temalar işlenirken dolaylı olarak yansıtılan bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.2. Aile Birliğine Önem Verme Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Toplumunu oluşturan en önemli kurumlardan birisi ailedir. İnsan en başta aile içinde çeşitli bilgi, görgü ve değerlerle donanarak toplumun bir parçası haline gelir. Kemal Demirel (2006: 15), aileyi, anne, baba ve çocuklardan oluşan en küçük toplum birimi olarak tanımlar. Özgüven (2001:1), ise aynı çatı altında yaşayıp, gelirlerini paylaşan; evlilik ve kan bağı ile birbirine bağlı bireylerin oluşturduğu yasal, toplumsal ve ekonomik bir kurum olarak görür.

Aile tipleri ve aileden beklenenler her kültürde farklı olabilmekle beraber her zaman ve her toplumda ailenin bazı temel fonksiyonları vardır. Bunlardan ilki topluma yeni bireyler kazandırmaktır. Aile, çocuklarını kendi hayatını kurtaracak çağa getirinceye kadar yetiştirmek zorundadır (Güngör, 2010: 208).

Büyükdüvenci (1991: 325) de ailenin bir diğer işlevinin toplumsal kültürü şekillendirmek olduğunu söylemektedir. Ona göre topluma ait değer yargıları, hayat görüşleri, örf ve adetler aile aracılığıyla bireylere aktarılır. Sevgi, saygı, fedakârlık, dayanışma gibi kavramların aile ocağında verilmesiyle bireyler sağlam bir değerler sistemi oluşturur.

Aile çocuğun gerek bilişsel gerekse duyuşsal gelişiminde önemli bir role sahiptir. İnsanın bir aileye sahip olması ona özellikle iki duyguyu aşlar: “sevgi ve güven”. Ailesi tarafından sevilen çocuklar hayatı güvenli bir yer olarak algılar. Böylece hayatta daha sağlam adımlar atabilir. Her zaman güvenilebileceği, şefkat görebileceği insanların var olduğunu bilmek insanlar için huzur kaynağıdır.

Aile topluma ait değerleri içerisinde barındıran, onları nesilden nesile aktaran bir kurumdur. Çocuk için gerçek hayatın adeta küçük bir modelidir. Çocuklar diğer insanlarla nasıl konuşacağını, onlara nasıl davranacağını, toplumdaki gelenekleri, değer yargılarını aile içerisinde öğrenir. Bu sebeple çocuklara küçük yaşlardan itibaren ailenin önemi kavratılmalıdır. Geleceğin yetişkinleri olan çocukların ileride sağlam bir aile kurabilmesi için aile kurumunun saygınlığına ve gerekliliğine inanması gerekir.

Muzaffer İzgü'nün romanlarının birçoğunda birlikte çalışan, zorluklara göğüs geren, birbirlerini gözetip koruyan aile fertleriyle karşılaşılır. Tablo: 3'de de görüldüğü üzere yazarın bir romanı hariç diğer romanlarında aile birliğine dair iletilere yer verilmiştir. Aile içi dayanışmanın en güzel şekilde sergilendiği Zıkkımın Kökü romanı bu değer en fazla yer aldığı roman olmuştur.

Tablo 3: Muzaffer İzgü'nün Romanlarında Aile Birliğine Önem Verme Değeri'nin Dağılımı

ROMANIN ADI	DEĞERİN ADI: AİLE BİRLİĞİNE ÖNEM VERME SAYFA
Sıpa	78
Kasabanın Yarısı	12, 139, 141
Üç Halka Yirmibeş	35, 191, 193
Milli Kahraman Matador Mahmut	-
Dilber	227-228
İt Adası	5, 66, 94
Halo Dayı ve İki Öküz	36, 47, 49, 61, 61, 216, 344
İlyas Efendi	218, 259, 319
Zıkkımın Kökü	11, 64, 71, 75-76, 77, 127, 133
Kaçak Kız	128, 149, 165, 182
İçimde Çiçekler Açınca	156
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	18, 24

Romanlarda bir aile kurmanın güzelliğine değinilmiş, bekâr insanların yuva kurmasına yardımcı olunmuştur. *Kasabanın Yarısı* romanında Hamza arkadaşları tarafından evlenmeye teşvik edilir. İnsanların yuva kurmasına yardımcı olmanın sevap olduğu belirtilir:

“İnsanın sıcak yuvası olması iyidir.” (İzgü, 2005b:139).

“Biliyorsunuz buraya niye geldiğimizi. Ben Hamza’ya kefilim. İyi çocuk, temiz çocuk, Ayşe’yi de ben bilirim, ikisi birbirine yakışıyor, Allah’ın emri peygamberin kavliyle, hı efendim. Aslında bu gibi işler sevap, yuva yapanın yuvası yapılır...” (İzgü, 2005b: 141).

İlyas Efendi romanında da İlyas evli olan diğer arkadaşları tarafından evliliğe yönlendirilir. Arkadaşlarının evlilikle ilgili güzel sözleri sonucu İlyas da evlenmeye karar verir:

“Doğru söylüyorlardı arkadaşları, kendisi de evlenmeli, bir yuva sahibi olmalıydı. Hiç olmazsa akşamları eve gidince şöyle konuşacak bir insan bulurdu. Şurayı yatak odası yaparlardı, şurayı da mutfak. Gündüzleri yatak odasında pekâlâ oturabilirlerdi. Hoş olurdu canım, bu eve, bu odalara bir kadın elinin değmesi... Günün yorgunluğunu onun kollarında dindirir, yokluğu onunla paylaşırdı...” (İzgü, 2005a: 259-260).

İnsanın güzel bir aileye sahip olması onu mutlu kılar, yaşama olan inancını ve güvenini artırır. İzgü’nün romanlarında da bir aile olmanın verdiği huzur arka planda daima fark edilir. *İçimde Çiçekler Açınca* romanında Sevda ailesini ihtiyaçlarını karşıladığı için değil aile olmanın verdiği mutluluktan dolayı sevdiğini ifade eder:

“Anne babasını çok seviyordu. Bütün gereksinimlerini onlar karşıladıkları için değil, o evin bireyi olmak, birlikte yaşamak, aile duygusunun getirdiği o sevgi, o kaynaşma...” (İzgü, 2010b: 156).

Aynı mutluluğa *Bütün Sabahlarım Senin Olsun* romanının başkahramanı olan Çiçek’te de rastlanır. Çiçek annesiyle beraber yediği bir öğle yemeğini bile çok değerli bulur:

“Tavuğun tadını daha çok alıyordum şimdi. Annemle bir öğle mutluluğuydu bu. Birkaç lokmada bitecek mutluluk değildi. Birliktelik, anlaşma, aynı tatları alma, ne başlangıcı mutluluğun ne de sonu. Belki çok küçük mutluluklar ama büyük mutluluklara nasıl varılır ki? Belki de şu az ileride kocaman otelin, en iyi

yemek evinde en seçkin yemekleri yiyen biri, ne yediğinin ayırtındadır ne de mutludur. Annemle babamla mutlu olmak çok hoşuma gidiyordu.” (İzgü, 2009a: 24).

Eserlerde ailenin vurgulanan bir diğer yönü aile fertlerinin birbiri ile kavga etmemesi, küs kalmaması gerektiğidir. İzgü’nün romanlarında birbiri ile kavga eden çiftlere pek rastlanmaz. *Kaçak Kız* romanında Üzüm’e ailesinden bahseden Fırat onların hiç kavga etmediğini söyler:

“Orta boylu, böyle kalın bilekli, gözleri birbirine yakın bir adam. Anneme göre dünyanın en yakışıklısıydı. Hiçbir gün kavga ettiklerine rastlamadım.

‘Bizimkiler de etmezler ama hep asık yüzlülerdir.’ dedi Üzüm.” (İzgü, 2010a: 126).

Halo Dayı ve İki Öküz romanında Halo Dayı’nın oğluyla küstüğünü sanan inşaat işçisine Halo şu cümle ile cevap verir:

“... heç insan oğluyla küser mi?” (İzgü, 2007: 61).

Gerek üzüntülü gerekse neşeli günlerinde insanlar yanlarında aile bireylerini görmek, duygularını onlarla paylaşmak ister. Nitekim aileye duyulan manevi ihtiyaç romanlarda sık sık dile getirilir. *Kasabanın Yarısı* romanında kaymakamın eşi Şükran Hanım oğlunu sünnet ettirmek için anne babasının gelmesini bekler:

“Şükran Hanım daha çok sinirli, her şeye kızıyor, anne babası da nerde kaldı? Bugün olmasa yarın mutlaka gelirler. O zaman belki sinirleri biraz... Öyle ya, insan bunca telaşa katlanabilmesi için yanında çok yakınları olmalı.” (İzgü, 2005b: 12).

İlyas Efendi romanında nüfus memuru Derhi Efendi düşüp ayağını incitir. Eşi ona çok iyi bakar. Derhi Efendi hastalanınca yanında eşi olduğu için kendini çok şanslı hisseder:

“Yalnız başına yaşayan bir insanın hastalandığı zaman yanında candan bir insanın bulunması ne güzel bir şeydi. Şimdi Hayriye Hanım olmasaydı, Derhi Efendi’nin de ayağı çıkmış olsaydı, ne yapardı Derhi Efendicik? Arkadaşları bir iki gün gelirler, ondan sonra kapısını açan, bir yudum su veren insan olmazdı. Gerçi hastaneye de yatabilirdi ama hiç oradaki doktorlar, hemşireler Hayriye Hanım gibi bakarlar mıydı kendisine?” (İzgü, 2005a: 218-219).

Zıkkımın Kökü romanında Muzaffer'in annesi hastalanır. Muzaffer ve abisi annelerini ne kadar sevdiklerini ve annesiz eve girmenin ne zor olduğunu dile getirir:

“Taşköprü'den geçerken hastaneye baktım. Orada benim anam vardı. Geceleri üstümüzü örten, su istediğimiz zamanlar su tasını uzatan anam... Belki de şimdi yanındaki hastalara bizleri anlatıyordu.

‘Benim oğlanlarım çok akıllı’ diyordu.

Taşköprü'yü geçince babam avucumuza birer bozukluk koydu:

‘Doğru eve gidin.’

Koşarak gittik evimize. Anahtarı taşın altından alıp odamıza çıktık. Ne zordur anasız eve girmesi! Girmemizle çıkmamız bir oldu.” (İzgü, 2009b: 64).

Aile fertlerinin zorluklar karşısında tek yürek olup mücadele etmesi, gerektiğinde birbirinin hatalarını affetmesi aile üyelerini birbirine bağlayan özelliklerden biridir. İzgü'nün romanlarında geçinmek için birlikte çalışan, birbirlerini koruyan aile fertleriyle sıkça karşılaşılır. Örneğin *Zıkkımın Kökü* romanında Muzaffer'in ailesi ile birlikte yaşadığı kulübe yıkılınca tüm aile bir araya gelerek yeni bir ev yapar:

“Öğleden sonra avlunun bir köşesini kazmaya başladık. Akşama doğru sevgili komşularımızdan bir iki kişi daha yardım ettiler bize. Karanlık bastığı halde biz hala samanla çamuru karıştırmaya çalışıyorduk. O sırada abim de yetişip gelmişti. Babam kürekle karıştırıyor, ben komşunun tulumbasının başında, abimle anamda su taşıyorlar... Yatsı ezanından sonra paydos dedik işe. Çamurumuz hazır. Şöyle bir gün dinlenirse öbür gün rahat rahat sıva işine başlayabilirdik.” (İzgü, 2009b: 126).

Dilber romanında ise ailenin affedici rolüyle karşılaşılır. Dilber romanında önce Dilber ardından abisi Rıfat evden kaçır. Uzun süre ailelerine haber vermezler. Romanın sonunda Dilber de Rıfat da kucaklarında birer çocukla baba ocağına döner. Hem anneleri hem de babaları sorgusuz sualsiz onlara kucak açar:

“Fidan Rıfat'ın çocuğunu Arif Onbaşının kucağına verdiğinde de Arif Onbaşı çocuğa şöyle bir sırttı:

- Büyür gider, pış pış pış, dedi.

Sonra kızının çocuğunu aldı kucağına. Ona da şöyle bir sırttı, bir iki pış pış dedi aynı şeyleri söyledi:

- Büyür gider!..

Rıfat babasının önünde ağlamak istemiyordu. Dilber de bakamıyordu babasının yüzüne. Babası da onlardan yana bakmıyordu. Sanki bir öğle zamanıydı, ailenin bireyleri öğle yemeği için bir araya gelmişlerdi, biraz sonra yemek yiyeceklerdi...” (İzgi, 2000: 228-229).

Sonuç olarak romanlarda bir kişinin yuva kurmasının iyi olduğu belirtilmiştir. “Yuva yapanın yuvası yapılır.” atasözüne de yer verilerek bir aile kurmanın yanı sıra ailenin kurulmasına yardımcı olmanın da güzelliğine vurgu yapılmış; bekâr insanlar çevre tarafından evlenmeye yönlendirilmiştir. Evlilik, hayatı sevinçleri ve üzüntüleri ile paylaşma yönüyle ele alınmış; çoğu zaman birbirlerine destek olan eşler romanlarda yer almıştır.

Eserlerde ailenin sığınılacak bir liman olarak gösterilmesi göze çarpar. *Dilber* romanında evden kaçan Dilber ve abisinin dönüp geldiği yer baba ocağıdır. Kucaklarında birer bebekle gelmelerine rağmen anne ve babalarının evlatlarını bağrına basması ailenin zor günlerde sığınılacak bir liman olduğunu göstermiştir.

Milli Kahraman Matador Mahmut ve *Sipa* romanları hariç diğer romanlarda aile içi dayanışma sergilenmiştir. Ayrıca *Sipa* romanında anne babası olmayan bir çocuğun çektiği sıkıntılar anlatılarak aileden yoksun olmanın aslında birçok şeyden yoksun olmak olduğunu sezdirilmiştir. Başta *Sipa* romanının başkahramanı olan Süha olmak üzere diğer romanlardaki şahıslar vasıtasıyla da bir aileye sahip olamamanın eksikliği dile getirilerek, aileye sahip olmanın bir şans olduğu ifade edilmiştir.

4.3. Alçakgönüllü Olma Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Alçakgönüllülük, kişinin derin bir bakış açısı içerisinde kendini üstün görmemesi, ölçülü ve ılımlı bir benlik algısına sahip olmasıdır. Güç, zenginlik, makam, yetenek, şöhret, bedensel güç, güzellik ve başarı gibi gelip geçici şeylere gereğinden fazla önem vermemek, bunları kendinin ve başkalarının gelişmesi için hizmet ve yardım vasıtası olarak görmektir (Hökelekli, 2007: 118).

Alçakgönüllü olmak kişinin başkalarına saygı duyduğunun, çevresindekilerin bilgilerinden yararlanmaya ve söyleyeceklerini dinlemeye hazır olduğunun göstergesidir. Alçakgönüllü insan gönlünü tüm insanlarla pay edebilen, ilişkilerinde ün, unvan ve

servetin söz konusu olmadığı bir dünyası olan, kendisi bunları taşıyorsa onlarla kimseyi etkilemeyen gönül insanıdır (Demirel, 2006: 19).

Alçakgönüllü insanlar kibir, başkalarını küçük görme, kendini beğenme gibi diğer insanlar tarafından itici bulunan özelliklerinden uzaktır. Sahip olduklarından dolayı kendini üstün görüp, diğer insanlara yüksekte bakmaz. Sadece davranışlarında değil yaşantılarında ve giyim kuşamlarında da abartıdan uzak, mütevazı insanlardır. Sahip olduklarından dolayı asla böbürlenmez, başkalarını küçük görmezler.

Alçakgönüllü insanlar diğer insanların düşüncelerine de değer verir. Onların tecrübelerinden yararlanmaya, söyleyeceklerini dinlemeye hazırdır. Bu sebeple diğer insanlarla iyi geçinir. Dolayısıyla toplumsal huzurun sağlanması, insanların sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için sahip olunması gereken başlıca değerlerden biri de alçakgönüllülük olmalıdır.

Muzaffer İzgü'nün incelenen 12 romanında alçakgönüllü olma değerine ilişkin hiçbir bulguya rastlanılmamıştır.

4.4. Arkadaşlık Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

İnsan doğası gereği yalnız yaşayamaz. Yaşamı boyunca birçok insana ihtiyaç duyar. Anne baba ile başlayan çevre büyüdükçe genişler ve hayatımıza yeni insanlar dâhil olmaya başlar. Bunlardan bazıları bizim için özel anlam ifade eder ve onlarla konuşmaktan, birlikte vakit geçirmekten hoşlanılır. İşte bu insanlar bizim arkadaşımız olur. Demirel (Demirel, 2006: 77) 'İnsani Terimler Sözlüğü' adlı eserinde arkadaşı "İnsan ilişkilerinde birbirine güvenen, bir arada oldukları zaman mutlu olan, o var diye düşünüldüğü an sevinç duyulan kişi" olarak tanımlar.

Hayatımıza daha fazla mutluluk ve neşe katmanın yollarından biri de sağlam arkadaşlıklar kurmaktır. Yapılan araştırmalar geniş arkadaş ve aile çevresi olanların daha uzun yaşayıp daha fazla güldüğünü ortaya koymaktadır. İyi bir arkadaşın bazı özellikler taşıması gerekir. Bağlılık, sağduyu, beklentilere saygı, insanları olduğu gibi kabullenme, güvenilir olma, sözünü tutma, sır saklama bu özelliklerden birkaçıdır. Bunların yanı sıra

arkadaşların; kin, kıskançlık, kibir, gereksiz tartışmalar girme gibi davranışlardan uzak durması gerekir (Sharma, 2006: 113).

İçinde sevgi, dayanışma, fedakârlık gibi birçok değeri barındıran arkadaşlık, insanları birbirine bağlayan özel bir bağdır. İnsanlar sevinçlerini, acılarını, sıkıntılarını arkadaşları ile paylaşarak rahatlar. Gerektiğinde onlara danışarak kararlar alır. Her zaman güvenebileceği, kötü günlerinde yanında olan arkadaşların varlığıyla insan kendini daha iyi hisseder. Gerçek arkadaşlık iki kişi arasında koşulsuz sevginin oluşturduğu bir değerdir.

İzgü'nün romanlarında arkadaşlık değeri fazla yer tutan bir değer değildir. Tablo 4'de görüldüğü üzere yazarın 5 romanında arkadaşlıkla ilgili hiçbir iletiye ver verilmezken diğer romanlarda da sınırlı sayıda verilmiştir. İdris'in asker arkadaşı Murtaza'ya olan sevgisini sık sık dile getirdiği *Halo Dayı ve İki Öküz* romanı bu değer en fazla yer aldığı roman olmuştur.

Tablo 4: Muzaffer İzgü'nün Romanlarında Arkadaşlık Değeri'nin Dağılımı

ROMANIN ADI	DEĞERİN ADI: ARKADAŞLIK SAYFA
Sıpa	-
Kasabanın Yarıısı	-
Üç Halka Yirmibeş	-
Milli Kahraman Matador Mahmut	-
Dilber	83
İt Adası	-
Halo Dayı ve İki Öküz	268, 272, 281, 282, 284, 291, 326, 333
İlyas Efendi	157, 157, 253
Zıkkımın Kökü	187
Kaçak Kız	153
İçimde Çiçekler Açınca	8, 8, 17, 99, 166, 175
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	7

Muzaffer İzgü'nün gençlik romanlarında arkadaşlık dersler, sınavlar arasında bunalan gençlerin yaşamlarını güzelleştiren bir unsur olarak ele alınmıştır. Nitekim roman kahramanları sınavlar yüzünden okula gitmek istemezken arkadaşlarını görmek için okula gitmeyi ister. Gerek *İçimde Çiçekler Açınca* gerekse *Bütün Sabahlarım Senin Olsun* romanlarında arkadaşlığın bu boyutu ortaya çıkar:

“Uf uf Çiçek... Haydi, unut dershaneyi, unut liseyi!”

Amaaa...

Yo yo liseyi unutma. Çok sevdiğim arkadaşlarım var. Seçil, Zeynep, Fulya... Bu arkadaşlarımı unutabilir misin?” (İzgi, 2009a: 7)

“Sevda tekrar yatağına girdi, ayaklarını uzattı, gerindi, sonra toparlandı, büzüldü, iki elini başının altına koydu, arkadaşlarını düşündü, on beş gündür görmediği arkadaşlarını. İki saat sonra arkadaşlarının hepsini görecekti. Okulun sözlüsü, yazılısı, testi vardı ama arkadaşlığı da vardı. Selen ve Miray... Üçü de aynı sırada oturuyorlardı...

Sevda arkadaşlarını çok seviyordu. Başka arkadaşları da vardı ama Selen’le Miray’ın yeri başkaydı.” (İzgi, 2010b: 8).

Okul arkadaşlığının yanı sıra çalışma hayatında aynı mekânı paylaşman getirdiği iş arkadaşlığından da söz edilebilir. *İlyas Efendi* romanında nüfus dairesinde çalışanlar birbirleriyle iyi bir arkadaşlık kurar. Dairedeki tek bayan olan Remziye, babasına çok iyi arkadaşlara sahip olduğunu söyler. Bunun üzerine Remziye’nin babası kızının övgüyle bahsettiği arkadaşlarını görmek için nüfus dairesine gider:

“Vallahi kızım sizleri görmemi çok istedi. Sizlerden hep sevgiyle söz ediyor. Aman babacığım, arkadaşlarım şöyle iyiler, böyle iyiler, diyordu.” (İzgi, 2005a: 157)

Halo Dayı ve İki Öküz romanında ise İdris’in asker arkadaşı Murtaza’ya olan sevgisine rastlanır. İdris İstanbul’da asker arkadaşıyla karşılaşınca çok sevinir:

“İdris, tekrar bir muşta attı Murtaza’nın omzuna:

- Lan esger arkadaşım be, vallaha sen gettikten sonra esgerlik bana bi zor geldi bi zor geldi ki, bitmedi o bi buçuk yıl.

- İnsan, hayatta erkek arkadaşlarla askerlik etmeli... Biliyorsun askerliğimizde bir günden bir güne arkadaşlığımız bozulmadı...

- Lan heç bozulur mu be? Öl de ölürüm vallaha, şimdi de o zaman da...

- İnsan kimine yürekten bağlanır biliyor musun İdris, kimine de çıkarı için... Ama ben seni kardeşim gibi sevdim...” (İzgi, 2007: 283).

Her ne kadar İdris’in Murtaza’ya olan arkadaşlığı vurgulansa da romanın sonuna doğru Murtaza’nın İdris’in saflığını kullanarak onu iki çocuklu dul baldızı ile evlendirmesi bu arkadaşlığa gölge düşürür.

İnsanın sıkıntıları içine atması yerine güvenebileceği arkadaşları ile dertlerini paylaşması daha iyidir. *Zıkkımın Kökü* romanında Raziye Muzaffer'den ayrı kalınca ayrılık acısını arkadaşı Fatma'ya anlatarak hafifletmeye çalışır:

“Arkadaş olduk biz Fatma'yan, dedi. Anlattım ona. İnsan birine anlatınca rahatlıyor.” (İzgu, 2009b: 187).

Sonuç olarak yazarın romanlarında zor günlerde birbirine destek olan, sevinç ve üzüntüleri paylaşan, güvenilir arkadaşlara fazla rastlanılmamıştır. Nitekim *Dilber* romanında Arif Onbaşı “kardeştten öteyiz” dediği Hayri'nin karısıyla birlikte olur. *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında ise İdris'in asker arkadaşı, İdris'in saflığından faydalanarak onu dul baldızı ile evlendirir.

Gençlik romanlarında ise arkadaşlık, okulun sınav stresi yanında okulu güzelleştiren bir unsur olarak ele alınmıştır. Sınavlardan bıkan gençler arkadaşlığı hayatı neşelendiren bir güzellik olarak görmüşlerdir. Sıkıntıların arkadaşlarla paylaşılınca azalacağı, gerçek arkadaşın yeri geldikçe yaptığı hatalar için arkadaşını uyarması gerektiği ifade edilmiştir.

Sonuçta yazarın bazı romanlarında arkadaşlıkla ilgili iletilere hiç yer verilmezken yer verilen romanlarda da arkadaşlığın yeterince yer almadığı görülmüştür. Gerek iletilerin sayısının sınırlı olması gerekse arkadaşlığı teşvik edecek güçlü dostlukların olmaması sebebiyle romanlar arkadaşlık değerini iletme zayıf kalmıştır.

4.5. Barış Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Araştırmalar çocuklar ve gençler arasında şiddet ve saldırganlığa yönelimin arttığının altını çizmektedir. Bu sebeple anne babalar için çocuklarının saldırganlıktan uzak, diğer insanlarla uyum içerisinde yaşaması son derece önemlidir (Pıghın, 2005: 75). Bunu sağlayacak temel değer ise barıştır. Çünkü insanların başkalarıyla olan ilişkilerinde barışçıl bir tavır sergilemesi onlarla iyi geçinmesine, tartışma ve kavgaların önlenmesine neden olur. Barış, Türkçe Sözlük (TDK, 1998: 220)'te şu şekilde tanımlanmıştır: “1. Barışmak işi. 2. Savaşın bittiğinin bir antlaşmayla belirtilmesinden sonraki durum, sulh. 3.

Böyle bir antlaşmadan sonra insanlık tarihindeki süreç. 4. Uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam.”

Savaşı önlemenin en etkili yolu insanlara barışçı bir ahlak terbiyesi vermek, kuvvete başvurmayı gerektiren halleri ortadan kaldırmaktır. Ahlakın başlıca gayelerinden biri olan barış, insanları daha mutlu yapacak işlerin yapılması için gerekli olan ortamı sağlar (Güngör, 2010: 186-187).

Barış savaşın karşısında olan, küslüğü, kavgayı, şiddeti değil herkesin birbiriyle iyi geçindiği bir dünyayı savunan insanların özelliğidir. Bugün savaşlar yüzünden birçok ülke can ve mal kaybına uğramakta, binlerce insan sefalet içinde yaşamaktadır. Savaş esnasında kullanılan nükleer silahlar birçok insanın hayatına son verdiği gibi doğayı da tahrip etmekte, doğrudan ya da dolaylı olarak bütün insanlığa zarar vermektedir. Bu yüzden insanların barış değerini benimsemeleri, savaştan değil barıştan yana bir tavır takınmaları son derece önemlidir.

Tablo 5’ten anlaşılacağı üzere Muzaffer İzgü’nün romanlarında barış değeriyle ilgili iletilere sadece üç yerde rastlanılmıştır.

Tablo 5: Muzaffer İzgü’nün Romanlarında Barış Değerinin Dağılımı

ROMANIN ADI	DEĞERİN ADI: BARIŞ
	SAYFA
Sıpa	-
Kasabanın Yarıısı	-
Üç Halka Yirmibeş	126
Milli Kahraman Matador Mahmut	-
Dilber	-
İt Adası	-
Halo Dayı ve İki Öküz	61
İlyas Efendi	-
Zıkkımın Kökü	-
Kaçak Kız	98
İçimde Çiçekler Açınca	-
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	-

Romanlarda barış değeriyle ilgili iletiler şunlardır:

Üç Halka Yirmibeş romanında kaymakam kasabalıyla iyi geçinir ve komiser muavini Muammer'e kasabadaki tüm memurların kasabalıyla iyi geçinmesi gerektiğini söyler:

“Bakın Muammer Bey, dedi, bakın ben kasabalıyla çok iyi geçiniyorum, isterim ki tüm memurlarım da kasabalıyla iyi geçinsinler. Ki kasabanın dirlik düzeni sizden sorulur.” (İzgü, 2002: 126).

Kaçak Kız romanında Fırat evden kaçan Üzüm'ü anne babasıyla barıştırmaya çalışır:

“En iyisi benim mersedesle evinize gitmek. Bakın, eğer kavga falan ettiyseniz, ben barıştırdım sizi o kimseyle hı, Üzüm hanım?

Hiç yanıt vermedi Üzüm.

Önemli değil, insan annesiyle tartışır, babasıyla, sonra barışır. Haydi, barıştırayım sizi.” (İzgü, 2010a: 98).

Halo Dayı ve İki Öküz romanında ise Halo Dayı insanın evladına küsemeyeceğini söyler:

“ - Niye? Küstünüz mü oğlanla?

- Yoo, heç insan oğluyla küser mi?” (İzgü, 2007: 61).

Sonuç olarak İzgü'nün romanlarında barış değerinin aile bireyleri ile küsmeme, küsen insanları barıştırma ve aynı yaşam alanını paylaşan insanlarla iyi geçinme boyutlarıyla ele alındığı görülmektedir. Barış değerine sadece üç romanda rastlanması eserlerde bu değerin çok az işlendiğini göstermektedir.

4.6. Bilimsellik Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

“Evrende meydana gelen olaylar hakkında gözlemler, deneyler ve fikir yürütme sonucu elde edilip biriken bilgilerden hareketle ve kişiden kişiye değişmeyen bilimsel yöntemler aracılığıyla yeni ve objektif bilgi üretimine bilim denir.” (Seyyar, 2003: 67). Türkçe Sözlük (TDK, 1998: 295)'te “bilimsel olma durumu” olarak açıklanan bilimsellik,

bilimin gücüne inanmak, bilime ve bilim adamlarına saygı duymak, karalarında ve davranışlarında bilimi kendine rehber edinmektir.

Bilimsellik değerine sahip insanlar problemlerini çözerken duygularından ziyade akıllarını kullanır. Zor durumda kaldıklarında çareyi hurafelerde değil bilimin ışığında arar.

Geçmişten bugüne yaşanan teknolojik gelişmelerin altında yatan yegâne değer bilimdir. Tıp, matematik, astronomi, fizik, kimya gibi bilim dallarında yaşanan gelişmeler hayat şartlarını kolaylaştırmış; daha yaşanabilir bir dünya oluşturmuştur. Bindığımız arabadan izlediğimiz televizyona, kullandığımız ilaçlardan her türlü bilgiye ulaştığımız bilgisayarlara kadar birçok buluş bilimsel düşüncenin ürünüdür.

Bilimselliğin hâkim olduğu bir ülkede teknolojinin yanı sıra ekonomi de gelişir. Bugün dünyanın en büyük ekonomileri bu güçlerine, bilimin ışığıyla ulaştıkları bilgileri başka ülkelere satarak ulaştırmıştır. Örneğin Japonya ürettiği teknoloji ürünlerinin diğer ülkelere pazarlayarak güçlü bir devlet haline gelmiştir.

Toplumlara her açıdan refah kapısını açan bilimin, bir ülkede ilerleyebilmesi için geleceğin bilim adamı olacak çocuklara bilimsel düşünme gücü kazandırılmalıdır. Onlara eleştirel düşünme, araştırma yapma, problemleri çözerken bilimsel metotları kullanma becerileri aşılmalı; bilimin gereği ve önemi kavratılmalıdır.

Tablo 6’da görüldüğü gibi İzgü’nün romanlarında bilimsellik değeri ile ilgili iletiler sınırlı sayıda yer almıştır. İslamın bilime verdiği öneme ve bilime saygı duyulması gerektiğine dair iletilerin bulunduğu *İt Adası* romanı bu değer en fazla yer aldığı roman olmuştur.

Tablo 6: Muzaffer İzgü'nün Romanlarında Bilimsellik Değeri'nin Dağılımı

	DEĞERİN ADI: BİLİMSELLİK
ROMANIN ADI	SAYFA
Sıpa	-
Kasabanın Yarıısı	16, 16
Üç Halka Yirmibeş	-
Milli Kahraman Matador Mahmut	-
Dilber	-
İt Adası	51, 57-58, 106, 168
Halo Dayı ve İki Öküz	53, 143
İlyas Efendi	329, 330
Zıkkımın Kökü	-
Kaçak Kız	143
İçimde Çiçekler Açınca	-
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	-

Bilim saygı duyulması gereken bir uğraştır. Bilimsellik değerine önem veren insanlar bilime ve bilimle uğraşan insanlara saygı duyar. *İlyas Efendi* romanında İlyas'ın oğulları bilime olan saygılarından dolayı okula gitmek ister. Maddi durumları iyi olmadığı için yazın çalışıp kışın okumaya karar verirler:

“İkizlerin ikisi de, o yaz bilime olan saygılarından ötürü, çalışmaya başladılar. Yazın çalışacaklar, kazandıkları parayla kışın okuyacaklardı.” (İzgü, 2005a: 329).

İt Adası romanında Mehdi kendisinin hoca olduğunu söyleyince yolda karşılaştığı çoban ona kendi köyüne gitmesini, hemşerilerinin ilime saygılı olduğunu söyler:

“Sabahnan isterseniz bizim köye uğrayın. Buradan dört saat ötededir. Müslümandırlar, ilime irfana hürmet ederler...” (İzgü, 2006: 106).

Bilimle uğraşan insanlar, edindikleri bilgi sayesinde hem kendilerinin hem de başkalarının yaşamlarını kolaylaştırır. Böylece toplumda saygın bir yer edinirler. *Kasabanın Yarıısı* romanında sağlıkçı Cevat kasabalı her hastalandığında onların yardımına koşar, doktor bile damardan iğne yapamazken o en iyi şekilde yapar. Bu sayede bir taraftan para kazanırken diğer taraftan kasabalının hürmetini kazanır:

“Pansuman yapıyor para alıyordu, diş çekiyor para alıyordu; sünnet para, lavman para, kaşıntıya birebir Sarısu para... Cevat Bey doktordan da kaymakam beyden de çok alıyordu, belki de afrası tafrası onun içindi.

...İlçe sızsız olur ama bensiz olmaz. Doktor bey var ya, daha damardan iğne yapmasını bilmiyor. Damar iğnesini ben yapıyorum. Selam Bey dana gibi böğürürken damardan ağrı dindiricisini ben vuruyorum.” (İzgu, 2005b: 16).

Özellikle yüksek mevkilerde olan insanların ilim sahibi olması gerekir. Çünkü insanın işini en iyi şekilde yapabilmesi, insanlara ve devletine en iyi şekilde hizmet edebilmesi için mesleğinin gerektirdiği bilim alanında belli bir bilgi birikimine sahip olması gerekir. *İt Adası* romanında Peygamber Efendimizin “İlim Çin’de de olsa gidiniz.” hadisine değinilmiş, milletvekillerinin ilme önem vermeleri gerektiği ifade edilmiştir:

“Milletvekili olmak için her şeyden önce dinine imanına bağlı olacan ki, hani ne demiş peygamber efendimiz sallallahu vessellem hazretleri... İlim Çinde de olsa, git öğren demiş... “ (İzgu, 2006: 58-59).

Sonuç olarak İzgu’nün romanlarında bilimsellik değeri daha çok bilime ve bilimle uğraşanlara saygı duyma boyutuyla işlenmiştir. Özellikle *Kasabanın Yarısı* romanında sağlık memuru Cevat aracılığıyla bilimin insanlara hem para hem saygınlık kazandıracağı gözler önüne serilmiştir.

Fakat hem bilimsellik değeri ile ilgili iletilerin sayısının son derece az olması hem de mevcut iletilerin bu değeri ön plana çıkarmaktan yoksun olması sebebiyle yazarın romanları bilimsellik değerini iletmede zayıf kalmıştır.

4.7. Cesur Olma Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Korkaklık her yerde küçümsenirken, yiğitlik herkes tarafından övgüyle karşılanır diyen Comte (2004: 53), cesur olmanın en çok hayranlık duyulan erdemlerden biri olduğunu belirtmiştir. Kemal Demirel (2006: 55), “İnsani Terimler Sözlüğü”nde cesareti “atılganlık, korkusuzluk, kendinde güç görme” olarak tanımlarken Türkçe Sözlük (TDK, 1998: 398)’te cesaret “güç veya tehlikeli bir işe girişirken kişinin kendinde bulduğu güven; yüreklilik, yiğitlik, yürek ve göz pekliği” olarak tanımlanmıştır.

Cesur insanlar karşılaştıkları güçlükler karşısında sabırlı olur, gerektiğinde ölümü göze alır, felaketlerle karşılaştığında sarsılmaz, gereken kimseye gerekli zamanda öfkelenir (Miskeveyh, 1983: 100). Karşısına çıkan engellerde kolayca pes etmez, haksızlıklara karşı sesini yükseltip doğruları yiğitçe savunur.

Cesaret zorluklarla mücadele etmek, inanılan değerler uğruna korkusuzca savaşmaktır. Bununla birlikte cesaret savaşmaktan yana olmak, kavga etmek için fırsat kollamak, gerekli gereksiz her duruma karışmak değildir. Cesaretin bir değer taşıması için her şeyden önce insanın iyi bir amaca hizmet etmesi ve toplum tarafından onaylanan, ulvi amaçlar için harcanan bir çaba olması gerekir.

Tablo 7’de görüldüğü gibi yazarın sadece üç romanında cesur olma değeri ile ilgili iletilere rastlanılmıştır. *Milli Kahraman Matador Mahmut* romanı cesur olma değeri açısından en zengin roman iken diğer iki romanda bu değer son derece sınırlı yer almıştır.

Tablo 7: Muzaffer İzgü’nün Romanlarında Cesur Olma Değeri’nin Dağılımı

ROMANIN ADI	DEĞERİN ADI: CESUR OLMA SAYFA
Sıpa	-
Kasabanın Yarıısı	-
Üç Halka Yirmibeş	-
Milli Kahraman Matador Mahmut	54, 55, 74, 81, 82, 87, 116-117, 172
Dilber	-
İt Adası	-
Halo Dayı ve İki Öküz	41, 84, 148
İlyas Efendi	-
Zıkkımın Kökü	-
Kaçak Kız	-
İçimde Çiçekler Açınca	73
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	-

İçimde Çiçekler Açınca romanında aşkın aynı zamanda cesur olmayı gerektiği dile getirilir:

“Hangi kitapta okumuştun? Aşk cesaret isterdi.” (İzgü, 2010b: 73).

Halo Dayı ve İki Öküz romanında Halo Dayı'nın cesur tavrı ile karşılaşılır. Bütün olumsuz görüşlere ve karşılaştığı zorluklara aldırmandan hedefine ulaşmak için çalışan Halo Dayı yaşama karşı cesur olmanın, güçlüklerden korkmamanın en güzel örneklerinden biri olur. Halo Dayı inşaatlarda yılmadan çalışır. Yaşına rağmen büyük bir azimle çalışan Halo Dayı hayata karşı cesur duruşuyla diğer işçileri hem şaşırtır hem de imrendirir.

“Ama, bugün aralarına yeni biri katılmıştı, gerçi sıradan bir işçi olsa neyseydi ama bu yeni işçi Halo Dayı'ydı. Sakalıyla, gür kaşıyla, pırl pırl yanan gözleriyle, oturduğu zaman bile dimdik duran beliyile, sanki yaşam savaşına meydan okuyan bir duruşu vardı.” (İzgi, 2007: 148).

Cesur olmanın en fazla yer aldığı *Milli Kahraman Matador Mahmut* romanında bazı güçler Mahmut'a toplumların cesaret örneği sergileyecek kahramanlara ihtiyaç duyduğunu ve yeni kahramanın kendisi olduğunu söyler:

“Yarattığımız şarkıcının ardına binleri, milyonları takabiliyoruz. Ama bunlar şarkı kahramanları, pop kahramanları... Bunlar yeterli değil. Bize cesaret örneği, yaniii...

Bay E sözünün burasında nutuk atar gibi konuşmaya başladı:

- Ecdadımızın kahramanlıklarına örnek oluşturacak ve bu kahramanlıkla herkesin övünebileceği bir kahraman gerekli. Bu toplum böyle bir kahramanı arasından çıkarabilirse o zaman ülkede demokrasi... Yooo şey, sıkıntılar biter, insanlar o kahramana taptıkları için toplumda bir huzur, bir oturma bir rahatlama olur.” (İzgi, 1999: 54).

Bütün halk Mahmut'un İspanya'nın en ünlü matadoru olduğuna inanır. Herkes onun cesaretine hayran kalır:

“Bizden bizden, bizim kahramanımız, bizim canımız, evladımız, oğlumuz, yiğidimiz...” (İzgi, 1999: 172).

Sonuç olarak yazarın üç romanında cesur olma ile ilgili iletilerle karşılaşmıştır. *İçimde Çiçekler Açınca* romanında aşk için insanın cesur olması, bazı şeyleri göze alması anlatılırken Halo Dayı'da hayata karşı cesur olma, zorluklardan yılmama gözler önüne serilmiştir.

Cesur olma değeri ile ilgili iletilerin en fazla yer aldığı *Milli Kahraman Matador Mahmut* romanında Türk halkının cesaretine, kahramanlığına değinilmiş; Mahmut'tan

cesur olması istenmiştir. Halk Mahmut'un kahramanlığına inanarak onun cesaretinden övgüyle bahsetmiştir.

Cesur olma değeri gerek sadece üç romanda yer alması gerekse *Milli Kahraman Matador Mahmut* romanında Mahmut'un düzmece bir kahraman olup aslında cesur olmayışından dolayı romanlarda yeterli ve doğru şekilde işlenmemiştir.

4.8. Çalışkanlık Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

İnsanı hayatta yüksek yerlere taşıyacak değerlerin başında çalışkanlık gelir. Çalışma bir şeyi ortaya koymak, oluşturmak için çaba harcamaktır (Demirel, 2006: 61). Çalışkanlık ise tembel olmama, severek iş yapma, faal ve üretken olma durumudur.

Her şeyden önce insanların yiyecek, içecek, barınma gibi temel gereksinimlerini karşılaması ve hayatta kalabilmesi için çalışması gerekir. Aksi takdirde başkalarına muhtaç bir yaşam sürmek zorunda kalırlar. Bu da insan onurunu zedeleyici bir durumdur. Ayrıca insanların hayatlarında her şeyi başarabilmeleri, hedeflerine ulaşabilmeleri için öncelikle çok çalışmaları gerekir. Çünkü tembel insanların başarılı olması, isteklerine kavuşması mümkün değildir. Bu insanların ne kendilerine ne de başkalarına hayrı vardır. Hiçbir işe azimle sarılmaz, bir işe başlasalar bile devamını getiremezler. Oysa çalışkan insanlar hedeflerine ulaşmak için her türlü özveride bulunur, hiçbir engelin onları durdurmasına izin vermez. Kolay kolay pes etmeyen bu insanlar gece gündüz çalışıp, sorumluluklarını yerine getirir.

Çalışmak insanın kendini daha iyi hissetmesini sağlar. İnsan çalıştığında bedenini ve zihnini olumlu şekilde kullanır, bu da hem bedensel hem de zihinsel sağlığı pekiştirir. (Urban, 2007: 153). İnsanın kendine güvenmesi ve mutlu olması için hayatta başarılı olması gerekir. Başarıya giden hiçbir kestirme yol yoktur. Edebiyat, tıp, bilim alanında başarıya ulaşmış insanların başarısının tek sırrı çok çalışmalarıdır. Bu insanlar çalışkanlıklarıyla sadece kendi hayatlarını değil başka insanların da hayatlarını kolaylaştıran buluşlara imza atmıştır.

Çalışkanlık bir ülkeyi refah seviyesine kavuşturacak yegâne değerlerden biridir. Mustafa Kemal'in çalışkanlığın önemi ile ilgili şu sözü dikkat çekicidir: “Çalışmadan, yorulmadan, öğrenmeden rahat yaşamının yollarını aramayı itiyat haline getirmiş milletler, evvela haysiyetlerini, sonra hürriyetlerini ve daha sonra istikballerini kaybetmeye mahkûmdurlar.” Bir ülkenin kalkınabilmesi için o ülkedeki insanların devletin çıkarlarını düşünüp o doğrultuda çalışması gerekir. Amirinden memuruna, öğretmeninden öğrencisine, işçisinden işverenine herkesin çalıştığı bir ülkede refah seviyesinin artması kaçınılmazdır.

Tablo 8’de görüldüğü gibi yazarın sekiz romanında çalışkanlıkla ilgili iletilere rastlanmıştır. Halo Dayı’nın iki öküz almak için İstanbul’a gidip inşaatlarda çalışmasını anlatan *Halo Dayı ve İki Öküz* romanı bu değer en fazla yer aldığı roman olmuştur.

Tablo 8: Muzaffer İzgü’nün Romanlarında Çalışkanlık Değeri’nin Dağılımı

	DEĞERİN ADI: ÇALIŞKANLIK
ROMANIN ADI	SAYFA
Sıpa	-
Kasabanın Yarısı	-
Üç Halka Yirmibeş	194
Milli Kahraman Matador Mahmut	-
Dilber	26, 47
İt Adası	-
Halo Dayı ve İki Öküz	61, 81, 84, 142, 149, 155, 182, 219, 258, 259, 275, 278, 278, 301, 337, 349, 367, 380, 400
İlyas Efendi	9, 37, 84, 92, 125, 264, 280, 307, 329
Zıkkımın Kökü	9, 33, 41, 52, 101, 109, 110, 197, 201, 255
Kaçak Kız	21, 34, 47, 76
İçimde Çiçekler Açınca	12, 63, 93, 94, 128, 141, 153
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	101

Genellikle fakir insanların yaşantısını anlatan İzgü’nün romanlarında çalışmak hayatta kalmak için zorunlu bir özellik olarak görülmüştür. *İt Adası*, *Sıpa* ve *Milli Kahraman Matador Mahmut* romanlarında çalışkanlıkla ilgili iletilere doğrudan rastlanmasa da romanların başkahramanlarının tembellik yüzünden düştükleri perişan hal gözler önüne serilerek çalışkanlık değeri dolaylı olarak ifade edilmiştir.

İnsanların her şeyden önce hayatlarını sürdürmeleri için çalışmaları gerekir. *Zıkkımın Kökü* romanında Muzaffer küçük yaşlardan itibaren çalışmak zorunda kalmasını bir var olma mücadelesine benzetir:

“İkinci yaz darıcılığa başladım. Sabahları daha gün doğmadan çuvalı kaptığım gibi anamla pazarın yolunu tutuyorduk. Çok uzaktı pazar yeri bizim mahalleye. Ama olsun, darıcılığın kârı çoktu. Anam, çatır çatır pazarlık ederek darının yüzünü bilmem kaç liraya alıyordu. İki yüz darı ve zayıf anacığım... Ama yaşam kavgası bu, varolma kavgası bu...” (İzgu, 2009b: 52).

Bazı roman kahramanları gerek ailelerine yardım için gerekse okul ihtiyaçlarını karşılamak adına çalışma ihtiyacı duymuşlardır. Örneğin *Zıkkımın Kökü* romanında Muzaffer hem evinin geçimine katkıda bulunmak hem de okul ihtiyaçlarını karşılamak adına çeşitli işlerde çalışır:

“Yaz gelince, yine iş aramaya başladım. Şayet yazdan kışlığımızı ayarlamazsak perişan olmak işten değil. Babamın kazandığı yalnız boğaza. Abimin terzilikten aldığı üç-beş kuruş yalnız kendi harçlığına. Bu bakımdan şayet okuyup adam olmak istiyorsam, -belki de bu yaz tatillerini yoksul çocukları okumak için çalışma olanağı bulsunlar diye koymuşlardır, kim bilir- çalışmalıyım. Giysimi almalyım, defterimi almalyım.” (İzgu, 2009b: 197).

Kaçak Kız romanında ise Üzüm’ün arkadaşı Yavuz bir büfede çalışarak dersane parasını biriktirir:

“Üzüm’ün dersane arkadaşı Yavuz’du. Sabahtan öğleye dek bir büfede çalışıyordu. Öğleden sonra dersaneye geliyordu. Dersane çıkışı yine büfeye gidiyordu.” (İzgu, 2010a: 76).

İnsanlar ihtiyaçlarını karşılamak ve yaşam standartlarını yükseltmek için çalışmak zorundadır. Bu değer gençlere erken yaşlardan itibaren kazandırılmalı; yetişkinler çalışkanlıklarıyla çocuklara örnek olmalıdır. İzgu’nün romanlarında da insanların birbirlerini çalışmaya teşvik ettikleri görülür. *Dilber* romanında babaannesesi Rıfat’a çalışıp para biriktirmesini öğütler:

“Ben bilmeme oğlum, şurda askerliğine ne kaldı? Çalış, üç beş kuruş biriktir, gidince gerekli olur.” (İzgu, 2000: 26).

İt Adası romanında Mehdi'ye, *Sipa* romanında ise Süha'ya birçok kişi çalışmalarını söylese de onlar çalışmayı sevmediklerini söyleyerek aylak aylak dolaşmayı tercih eder. Fakat roman boyunca hep müşkül hale düşen kahramanlar okuyucuya çalışkanlığın önemini dolaylı da olsa sezdirir.

Çalışkanlık insanları ve toplumları yücelten önemli bir özelliktir. Romanlara bakıldığında çalışkan insanların bu özelliklerinden dolayı çevreleri tarafından övüldükleri görülür. *İlyas Efendi* romanında İlyas'ın babası oğluna çalışkan olmayı öğütlerken çoğu kez müdürünün onu çalışkanlığından ötürü övmesini örnek gösterir:

“Bir kezinde müdürüm beni bir övmüş bir övmüş arkadaşlarımın yanında. Onun kadar saygılı, onun kadar dürüst, onun kadar çalışkan bir arkadaş daha görmedim, demiş.” (İzgi, 2005a: 9).

Çalışkanlıkla ilgili iletilerin en fazla yer aldığı *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında yaşlı bir adamın çalışma azminin yanı sıra çalışmanın yaşı olmadığı ve çalışan insanın mutlaka amacına ulaşacağına dair mesajlarla karşılaşılır. Halo Dayı boş durmayı sevmeyen çalışkan bir insandır:

“Halo Dayı çayı ivedi içti, tekrar işine sarıldı. Bir makine gibi çalışıyordu. Oğlunu da kendine uydurmaya çalışıyor, onun da bir saniye olsun boş durmasına göz yumuyordu.” (İzgi, 2007: 219).

Romanın başında yaşından ötürü kimse Halo Dayı'nın çalışabileceğine inanmaz. Fakat Halo Dayı herkesten çok çalışarak çalışmanın yaşı olmadığını herkese gösterir. Bu tavrından çevresi övgüyle bahseder:

“Pencerenin yanında oturmakta olan adam:

-Emmi dedi, valla bravo sana, neden dersin, ben çalışkan insanları severim. Çalışmanın yaşı yoktur, ister kırkında ol, ister yetmişinde. İnsan kendine bir iş bulup çalışmalı...” (İzgi, 2007: 84).

Çektiği türlü sıkıntılar sonucunda Halo Dayı amacına ulaşarak iki öküzle birlikte köyüne döner. Böyleye okuyucu çalışanın hedefine er geç ulaşacağını görmüş olur:

“Şahıstın sen, bi guruşu yok şunların içinde İdris'in... Bunarı ben betondan gazandım, sırtımı yağır ettim, barmaklarımı göz göz, amma aldım ve gedyom köyüme, emeğim bu benim.” (İzgi, 2007: 400)

Çalışkanlığın insanı emeline ulaştıracağına dair iletilere *İlyas Efendi* romanında da rastlanmıştır. İnsanın mesleğinde yükselmesi için sahip olunması gereken değerlerden birinin de çalışkanlık olduğu ifade edilmiştir:

“Görev anlayışı, göreve bağlılık, bir de saygı. İşte bizim mesleğin üç unsuru. Bu üç unsur bir araya geldikten sonra insan müdür de olur, efendim genel müdür de olur işte... Ben bu göreve başladığım zaman bundan yirmi beş yıl önce, ben de sizin gibi nüfus kâtibiydim. Ama sonra ne oldu, çalışkanlığım, dürüstlüğüm, üstlerime karşı sevgim, saygım beni yükseltti...” (İzgu, 2005a: 307).

Yazarın gençlik romanlarında ise çalışkanlık daha ziyade ders çalışma boyutuyla işlenmiştir. Her üç romanın da kahramanları derslerinde başarılı ve çalışkan öğrencilerdir. *Kaçak Kız* romanında Üzüm dershanenin yaptığı sınavda birinci olmuş, annesi çok istediği ayakkabıları alarak onu ödüllendirmiştir:

“Deneme sınavını tam puan getir, alayım...”

Tam getirmişti Üzüm. Dersanede alkışlamışlardı onu. Dersane müdürü kendisini çok övmüş, mutlaka dereceye gireceğini söylemişti...” (İzgu, 2010a: 34).

İçimde Çiçekler Açınca romanının ana kahramanı Sevda da derslerinde son derece başarılı bir öğrencidir:

“Sevda sınıfın en çalışkan öğrencilerinden biri ya... Hepsinden de en iyi notları alması gerekli.” (İzgu, 2010b: 12).

Sonuç itibariyle Muzaffer İzgü'nün romanlarında çalışkanlık değerinin öne plana çıktığı; Süha, Mehdi ve Mahmut hariç diğer romanların başkahramanlarının çalışkanlık vasfını taşıdıkları görülmüştür.

Romanlarda çalışkanlığın övüldüğü, çalışarak her şeyin başarılacağı ifade edilmiştir. Yaşlı insanlar gençleri çalışmaya teşvik etmiş, maddi zorluk çeken gençler ailelerine yardım etmek için değişik işlerde çalışmışlardır. Çocuklar ailelerine yardım etmenin yanı sıra okul masraflarını karşılamak için yaz tatilinde çalışarak para biriktirmişlerdir.

Çalışkanlığın en çok öne çıktığı *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında çalışmanın yaşı olmadığı, çalışan insanların er geç amacına ulaşacağı teması işlenmiş; 63'lük Halo Dayı zorlu inşaat işlerinde çalışarak sonunda köyüne iki öküzle dönmüştür.

Yazarın *Zıkkımın Kökü* romanında ise çalışmak bir yaşam kavgasına dönüşmüştür. Maddi sıkıntılar altında yaşayan Muzaffer ve ailesi hayatta kalmak için hep birlikte çalışmış, böylece kimseye muhtaç olmadan yaşamlarını sürdürmüşlerdir.

Gençlik romanlarında ise daha ziyade ders çalışma boyutuyla karşılaşılmıştır. Ana kahramanların derslerinde başarılı, çalışkan öğrenciler olduğu; bu özelliklerinden ötürü gerek aileleri gerekse öğretmenleri tarafından takdir edildikleri görülmüştür.

4.9. Dayanışma Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Birlik ve beraberliği saylayan, insanların ortak değerlerde buluşturan dayanışma, Türkçe Sözlük (TDK, 1998: 534)'te bir topluluğu oluşturan insanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması olarak tanımlanmıştır.

Sahip olunan imkânların ihtiyaç sahiplerinin yararına kullanılmasına sağlayan dayanışma adalet, ahlak, saygı, sevgi gibi değerlerin yaşatılmasını sağlar. İnsanlara saygı gösteren, gönlü ve zihni sevgiyle dolu olan insanların dayanışmadan kaçmaları mümkün değildir (Doğan, 2005: 15). Dayanışma sayesinde insanların bir işi daha kolay ve daha kaliteli yaptıklarını ifade eden Dökmen (2008: 145)'e göre her dayanışmada bir işin birlikte yapılmasının yanı sıra bir iletişim süreci yaşanır. Bu iletişim insanları birbirine yakınlaştırarak güçlü dostlukların doğmasını sağlar.

Tarih boyunca güçlü toplumlara baktığımızda onların birbirlerine büyük bir sevgi ve güven ile bağlandıkları, sıkı bir dayanışma içinde oldukları görülmüştür. Hatta bu dayanışma değeri onlara yeni bir ruh ve kuvvet vererek ileriye dönük hamlelerine de temel teşkil etmiştir (Şener, 1997: 117). Dayanışma değerinin en güzel örnekleriyle yaşandığı toplumlardan biri Türk toplumdur. Anadolu köylülerinin geliştirdiği imece usulü bu örneklerin başında gelir. Köylüler tarlaların sürülmesi, ürünlerin hasat edilmesi, ev yapımı gibi birçok işi birlikte yapmışlardır.

Türk milletinin sergilediği en güzel dayanışma örneklerinden bir diğeri Kurtuluş Savaşı'dır. Milletimiz bu savaş esnasında tek vücut olmuş, ulusal bir dayanışma sergileyerek özgürlüğünü ve onurunu korumuştur. Milletlerin istikbali için bu derece ciddi bir önem taşıyan dayanışma değerinin bir ülkenin bütün fertlerine aşılması hayati öneme sahiptir.

Tablo 9'da görüldüğü üzere yazarın romanlarında dayanışma değeri sınırlı sayıda yer almıştır. Romanların beşinde dayanışma değeri hiç yer almazken *Zıkkımın Kökü* ve *Milli Kahraman Matador Mahmut* romanları dışında diğer romanlarda çok az yer aldığı görülmüştür. Aile içi dayanışmanın sergilendiği *Zıkkımın Kökü* ile ulusça dayanışman gözlemlendiği *Milli Kahraman Matador Mahmut* romanı dayanışma değerinin en fazla yer aldığı romanlar olmuştur.

Tablo 9: Muzaffer İzgü'nün Romanlarında Dayanışma Değeri'nin Dağılımı

	DEĞERİN ADI: DAYANIŞMA
ROMANIN ADI	SAYFA
Sıpa	6
Kasabanın Yarısı	-
Üç Halka Yirmibeş	183-184
Milli Kahraman Matador Mahmut	36, 136-137, 138,155, 161, 172, 186
Dilber	75, 217
İt Adası	-
Halo Dayı ve İki Öküz	79, 161
İlyas Efendi	92
Zıkkımın Kökü	10, 25, 71, 75-76, 118, 127, 133, 255
Kaçak Kız	-
İçimde Çiçekler Açınca	-
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	-

Dayanışma içinde işbirliğini taşıyan bir değerdir. Dayanışma içinde olan insanlar aynı amaç doğrultusunda birlikte çalışır. *Zıkkımın Kökü* romanında Muzaffer ve ailesi maddi zorluklara göğüs germek için işbirliği içinde çalışır. Kışın yakacakları olmadığı için kömür tozlarını bir araya getirerek kömür harcı yaparlar:

“Kömür tozunun ortasını iyice açar, kova kova su taşırdık. Tulumbaya basmak görevi benimle kardeşimin, taşıma işi ise annemindi. Annem taşır, babam kürekle kömür tozlarını karardı. Harç yapardık, kömür harcı...” (İzgülü, 2009b: 10-11).

Dayanışma birlikte çalışmanın yanı sıra birlikte karar almayı da içerir. *Milli Kahraman Matador Mahmut* romanında kasabanın başkanı devlet büyüklerine kasabanın ihtiyaçlarını bildirmek için bir rapor hazırlamaya karar verir. Rapora yazılacakları tüm kasabalı birlikte belirler:

“İktidar, muhalefet hepsi birden alkışladılar başkanı. Başkan ayağa kalktı, arkadaşlarını selamladı.

-Arkadaşlar artık kasabamız kurtuluyor... Kasabamız için istediklerimize dair, şimdi burada bir karar alacağız. Bir rapor hazırlayacağız ve ben bu raporla cuma günü sayın Büyük'ümüzün huzuruna çıkacağım...” (İzgülü, 1999: 138-139).

Aynı romanda düşmanlara karşı ulus olarak birlik içinde olmamız gerektiği ifade edilmiştir:

“Zaten bizi dünyada seven hiçbir devlet yoktu. Yanımız yoremiz düşmanla doluydu. Onun için her zamandan çok birliğe, beraberliğe muhtaçtık.” (İzgülü, 1999: 155).

İlyas Efendi romanında iş yerinde işbirliği içinde çalışan nüfus memurları ile karşılaşılır. Nüfus şefi Süleyman işe yeni başlayan İdris'e işyerinde işlerin yürümesi için çalışanların dayanışma içinde olması gerektiğini öğütler:

“Biz burada arkadaşlarımızı kollarız. Bir aile gibiyiz... Sen de bizi kollayacaksın... Sende bizim yardımımıza koşacaksın, değil mi ya?.. Örneğin sen, sen şimdi öğle yemeğine gitmiyorsun, hiç olmaz... Gideceksin, anca beraber kanca beraber... Birimiz bir yana, diğeri öbür yana çekersek olur mu ya? ...bir dairede birlik beraberlik oldu mu, hiç korkma...” (İzgülü, 2005a: 92).

Sonuç olarak romanlarda dayanışma birlikte çalışarak zorluklara göğüs germe, karaları birlikte alma, ülkece dayanışma içinde olma, birbirlerini koruyup kollama boyutlarıyla işlenmiştir.

Dayanışma değerinin en fazla yer aldığı romanlar *Zıkkımın Kökü* ve *Milli Kahraman Matador Mahmut*'tur. *Zıkkımın Kökü* romanında daha ziyade aile içi

dayanışma sergilenirken, *Milli Kahraman Matador Mahmut* romanında halkın dayanışma içinde olması ve birlikte karar alması ifade edilmiştir.

Bu iki roman haricinde dayanışma değerinin yer aldığı diğer romanlarda bu değerinin yeterince yer almadığı bu bakımdan İzgü'nün romanlarında dayanışma değerinin yeterli olmadığı tespit edilmiştir.

4.10. Dürüstlük Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Yalana sapmayan, hileye tenezzül etmeyen insanların özelliği olan dürüstlük, Türkçe Sözlük (TDK, 1998: 657)'te sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmama olarak tanımlanır.

Dürüst insan her şeyden önce güvenilir insandır. Karşısındaki insan onun yalan söylemeyeceğini, yanlış davranmayacağını bilir. Bu sebeple dürüst insanlar çevreleri tarafından saygı görür. Herkesin dürüst olduğu bir toplumda insanlar arası ilişkiler de sağlamlaşır. Çünkü insanlar arası ilişkilerin güçlenebilmesi için öncelikle insanların birbirine güven duyması gerekir. Karşımızdaki insana güvenebilmenin ilk koşulu ise dürüstlüktür. Dürüst insanların oluşturduğu bir toplumda kimse birbirinin hakkını yemez, yalan söylemez, gerek günlük alış verişlerinde gerekse devlet-vatandaş ilişkisinde kurallara uyulur. Kimse vergi kaçırmaz, rüşvet yemez, yasal olmayan işlere bulaşmaz. Böylece o toplum gerek maddi gerekse manevi alanda kalkınır.

Dürüst olmamak ise insanı yapmacık ve başkalarını kandıran insanlara dönüştürür. Yapılan sahtekârca davranış bir diğerine yol açar. Kişi söylediği yalan sonucunda amacına ulaşırsa yalan söylemeye devam eder. Ayrıca kişi yalanını kapatmak için başka bir yalana ihtiyaç duyar. Bu süreç devam ederse, sahtekârlık neredeyse bir yaşam biçimi haline dönüşür (Urban, 2007: 116). Yalanı alışkanlık haline dönüştüren insanlar çıkarlarını korumak adına kolayca yalan söyleyebilir. Bu tür insanlar toplum tarafından yadırganır; hiç kimse onlara güvenmediği için onlarla alış veriş etmez, yardımda bulunmaz.

Son derece önemli bir değer olan dürüstlük çocuklara küçük yaşlardan itibaren kazandırılmalıdır. Özellikle anne babalar çocukları doğru söylemeye teşvik etmeli,

kendileri de onlara yalan söyleyerek iyi birer örnek olmalıdır. Ailede atılan temeller sosyal çevre ve basın yayın araçları aracılığıyla sağlamlaştırılmalıdır.

Tablo 10’da görüldüğü gibi romanların sekizinde dürüstlikle ilgili iletilere rastlanılmıştır. Dürüstlüğün övüldüğü ve memur olmanın ana özelliği olarak görüldüğü *İlyas Efendi* romanı bu değer en fazla yer aldığı roman olmuştur.

Tablo 10: Muzaffer İzgü’nün Romanlarında Dürüstlük Değeri’nin Dağılımı

	DEĞERİN ADI: DÜRÜSTLÜK
ROMANIN ADI	SAYFA
Sıpa	76, 81, 131
Kasabanın Yarıısı	51, 144, 197
Üç Halka Yirmibeş	-
Milli Kahraman Matador Mahmut	-
Dilber	-
İt Adası	19, 113, 115
Halo Dayı ve İki Öküz	202, 257, 363
İlyas Efendi	9, 37, 37, 41, 252, 264
Zıkkımın Kökü	12, 201
Kaçak Kız	-
İçimde Çiçekler Açınca	121, 141
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	139, 163, 168

Eserlerdeki dürüstlikle ilgili iletiler incelendiğinde yalan söylemenin yanlış bir davranış olarak gösterildiği görülür. Örneğin *Sıpa* romanda yetimhanede büyüyen Süha ne akıl hastanesindeki doktorlara ne sokakta karşılaştığı insanlara kendisiyle ilgili yalan söyler. Karakola düşen Süha polislerin sorularına dürüstçe cevap vererek, yalandan hoşlanmadığını ifade eder:

“- Başka kendimle ilgili bildiğim bir şey yok ki!

- Biliyorsun, biliyorsun... Haydi üzme bizi!

- Ben yalan söylemem!” (İzgü, 2010c: 176).

İt Adası romanında ise topluma örnek olması gereken din adamlarının yalan söylememesi gerektiği ifade edilerek yalan söyleyen din adamlarının bu tutumu din eğitimi alan Mehdi tarafından eleştirilir:

“Bu güne dek hiç düşünmemiştim böyle şeyi. Hoca kısmına yakışır mıydı kuş öldürmek veya yalan söylemek? Sonra hocaların tümünü getirdim gözümün önüne. Yalan söyleyenlerle söylemeyenleri ayırdım. Bir tarafa bir koydum, öteki tarafa bin.” (İzgu, 2006: 113).

İçimde Çiçekler Açınca romanında Sevda yalan söylediği için müdür yardımcısı tarafından azarlanır:

“Hiç aldırmadı Sevda. Sanki odada yoktu. Müdür yardımcısı;
‘Her şeyin bir zamanı var.’ diyordu...
‘Niçin bana yalan söyledin.’ diyordu
‘Sana yakışıyor mu?’ diyordu...” (İzgu, 2010b: 121).

Birbirlerini seven çiftlerin sağlıklı bir birliktelik yaşaması için öncelikle birbirlerine güvenmeleri, bunun içinde birbirlerine yalan söylememeleri gerekir. *Bütün Sabahlarım Senin Olsun* romanında Furkan ve Çiçek birbirlerine karşı dürüst olmaya söz verir:

“Biz Furkan’la hiçbir zaman birbirimize yalan söylemeyeceğimize söz vermiştik. Sevginin içinde yalan olmazdı.” (İzgu, 2009a: 139).

Dürüstlük insana saygınlık kazandıran bir değerdir. İzgu’nün romanlarında da dürüstlük vasfını taşıyan kişilerden övgü ile söz edilir. *İlyas Efendi* romanında İlyas’ın sevdiği kızın babası daireye gelerek İlyas hakkında bilgi toplar. Dairedekiler onun damat olmak için uygun olduğunu çünkü dürüst ve çalışkan olduğunu ifade eder:

“İlyas Efendi çok temiz, çok çalışkan, dürüst bir arkadaştır. Şayet kızımızı ona verirsiniz hiç gözünüz arkada kalmaz.” (İzgu, 2005a: 264).

Halo Dayı ve İki Öküz romanında inşaat çavuşu Sarıbyık gidip de yerine dürüst biri olan Tufan gelince tüm işçiler sevinir:

“Sarıbyık da ortaldan yitmiş, yerine Tufan diye bir adam gelmişti. Tufan dürüsttü, kimsenin beş kuruşunu sektirmez, hatta akşama yakın yağmur sonucu iş bırakılsa bile o günü de tam günlük sayardı.” (İzgu, 2007: 257).

İlyas Efendi romanında insanın iyi bir memur olması, bulunduğu mevkii hak etmesi için dürüst olmak gerektiği birkaç kez vurgulanır:

“Onun için sen de iyi çalışmakla, dürüst çalışmakla, vatana millete hayırlı olmakla layık olacaksın o sandalyeye. Sonra o sandalye senden öteki dünyada davacı olur. Sen bir devlet sandalyesinin üzerinde oturan kişiden öteki dünyada davacı olmasının ne demek olduğunu bilir misin? O sandalye ki senden namus istiyor, o sandalye ki senden doğruluk istiyor, o sandalye ki senden asla ve asla kayırma istemiyor.” (İzgü, 2005a: 37).

“Bir kere memurluk saygı ister, sonra efendim, dürüstlük ister. Dürüst ve saygılı olmayan insan memur olmaz.” (İzgü, 2005a: 41).

Dürüstlük aynı zamanda insanın davranışlarında doğruluk ilkelerini benimsemesi, toplumsal kurallara ve yasalara uygun davranmasıdır. İzgü'nün romanlarında sahtekârca davrananlar eleştirilirken, yasalara uygun davranmak teşvik edilir. Örneğin *Sıpa* romanında Süha sahte para basanları ayıplar:

“Para bastıysan çok ayıp ettin, bunun kaçağı da gerçeği de hangisi olursa olsun, basmak devlete aittir.” (İzgü, 2010c: 81).

Bütün Sabahlarım Senin Olsun romanında bazı insanlar kaptan Suat'tan kendilerini Yunanistan'a götürmelerini ister. Fakat Suat, kafasına silah dayamalarına rağmen yasalara aykırı olduğu için kaçak yolcu taşımayı kabul etmez:

“Enişteniz bu gemiyi götüreceksiniz, dedi.

Götüremez, dedim. Eniştem yasal olmayan şeyi yapmaz. Doğru, kendisi kaptandır ama insanları yasal yollardan taşır.” (İzgü, 2009a: 163).

Kasabanın Yarıısı romanında ise devletten vergi kaçırınlar eleştirilir:

“Seni vergi kaçakçısı seni! Sen hiç devletini düşünmezsin? Sen hiç milletini düşünmez misin, o kaçırdığın vergide tüyü bitmedik yetimin hakkı vardır, anlıyor musun?” (İzgü, 2005b: 51).

Sonuç olarak romanlarda ana kahramanların dürüst olduğu, yalan söylemenin kötülendiği, dürüstlüğün iyi insanlara ait bir özellik olarak gösterildiği görülür. Dürüstlük yalnızca yalan söylememe boyutunda ele alınmamış, aynı zamanda insanın davranışlarında

da dürüst olması, yasalara aykırı davranmaması gerektiği değişik örneklerle ifade edilmiştir. Yasalara aykırı davrananlar, vergi kaçakçıları, kalpazanlar, ticarete hile yapanlar roman kahramanlarınca yerilmiş, dürüstlüğün önemi vurgulanmıştır.

Dürüstlük iyi insanların sahip olduğu bir meziyet olarak görülmüş, bu vasfi taşıyanlar çevreleri tarafından övülmüştür. Yapılan hataları inkâr etmeme ve ne olursa olsun doğruyu söyleme roman kahramanlarınca teşvik edilmiştir.

Romanlarda genellikle yalan söylemeyen ve dürüst davranmayanları eleştiren kahramanlarla karşılaşmıştır. Özellikle *Sipa* romanında Süha düştüğü kötü durumlara rağmen asla yalan söyleyerek zor durumlarda dahi insanın yalan söylenmemesi gerektiğine güzel bir örnek olmuştur. *İlyas Efendi* romanında ise dürüstlük memur kesiminin taşıması gereken, onu yücelten bir değer olarak görülmüş; dürüst ve saygılı olmayan kimselerin memur olamayacağı yansıtılmıştır.

4.11. Fedakârlık Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Fedakârlık, diğer adıyla özveri Türkçe Sözlük (TDK, 1999: 767)’te “Bir amaç uğruna veya gerçekleştirilmesi istenen herhangi bir şey için kendi menfaatlerinden vazgeçme” olarak tanımlanırken Şener (1997: 191-192) fedakârlığı önemli bir sebep ve amaç uğruna sıkıntıya girmek veya zorluklara göğüs gerebilmek olarak tanımlamıştır.

Şener (1997: 191-192)’e göre fedakârlık öncelikle din, vatan, toplum, aile gibi insan için büyük önem gösteren, onun düzen ve mutluluğunu sağlayan, toplumu düzen ve adalet içinde yaşatan görev ve ideallerle ilgilidir. Bir hastanın tedavisi için doktor bulma, fakir birine para yardımı yapma, toplumun problemlerini gidermek için hayatını vakfetme, inanılan değerler uğruna şehit olma gibi fedakârlık örnekleri feridin ruh inceliğinin ve vicdani hassasiyetinin bir göstergesidir.

Fedakârlığın karşısında bencillik yer alır. Bencil insan sadece kendini ve kendi isteklerini önemserken fedakâr insan kendi ihtiyaçları kadar başkalarının ihtiyaçlarına da değer verir. Fedakâr insanlar sevdikleri için ya da inandıkları değerler uğruna gerektiğinde kendi haklarından feragat edebilir, ölümü göze alabilir. Bu yüzden toplumların geleceği

için bütün fertlerin bencillikten uzak, fedakârlığın önemini kavrayan bireyler olarak yetiştirilmesi son derece önemlidir.

Tablo 11’de görüldüğü gibi romanların sekizinde fedakârlık değeri ile ilgili iletilere rastlanmıştır. Kızlarının üniversiteyi kazanması için çeşitli fedakârlıklarda bulunan bir ailenin yer aldığı *Kaçak Kız* bu değerin en fazla bulunduğu roman olmuştur.

Tablo 11: Muzaffer İzgü’nün Romanlarında Fedakârlık Değeri’nin Dağılımı

ROMANIN ADI	DEĞERİN ADI: FEDAKÂRLIK
	SAYFA
Sıpa	6
Kasabanın Yarısı	82
Üç Halka Yirmibeş	-
Milli Kahraman Matador Mahmut	57, 154, 161
Dilber	-
İt Adası	-
Halo Dayı ve İki Öküz	-
İlyas Efendi	321, 329
Zıkkımın Kökü	201, 253
Kaçak Kız	11, 60, 63, 74
İçimde Çiçekler Açınca	118, 131
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	88

Aileler çocuklarını büyütmek, ihtiyaçlarını karşılamak, iyi bir eğitim almalarını sağlamak için hayatları boyunca bir sürü fedakârlıkta bulunur. Muzaffer İzgü’nün romanlarında da bu tip ailelere sıkça rastlanır. *Kaçak Kız* romanında Üzüm’ün babası kızının tıp fakültesini kazanması için fazladan mesai yapar, onu dershaneye gönderir:

“Babası onca masraf etmiş, onu yıllardır dershaneye göndermişti!” (İzgü, 2010a: 62).

Kızlarını okutmak için fedakârlık yapan ailelerden bir diğeri *İçimde Çiçekler Açınca* romanında karşımıza çıkar. Sevda’nın anne ve babası, kızları Atilla’ya âşık olunca bu fedakârlıklarının boşa gitmesinden korkar:

“Biz ikimiz de çalışan insanlarız. Kızımızı özverilerle üniversiteye hazırlarken, birden bire bu Atilla denen çocuğun ortaya çıkması...” (İzgü, 2010b: 118).

Aileler sadece çocuklarını okutmak için fedakârlıkta bulunmaz. Çocuklarının yeme, giyme, barınma gibi ihtiyaçlarını karşılamak için de özverilerde bulunulur. Örneğin *İlyas Efendi* romanında zar zor geçinen bir nüfus memuru olan İlyas'ın eşi Hatice, kendi mantosunu bozarak ondan çocuklarına manto diker:

“Böylece hem koca İlyas Efendi, hem de karısı Hatice, çocukları uğruna kışı mantosuz ve de paltosuz geçirmeye karar verdiler.” (İzgü, 2005a: 321,

Romanlarda fedakârlıkta bulunanlar yalnızca aileler değildir. Aynı zamanda çocuklar da bazen aile üyeleri için fedakârlıkta bulunur. *Kasabanın Yarısı* romanında Ayşe çalıştığı tüm parayı babasına vererek evin geçimine yardımcı olur:

“ ... en büyükleri Ayşe, evde kendisinden başka beş kız daha var, aldığı maaş eve katkı değil, evin geliri oluyor, babasının ayakkabı onarımından aldığı ne ki?” (İzgü, 2005b: 82).

Zıkkımın Kökü romanında Muzaffer pantolon almak için çalışıp biriktirdiği bütün parayı abisinin hastalığı için harcar:

“Gerçekten öyle oldu. Bir hafta sonra yatağa düştü, gelemedi kendine. Benim her gün getirdiğim ve annemin onları bir taşın içinde biriktirdiği bozukluklar abimi ayağa kaldırdı. Belki bizim çulaki pantolon doktor amcanın cebine gitmişti, ama abimi ayağa kaldırmıştı.” (İzgü, 2009b: 44).

Sonuç olarak İzgü'nün romanlarında çoğunlukla geçim sıkıntısı çeken insanların yaşamları yansıtıldığı için fedakârlık daha çok maddi açıdan işlenmiştir. Çocukları uğruna montlarını satıp onlara ilaç alan anne ve babalar, ailesine yardımcı olmak için çalışıp evin geçimine katkı sağlayan çocuklar eserlerde kendini belirgin şekilde hissettirmiştir.

Kaçak Kız ve *İçimde Çiçekler Açınca* romanlarında kızlarını okutmak için fedakârlıkta bulunan, bunun karşılığında kızlarının üniversite sınavını kazanmasını isteyen aileler ile karşılaşmıştır. Aileler yaptıklarını sürekli çocuklarına hatırlatarak onlar üzerinde baskı kurmaya çalışmış, bu baskı *Kaçak Kız* romanında Üzüm'ün evden kaçmasına neden olmuştur. Her iki romanda da fedakârlığın bir beklenti olmadan yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

4.12. Hoşgörü Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Hoşgörü bir insanın kendinden farklı düşünceleri, inançları, yaşam tarzı, değerler sistemi olan insan ya da insanlara sevecen bir tahammül göstermesidir (Kaymakcan, 2008: 114). Arap dilinde hoşgörü, ‘tasamuh’ olarak çevrilir. Fakat Arapçadaki ‘tasamuh’ farklılıklara saygı duymaktan daha fazlası demektir. Çünkü bu kavram kibar, açık fikirli, sabırlı olma, affedebilme; nefsanî temayülleri kontrol edebilme, kendine davranılmasını istediği gibi başkalarına da davranma anlamlarına da gelmektedir (Kouchok, 2008: 404). Kısacası hoşgörü karşımızdaki insanın dili, dini, ırkı, görüşleri ne olursa olsun ona saygı göstermek; davranışlarını anlayışla karşılamaktır.

Kolaç (2010: 591), hoşgörünün aynı zamanda sevgi saygı, güven, anlayış gibi değerleri taşıdığını ve demokrasi, barış, özgürlük gibi olumlu durumların oluşmasını sağladığını ifade etmiştir. Bu özellikleriyle hoşgörünün, hem kişiler hem toplumlar arası ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürmesi için gerekli bir değer olduğunu savunmuştur.

İnsanlar bazen doğuştan getirdikleri bazen de sonradan sahip oldukları özelliklerden dolayı birbirinden farklı niteliklere sahiptir. Dünya üzerindeki yedi milyarı aşkın insanlardan hiçbiri birbirinin aynısı değildir. Herkesin farklı inançları, farklı düşünceleri, farklı değer yargıları vardır. Bu sebeple insanların kendilerinden farklı olanları anlayışla karşılaması, onlara saygı göstermesi gerekir. Hoşgörü sadece bir toplumda değil bütün dünyada huzur ve barışı sağlayacak, olası çatışmaları ortadan kaldıracak yegâne değerlerden biridir. Çünkü hoşgörüye sahip insanlar olumsuz bir durumla karşılaştığında, kavga etmeyi değil oturup birbirlerinin düşüncelerini dinlemeyi, ortak çözüm yolu bulmayı tercih eder.

Hoşgörülü insan hataları affeder, eksiklikleri anlayışla karşılar, farklılıklara tahammül gösterir. Kimseyi düşüncelerinden dolayı yargılamaz. Herkesin kendisiyle aynı haklara sahip olduğunu bilir. İnsanların yaşama ve düşünme haklarına saygı gösterir. Bu sebeple çocukların ileride insanlarla daha uyumlu ilişkiler kurabilmesi, başkalarının haklarına saygı gösterip bencilce davranmaması için onlara hoşgörü değeri kazandırılmalıdır. Bunun için öncelikle aileler, öğretmenler ve çocuğun yakın çevresi çocuklara örnek olmalı, onlardan hoşgörü esirgememelidir.

Tablo 12’de görüldüğü gibi hoşgörü değeri romanların yedisinde yer almıştır. Her şeye rağmen oğluna hoşgörülü davranan Halo Dayı’nın hikâyesini anlatan *Halo Dayı ve İki Öküz* romanı hoşgörünün en çok yansıtıldığı roman olmuştur.

Tablo 12: Muzaffer İzgü’nün Romanlarında Hoşgörü Değeri’nin Dağılımı

	DEĞERİN ADI: HOŞGÖRÜ
ROMANIN ADI	SAYFA
Sıpa	67, 102
Kasabanın Yarıısı	-
Üç Halka Yirmibeş	-
Milli Kahraman Matador Mahmut	-
Dilber	-
İt Adası	-
Halo Dayı ve İki Öküz	157, 184, 220, 364-365
İlyas Efendi	90
Zıkkımın Kökü	107
Kaçak Kız	46
İçimde Çiçekler Açınca	141
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	8, 73, 76, 118

Hoşgörü her şeyden önce başkalarının fikirlerine saygı duymayı gerektirir. *Sıpa* romanın ana kahramanı Süha hoşgürsüz bir yetimhane ortamında büyümesine rağmen farkı düşüncelerin önemli olduğunu savunur:

“- Vallahi şu bey bana hak veriyor, şu bey de akılla fikrin birbirinden ayrılmayacağını savunuyor, şu bey de, bizim tamamen tersimiz olan bir tezi savunuyor. Acaba sizin fikriniz polis bey?

- Benim mi?

- Evet sizin... Fikir fikirdir. Fikirler önemlidir.” (İzgü, 2010c: 67).

Hoşgörü beraberinde huzur ve barışı da getirir. Çünkü hoşgörülü insanlar aynı zamanda affedici olur. İzgü’nün romanlarında da kendilerine yapılan haksızlıkları affeden kişilerle karşılaşılır. Örneğin *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında Sarıbyık, kendine hakaret edip işten ayrılan Durmuş’u affettiğini söyleyerek tekrar işe çağırır:

“Bana bak, dedi Sarıbyık, küçükten kusur büyükten af, istersen sen de gel çalış.” (İzgü, 2007: 184).

Hoşgörü insanların fikirlerine, davranışlarına, eksikliklerine saygılı olmayı içeren bir değerdir. Bu sebeple hoşgörülü insanlar diğer insanları olduğu gibi kabul eder. *İlyas Efendi* romanında nüfus şefi Süleyman'ın çok konuşmasını arkadaşları hoşgörü ile karşılar:

“Süleyman Bey çok çay içerdi, çok konuşurdu. Ama bunlar kendi suçu değildi ki. Çay içiyorsa, içi istiyor da ondan. Çok konuşuyorsa, Allah kendisini öyle yaratmıştı, ne yapsındı? Hem çok konuşmasının, çok çay içmesinin kime zararı vardı?” (İzgü, 2005a: 90).

Zıkkımın Kökü romanında okul müdürü Muzaffer'in maddi durumunu bildiği için okulda şeker satmasını anlayışla karşılar. Fakat kantinci şikâyete gelince Muzaffer'i uyarmak zorunda kalır:

“Sen şeker satıyormuşsun.

‘Evet.’

‘Niye?’

‘Babam iş bulamıyor da ondan efendim. Aç kalacağız!..’

‘Oğlum’, dedi biz bir şey demeyiz, sat. Ama okulun kooperatifini kiraya verdiğimiz adam şikâyete geldi.” (İzgü, 2009b: 107).

Gençlik romanlarında ise yazar daha ziyade ailelerin gençlere karşı hoşgörüsüz tutumunu eleştirir. *İçimde Çiçekler Açınca*'da Sevda aşkı yüzünden, *Kaçak Kız*'da ise Üzüm doktorluğu kazanamadığı için ailesinin hoşgörüsüz tutumuna maruz kalır. *Kaçak Kız* romanında ailesinin bu tutumu Üzüm'ün evden kaçmasına neden olur. Bindiği taksinin şoförü ailelerin gençlere anlayışsız davrandığını kabul eder:

“Yo sakın yanlış anlama, gençlere kızdığımı sanma. Onlar çok şeyde haklılar. Kızımın da bazen tartışıyoruz... Hak veriyorum ona. Biz gençlerimizden çok şey istiyoruz ama onlara hiçbir şey vermiyoruz...” (İzgü, 2010a: 46).

Bütün Sabahlarım Senin Olsun romanında Çiçek, gençlere karşı son derece anlayışlı davranan eniştesinden övgüyle bahseder:

“Dünyanın en anlayışlı insanlarından biriydi eniştem. Gerçekten söylediği gibi beyni on sekiz yaşındaydı. Gençlerin gözüyle bakıyordu her şeye. Yorumları da öyleydi.” (İzgü, 2009a: 118).

Muzaffer İzgü'nün romanlarında hoşgörü farklı fikirlere saygı duyma, kusurları görmezden görme, yapılan hataları affetme, gençlerin duygu ve tercihlerine saygı gösterme boyutu ile ele alınmıştır.

Gençlik romanlarında hem hoşgörülü hem de hoşgörüsüz aileler ile karşılaşmıştır. *İçimde Çiçekler Açınca* ve *Kaçak Kız* romanlarında aileler kızlarına karşı hoşgörüsüz bir tutum sergilemiş, bu tutum özellikle *Kaçak Kız* romanında kendini belirgin bir biçimde hissettirmiştir. Üzüm'ün ailesi ona doktor olma konusunda baskı yapıp tiyatro sanatçısı olma isteğine hoşgörüsüzce yaklaşmış ve bu hoşgörüsüzlük üniversiteyi kazanamayan Üzüm'ün evden kaçmasına sebep olmuştur. İzgü romanın sonunda Üzüm'ü istediklerine kavuşturarak gençlerden yana bir tavır takınmıştır. *İçimde Çiçekler Açınca* romanında ise hoşgörüsüzlük gençlerin aşklarına dairdir. Sevda'nın yanlış bir şey yapmamasına ve derslerindeki başarısı düşmemesine rağmen onun Atilla'ya olan duyguları Sevda'nın ailesi tarafından hoş görülmemiştir. Bir diğer gençlik romanı olan *Bütün Sabahlarım Senin Olsun* romanında ise her açıdan kızlarının tercihlerine saygı gösteren, onu anlayışla karşılayan bir aile yer almış ve ailenin bu tavrı özendirilmiştir.

Eserlerde hoşgörü ile ilgili iletilerden biri de yapılan hataları affetmedir. Halo Dayı öküz parasını çalan İdris'i, Sarıbyık kendine hakaret eden Durmuş'u, Süha kendini boş yere yedi yıl akıl hastanesinde tutan doktorları affetmiştir. Romanlarda affedici olmanın yanı sıra insanları sahip oldukları özelliklerden dolayı eleştirmeme ve kusurlarını yüzüne vurmama da hoşgörü değeri içerisinde ele alınmıştır. Geçim sıkıntısı çeken Muzaffer'in okulda şeker satmasına müdürün anlayış göstermesi, şiirleri kötü olan Cem'in cesaretini kırmamak için onu dinleyenlerin, şiirlerini beğendiklerini söylemesi bu bağlamda tespit edilen örnekler olmuştur.

4.13. İffetli Olma Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

İffet insanın şehvani ve nefsani isteklerini aklının ve inancının kontrolünde tutarak Allah ve insanların gözünde kendini küçük düşürecek davranışlardan sakınması, şahsiyet ve namusunu korumasıdır (Seyyar, 2003: 205).

Meşru olmayan zevklerden kaçınmak, nefsinin hayvani arzularına uymamak insanlar için ahlaki bir vazifedir. Çünkü iffet insanın davranışlarını frenleyen, onu her türlü rezillikten ve zarardan koruyan önemli bir fazilettir. Bu erdemi kazanan insan dini ve ahlaki yönden uygun olmayan çirkin şeylerden uzak durur. Bu erdemi taşımayanlar ise insanları ve toplumsal değerleri önemsemeden, vicdan azabı çekmeksizin suç işler (Atalay, 2008: 1-3).

Günümüzde yaşanan çarpık ilişkiler, cinsel istismarlar, evlilik kurumunun sarsılması gibi olumsuzlukların ana sebeplerinden biri insanların iffetli olma değerinden yoksun olmasıdır. Bu değerden yoksun insanlar nefsinin tutsağı olduğu için sade dürtülerine göre hareket eder. Özellikle aile kurumunun sağlam temellere oturtularak eşler arasında sadakat bağının kurulabilmesi için her iki tarafın da iffetli olması gerekir. Aksi takdirde eşler arasındaki bağlar zayıflayacak, bu değeri çocuklara aktaracak en önemli kurum ortadan kalkmış olacaktır. Çünkü iffetli olma değerinin kazanılabilmesi için öncelikle çocukların bu değerin yaşatıldığı bir ailede büyümesi gerekir. Ailede bu değeri kazanmayan çocuklar ileride çevrenin ve medyanın etkisine açık hale gelecek, yanlış yönlendirmelerle karşılaşabilecektir. Bu yüzden bir taraftan aile ve okul çocuklara iffetli olma değerini aşılarken diğer taraftan çocuklar namuslu karakterlerin yer aldığı, namusun yüceltildiği edebi eserlerle karşılaştırılmalıdır.

Tablo 13’de görüldüğü gibi iffetli olma değeri ile ilgili bulgulara romanların yedisinde rastlanmıştır. Evlenilecek insanın namuslu olması gerektiği görüşüne sık sık yer veren *İlyas Efendi* romanı bu değer en fazla yer aldığı roman olmuştur.

Tablo 13: Muzaffer İzgü’nün Romanlarında İffetli Olma Değeri’nin Dağılımı

	DEĞERİN ADI: İFFETLİ OLMA
ROMANIN ADI	SAYFA
Sıpa	-
Kasabanın Yarısı	18, 104
Üç Halka Yirmibeş	176
Milli Kahraman Matador Mahmut	-
Dilber	10, 100, 217
İt Adası	5, 69, 165
Halo Dayı ve İki Öküz	332
İlyas Efendi	195, 290, 291, 303, 306

Tablo 13'ün devamı

	DEĞERİN ADI: İFFETLİ OLMA
ROMANIN ADI	SAYFA
Zıkkımın Kökü	216
Kaçak Kız	-
İçimde Çiçekler Açınca	-
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	-

İzgü'nün romanlarında iffetli olmak övülen bir özellik olarak karşımıza çıkar. *İlyas Efendi* romanında Derhi Efendi'nin ikinci eşi Hayriye'nin namuslu olmasından arkadaşları övgüyle bahseder:

“Eski arkadaş, kadının özelliklerini anlatıyordu:

Vallahi çok namusludur. Biraz titizdir ama namusuna diyecek yoktur.” (İzgü, 2005a: 195).

İffetli olmaya önem veren kahramanlar, namuslarına söz gelmemesi için yanlış davranışlarda bulunmamaya çalışır. *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında Murtaza İlyas'a eğer baldızıyla evlenmeyecekse evlerine gelmemesini, konu komşunun laf edebileceğini söyler:

“Sonradan düşündün taşındın, bu kadın dul, bu kadının iki çocuğu var dedin caydıysan, şimdiden söyle hani evime girip çıktın, şimdi de gidiyoruz, elalemin dedikodusuna yol açmayalım.” (İzgü, 2007: 332).

Bazı insanlar kahramanlar namuslarının lekelenmesindense ölmeyi göze alır. Örneğin *İt Adası* romanında Mehdi'nin dedesi, kızı evlenmeden hamile kalınca intihara kalkışır:

“Dedem bu sözleri duyar duymaz, kapmış tüfeği duvardan, beynine doğrultmuş.

- Şerefim öleceğine, ben öleyim bari, demiş.” (İzgü, 2006: 5).

İnsanları yeterince tanımadan onların namuslarına dil uzatmamak gerektiği romanlardaki iffetli olma değerinin bir başka boyutudur. *Dilber* romanında kaynanası Fidan'a sırf tiyatrodaki çalışıyor diye Kamuran'ın iffetsiz bir kadın olduğunu düşündüğü için kızar:

“-Ya bar, ya genelev karısı?

- Hoşt oradan hoşt!.. Bi avrada kara sürmesini seversiniz. Anam bacım olsun pek hatun, pek de namuslu... Günah günah senin de kızın var, öyle ona buna kara sürme, sonra önüne çıkar. Tiyatro'da çalışıyormuş hepsi o kadar." (İzgü, 2007: 217).

İffetli insanlar cinsel dürtülerini kontrol altında tutar ve helali olmayan insanlara yan gözle bakmaz. *İt Adası* romanın iffetin dini boyutuna değinilmiş; köyün imamı, öğrencilerine namahreme yan gözle bakmanın büyük günah olduğunu ifade etmiştir:

"Her kim ki, bi namahreme yan gözle bakacak olursa, ol kişinin öteki dünyada gözleri avucuna akar..." (İzgü, 2006: 69).

Bir kadının sahip olması gereken temel faziletlerden biri iffetli olmaktır. İffetli kadınlar hem iyi bir eş hem de iyi bir anne olur. İzgü'nün romanlarında da ahlaksız teklifler karşısında dik durup, namusunu korumaya çalışan kadınlarla karşılaşılır. Örneğin *Kasabanın Yarısı* romanında birçok kişi Sümbül'ü beğenmesine rağmen o hiçbirine yüz vermez. İstese kaymakamı bile baştan çıkarabileceğini fakat namuslu olduğu için bunu asla yapmayacağını söyler:

"Kaymakam karısı kim oluyormuş hıh, onda olan bizde de var, hem de alası, istesem kaymakamı bile baştan çıkarırım ama ben namuslu kadınıam." (İzgü, 2005b: 104).

Üç Halka Yirmibeş romanında ise Gülçiçek kendini hayat kadını sanan kasabalıya aslında iffetli bir kız olduğunu, halka satarak geçimini sağladığını gösterir. Ayrıca kendisine para teklif eden Mestan'ı reddederek, ona namuslu bir kız olduğunu söyler:

"- Lütfen gidin beyefendi. Ben bildiğiniz kadınlardan değilim." (İzgü, 2002: 176).

İffet yalnızca kadınların sahip olması gereken bir özellik değildir. Aynı zamanda erkekler de bu değere sahip olmalı, evlilerse eşlerine sadakatsizlik etmemelidir. *Dilber* romanında Dilber, eşine ve çocuklarına bağlı olduğu için patronundan iyi bir insan olarak bahseder:

"İyi adamdı Şevket Abi. Gerçekten iyi bir adamdı. Bu Sevinç ve Nahide'ye yüz vermediği için, yuvasına çocuklarına bağlı olduğu için çok iyi adamdı. Sevinç'le Nahide'ye kalsa, adamı bir günde baştan çıkarırlardı ama Şevket Abi, öyle baştan çıkarılacak bir adam değildi." (İzgü, 2000: 100).

Aynı romanda Arif Onbaşı, karısının kendi kahrını çok çektiğini, ona ihanet etmenin doğru olmayacağını ifade eder:

“Çok kahrımı çekti, dedi. Yakışır mı ona şimdi ihanet etmek, üstüne başka gül koklamak... Ayıp değil mi sanki?” (İzgü, 2000: 10).

Sonuç olarak romanlarda namuslu olmak önemli bir özellik olarak görülmüş, insanlar iffetlerine söz getirecek hal ve hareketlerden uzak durmaya çalışmıştır. Evliliklerde sadakatin önemli olduğu, evli insanlara kötü gözle bakılmaması gerektiği ifade edilmiştir. Özellikle *Kasabanın Yarısı* romanında Sümbül kendisine yapılan gayri ahlaki teklifleri sertçe geri çevirerek eşi Cevat’a sadık kalmıştır. Ayrıca bazı romanlarda insanların evli olmadan birlikte olması yadırganmıştır. *Kasabanın Yarısı*’nda Cevat ikisi de bekâr olan doktor ile hemşirenin yanlış bir şey yapmaması için çeşitli önlemler alırken; *İt Adası* romanında Mehdi’nin dedesi kızının evlenmeden ilişkiye girdiğini öğrenince intihara kalkışmıştır. Bazı romanlarda ise iffetli olma evlenilecek kızlarda aranılması gereken bir değer olarak görülmüş, namussuzluk toplum tarafından eleştirilmiştir.

İzgü’nün romanlarında iffetli olma değeri ile ilgili olumlu iletiler bulunmakla birlikte bu değerle çelişen olumsuz örneklerle de karşılaşmıştır. *Dilber* romanında Dilber’in evli olan patronuyla kaçması, *İt Adası* romanında Mehdi’nin kaçırdığı Necmiye’nin hayat kadınlığı yapmasına göz yumması, *Zıkkımın Kökü* romanında Muzaffer’in evli olan eski sevgiliyle ilişkiye girmesi gibi çoğaltılabilecek örnekler iffetli olma değeri açısından okuyucuyu olumsuz etkileyebilecek örnekler olarak tespit edilmiştir. Bu yüzden yazarın romanları iffetli olma değerini iletme açısından zayıf bulunmuştur.

4.14. Kanaatkârlık Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Seyyar (2003: 253), “Ahlak Terimleri Sözlüğü”nde kanaatkârlığı elinde bulunan ile yetinme, verilen nimetlerden razı olma, az ya da çok rızkı mübarek sayma, israftan ve ihtirastan kaçınma olarak tanımlamıştır. Ayrıca kanaatkâr insanların, zenginleşmeyi istemekle birlikte artan ya da azalan serveti hiçbir zaman manevi değerlerin üstünde tutmayacaklarını ifade etmiştir.

Kanaatkârlık bir bakıma kişinin sahip olduklarının miktarı ne olursa olsun onlarla yetinmesidir. Fakat rızkım bu kadar deyip çalışmayı bırakmak, tembellik etmek de değildir. Kanaatkâr insan istediklerine ulaşmak için elinden gelen tüm çabayı gösterir. Şayet istediği olmaz ise o zaman elindekiyle yetinir, sahip oldukları için şükreder. Ama çalışmaya devam etmekten asla vazgeçmez.

Kanaatkârlık açgözlülüğün karşısında yer alır. Açgözlü insan hiçbir zaman elindekiyle mutlu olmaz, hep daha fazlasını ister. Oysa kanaatkâr insan azla yetinmeyi, küçük şeylerle mutlu olabilmeyi bilir. Bu sebeple toplumu oluşturan fertlere kanaatkârlık değerinin kazandırılması huzurlu bir toplum için son derece önemlidir. Aksi takdirde sürekli daha fazlasını isteyen, bunun için toplumun değerlerini hiçe sayan, maddiyatçı insanlar yetişir ki bu da toplumsal hayatta ciddi sorunlar doğurur.

Tablo 14’de görüldüğü gibi kanaatkârlık değeri İzgü’nün romanlarının altısında yer almıştır. *Halo Dayı ve İki Öküz* romanının bu değer bakımından en zengin roman olduğu görülmüştür. Başkahraman Halo Dayı’nın sahip olduklarının kıymetini bilip bunun için Allah’a şükretmesi bu romanda kanaatkârlığı ön plana çıkarmıştır.

Tablo 14: Muzaffer İzgü’nün Romanlarında Kanaatkârlık Değeri’nin Dağılımı

ROMANIN ADI	DEĞERİN ADI: KANAATKÂRLIK SAYFA
Sıpa	5, 127
Kasabanın Yarısı	-
Üç Halka Yirmibeş	-
Milli Kahraman Matador Mahmut	-
Dilber	-
İt Adası	38
Halo Dayı ve İki Öküz	16, 132, 148, 148, 156, 175
İlyas Efendi	254, 310
Zıkkımın Kökü	53, 108, 169
Kaçak Kız	-
İçimde Çiçekler Açınca	-
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	136

İnsanların mutlu olabilmesi için azla yetinmeyi bilmesi gerekir. Çünkü çok az insan istediklerinin tamamına erişir. İzgü’nün romanlarında sahip olduklarının değerini bilip elindekiyle mutlu olabilen kahramanlarla karşılaşılır. *Zıkkımın Kökü* romanında

elindekilerle yetinmeyi bilen, küçük şeylerle mutlu olabilmeyi başaran bir aile ile karşılaşılır. Evin en küçük oğlu Muzaffer mutluluklarının çok basit olduğunu ifade eder:

“Bizim mutluluğumuz çok basitti. Tencerede yemeğimiz olsun, çıkında ekmeğimiz, lambada gazımız, ocakta çaydanlığımız, yeter de artar bile...” (İzgu, 2009b: 108).

Aynı tutumla *Bütün Sabahlarım Senin Olsun* romanında da karşılaşılır. Çiçek arkadaşı ile bir şeyler yiyebilmenin bile mutluluk verici olduğunu söyler:

“Darıcdan birer darı aldık. Kanepeye oturduk. Çok lezzetliydi darı. Kanepede oturup bir darı yemek bile bizi mutlu ediyordu.” (İzgu, 2009a: 136).

Bugün bazı ülkelerde insanlar bir dilim ekme bulmakta dahi zorluk çekerken insanların yemekleri beğenmemesi, eleştirilerde bulunması hiç hoş değildir. İnsanlar yedikleri bir dilim ekme olsa dahi şükretmesini bilmelidir. Örneğin *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında inşaatta çalışan işçiler her öğle zeytin ekme yemeklerine rağmen şikâyet etmez; karınları doyduğu için Allah’a şükreder:

“Zeytin ekme yedikten sonra ardından tas tas su içtiler. Böylelikle midedeki ekme şişti şişti, tam midenin büyüklüğünü aldı. Ondan sonra elini midesine vuran işçi:

- Oh çok şükür Allah’a, garnımız bugün de doydu, dedi. (İzgu, 2007: 148).

Aynı romanda Halo Dayı ve İdris kalacak yerleri olmadığı için tamamlanmamış bir inşaatın bodrum katında yaşamak zorunda kalır. Fakat Halo Dayı çimento torbalarının üzerinde yatmasına rağmen yine de kalacak yer bulduğu için kendini şanslı görür:

“Apartmanın kapısında kireçli, inşaat artığı tahtalardan yapılmış derme çatma bir kapı vardı. Sarıbyık, asma kilite anahtarı soktu ve çevirdi. Kapı yüklenerek açıldı, alt tarafı yere sürtüyordu. Kapıyı kapattılar, karanlık bir merdivenden aşağıya, bodrum katına indiler. Köşedeki küçük pencereden dışarı ışık sızıyordu. Sarıbyık:

- Gün battığı için öyle, dedi, sabah olunca buradan ışık girer... Nasıl, iyi mi?

Halo Dayı yorganı attı yere:

- Daha nasıl olsun ki? dedi... Eyi, çok eyi...” (İzgu, 2007:156).

Her durumda kanaatkâr olmayı başaran Halo Dayı İstanbullu kadınları kanaatkâr olmadıkları için eleştirir:

“Hem bulgur aşınan da ganaat getirmezler, bunnara datlı gerek, bunara etli börek gerek. Yoğsa doymazlar... Doymayınca da seni heç takmazlar...” (İzgü, 2007: 175).

Hayatta mutluluğu yakalayabilmek için insanların illa çok parasının olması gerekmez. Hayatı idame ettirebilecek kadar paraya sahip olmak insana kâfi gelmelidir. Aksi takdirde hep daha fazlasını isteyen insan, istediği paraya erişemeyince mutsuz olur. *İlyas Efendi* romanında nüfus memurları devletin kendilerine verdiği maaşla zar zor geçinmelerine rağmen aza kanaat eder, maaşlarına yapılan ufacık artışları bile büyük bir sevinçle karşılar:

“Gerçi maaşı 23 lira bir artış gösterecekti İlyas Efendi'nin ama, olsun, 23 lira 23 liraydı ufak bir memur için. Bu parayla çok işlerini görebilirdi ufak bir memur.” (İzgü, 2005a: 254).

Kanaatkâr bir tutum sergileyen roman kahramanlarından biri de *Sipa* romanının ana kahramanı Süha'dır. Terk edilmiş bir çocuk olan Süha ufacık şeylerle mutlu olabilen, kanaatkârlığı sayesinde hayata tutunabilen biridir. Polislerin ona para vermesi, ayakkabı alması onu son derece mutlu eder:

“Ya ben? Sağımda bir polis solumda bir polis, geziyorum. Üstelik beş liram var, hem de ayakkabılarım var.” (İzgü, 2010c: 127).

Sonuçta romanların yarısında kanaatkârlık değeri ile ilgili iletilere rastlanılmış; geçim sıkıntısı çeken kahramanların azla yetindikleri, elindekilerin kıymetini bildikleri, bir zeytin tanesine bile şükrettikleri görülmüştür.

Zıkkımın Kökü ile *Halo Dayı ve İki Öküz* romanları kanaatkârlık değeri bakımından öne çıkan romanlar olmuşlardır. *Zıkkımın Kökü* romanında bir gecekonuda ikamet eden Muzaffer ve ailesinin zor şartlarda yaşamalarına rağmen mutlu oldukları, ellerindekinin kıymetini bilip, sahip oldukları için şükrettikleri görülmüştür. Muzaffer küçük yaşta çalışmasına, evlerinin yağmur sularıyla yıkılmasına, okul arkadaşları tarafından yer yer alaya alınmasına rağmen hiçbir zaman fakirliğine isyan etmemiş; bir taraftan sahip

oldukları için şükrederken diğer taraftan daha iyisini elde etmek için çalışmıştır. Nitekim sadece Muzaffer değil annesi, babası ve abisi de geçinmekte zorluk çekmelerine rağmen hayata hep olumlu bakmış, insanların az şeyle de mutlu olabileceğini okuyuculara göstermiştir.

Halo Dayı ve İki Öküz romanında da aynı kanaatkâr tutum ile karşılaşılmıştır. Son derece kanaatkâr birisi olan Halo Dayı, bulduğu işe, kaldıkları bodrum katına, yediği iki lokma ekmeğe sürekli şükretmiş; hangi şartlarda olursa olsun her zaman şükredecek bir şeyler olduğunu okuyucuya gösteren iyi bir örnek olmuştur.

Fakat bu iki romanın dışında diğer romanlarda kanaatkârlık değerinin yeterli düzeyde yansıtılmadığı görülmüştür.

4.15. Misafirperverlik Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Aile üyeleri dışında ailenin barındığı meskene, iyi niyetle ve belirli bir süre kalmak için gelen insanlara misafir denir (Alkan, 1991: 741). Misafiri seven, misafir ağırlamayı bir meziyet haline getirmiş insanlara da misafirperver ya da konuksever denir. Kapısı herkese açık olan, misafir ağırlamaktan hoşlanan, misafiri maddi varlığının el verdiği ölçüde yediren, içiren insanlar misafirperver insanlardır. (Özdemir, 1991: 740).

Misafirin karşısına temiz bir kıyafetle çıkılır, hali hatırı sorulur, büyükse eli öpülür, ikramlarda bulunulur, konuşma esnasında ona öncelik verilir, gideceği zaman biraz daha kalması için ısrar edilir, belli bir yere kadar misafire refakat edilir ve yeniden gelmesi temenni edilir (Alkan, 1991:742).

Misafirperverlik Türklerin benimsedikleri başlıca değerlerden biridir. “Misafir kismetle gelir; Misafir on kismetle gelir, birini yer dokuzunu bırakır; Misafirin gölgesi ağırdır.” gibi atasözlerinin varlığı bunu bize göstermektedir. Ne yazık ki insan ilişkilerinin her geçen gün azaldığı günümüzde bu değerın kaybolmaya başladığı görülmektedir. İnsanların çalışma hayatının yoğunluğuna kendini kaptırmasıyla artık insanlar evine misafir gelmesini istememekte; onu bir yük olarak görmektedir. Oysaki misafirperverlik Türklerin en önemli özelliklerimizden biriydi. Öyle ki her köyde bir misafir odası bulunur,

her aile evlerinin bir köşesini misafir odası olarak ayırır, misafirperver olmayanlar ise toplum tarafından yadırganırdı.

Misafirperverlik insanları birbirine yakınlaştıran önemli bir değerdir. İnsanların birbirine konuk olması, birlikte yiyip, içip eğlenmesi onları birbirine yaklaştırır. Toplum içindeki bağları kuvvetlendirir. Bu yüzden bu değeri canlı tutma, gelecek nesillere aşılama son derece önemlidir.

Tablo 15’de görüldüğü üzere yazarın romanlarının üçünde misafirlik değeri yer almazken dokuzunda misafirlikle ilgili iletilere rastlanmıştır. Kahramanların bazıları misafirleri için yemekler hazırlarken bazıları onları rahat ettirmek için ellerinden geleni yapmıştır. *Halo Dayı ve İki Öküz*, *İlyas Efendi* ve *Kaçak Kız* romanları bu değer en fazla yer aldığı romanlar olmuştur. *Kaçak Kız*’da zor durumda olan Üzüm’ü Fırat en iyi şekilde ağırlarken *Halo Dayı ve İki Öküz* ile *İlyas Efendi* romanlarında insanlar evlerine gelen misafirleri güler yüzle karşılayıp yiyecek ve içecek ikramında bulunmuştur.

Tablo 15: Muzaffer İzgü’nün Romanlarında Misafirperverlik Değerinin Dağılımı

	DEĞERİN ADI: MİSAFİRPERVERLİK
ROMANIN ADI	SAYFA
Sıpa	-
Kasabanın Yarısı	187-188, 189
Üç Halka Yirmibeş	196
Milli Kahraman Matador Mahmut	142, 144, 169, 172
Dilber	209
İt Adası	36, 55, 106, 142
Halo Dayı ve İki Öküz	8, 176, 187, 188, 254
İlyas Efendi	16, 121, 187, 285, 287
Zıkkımın Kökü	148
Kaçak Kız	135, 155, 161, 170, 179
İçimde Çiçekler Açınca	-
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	-

İzgü’nün romanlarında insanların birbirlerini evlerine davet ettikleri ve misafir ağırlamaktan hoşlandıkları görülür. Örneğin *Kaçak Kız* romanında Fırat Üzüm’ü misafir etmekten büyük bir mutluluk duyacağını söyler:

“Fırat güldü. Kocaman güldü. İlk kez Üzüm Fırat’ın yanağındaki ufacık gamzeyi gördü.
‘Elbette,’ dedi. ‘Babamın ve benim baş konuğumuz olacaksın.’” (İzgü, 2010a: 155).

Milli Kahraman Matador Mahmut romanında tüm köylü, köyelerine İspanya’dan gelecek olan Mahmut’u misafir etmek ister:

"- Buyursun kasabamıza Mahmudez, ona kucak açıyor herkes... dedi." (İzgü, 1999: 144).

Kasabanın Yarısı romanında kaymakam kasabaya bağlı köyleri ziyarete çıkar. Köylülerin gelenleri çok iyi ağırlamasından övgüyle bahseder:

“Aman bu aşureyi kim yaptı, aman efendim, şu bizim köylünün konukseverliği, şu bizim köylünün konukseverliği. İyi de şu aşurenin içine köy yerinde gül suyunu nereden buldun da koydun değil mi efendim? Azizim işte zaten bizim köylünün özelliği budur, bilir bir gün konuğun geleceğini ve ona aşure yapacağını, saklar günü gelende böyle tutar aşurenin içine boca eder.” (İzgü, 2005b: 188).

İnsanların evlerine gelen insanları güler yüzle karşılaması, hoş geldin demesi gerekir. Böylelikle evlerimize konuk olan insanlar kendilerini daha rahat hisseder. *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında Hacı evine gelen Halo Dayı ve İdris’e hoş geldiklerini söyleyerek güler yüzle karşılar:

“Dar bir sokaktan geçtikten sonra eski eve geldiler. Gıcırdayan merdiveni tırmandılar. İdris kapıyı açıp içeriye girdi. Hacı’dan başka bir kişi daha vardı.

İdris:

- Hacı emmi, bak bubamı getirdim, dedi.

Hacı:

- Haa, hoş gelmişsen ogil, dedi. Sonra Halo Dayı’ya döndü:

- Hoş gelmişsin gardaş...

- Hoş bulduk...

- Çökün hele çökün...” (İzgü, 2007: 254).

İlyas Efendi romanında Hatice’nin annesi eve misafir gelince surat asılmayacağını söyleyerek, onu azarlar:

“Ne kız öyle surat asmış duruyorsun? İnsan evinde konuk varken suratını asar mı?” (İzgü, 2005a: 287).

Misafirperver insanlar evlerine gelen insanlara çay kahve gibi çeşitli ikramlarda bulunur. Nitekim İzgü'nün romanlarında da evlerine gelen konuklara çeşitli içecekler sunan kişilerle karşılaşılır. Örneğin *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında Halo'nun eşi evlerine gelen konuklara şerbet ikram eder:

“Konukların dolup taşıdığı bir anda Halo Dayı,
- İmamgızı!.. diye bağırdı. Getir hele gomsulara bağ şerbeti!..

İmamgızı güğümle getirdi koydu bağ şerbetini ortaya. Yanına da bir kocaman bakır tas. Kalktı sonuncu kız Zalha, doldurdu tası ağzına dek, uzattı Bedo emmiye... Tas tekrar doldu tekrar uzatıldı konuklara.” (İzgü, 2007: 8).

İlyas Efendi romanında ise Remziye'nin anne ve babası evlerine gelen İlyas'a kahve ikram etmeden onun gitmesine izin vermez:

“‘Oturun canım, bir kahvemizi için.’

‘Teşekkür ederim efendim.’

‘Hiç olur mu? Remziye'nin bir arkadaşı gelsin, Kahve içmeden gitsin!.. Hem sonra ne der bize Remziye? Hanım baksana konuk gidiyor...’

‘Oldu, kahve oldu...’ ” (İzgü, 2005a: 187).

Misafirperverliğin bir diğer koşulu evlerine gelen insanlara güzel yemekler hazırlamaktır. *Kaçak Kız* romanında Fırat'ın babası Üzüm için kızartma yapar:

“‘Haber verseydin be oğlum, konuğumuz var diye, ben daha neler neler hazırlardım. Gençler patates kızartmasını severler, ben şimdi yemeğin yanına hemen bir patates kızartması yapıyorum, dedi.” (İzgü, 2010a: 161).

Dilber romanında ise Fidan oğlunun eve getirdiği Kâmuran için yemek hazırlar:

“Fidan

- Size hemen bir pilav pişireyim, dedi.” (İzgü, 2000: 209).

Sonuç olarak romanlarda insanların evlerine misafir çağırmaktan hoşlandıkları, misafire hoş geldin diyerek güler yüzle karşıladıkları, ona iş yaptırmadıkları ve rahat ettirmeye çalıştıkları görülmüştür. Kahramanlar konuklarına kahve ikram etmiş, güzel

yiyecekler hazırlamış, temiz yataklarda yatırmışlardır. Konuk sever insanlar övülmüş; misafire surat asanlar ise eleştirilmiştir.

4.16. Özgürlük Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Özgürlük Türkçe Sözlük (TDK, 1998: 1747)'te şu şekilde tanımlanmıştır: “1. Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu, serbesti. 2. Her türlü dış etkilerden bağımsız olarak kendi iradesine, kendi düşüncesine dayanarak karar vermesi durumu, hürriyet.”

Özgürlük pek çok felsefi ve antropolojik görüş tarafından insanın kendini geliştirebilmesi, bireysel ve toplumsal güçlerini tam anlamıyla ortaya koyabilmesi için gerekli değerlerden biri olarak görülmüştür. Dolayısıyla pek çok düşünür ve filozof tarafından insan olmanın vazgeçilmez bir ögesi olarak kabul edilmiştir. İnsanın kendini tanıması ve tüm yönleriyle kendini ortaya koyabilmesi için öncelikle özgür olması gerekir (Gökalp, t.y. : 3). Kendi kararlarını verebilmekten mahrum olup başkalarının kararlarına göre hareket eden insanın mutlu olabilmesi mümkün değildir.

Çocukların gelişim dönemlerini inceleyen birçok psikolog sağlıklı bir gelişim için özgürlüğün önemini vurgulamıştır. Çünkü çocukların yaşadıkları dünyayı keşfedebilmesi, kendi yeteneklerini geliştirebilmesi için özgür bir ortamda büyümeleri gerekir. Fakat özgürlük sınırsız haklara sahip olmak değildir. Çocuklara kendi özgürlüklerinin başkalarının özgürlüğü ile sınırlı olduğu kavratılmalı, istedikleri her şeyi istedikleri her an yapamayacakları öğretilmelidir.

Tablo 16'da görüldüğü gibi romanların yedisinde özgürlük değeri ile ilgili iletilere rastlanırken geçlerin özgür olmasının savunulduğu gençlik romanları özgürlük değerinin en fazla yer aldığı romanlar olmuştur.

Tablo 16: Muzaffer İzgü'nün Romanlarında Özgürlük Değeri'nin Dağılımı

ROMANIN ADI	DEĞERİN ADI: ÖZGÜRLÜK SAYFA
Sıpa	-
Kasabanın Yarıısı	-
Üç Halka Yirmibeş	146
Milli Kahraman Matador Mahmut	45, 66, 67, 155, 182
Dilber	50
İt Adası	-
Halo Dayı ve İki Öküz	-
İlyas Efendi	-
Zıkkımın Kökü	91
Kaçak Kız	23, 55, 115, 158
İçimde Çiçekler Açınca	30, 111, 112, 134, 151, 173
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	8, 9, 33, 48, 51, 71, 133, 135, 175

Özgürlük insan için son derece kıymetli olan, parayla satın alınamayacak önemli bir değerdir. Örneğin *Milli Kahraman Matador Mahmut* romanında tanımadığı insanlar Mahmut'u hapsedince Mahmut ne kadar para verirlerse versinler kabul etmeyeceğini, istediği tek şeyin özgürlük olduğunu söyler:

“Yo ben dünyalık falan istemiyorum. Ben özgürlüğümü istiyorum.” (İzgü, 1999: 45).

İnsan doğası gereği özgür olmak isteyen, özgür olunca kendini mutlu hisseden bir varlıktır. Hiç kimse baskı altında tutulmaktan, başkalarının aldığı kararları uygulamaktan hoşlanmaz. Akli olması sebebiyle diğer canlılardan üstün olan insan, kendi seçimlerini kendi yapmak ister. Bu seçimlerin başında insanın seveceği insanı özgürce seçebilmesi gelir. Örneğin *Üç Halka Yirmibeş* romanında Dublör Kenan kızı Gülçiçek'e sevdiği biri olduğunda söylemesini, onu istediğiyle evlendireceğini söyler:

“Ama gönlünün istediği olunca hemen haber ver, bir darbuka alıp geleyim, düğününüzü yapayım, derdi.” (İzgü, 2002: 146).

İçimde Çiçekler Açınca romanında ise Sevda Atilla'ya olan sevgisini anlamayan ailesine kızarken, âşık olunca insanın özgürlüğünü yitirmesi eleştirir:

“Okulun içinde ne yapıyorlardı ki Atilla ve Sevda? Bahçede yan yana dolaşmak suç muydu? Bir şey içmek, birlikte bir banka oturmak, ağaç altında konuşmak, birlikte merdivenleri çıkmak, birlikte sınıfa girmek... Kötülük bunun neresindeydi?

‘Niçin yabancı ülkelerin gençleri gibi özgür değiliz?’ dedi Sevda. ‘Bizden ne istiyorlar? Derslerimize çalışıyoruz, öğretmenlerimize saygılı davranıyoruz, isyankâr değil uyumluyuz, kötü alışkanlıklarımız hiç yok. Niçin bu baskı? Niçin aşktan anlamıyorlar? Niçin bunun doğanın bir kuralı olduğunu akıllarına getirmiyorlar? Niçin hepsi birden el ele vererek sevgiyi yok etmeye çalışıyorlar? Biz bunu hak ettik mi Atilla?’” (İzgi, 2010b: 134-135).

İnsanlar seveceği insanı seçme özgürlüğünün yanı sıra bir işe girip çalışma, ekonomik özgürlüğünü kazanma hakkına da sahip olmalıdır. Örneğin *Dilber* romanında Dilber çalışıp para kazanmak ister. Özellikle abisi, kız olduğu için çalışmasına izin vermez. Daha sonra annesi babasını ikna eder. Dilber çalışma özgürlüğüne eriştiği için çok mutlu olur:

“İçinde büyük bir coşku vardı. Biraz da kendini özgür duyumsamasının coşkunluğuydu. Bundan sonra, cebinde parası olacaktı, yepyeni kazakları, yepyeni etekleri olacaktı.” (İzgi, 2000: 50).

Milli Kahraman Matador Mahmut romanında insanın istediği yerde oturma ve çocuğuna istediği adı verebilme özgürlüğüne değinilir:

“İnsanların özgür olduğundan, özgür insanın da istediği yerde özgür bir şekilde oturacağından söz etti.” (İzgi, 2008: 155).

“Yani bu ülkede çocuğuna kahraman adı koymak yasak mı? Bu ülke özgür bir ülke değil mi?” (İzgi, 2008: 183).

Mevcut eğitim sisteminin gençlerin özgürlüğünü kısıtladığı görüşünün savunulduğu gençlik romanlarında, kahramanlar sınav stresinden uzak kaldıkları yaz tatillerinde kendilerini özgür hisseder. *Bütün Sabahlarım Senin Olsun* romanında Çiçek ve Furkan tatile gittikleri Kuşadası’nda özgürlüğün tadını çıkarır:

“Belki de, o yoğun günlerden sonra, gerçekten yaşadığımızın ayırtına varıyor, bunun bir düşünmediğimi anlamak için arada duruyor birbirimizin yüzüne bakıyorduk.

‘Evet Furkan, biz özgürüz ve yaşıyoruz.’

‘Evet Çiçek biz özgürüz ve yaşıyoruz.’”

Pekiyi, kışın, dersane, okul, ezber ve test, o zaman yaşamıyor muyuz? Yaşıyoruz, etten kemikten oluşmuş bedenimizi yaşıyoruz. Beynimiz yaşamıyor, duygularımız yaşamıyor.” (İzgi, 2009a: 133).

Sonuç olarak romanlarda özgürlük değeri çocuğuna istediği ismi verebilme, istediği ülkede yaşayabilme, çalışıp ekonomik özgürlüğünü elde etme, sevdiği insanı ve mesleği seçebilme, kendi kararlarını verebilme boyutuyla işlenmiştir.

Yazarın gençlik romanlarında sınav sisteminin ve ailelerin gençlerin özgürlüğünü kısıtlamasına değinilmiş, *İçimde Çiçekler Açınca* romanında ailelerin Sevda'nın Atilla'ya olan sevgisini engellemeleri eleştirilirken; *Kaçak Kız* romanında Üzüm'ün tiyatro oyuncusu olma isteğini görmezden gelip onu doktor olmaya zorlayan anne baba olumsuzlanmıştır. Her iki romanda da ailelerin değil gençlerin istekleri gerçekleştirilerek onların özgürlüğünü destekleyen bir tavır sergilenmiştir. Yazarın bir diğer gençlik romanı olan *Bütün Sabahlarım Senin Olsun* romanında ise diğer iki romanın aksine kızlarının tercihlerine saygı gösteren, ona özgürlük alanı tanıyan aile olumlu bir şekilde anlatılmıştır.

4.17. Sabırlı Olma Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Sabır, insanın kendi iradesi dışında gerçekleşen sıkıntı, güç ve zorluklara paniğe kapılmadan, tedirgin olmadan ve şikâyet etmeden soğukkanlılıkla tahammül göstermesidir (Seyyar, 2003: 343).

Sabır, kişinin başına gelen her türlü felaketler karşısında metanetini koruması, yaşadıklarından ötürü şikâyet etmemesi, sıkıntılara katlanmasıdır. İnsanlar yaşamları boyunca birçok olumsuzlukla karşılaşır. Deprem, sel gibi doğal afetler, trafik kazaları, hastalıklar, beklenmedik ölümler gibi bazı olaylar kişinin iradesi ve gücü dışında gerçekleşir. Böyle durumlarda insanın hayata tutunabilmesi için sabretmesi gerekir. Çünkü sabır insana dayanma gücü vererek onu ayakta tutan güçlü bir değerdir.

Sabırlı olamayan insan zayıf karakterli olur. Bu insanlar bunalımlıdır, streslidir, mutsuzdur ve istedikleri olmayınca çabuk vazgeçer. İnsanın hastayken tekrar doğrulabilmesi, yoksul düştüğünde hayata küsmemesi, işçiyken patronuna, amirken

çalışanlarına saygılı davranması için kişinin öncelikle sabırlı olmayı bilmesi gerekir (Eren, 2010).

Sabır insanın akıllıca düşünmesini sağlar. Sabırlı insan paniğe kapılmadan aklını kullanarak hareket eder. Bu sebeple olayların belki de kimsenin kolaylıkla fark edemediği noktalarını görerek doğru adımlar atar. Sabırlı insanlar aynı zamanda akıllı, doğru sözlü, kinden ve öfkeden uzak dengeli bir karakter gösterir. Ne zaman ne yapacakları, olaylara nasıl tepki verecekleri bellidir (Baydur ve diğerleri, 2007: 12).

Tablo 17’de görüldüğü gibi sabır değeri ile ilgili iletilere romanların dokuzunda rastlanmıştır. Allah’tan sabırlı olmayı dileyen kişilerin bulunduğu *Halo Dayı ve İki Öküz* romanı sabırlı olma değerinin en fazla yer aldığı roman olmuştur.

Tablo 17: Muzaffer İzgü’nün Romanlarında Sabırlı Olma Değeri’nin Dağılımı

	DEĞERİN ADI: SABIRLI OLMA
ROMANIN ADI	SAYFA
Sıpa	-
Kasabanın Yarıısı	-
Üç Halka Yirmibeş	85
Milli Kahraman Matador Mahmut	138
Dilber	219
İt Adası	185
Halo Dayı ve İki Öküz	6, 125, 321
İlyas Efendi	8
Zıkkımın Kökü	-
Kaçak Kız	146
İçimde Çiçekler Açınca	119
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	66, 148

Sabırlı insanlar, bir olay karşısında durup düşünmeli, beklemesini bilmeli, karar almak için acele etmemelidir. *İçimde Çiçekler Açınca* romanında Melda, kızı Sevda’nın okuldan kaçtığını öğrenince çok sinirlenir. Okul müdürü Melda’yı sakinleştirmeye çalışarak ona sabırlı olmayı öğütler:

“Melda’nın her yeri titriyordu. Bir saralı gibi neredeyse dişleri birbirine kilitlenecekti. Bedeninin kanı kalmamış gibiydi.

‘Çağırın onu hemen buraya, hemen çağırın.’

‘Çağırınız dedi müdür, sabırlı olun hanımefendi.’” (İzgi, 2010b: 119).

İnsanın istediğine ulaşabilmesi için de sabırlı olması gerekir. Çünkü arzu ettiği şeye ilk denemede ulaşamayabilir. Bunun için isteğinde ısrar etmeli, kolayca vazgeçmemelidir. Örneğin *Milli Kahraman Matador Mahmut* romanında Mahmudabat kasabasının başkanı kasabanın ihtiyaçlarını Ankara’daki yöneticilere iletmek için sabırla makam odalarının önlerinde bekler:

“Büyüğüm bu kapıda değilse başka kapıda olacak. Haydi ben koşuyorum o kapıya, bekle babam bekle. Bende sabır kimsede yok. Büyüğümü göreceğim ve anlatacağım. Neyi anlatacağım? Mahmutabad’ı. Çünkü benim için kasabamın sevgisiyle yanıyor.” (İzgi, 1999:138).

Sabırlı insan aynı zamanda karşısındakini dinlemeyi de bilir. Örneğin *Bütün Sabahlarım Senin Olsun* romanında evini terk eden kızını annesi sabırla dinler, ona destek olmaya çalışır:

“Anne bir derviş sabırla kızını dinliyor, arada bir içini çekiyor, gözyaşlarını pınarlarının içinde kurutuyor, yutkunuyor ve kızının ellerini tutuyor, ona güven vermeye çalışıyordu.” (İzgi, 2009a: 66).

Zorlu hayat koşullarında insanın ayakta durabilmesini sağlayan temel değerlerden biri de sabırdır. *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında köylüler karda kışta dışarıda kalan insanlara Allah’tan sabır diler:

“Belli zor geçecek bu kış, eyi ki tezeğimiz var, davarımız var, Allah dışarıda kalanlara sabır vere, guvvat vere...” (İzgi, 2007:6).

Çoğunlukla sabırlı olma değeri yaşanan olumsuz durumlar karşısında çabuk sinirlenmeme ve karar verirken acele etmeme boyutuyla işlenmiştir. Bunun yanı sıra bazı roman kahramanları olumsuz şartlarda yaşayan, başından kötü olaylar geçen diğer kahramanlara sabırlı olma telkininde bulunmuş, Allah’tan sabır dilemiştir.

Sonuç olarak romanlarda sabır değerinin az yer aldığı, genellikle kelime düzeyinde kalıp, değerin özüne yer verilmediği görülmüştür. Bu sebeple romanlarda sabırlı olma değeri yetersiz görülmüştür.

4.18. Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Sağlık yalnız hastalık ve sakatlığın olmayışı değildir. Aynı zamanda beden, ruhen ve sosyal yönden tam bir huzur ve iyilik halidir. Sağlıklı denilince genetik olarak iyi vasıflarla doğmuş fizyolojik ve akli olarak iyi gelişmiş, vücut fonksiyonları uyum içinde olan moral açısından iyi karakterli bir varlığın durumu anlaşılır (Türkiye Gazetesi Yayınları, 1994: 193). Herkes sağlıklı olmayı ister ancak herkesin sağlığına değer verdiği söylenemez. Bazı insan sadece hastalanınca sağlığına özen gösterir, iyileşince tekrar kendine zarar veren alışkanlıklara devam eder. Oysa hasta olup iyi olmaya çalışmaktansa hasta olmamaya özen göstermek daha akıllıcadır.

Sağlık insanın özenle koruması gereken bir emanettir. İnsanlar yiyip, içtiklerine dikkat etmeli; içki, sigara, uyuşturucu gibi zararlı alışkanlıklardan uzak durarak bu emaneti en iyi şekilde korumalıdır. Çünkü bu tür zararlı alışkanlıklar insan vücudunda büyük yıkıntılara yol açar. Özellikle uyuşturucu ve alkol insanın şuurunu kaybetmesine, bilinçsizce davranmasına yol açar.

Zararlı alışkanlıklardan uzak durmanın yanı sıra insanın beslenmesine de gereken özeni göstermesi gerekir. Özellikle gelişim çağındaki çocukların beslenmesi fiziksel ve zihinsel gelişimlerinde son derece önemlidir. Çocuklar sabahları kahvaltı yapmalı, akşamları daha hafif yemeli, sebze ve meyveyi öğünlerinden eksik etmemeli, gazlı içeceklerden uzak durmalıdır.

Uzmanlar insanın beslenme alışkanlıklarının çocukluk döneminde şekillendiğini savunmaktadır. Bu sebeple özellikle çocuklara sağlıklı beslenme alışkanlığı küçük yaşlardan itibaren benimsetilmeli; içki, uyuşturucu gibi sağlığı tehdit eden maddelerden uzak durmaları telkin edilmelidir.

Tablo 18’de görüldüğü gibi yazarın yedi romanında sağlıkla ilgili olumlu iletilere rastlanmıştır. En fazla iletinin bulunduğu roman ise *İlyas Efendi* romanı olmuştur. Romanda az bir memur maaşıyla geçinmek zorunda kalan İlyas Efendi ve ailesinin maddi sıkıntılar yüzünden dengeli beslenemediklerine değinilerek beslenmenin sağlık için önemine değinilmiştir.

Tablo 18: Muzaffer İzgü’nün Romanlarında Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değerinin Dağılımı

DEĞERİN ADI: SAĞLIKLI OLMAYA ÖNEM VERME	
ROMANIN ADI	SAYFA
Sıpa	131
Kasabanın Yarısı	-
Üç Halka Yirmibeş	-
Milli Kahraman Matador Mahmut	136
Dilber	-
İt Adası	-
Halo Dayı ve İki Öküz	147, 230, 230
İlyas Efendi	24, 30, 67, 67, 150, 151, 330
Zıkkımın Kökü	169
Kaçak Kız	-
İçimde Çiçekler Açınca	9, 10, 12
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	45

İnsanların sağlıklı bir bedene sahip olması için yediklerine dikkat etmesi gerekir. Fazla ve geç vakitlerde yenilen yemekler insanın sağlığını tehlikeye atar. *Sıpa* romanın ana kahramanı Süha akşamları çorba içmenin en sağlıklı olduğunu söyler:

“İnsan sağlığı yönünden, akşamları çorba eklemekle karın doyurmak en iyisi... Parayı peşin verip, çorbamı içtim, ekmeğimi yedim. Dayandım üç bardak da su... Var mı bana yan bakan!..” (İzgü, 2010c: 131).

İçimde Çiçekler Açınca romanında Sevda’nın anne ve babası kızlarının sabahları iyi beslenmesini ister. Süt içmeyi sevmeyen kızlarının en azından tereyağı yemesi için ısrar ederler:

“Hiç kahvaltı etmeseydi. Ama olur muydu? Şimdi babası peyniri uzatırdı önüne, annesi zeytini uzatırdı önüne... Ya o süt yok muydu süt? Çoğu zaman içmezdi, babası çıkıcıklar;

‘Kızım, yavrum, gelişmen için,’ derdi.

‘Baba bebekliğimden beri içiyorum yetmez mi?’

‘İh, yetmez.’

Annesi de sütü sevmediği için ağzını açmazdı ama tereyağındaki vitaminleri bir bir saymaya başladı mıydı, sanki insanın bütün gıdaları bırakıp salt tereyağıyla beslenesi gelirdi.” (İzgu, 2010b: 10).

İlyas Efendi romanında insanların iyi çalışabilmesi için yediklerine dikkat etmesi gerektiği ifade edilmiştir:

“Bilmiyoruz vallahi efendim. Söyledim kendisine. Devlet işi bu, şakaya gelmez, dedim. Devlet işinde çalıştın mıydı yemeğine, gıdana, dinlenmene tam değer vereceksin ki, devlete millete yararlı olabilesin. Sonra bir hastalanırsan, yatarsan on beş gün bir ay, o zaman nerde kaldı senin o harıl harıl çalıştıkların...” (İzgu, 2005a: 67).

Aynı romanda İlyas’ın çocuklarının öğretmeni, iyi gıdalarla beslenmenin çocukların zihinsel gelişimi açısından son derece önemli olduğunu söyler:

“Öğretmenleri, bir gün İlyas Efendiyi okula çağırdığında, çocukların aldıkları gıdaları sormuş:

‘Aaa, olmaz işte, eğitimin ilk koşulu gıdadır, iyi beslenmedir, iyi beslenmeyen çocuklar geri zekâlı olurlar.’ demişti.” (İzgu, 2005a: 330).

İyi beslenmenin yanı sıra hava koşulları da insanın sağlığı için son derece önemlidir. *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında Halo gölgeye geçen oğluna güneşe çıkmasını öğütler:

“Yalnız İdris, gitti, karşı apartmanın gölgesine oturdu. Hava soğuktu ama nedense İdris’in içi alev alev yanıyordu. Halo Dayı, oğlunu diğer amelelerin olduğu yere çağırdı:

- Gel oğul, gel güneşe, terin soğudu mu yandın belle... dedi.” (İzgu, 2007: 146).

İçimde Çiçekler Açınca romanında Sevda’nın annesi kızını ıslanmasın diye kızının şemsiye alması için ısrar eder:

“Kahvaltı konusu gibi, şemsiye konusu da çok önemliydi annesi için. Bir o uzun saçlar ıslanırsaymış, kurumayınca, hemen hasta olurmuş Sevda. Zaten o baş ağrıları da ondan değil miymiş?” (İzgu, 2010b: 12).

Beslenme ve hava koşullarının yanı sıra insanların yaşadıkları mekân da sağlıklı olmayı etkiler. Yaşanılan yerlerin su ve soğuğu geçirmeyen, fazla nemli olmayan, temiz mekânlar olması gerekir. Aksi takdirde insanların mikrop kapması ve bulaşıcı hastalıklara yakalanma riski artar. *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında belediye Halo Dayı ve İdris'in inşaatın bodrum katında kalmasına izin vermez:

“O bodrum katında kalamazsınız. Belediye yasalarına göre, oturma izni alınmamış bir yerde vatandaş oturamaz. Oturma izni de niye alınır, bakalım orası Türk vatandaşının oturmasına yararlı bir yer mi, penceresi nasıl, havalandırması nasıl, ısıtması nasıl, vatandaşın sağlığına uygun mu değil mi? Bunlar incelenir, ondan sonra karar verilir, evet, burada vatandaş oturabilir diye... Şayet vatandaşın oturamayacağı derecede sağlığına zararlı bir yerse, oraya oturma izni verilmez, anladınız mı?” (İzgu, 2007: 230).

Sonuç olarak İzgu'nün romanlarında sağlıkla ilgili olumlu iletiler şu şekilde özetlenebilir: İzgu'nün romanlarında sağlık daha çok yediklerine dikkat etme boyutuyla işlenmiştir. Akşamları çorba içme, kahvaltıda iyi beslenme, yiyeceklerde fazla tuz kullanmama gibi öğütler verilmiş; iyi beslenmeyen insanların zekâlarının gelişmeyeceği, verimli çalışmak için insanın yediklerine ve içtiklerine dikkat etmesinin önemi ifade edilmiştir. Beslenmenin yanı sıra hava koşullarının da sağlık üzerinde etkili olduğu, temiz havanın insana iyi geldiği, yağmur altında fazla kalmanın hastalığa yol açacağına dair iletilere rastlanılmıştır.

Özellikle *İt Adası* romanında Mehdi ve arkadaşlarının esrar yüzünden düştükleri perişan hal sergilenerek esrar gibi zararlı alışkanlıklardan uzak durulması gerektiği sezdirilmiştir. Ayrıca *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında belediyenin Halo Dayı ve oğlunun sağlık koşullarına uygun olmadığı için bodrum katında kalmasına belediye tarafından izin verilmeyerek yaşanılan mekânın sağlık üzerindeki etkisine değinilmiş, devletin sağlığı koruyucu işlevine yer verilmiştir.

İzgu'nün romanlarında sağlıkla ilgili olumlu iletilere rastlanmakla birlikte bu değerle ilgili olumsuz iletilerle de karşılaşmıştır. Neredeyse tüm romanlarda rastlanan içki ve sigara içen kahramanlar bu olumsuzlukların başında gelmektedir. Birkaç istisna durum haricinde kahramanların bu özellikleri yadırganmamış, hayatın akışı içerisinde sıradan bir şeymiş gibi anlatılmıştır. Sağlıklı olma değeri ile ilgili romanlarda yer alan olumsuz iletilerin birkaçı şu şekilde sıralanabilir:

“Yahu çok güzel içtim yahu, of of içmekten güzel ne var hı arkadaşlar, içmekten güzel bir şey varsa bana söyleyin.” (İzgi, 2005b: 84).

“Almanya’da olsa, o birahane de kocaman bira bardağını önüne çekse, şöyle yudum yudum tadını çıkara çıkara bira köpükleri ağzında...” (İzgi, 1996: 26).

“ - Nasıl da unuttuk?.. Ama boş ver, şişeden içeriz...”

- Sen de ya...

- Ben şimdiye dek hiç içki içmedim ki.

- Daha iyi ya iç de gör.

- Ya çocuğa bir şey olursa?

- Boş veer, birazcık içersen bir şey olmaz tombişe.” (İzgi, 2000: 171).

“Çantasını karıştırdı Üzüm. Para arıyordu. Şuracıkta bir bardak bira... Oh, koca yorgun günün sonunda böyle bir şölen...” (İzgi, 2010a: 48).

“Bu akşam gelişim kutlanacak, eniştem kadeh kaldıracak.” (İzgi, 2009a: 68).

“Var mısınız Birinci Kordon’da birer bira içelim...” (İzgi, 2010b: 172).

“O gün öğleden sonra aldım bir şişe şarap, indim ırmağın kıyısına. Bulanık suya baka baka devirdim şarabı...” (İzgi, 2009b: 292).

“Vallahi İlyas Efendi kardeşim, yarın bir gün toprak olacağız. Hani Ömer Hayyam diyor ki, bilir misin Ömer Hayyam’ı bilmezsin. Toprak olacağız, diyor, içimize şarap dolduracaklar diyor, şarap testisi olmadan önce biz içelim değil mi kardeşim şarabı? Ama sen şarap içmiyorsun. Oysa öyle hoş ki... İnsan bir kadehcik içer canım; hem birayla karışınca daha da nefis olur.” (İzgi, 2005a: 98).

“Halo Dayı gülmedi, tabakasını çıkararak bir sigara sardı, sonra ötekilere uzattı.

- İçen varsa sarsın, dedi.

İki işçi tabakadan tütün sarıp içerlerken Sarıbyık geldi, Halo Dayı’nın yanına oturdu.” (İzgi, 2007:148).

“ Kamuran:

- Sigara içer misin sen?, diye sormuştu.

- İçerim, demişti.

- Yak ordan, sonra bana da ver.

- Bir sigara kendi ağzına koymuş, bir sigara da Kamuran’a uzatmıştı.” (İzgi, 2000: 186).

“Tütüncünün önünde çok düşündü. Bir paket sigara almaya karar verdi. Böyle büyük bir mutluluğu içkiyle kutlayamıyor, hiç olmazsa sigarayla kutlamalıydı...” (İzgi, 2005a: 96).

“Bir türkü söylemeye başladı. İlk kez sigara uzattı keyfinden bana:

‘İçmem,’ dedim.

‘İç lan işte, dumanı tütsün!’

Yaktım sigarayı... (İzgi, 2009b: 282).

4.19. Saygı Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Saygı, Türkçe Sözlük (TDK, 1998: 1922)'te, “Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram: Başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu.” olarak tanımlanmıştır. Gerda Pıghın ise “Çocuklara Değer Aktarımı” adlı kitabında saygıyı bir insanın karşısındakini, meziyetleriyle, zayıflıkları, yanlışları, hakları ve ihtiyaçları ile olduğu gibi kabul etmesi olarak açıklamıştır (Pıghın, 2005: 59).

Başkalarına saygı duymak ve saygılı davranmak onlardan da saygılı davranış görmenin başlıca şartıdır. İnsan ilişkilerinde her iki tarafın da memnun kalabilmesi için karşılıklı saygı duyulması gerekir. Saygıya dayanmayan ilişkiler insanları bir arada tutmaz, aksine onları birbirinden uzaklaştırır (Güngör, 2010: 70).

Saygı karşımızdaki insana sırf insan olduğu için değer vermek, belirli nezaket kuralları içerisinde davranmaktır. Herkes insan olmanın vasıflarını taşıdığı sürece saygıyı hak eder. Bunun yanı sıra sahip olunan yaş, mevki gibi bazı özellikler, o özellikleri taşıyan kişiye saygıyı gerektirir. Örneğin toplumumuzda özellikle yaşlılar ne olursa olsun saygıyı hak eden insanlar olarak görülür. Bunun sembolik ifadesi olan el öpme Türklerde eskiden beri var olan bir davranış kalıbıdır. Ayrıca saygı sadece insanlara gösterilen bir değer değildir. Kültürel değerler, yasalar gibi insan dışındaki şeylere karşı da saygı gösterilir.

İnsanların birbirine karşı saygılı olması toplumsal huzur için gereklidir. Hayatın akışı içerisinde insan, başka insanlarla aynı mekânı paylaşır, aynı olaylara tanıklık eder. Bu süreç içerisinde insanlar karşısındaki insanlara değer verip, düşüncelerine saygılı olduğu takdirde yaşanabilecek olumsuz durumlar ortadan kaldırılabilir. Toplumsal düzenin düzgün bir şekilde işleyebilmesi için bir babanın eşine ve çocuklarına, öğrencinin öğretmene, öğretmenin amirine, satıcının müşterisine saygı göstermesi gerekir.

Toplumun sahip olması gereken başlıca değerlerden biri olan saygı Muzaffer İzgü'nün romanlarında da kendini belirgin şekilde gösterir. Tablo 19'da da görüldüğü gibi on romanda saygı değeri ile ilgili iletilere rastlanmıştır.

Tablo 19: Muzaffer İzgü'nün Romanlarında Saygı Değeri'nin Dağılımı

	DEĞERİN ADI: SAYGI
ROMANIN ADI	SAYFA
Sıpa	-
Kasabanın Yarısı	28, 81, 95, 96, 143, 145, 195, 196
Üç Halka Yirmibeş	6, 117, 132, 181
Milli Kahraman Matador Mahmut	11, 29, 67, 113, 115, 126, 150, 157, 187
Dilber	186, 207
İt Adası	32, 34, 49, 65, 76, 105
Halo Dayı ve İki Öküz	21, 23, 45, 58, 83, 144, 154, 207, 210, 250, 357, 379, 390
İlyas Efendi	9, 11, 12, 27, 33, 38, 39, 40, 41, 45, 52, 82, 83, 153, 307, 325
Zıkkımın Kökü	158
Kaçak Kız	46
İçimde Çiçekler Açınca	135, 140, 146, 169
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	-

Romanlarda saygılı olmak akıllı insanın sahip olduğu bir erdem olarak görülmüş, herkese saygı gösterilmesi gerektiği çeşitli olaylar ve kişiler aracılığıyla okuyucuya iletmeye çalışılmıştır. Özellikle *İlyas Efendi* romanında İlyas'ın babası aracılığıyla saygılı olmanın önemi ifade edilmiştir:

“Ben onu bunu bilmem, bu akıllı insanlara her şeyden önce saygı gerek.

‘Evet,’ dedi İlyas Efendi, ‘saygı gerek... Babam da akıllı insandı. Akıllıydı ki, amirlerine saygı gösteriyordu. Babam anneme de saygı gösterirdi.’” (İzgü, 2005a: 82).

Yaşlılara saygı gösterme toplumumuzda yer etmiş bir davranıştır. Yaşlılar gençler tarafından hoş görülür, elleri öpülür, onların yanında hal ve hareketlere dikkat edilir. İzgü'nün romanlarında da bu tür saygı ifadelerine sıkça rastlanır. Nerdeyse her romanda büyüklerinin elini öpen gençler vardır. Saygı ifadesi yalnızca el öpme değildir. Örneğin *Üç Halka Yirmibeş* romanında polisler yaşı dolayısıyla Hacı Şevket'e saygı duyup ona yer verir:

“Polisler ayağa kalktı, Hacı Şevket'e yer verdiler”(İzgü, 2002, 117).

Kasabanın Yarısı romanında Salih Zeki kendinden büyüklerin yanında sigara ve içki içmemeye özen gösterir:

“Aralarında birkaçı ayıktı, örneğin doktor, sağlık memuru, az içen savcı, midesi rahatsız olan Hayrullah Bey, büyüklerinin önünde herhangi hoşlanılmayan şey yaparım korkusuyla canı çok istediği halde içmeyen Salih Zeki, bunlar ayıktı.” (İzgu, 2005b: 81).

Halo Dayı ve İki Öküz romanında ise yaşlıya el kaldırmama iletisi ile karşılaşılır. Halo Dayı yevmiyesini eksik verince inşaat çavuşu Murtaza'nın üzerine yürür. Murtaza ise yaşlı olduğu için Halo Dayı'ya el kaldırmak istemez:

“Murtaza bir ara Halo Dayı'nın elinden kurtuldu. Geriye çekilerek:

- Bak emmi, dedi, senin yaşına saygı gösterip elimi kaldırmıyorum...” (İzgu, 2007: 357).

Yaşlıların yanı sıra saygı gösterilmesi gereken insanların başında anne babalar gelmektedir. Her türlü zorluğa katlanarak çocuklarını yetiştiren anne ve babalar şüphesiz ki saygıyı en çok hak eden kişilerdir. İzgu'nün kahramanları da genellikle anne babalarına saygıda kusur etmeyen kişilerdir. Örneğin *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında İlyas anne ve babasının yanında davranışlarına çok dikkat eder:

“İdris içeriye geçti. İçi içine sığmıyordu sevinçten. Kaymaktan bir lokma aldıktan sonra, canı türkü çağırmak istedi, ama utandı, anası ne derdi sonra?” (İzgu, 2007: 23).

“Yanındaki şayet babası değil de kendi yaşıtındaki bir arkadaşı olsaydı bol bol konuşurdu bu konuları ama insan babasıyla böyle şeyler konuşmazdı ki. Onun için durmadan içini çekiyor, ofluyor, pofluyordu kadınları gördükçe.” (İzgu, 2007:144).

Saygı aynı zamanda hiyerarşik bir özellik de taşır. Küçük büyüğe, memur amirine, vatandaş yöneticisine saygılı olmak zorundadır. Romanlarda üstlerine saygı gösteren memurlarla sıkça karşılaşılır. Özellikle *İlyas Efendi* romanında memurun her şeyden önce üstlerine saygılı olması gerektiği birkaç kez vurgulanmış, görevde yükselmek için öncelikle gerekli olan niteliğin saygı olduğu ifade edilmiştir. İlyas daireye girdiği andan itibaren saygısıyla arkadaşlarının dikkatini çeker:

“Oğlum, ben saygıyı devlet memurluğunda öğrendim... Anladın mı? Saygılı olacaksın. Bütün amirlerine karşı olanca saygını göstereceksin. Ben bu yaşma geldim, daha bir kez beni müdürüm kravatsız görmemiştir...” (İzgu, 2005a: 8).

“Makam odasında ister müdür olsun ister olmasın, o makam kutsaldır. Memurun görevi makama saygıdır. Makama saygı göstermeyen bir memur er geç müdüründen azar ıştır. Müdür bir candır, bir ettir.

Ahmet gider, Mehmet gelir. Ama makam hep olduğu yerde kalır. Bizim saygımız makama olmalıdır.” (İzgü, 2005a: 40).

Kasabanın Yarısı’nda ise kaymakam kasabanın en büyük mülkü amiri olduğu için gerek memurlar gerekse halk ona saygıda kusur etmez:

“Bir süre hiçbir şey düşünmeksizin kâğıda baktı. Kaymakam sigara uzattı, hayır bu güne dek kaymakamın önünde sigara içmemişti, böyle bir günde de içmeyecekti” (İzgü, 2005b: 194).

Din adamları taşıdıkları misyon itibari ile toplum içerisinde saygı gösterilen insanlardır. Nitekim yazarın romanlarında yer alan hoca tiplerine halk büyük bir sevgi ve saygı gösterir. Her ne kadar din adamlarının bazıları dini, çıkarları için kullansa da halkın bu insanların her sözüne inanması ve onları büyük bir saygı ile karşılaması dikkat çeker. Örneğin *İt Adası* romanında köylerine gelen Molla’yı coşku ile karşılayan köylüler, ona saygıda kusur etmez:

“Değirmenin önünden geçerken Köse dâhil, bütün değirmen o tarafa doğru koşmaya başladı... Bu koşu bir din, bir iman koşusuydu... Kim önce varır, kim önce Mollanın elini öperse duanın okkalısını o da alırdı... Molla tozdan topraktan kurtulmaya çalıştıkça, köylü eline yapışıyordu. Bir öpen, bir daha bir daha öpüyordu...” (İzgü, 2006: 34)

Din adamlarının yanı sıra polis, jandarma gibi güvenlik görevlilerine de halkın saygı gösterdiği görülmektedir. *Milli Kahraman Matador Mahmut* romanında Mahmut polislere saygı ve sevgi beslediğini ifade eder:

“Polissiniz, polissiniz. Abi benim saygım sevgim vardır polise.” (İzgü, 1999: 11).

Yazar gençlik romanlarında ise ailelerin gençlere saygı göstermemesini eleştirir. Bu romanlarda gençlerin sevginin yanı sıra saygıyı da hak ettikleri savunulur. *İçimde Çiçekler Açınca* romanında Sevda, isteklerine saygı duymayan ailesini eleştirir:

“Ne zordu insanlara düşündüğünü aktarmak, karşıdakini peşin fikrinden vazgeçirip inandırmak? Oysaki iki sözcük yeterdi bunun için.

Biz sana güveniyoruz kızım...

O zaman ateş suyu öperdi, kara beyazla kucaklaşırdı, kışlar yaz, yazlar kış olurdu. Uyum, sevgi, saygı bir arada yürürdü.

Niçin gençlere sevgi var da hiç saygı yoktu?

Saygı isteyenler, saygı duymamalı mıydı?" (İzgü, 2010b: 168).

Sonuç olarak saygı akıllı bir insanın sahip olması gereken özellik olarak görülmüş, belli mevkilere gelebilmek için saygının şart olduğu vurgulanmıştır. Anne babalar, yaşlılar, din adamları, amirler, polis ve jandarmalar, amirler saygı gösterilmesi gereken kişiler olarak gösterilmiştir. Özellikle yaşlılara saygı eserlerde kendini belirgin bir şekilde hissettirmiştir. Romanlarda gençlerin yaşlılara yer vermesi, yanlarında sigara ve içki içmemesi, ellerini öpmeleri saygıyı yansıtan davranışlar olarak görülmüştür.

Yaşlıların yanı sıra anne ve babaya duyulan saygı olumlu bir şekilde işlenmiştir. Çocukların anne ve babasının ellerini öpmesi, onları ağır işlerde çalıştırmaması, yanlarında konuşmalarına ve davranışlarına dikkat etmesi hemen her eserde yer almıştır.

Sıradan bir devlet memurunun anlatıldığı *İlyas Efendi* romanında nüfus memuru İlyas aracılığıyla saygının çalışma hayatındaki önemine değinilmiş, saygı bir memurun taşıması gereken en büyük erdem olarak görülmüştür.

Gençlik romanlarında ise saygının sadece büyüklere gösterilen bir özellik olmadığı, gerektiğinde büyüklerin de gençlerin tercihlerine saygı göstermesi gerektiği savunulmuştur. Romanlarda saygının birçok boyutuyla işlenmesi, örnek davranış kalıplarının kahramanlarca sık sık sergilenmesi, romanların çoğunda saygı değerinin yer alması sebebiyle İzgü'nün romanlarında saygı değeri ön plana çıkmıştır.

4.20. Sevgi Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Sevgi, bir kimseye ya da bir şeye karşı insanda oluşan, onu gerektiğinde büyük özverilere götürebilen, yakınlık, ilgi, beğeni gibi bağlarla ifadesini bulan duygusal bir haldir (Bilhan, 1991: 896). İnsanları birbirine bağlayan, paylaşmayı ve birlikte yaşamayı öğreten güç sevgidir (Hekimoğlu, t.y. : 4). Eğer toplum halinde yaşayan insanlar birbirlerini seven kişilerse aralarında hiçbir anlaşmazlık çıkmaz. Güven, dayanışma ve yardımlaşma ancak birbirlerini seven insanlar arasında gerçekleşir (Miskeveyh, 1983:

121). Tolstoy sevginin hayattaki rolünü şu şekilde ifade etmiştir: “Mutluluğu kazanmanın yolu, kişinin tıpkı bir örümcek gibi her yöne doğru yapışkan bir sevgi ağı fırlatmasına ve gelen her şeyi kucaklamasına bağlıdır.” (Sharma, 2006: 71).

Allah sevgisi, çocuk sevgisi, doğa sevgisi, vatan sevgisi, anne-baba sevgisi gibi birçok sevgi türü bulunmakla beraber sevgi bir bütündür. İnsan sevgisi olmadan doğayı, doğa sevgisi olmadan vatani sevmek mümkün olmaz. Bununla birlikte bazı sevgiler çok daha belirgin, çok daha şiddetli olarak kendisini hissettirebilir (Bilhan, 1991: 896).

İnsanı insan yapan temel değerlerden biri olan sevgi hayata olan inancı artıran, zorluklara göğüs gelebilmeyi kolaylaştıran, son derece güçlü bir duygudur. Birbirine karşı sevgi duyan insanlardan oluşan bir toplum her bakımdan güçlüdür. Çünkü sevgi içerisinde saygı, hoşgörü, yardımseverlik, dayanışma, misafirperverlik gibi birçok değeri barındırarak görünmeyen bir bağla insanları birbirine bağlar. Sevgisizlik ise beraberinde acımasızlığı, umutsuzluğu, savaşı, bencilliği getirir. Kimseyi sevmeyen ya da kimse tarafından sevilmeyen insanlar hayatları boyunca yalnız kalır ve gerçek mutluluğu asla yaşayamaz.

Sevginin bir değer olarak görülebilmesi için onun saf, her türlü bencillik ve çıkardan uzak olması gerekir. Çünkü sevgi o zaman bir değer taşır. Herhangi bir çıkar gözeterek, karşılık beklenerek birine ya da bir nesneye duyulan bencilce duygu sevgi değildir.

Sevgisizliğin beraberinde mutsuzluğu getireceğini bilen Muzaffer İzgü, Tablo 11’den de anlaşılacağı üzere bir romanı hariç diğer romanlarında seven, sevdiği için fedakârlıklar yapan, türlü zorluklara katlanan insanların yaşantısına yer vermiştir. Ana merkezinde gençlerin birbirine duydukları aşk olan *İçimde Çiçekler Açınca* ve *Bütün Sabahlarım Senin Olsun* sevgi değerinin en fazla yer aldığı roman olmuştur.

Tablo 20: Muzaffer İzgü'nün Romanlarında Sevgi Değeri'nin Dağılımı

	DEĞERİN ADI: SEVGİ
ROMANIN ADI	SAYFA
Sıpa	18, 78
Kasabanın Yarıısı	-
Üç Halka Yirmibeş	133, 143, 145, 146
Milli Kahraman Matador Mahmut	11, 22, 32, 35, 63, 138, 189
Dilber	145, 218
İt Adası	102
Halo Dayı ve İki Öküz	11, 12, 45, 47, 74-75, 83, 126, 149, 151, 179-180, 194, 259, 369, 379
İlyas Efendi	16, 17, 161, 162, 163, 165, 264, 280, 287, 288, 297, 299, 307
Zıkkımın Kökü	16, 61, 154, 163, 187
Kaçak Kız	10, 58, 73, 108, 114, 119, 122, 130, 134, 134, 147, 149, 171,
İçimde Çiçekler Açınca	42, 49, 50, 51, 54, 57, 59, 62, 63, 72, 76, 77, 79, 82, 86, 93, 94, 98, 107, 112, 135, 136, 156, 169, 174, 180, 181
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	7, 15, 16, 30, 32, 42, 48, 51, 63, 68, 70, 75, 76, 79, 80, 48, 95, 95, 104

Yazar kahramanları aracılığıyla sevmenin yüce, temiz bir duygu olduğunu dile getirir. Örneğin *Bütün Sabahlarım Senin Olsun* romanında annesi ile dertleşen Çiçek, ona Furkan'ı sevdiğini söyler. Annesi Çiçek'in sevgisini anlayışla karşılayarak sevginin özel bir duygu olduğunu ifade eder:

“Ne güzel şey kızım sevmek. Sevmek duygusu ne denli yüce bir duygu düşünemiyorum.” (İzgü, 2009a: 48).

Aynı romanda Çiçek, Furkan'a olan duygularını sorgulayarak sevginin saf bir duygu olduğu sonucuna varır:

“Sevmenin vermek, sevilmenin almak olduğunun bilincine varıyordunuz. Bu alış verişte hiçbir çıkar yoktu, duru, saf, temiz bir alışverişti bu.” (İzgü, 2009a: 30).

Sıpa romanındaki Süha yetimhanede büyümesine, çeşitli zorluklarla karşılaşmasına, insanların önyargılı davranmasına rağmen sevgiye olan inancını hiç kaybetmez. Kendisini döven polis memuru Rıza'ya insanları sevmesini öğütler:

“Haa, sevmezsin şiiri... Zaten şiiri sevsen, insanlara dayak atmazsın. Sen hayvanları da sevmiyorsun, çiçekleri de... Ama sevmelisin bunları... Önce insanları sevmelisin... Çaba göster biraz, hiçte zor değildir...” (İzgü, 2010c: 78).

İzgü, yetimhanelerde büyüyen ve başkalarından sevgiden çok zulüm gören Süha'nın bu tavırları ve konuşmasıyla her şeye rağmen sevgi dolu olunması gerektiğini telkin etmektedir.

Muzaffer İzgü'nün romanlarında yaşadıkları tüm sıkıntılara rağmen hayatta olmaktan memnun olan, yaşama sevgisi taşıyan kahramanlarla karşılaşılır. *Kaçak Kız* romanında Üzüm, üniversiteyi kazanamayınca babası çok sinirlenir. Bunun üzerine Üzüm evden kaçarak intihar etmeye karar verir. İzmir sokaklarında dolaşırken yaşamının ne kadar güzel olduğunu düşünür. Ölmeyi değil yaşamayı seçer:

“Bu yan ölüm, bu yan yaşam. İşte ikisi arasında bir çizgi, küçücük bir yükselti. O yükseltiyi aşip kendini denize attın mıydı ölüm... Ben yaşamayı seçiyorum deniz. Duydun mu, ben yaşamayı seçiyorum.” (İzgü, 2010a: 58).

Zıkkımın Kökü romanında Muzaffer, ailesinin içinde bulunduğu zor şartlardan dolayı küçük yaşına rağmen çalışmak zorunda kalır. Annesi hastalanır, evleri yıkılır, küçücük bedeniyle ağır işlerde çalışır. Fakat o yine de yaşamaktan memnundur:

“Zavallı, benden bir yaş büyük olan ağabeyim bir hafta boyunca ayrılmadı başucumdan. Ne masallar uydurdu, ne şarkılar söyledi başucumda, yaşamla bağımı koparmayayım diye... Oysaki ben yaşamayı, o koşullar içinde bile seviyordum” (İzgü, 2009b: 16).

Aynı yaşama sevgisine *İlyas Efendi* romanında da rastlanır. Nüfus memuru olan İlyas devletin verdiği maaşla zar zor geçinmesene rağmen hayatı sever:

“Ah dünya... Tatlı dünya... Yaşamaya değer dünya! Ağaçların, kuşların, çiçeklerin hepsi hoş, hepsi...” (İzgü, 2005a: 165).

Eserlerde karşılaşılan sevgi türlerinden biri de hayatın doğal akışı içerisinde yer alan karşı cinse duyulan sevgidir. Romanların birçoğunda birbirine sevgiyle bağlı eşlerle karşılaşılır. Eşler birbirlerine olan sevgilerini ve sevmenin ne güzel şey olduğunu sıkça dile

getirir. *Bütün Sabahlarım Senin Olsun* romanında Çiçek teyzesi ve eniştesinin birbirine olan sevgilerini imrenerek anlatır:

“Birbirlerini çok seviyorlardı. Teyzemsiz eniştemi, eniştemsiz teyzemi düşünemiyordum. Teyzem bize yalnız geldiğinde iki günden fazla duramazdı. Üç sözünden biri ‘Suat’ veya ‘Enişteniz’ olurdu.” (İzgü, 2009a: 96).

Zıkkımın Kökü romanında Muzaffer sevdiği kız Raziye için Adana’ya pamuk toplamaya gider:

“Kim bilir Raziye beni karşısında görünce nasıl sevinecek, nasıl şaşıracaktı?

Bak diyecektim ona. Seni ne çok sevdiğimi anla, senin ardından dayanamayıp yanına geldim.”(İzgü, 2009b: 162).

Halo Dayı ve İki Öküz romanında Halo Dayı, iki öküz almak için İstanbul’a gider. Karısı köyde kalır. Halo Dayı İstanbul’da geçirdiği her gün karısını düşünür, ona olan özlemine dile getirir:

“Aşlında Halo Dayı da özlemişti karısı İmamkızı’nı. Çocuklar ufakken sırt sırta yatarlardı soğuk kış gecelerinde tandır yorganının altında. Hele sabaha karşı, yorganın içi iyice soğuduğu zaman daha çok sokulurlardı birbirlerine. Bazen el ele de tutarlar, öyle uyurlardı.” (İzgü, 2007: 179).

Muzaffer İzgü’nün gençlik romanı olarak nitelendirdiği *Kaçak Kız, İçimde Çiçekler Açınca, Bütün Sabahlarım Senin Olsun* romanlarında birbirini seven gençler vardır. Onlar arasındaki sevgi, saf ve temizdir. Yazar bu romanlarda sevginin ne derece güzel, insana mutluluk veren bir duygu olduğunu sık sık yansıtır.

Bütün Sabahlarım Senin Olsun’da Çiçek ve Furkan birbirlerini çok sever ve bu sevgileri aile tarafından da onaylanır:

“Çok hoş Furkan, dedim.

‘Hoş olan sensin Çiçek. Seni çok seviyorum.’

‘Ben de seni.’

İkimizin de sesi rüzgâra karışmıştı. Rüzgâr sevgi sözcüklerini kim bilir nerelere alıp götürmüştü. Nerelerde, kimlerin kulaklarına fısıldayacaktı, Furkan Çiçek’i seviyor... Çiçek Furkan’ı seviyor, diye” (İzgü, 2009a: 32).

Aynı saf sevgiye *İçimde Çiçekler Açınca* romanında da rastlanır. Özellikle Sevda’nın ailesi henüz lisede olan kızlarının Atilla’ya olan sevgisine karşı çıkar. Bu sevginin Sevda’nın üniversite sınavı ile ilgili çalışmalarını aksatacağını düşünür. Yazar, kahraman anlatıcı vasıtasıyla sevenlerden yana bir tutum sergileyip gençlerin sevgisine saygı göstermedikleri için aileleri eleştirir. Sevda ve Atilla ise ailelerinin engellemelerine rağmen sevgiyi tattıkları için çok mutludur:

“Neyi anlatacaktı Sevda, aşkını mı? Aşk anlatılmazdı ki yaşanırdı. Yaşamıştı Sevda... Az önce şimdiye dek hiç yaşamadığı bir şey yaşamıştı. Ufacık bir andı ama yaşamın en önemli anı... Sanki şimdiye dek hep bu anı yaşamak için yemiş, içmiş, uyumuş, uyanmıştı. Buydu belki de yaşamın özü. Sevgi...” (İzgü, 2010b: 49).

Sevmek bazen sabırlı olmayı, beklemesini bilmeyi gerektirir. *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında İdris yavuklusunu bırakarak, babasıyla İstanbul’a gelir. Arada bir yavuklusunu hatırlayıp hüzünlenince Halo Dayı gerçekten seven insanın bekleyeceğini söyleyerek oğlunu teselli eder:

“Peki, dedi senin yavuklun n’olacak?
Kıpkırmızı oldu İdris, yanıtlamadı babasını.
Sonra kendi sorusuna kendi cevap verdi.
- Severse bekler dedi.
Değneğiyle yere birkaç kez vurdu;
- Keremnen Aslı kaç yıl beklemişler...” (İzgü, 2007: 47)

Evlatların anne babaya duydukları sevgi her toplumda karşılaşılan evrensel bir sevgidir. Muzaffer İzgü’nün romanlarında anne ve babasını seven, onlar için fedakârlık yapan evlatlar bulunur. Bunun yanında bir anne babaya sahip olmayan, bunun eksikliğini ve özlemini her daim çeken kişilerle de karşılaşılır. Örneğin *Sıpa* romanının başkahramanı Süha yetimhanede büyür ve anne özlemi çeker. Bu özlemi yetimhanenin hemşiresinin kucağında gidermeye çalışır:

“Kucak, oh sevgi dolu kucak.. Kusura bakma anamız, biz ne yapıyorsak bu sevgi dolu kucak için yapıyoruz” (İzgu, 2010c: 18).

Zıkkımın Kökü'nde Muzaffer ve abisi anneleri hastaneye kaldırılınca çok üzülür. Hastanenin bekçisi onları içeriye sokmayınca annelerini görmek için ağaca tırmanarak hastaneye girerler:

“Anaa, diye bağırdım

Zavallı anacığımın gözleri ışıldadı. Babam şaşkın;

‘Ulan nasıl geldiniz?’ dedi

‘Duvardan atladık.’

Ah ne güzel ana kokusu... Hastanenin lizol kokusunda bile sevgi dolu, yaşam doluydu... Kokuların en güzeli ana kokusu... Bizi tek tek bağrına bastı, sıktı, öptü... (İzgu, 2009b: 61-62).

İçimde Çiçekler Açınca romanında Sevda, Atilla yüzünden ailesi ile sorun yaşamasına rağmen anne ve babasını ne kadar çok sevdiğini dile getirir:

Anne babasını çok seviyordu. Bütün gereksinimleri onlar karşıladıkları için değil, o evin bireyi olmak, birlikte yaşamak, aile duygusunun getirdiği o sevgi, o kaynaşma...” (İzgu, 2010b: 156).

Halo Dayı ve İki Öküz romanında İdris babasının tek başına İstanbul’a gitmesine razı olmaz. Halo Dayı köyden ayrıldıktan sonra o da babasıyla gitmeye kara vererek yola düşer ve ona yetişir:

“- Oğul dön geri...

Dönmem buba... Senle birlikte... Bubamsın, atamsın, birbirimize yoldaş oluruk, gazanırık öküz parasını dönerik köye...” (İzgu, 2007: 47).

Anne ve babalarına sevgi ve saygı gösteren evlatların dışında çocuklarını seven, koruyan, onlar büyütme için didinen anne ve babaların çocuklarına duydukları sevgi eserlerde sıkça karşımıza çıkar. Yazarın *Sipa* ve *Milli Kahraman Matador Mahmut* adlı romanları hariç diğer romanlarında çocuklarını çok seven ailelerle karşılaşılır.

Özellikle *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında baskın bir evlat sevgisi ile karşılaşılır. Halo Dayı, İdris’in bütün hatalarına rağmen oğlunu sevmekten vazgeçmez. İdris, Halo

Dayı'nın bin bir zahmetle biriktirdiği öküz parasını çalar, babasının onaylamadığı bir kadınla evlenir ama Halo oğlunu affeder. Polis ondan oğlunu şikâyet etmesini ister ama baba yüreği buna razı olmaz:

“Bilmem kaçınıcı ‘Haydi’den sonra Halo Dayı o yaşına karşın karşıya geçti. Ama İdris o karşıda kalmıştı. Baba yüreği korkuyordu oğlu bir arabanın altında kalır diye” (İzgü, 2007: 46).

Üç Halka Yirmibeş romanında Dublör Kenan, eşi genç yaşta ölünce Kızı Gülçiçek’e hem annelik, hem babalık yapar. Onu her türlü tehlikeden korumaya çalışır:

“Sonraları baba kız çok iyi arkadaş olmuşlardı, ama o denli bir arkadaşlıktı ki, birbirleri için seve seve canlarını verebilirlerdi...” (İzgü, 2002: 147).

Eserlerde karşılaşılan çocuk sevgisi yalnızca bireylerin kendi evlatlarına yönelik değildir. Çocukların hepsi sevmeye, korunmaya değer bireyler olarak gösterilmiştir. Örneğin *Bütün Sabahlarım Senin Olsun* romanında Çiçek’in teyzesi bütün çocukları çok severek çocuğu olmamasını sorun etmez:

“Teyzemin çocuğu yoktu. Karı-koca hiç sorun etmemişlerdi.

Sorulduğunda;

‘Canım Çiçek vay ya işte,’ derlerdi.

‘Ya çiçek olmadığı zaman?’

‘Uf site çocukla dolu. Bütün çocuklar bizim çocuğumuz...’ ” (İzgü, 2009a: 63).

Romanlarda insanlara duyulan sevginin yanı sıra hayvanlara duyulan sevgiyle de karşılaşılır. *Milli Kahraman Matador Mahmut* romanında Mahmut boğaların öldürülmesine isyan eder:

“İnsan boğayla güreşir... Bu mu insanlık? Ha nerde hayvan hakları? Tam işte havyan haklarını konuşmanın zamanı. Alacaksın eline pankartı, çıkacaksın dışarı, dolaşacaksın alanları, sokakları, boğalar da hayvandır. Onların öldürülmelerini istemiyoruz. Boğa güreşlerinin yasaklanmasını istiyoruz” (İzgü, 1999: 62).

Aynı romanda Mahmut karısı Hayriye Hanım’ın kedileri çok sevdiğinden bahseder: “İki kedisi vardı, ben yokken yorganın üzerine kedileri koyar yatarı, ısıtsın diye.” (İzgü, 1999: 32).

Hayvan sevgisi *Halo Dayı ve İki Öküz*’de bir tutkuya dönüşür. Halo Dayı, iki öküz almak için altmış üç yaşında İstanbul yollarına düşer. İnşaatlarda çalışarak öküz parası biriktirmeye çalışır. Sonunda amacına ulaşır ve köyüne iki öküzle döner:

“Okşuyordu durmadan öküzlerİ... Belki de kimseyi bu denli okşamamıştı Halo Dayı bugüne dek.

- Hıı, verek mi dedi adam tekrar.

Konuşmadı Halo Dayı büyülenmiş gibi öküzlere bakıyordu.”(İzgü, 2007: 74).

“- Öküz mü? dedi başka bir işçi, ne yapacaksın öküzü?

Halo Dayı gülmekle kızmak arası:

- Kesip etini yiyeceğim, bre herif öküz ne yapılır ki? dedi.

- Eee tarla yokmuş, dedi başka biri.

- Olmasın. Oğlanın yavuklusu neyse, benim de öküzlerim o...” (İzgü, 2007: 149).

Muzaffer İzgü’nün eserlerinde yalnızca canlılara duyulan sevgi yer almaz. Eserlerde karşılaşılan sevgi türlerinden biri doğaya duyulan sevgidir. Roman kahramanlarının kimi çiçek yetiştirir, kimi deniz tutkunudur, kimisi ise doğanın kendisine huzur verdiğini ifade eder. Örneğin *Bütün Sabahlarım Senin Olsun* romanında Çiçek doğayı çok sevdiğini dile getirir:

“Doğayı çok seviyordum, Furkan’da çok seviyordum.” (İzgü, 2009a: 42).

Aynı romanda yer alan Çiçek’in kaptan olan eniştesi Suat tam bir deniz aşığıdır. Nitekim Suat işten çıkarılınca işsiz kaldığından çok denizden ayrı kalacağı için üzüldü:

“Deniz tutkunuydu eniştem. Sefer boyunca denizi izlemiş. İzlemek zaten göreviymiş ama o görevinin dışında başka bir gözle bakarmış denize; bir sevgiliye, bir aşığa bakar gibi. Denizin hıştırtısından ne anlamlı sözler çıkarırmış. Ve deniz, kendini seveni severmiş. O hıştırtılar aslında sevgi sözcükleriymiş. Bu sözlerin anlamını ancak denizi sevenler bilirmiş.” (İzgü, 2009a: 76).

Üç Halka Yirmibeş romanında Sakin’in annesi Habibe çiçekleri çok sever. Bulduğu her fidanı avluya diker. Sürekli çiçeklerle ilgilendiği için adı deliye çıkar:

“Kasabada ev ev gezer, fidanlar, soğanlar, kökler ararf, bulduğunu avlunun orasına burasına sokuştururdu. Yaşlı kocası da avluyu çok severdi, çiçekleri çok severdi, belki onun anısınaydı Habibe’nin bu uğraşısı.” (İzgü, 2002: 133).

Muzaffer İzgü'nün gençlik romanlarında şiirden müziğe, tiyatrodan sinemaya kadar sanatın çeşitli dallarına ilgi duyan, sanata olan sevgilerini dile getiren kişilerle karşılaşılır. Örneğin *Bütün Sabahlarım Senin Olsun* romanın başkahramanı Çiçek, şiiri çok sevmektedir:

“Şiir kitapları da okumuştum. Şiiri seviyordum.” (İzgü, 2009a: 74).

Kaçak Kız romanında Üzüm ve Fırat'ın ortak noktalarından biri şiiri sevmeleridir. Ayrıca Fırat sinemayı da çok sevmekte, yönetmen olmayı istemektedir. Bunun için İtalya'ya gitmeyi, İtalyanca öğrenmeyi ister:

“Bir yığın sinema kitabı okuyorum. Sinemayı da seviyorum.” (İzgü, 2010a: 130)

İçimde Çiçekler Açınca romanında ise Sevda müzik öğretmeninın batı müziğine olan sevgisini ve öğrencilerine batı müziğini sevdirmek için ne kadar çok çabaladığını anlatır:

“Hüdaî Bey öğrencilerine batı müziğini sevdirmek için her zaman sınıfa teyple girer, bir derste Bach, bir derste Mozart, bir derste Chopin, bir derste Wagner dinletirdi. Sınıftan ancak sekiz on kişi dinler, gerisi çene çalmaya başlardı. Hüdaî Bey de iki de bir;

‘Sınıfı kahvehaneye çevirdiniz ha,’ der teybi kapatmakla tehdit eder, ama batı müziğini yemekten içmekten çok sevdiği için hiçbir gün teybi kapatmaz, kendi dinlerdi.” (İzgü, 2010b: 72).

Sonuç olarak Tablo 20'den ve yukarıdaki örneklerden hareketle sevgi değerinin yazarın romanlarında en fazla yer alan değer olduğu tespit edilmiştir. Hayatı verimli bir şekilde yaşamak için öncelikle yaşamayı ve insanları sevmek gerektiği vurgulanmıştır. Romanlarda insan sevgisinden, hayvan sevgisine, doğa sevgisinden çocuk sevgisine kadar sevginin birçok türüne değinilmiştir. Her biri farklı da olsa aslında sevginin bir bütün olduğu ifade edilerek bu değerın temiz, insanları birbirine ve hayata bağlayan özel bir duygu olduğu vurgulanmıştır. Yazar *İçimde Çiçekler Açınca* ve *Bütün Sabahlarım Senin Olsun* romanlarında ana tema olarak gençlerin birbirine duydukları sevgiyi işlemiştir.

4.21. Sorumluluk Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Sorumluluk, kişinin üzerine aldığı ya da yapmak zorunda olduğu bir iş için gerektiğinde hesap vermesi; aynı zamanda yapılan işin, alınan kararların sonuçlarına katlanabilmesidir (Buhurcu, 2010:1).

Sorumluluk kişinin yaptığı işi çok iyi bilmesini, bir işi yapmadan önce dikkatli bir şekilde planlamasını, ortaya çıkabilecek olumsuzluklara karşı önlemler almasını, işine yoğunlaşmasını, işinin sonuçlarını takip etmesini, ortaya bir olumsuzluk çıktığında bunu üstlenmesini ve bundan vicdani olarak rahatsızlık duymasını gerektirir (Baydur ve diğerleri, 2006: 6).

Sorumluluk almayı öğrenebilen insan kendine güveni tam, nesnel düşünebilen ve çevresindeki yaşama uyum sağlayabilen bir insan olur (Chapman, 2002: 197). Bu değeri taşıyan insanlar üstlendikleri görevleri yerine getirmek için bütün gücüyle çalışır. Şayet başarılı olamaz ise kaçmaz. Aksine olası sonuçlara katlanmayı tercih eder. Sorumluluk duygusuna sahip olmayan insanlar ise sadece kendi isteklerini dikkate alan, davranışlarının sonuçlarını düşünmeyen vurdumduymaz insanlardır.

Gerek mesleklerine gerekse toplum içindeki rollerine göre insan farklı sorumluluklar üstlenir. Vatandaş olmanın, anne baba olmanın, öğrenci olmanın, doktor olmanın sorumlulukları farklı olsa da beklenen şey, üstlenen sorumluluğun ilgili kişi tarafından en iyi şekilde yerine getirilmesidir.

Bir ülkenin kalkınabilmesi için sorumluluk duygusunu taşıyan insanlara ihtiyaç vardır. Çünkü sorumlu insan aynı zamanda bilinçli, çalışkan, sözüne güvenilir insan demektir. Bu özelliklere sahip insanlar ülkelerinin çıkarı için gerekli özverilerde bulunarak görevlerini en iyi şekilde yerine getirir. Büyüyünce sorumluluklarını yerine getiren vatandaşlar olabilmeleri için çocuklara bu değer aşılanmalıdır. Onlara bazen görevler vererek, bazense onları sorumluluk değerini yansıtan edebi eserlerle karşılaştırarak sorumluluk bilincine sahip çocuklar yetiştirilmelidir.

Muzaffer İzgü'nün romanlarında dikkat çeken hususlardan birisi romanlarının birçoğunda işini özenle yapmaya ve aldığı parayı hak etmeye çalışan, çeşitli meslek guruplarından insanlarla karşılaşılmasıdır. Tablo 21'de görüldüğü üzere sorumluluk değeri yazarın on romanda yer almıştır. İnşaat çavuşu olan Halo Dayı'nın kendi inşaatıymış gibi çalışıp kendine verilen işleri en iyi şekilde yaptığı *Halo Dayı ve İki Öküz* bu değer en çok yer aldığı değer olmuştur

Tablo 21: Muzaffer İzgü'nün Romanlarında Sorumluluk Değeri'nin Dağılımı

	DEĞERİN ADI: SORUMLULUK
ROMANIN ADI	SAYFA
Sıpa	-
Kasabanın Yarıısı	22, 24, 183
Üç Halka Yirmibeş	60, 69
Milli Kahraman Matador Mahmut	68, 138
Dilber	-
İt Adası	58
Halo Dayı ve İki Öküz	47, 115, 139, 258, 260, 261-262, 266, 276, 291, 295, 338, 399
İlyas Efendi	76, 307, 325
Zıkkımın Kökü	261
Kaçak Kız	97
İçimde Çiçekler Açınca	13, 63
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	31, 50

Romanlarda sorumluluk akıllı, güvenilir insanlara ait bir özellik olarak görülmüştür. Örneğin *İçimde Çiçekler Açınca* romanın başkahramanı Sevda'yı yazar şu şekilde tanıtır:

“Öyle ya Sevda çok akıllı bir çocuktur. Sorumluluk duygusu olan biri. Neyi ne zaman yapacağını çok iyi bilir. Derslerine zamanında çalışır, bütün derslerinden iyi not alır. Okul öğretmenleri, yöneticileri ondan övgüyle söz ederler.” (İzgü, 2010: 63).

Yazarın bir diğer gençlik romanı olan *Bütün Sabahlarım Senin Olsun*'da Çiçek'in annesi, Fırat'ın sorumluluk sahibi olduğunu bildiği için kızının onun motosikletine binmesine izin verir:

“Şimdiye kadar hiç motosiklete binmemiştim. Annem kuşkulu gözlerle bana bakıyordu.

Hiç heyecanlanma anne, dedim. Furkan sorumlu bir çocuktur, bilir ne yapacağını, nasıl gideceğini.” (İzgü, 2009: 31).

Romanlarda kendilerine verilen görevi bir emanet olarak algılayıp işini başarmak için zaman ve çaba harcayan kahramanlarla karşılaşılır. Özellikle *Halo Dayı ve İki Öküz* romanının ana kahramanı olan Halo Dayı, Recai Bey’in inşaatını kendine verilen bir emanet olarak algılayıp görevini en iyi şekilde yerine getirir:

“Oğluna,

- Sen, dedi, get içeri, ben şu gumu şu tafra kömekleyeyim. Sonra su alıp gidecek yarısını.

İdris:

- Boş ver buba, dedi. Akan akar, galan galır...

- Akan akar amma oğul, Recai Begin kumu akar. Recai Beg kumu bana teslim etti, emanata hıyanet günahdır... Böğüne böğün çavışılık buranın...” (İzgü, 2007: 266).

“Halo Dayı uyumadı hemen. Sanki inşaat kendisinini. Yarın çimento gelecekti, sonra iki araba daha taş gelecekti. ... Bu arada ustalardan bir tanesi, pazartesi için belki gelemeyeceğim, demişti. O zaman ne olacaktı? Yalnız cephe duvarı biterdi. Sonra o Çorumlu işçi, yavaştan alıyordu işleri. Yarın ona iyice göz kulak olmalıydı. Günahı ağanın parasına.” (İzgü, 2007: 291).

Kasabanın Yarısı romanında kaymakam işinin sorumluluğu gereği yılda bir kez kasabaya bağlı köyleri ziyarete gider, köylülerin sıkıntılarını dinler:

“Yılda bir kez olsun, mutlaka kendisine bağlı köylere gider, ora köylülerinin dileklerini dinlerdi. Hem de bir başına değil, tüm ilçedeki memurlarla birlikte.” (İzgü, 2005: 138).

Aynı romanda yer alan Sağlıkçı Cevat kaymakamla olan husumetine rağmen görevine duygularını karıştırmayıp kaymakamın oğlunu sünnet eder. Tüm kasabanın ondan beklentisi de bu yöndedir:

“Çocuk kaymakamın çocuğu olsa da bir vatandaş çocuğudur, kaymakam İzzet Bey’i bir yana bırakın, Serhan bir vatandaştır ve çocuktur; çocuklar korunmalıdır, sünnet edilmelidir.” (İzgü, 2005: 22).

Sorumluluklarını eksiksiz bir şekilde yerine getirmek, aynı zamanda işinde yükselmek için bir anahtar olarak görülmüştür. Örneğin *İlyas Efendi* romanında Süleyman Efendi’nin müdür olarak başka bir ile tayini çıkar. Süleyman müdür olmasını görevini tam yapmasına bağlar. Arkadaşlarına da sorumluluk sahibi olmayı öğütler:

“Süleyman Bey, çok istediği müdürlüğe bir doğu ilinde kavuştu. Giderken yine; ‘Çalışmak, görevi tam yapmak, saygılı olmak gerek, saygılı,’ demişti.” (İzgü, 2005: 325).

Bazı insanlar buldukları mevki itibari ile hayati sorumluluğa sahiptir. Çünkü yaptıkları işler, aldıkları kararlarla birçok insanın hayatını etkilerler. *İt Adası* romanında Mehdi milletvekillerinin sorumluluk sahibi olmaları gerektiğini söyler:

“Bir milletvekilinin kafası şu Türkiye’deki bütün kafalardan daha güzel işlemeli ki, işte o zaman milletvekili kafası olduğu belli olsun. Milletvekilliği işi kafa işidir oğlum, kafa işi... Kaç milyon insan senin kafana bakıyor, parmağının ucuna bakıyor. Sen bir işe parmak kaldırıp da, ha dedin mi bütün millet he demiş demektir... Şayet o parmağın kafası sakatsa, sonra ne olur şu zavallı yoksul milletin hali?” (İzgü, 2006: 58).

Sonuç olarak Muzaffer İzgü’nün roman kahramanlarının birçoğunun sorumluluk bilinci taşıyıp işlerinin gereğini yerine getirdikleri görülür. Kaymakam İzzet Bey, sağlık memuru Cevat, otel görevlisi Necati, küçük muavin Muzaffer gibi kahramanlarıyla hangi meslek grubunda olursa olsun herkesin üzerine düşeni yapıp aldığı parayı hak etmeye çalışması eserlerde vurgulanmıştır.

Sorumluluğun verilen görevi en iyi şekilde yapmak ve bu uğurda çok çalışmak olduğu romanlarda gözler önüne serilmiştir. Özellikle Halo Dayı’nın kişiliğinde verilen görev bir emanet olarak nitelendirilmiş, bu emaneti en iyi şekilde korumak ve sahibine iade etmek önemli bir erdem olarak görülmüştür. Nitekim Halo Dayı görevini eksiksiz yaparken amacı patronun gözüne girmek değil işini hakkıyla yapıp aldığı parayı hak etmektir. Kişinin işinde yükselmesi için gerekli özelliklerden birinin sorumluluk olduğu, yaşanan problemleri kişileştirmeyip her durumda sorumlulukları yerine getirmek gerektiği romanlarda bu değer vurgulanan diğer özellikleri olmuştur.

Yazarın gençlik romanlarında daha çok anne babaların çocuk yetiştirme, gençlerin ise ders çalışma sorumluluklarına yer verilmiştir. Gençlik romanlarının ana kahramanları olan Çiçek, Üzüm ve Sevda derslerinde başarılı, sorumluluklarını yerine getiren bu sebeple ailesi ve çevresi tarafından takdir edilen gençler olarak tanıtılmıştır. Her ne kadar yazar gençleri sürekli rekabete iten sınav sistemini eleştirse de kendine kahraman olarak çalışkan, sorumluluk sahibi öğrencileri seçmiştir. Yazar böylece hangi durumda olursa

olsun yine de çalışkan olmayı ön plana çıkarmıştır. Sonuçta sorumluluk değeri yazarın romanlarında en fazla yer alan değerlerden biri olmuştur.

4.22. Temiz Olma Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

“Temizlik, insanın bedenini, ruhunu ve çevresini kirleten, ibadetlerin yapılmasına engel olan maddi ve manevi pisliklerden arındırmaya yönelik olan uygulamaları davranış haline getirmek demektir.” (Buhurcu, 2010: 2). Temizlik insanın bedenine, kıyafetlerine, kullandığı eşyalara, yaşadığı mekânlara özel bir ihtimam göstermesi; onları her türlü pislikten arındırma alışkanlığına sahip olmasıdır.

Ruh ve beden sağlığının başlıca şartlarından biri temizliktir. İnsanların yediği besinlerin, giydiği elbiselerinin, kullandığı eşyaların, içinde yaşadığı çevrenin pisliklerden arınması sağlıklı ve mutlu bir yaşam için şarttır. (Türkiye Gazetesi Yayınları, 1994: 32).

İnsanın sağlıklı olmasında temizlik önemli bir etkidir. İnsanların çeşitli hastalıklara yakalanmaması için öncelikle temiz olması gerekir. Sağlıklı bir yaşam için çabuk kirlenen el ve ayaklar yıkanmalı, dişler günde üç kez fırçalanmalı, düzenli olarak banyo yapılmalıdır. Beden ve kıyafet temizliğinin yanı sıra besinlerin temizliğine de dikkat edilmelidir.

Temizliğine dikkat edilmesi gereken en önemli şeylerden biri de çevre temizliğidir. İnsanlar çevreye çöp atmamalı, doğayı kirletecek davranışlardan kaçınmalıdır. İnsanların piknik alanlarında bıraktığı cam şişeler orman yangınlarına sebep olabilmekte, toprakta yok olması uzun zaman alan plastik eşyaların doğaya bırakılması kısa vadede bitkiler ve hayvanlara uzun vadede ise yine insanlara ciddi zararlar verebilmektedir.

Bu sebeple bireylere temizliğin sadece kendileri için değil insanların tamamı için son derece mühim bir değer olduğu, kişiye saygınlık ve sağlık kazandıracığı düşüncesi kavratılmalı; çeşitli etkinlikler aracılığıyla hem bireysel temizlik hem de çevre temizliği bilinci kazandırılmalıdır.

Tablo 22’de görüldüğü gibi İzgü’nün *Sıpa* ve *Üç Halka Yirmibeş* romanları dışında diğer romanlarında temizlikle ilgili iletilere rastlanmıştır. Derhi Efendi’nin eşi Hayriye Hanım’ın abartılı temizlik tutkusu ve temizliğin önemini sık sık dile getiren konuşmalarının yer aldığı *İlyas Efendi* romanı bu değer en fazla bulunduğu roman olmuştur.

Tablo 22: Muzaffer İzgü’nün Romanlarında Temiz Olma Değeri’nin Dağılımı

	DEĞERİN ADI: TEMİZ OLMA
ROMANIN ADI	SAYFA
Sıpa	-
Kasabanın Yarısı	165
Üç Halka Yirmibeş	-
Milli Kahraman Matador Mahmut	140
Dilber	116, 187
İt Adası	24, 140
Halo Dayı ve İki Öküz	7, 166, 279, 286, 288, 296, 300, 303, 304, 308
İlyas Efendi	112, 113, 195-196, 201, 201, 203, 210, 210-211, 215, 225, 227, 237, 263, 302
Zıkkımın Kökü	70, 78, 262
Kaçak Kız	9, 105, 110, 138, 144, 149, 152, 170, 180
İçimde Çiçekler Açınca	94
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	68

İslam dini temizliğe büyük önem vermiştir. Çünkü insanın ibadetlerini yapabilmesi için öncelikle temiz olması gerekir. *İt Adası* romanında köye gelen molla temizliğin imandan olduğunu söyleyerek köylülere temiz olmalarını öğütler:

“Temizlik ve koku imanın şartıdır, dedi. Peygamberimizin sünnetidir bunlar. Temiz insandan şeytan, lain irak olur.” (İzgü, 2006: 24).

İlyas Efendi romanında ise Hayriye Hanım insan temizliğini kutsal bir şey olarak görür:

“Fakat Hayriye Hanım hızını almıştı bir kez... Onu hiçbir güç durduramazdı. Onda temizlik hastalığı... Hele bir insanın temizliği onun için kutsal bir şeydi. Kendinden geçmiş dervişler gibi soluyarak, ılıyarak arada bir Derhi Efendi’nin yana kaçan başını şap diye yakalayarak yıkıyor, yıkıyordu...” (İzgü, 2005a: 25).

Temizlik övülen, insana saygınlık kazandıran bir özelliktir. *Milli Kahraman Matador Mahmut* romanında kasabalılar, başkente gitmek için özenle hazırlanan başkanlarından övgüyle bahseder:

“Kasabanın berberi herkese başkent tıraşı yapmaz ki, onu ancak başkanına yapar, o da ancak başkente gideceği zaman. Başkan pırıl pırıldı maşallah.” (İzğü, 1990: 140).

Nasıl ki temizlik övülen bir özellik ise pis olmak da yadırganan bir özelliktir. *Kasabanın Yarıısı* romanında Doktor Musa'nın annesi, oğlunun sözlüsünü dağınıklığından dolayı eleştirir:

“Gözleri sulandı, yatağa baka baka, ağladı. O zaman odanın dağınıklığını gördü, sanki Kısmet hemşire oğlunun nikâhlı karısıymış gibi;

‘Ay ne pis kadın’ dedi, ‘Şu odanın haline bak!’” (İzğü, 2005b: 165).

İnsanların temiz olması için öncelikle kendi bedenini temiz tutması gerekir. Banyo yapmak, tıraş olmak, el ve yüz yıkamak insanın kendini daha ferah hissetmesini sağlar. *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında İdris, evleneceği kişi ile görüşmeye giderken banyo yapmayı ve tıraş olmayı planlar:

“Yine böyle bir otobüse bineceklerdi Murtaza ile... Kim bilir, belki yeni haberler getirirdi bilinmeyen yavuklusundan. Yarın bir banyo, bir de tıraş, tamamdı.” (İzğü, 2007: 296).

Kaçak Kız romanında evden kaçan Üzüm, kaldığı sinemada en çok banyo yapamadığı için üzülür:

“Kalktı, kapının arkasındaki sürgüyü çekti. Tuvalete gitti. Ayaklarını yıkamaya gereksinim duydu. Ne çok isterdi şimdi banyo yapmayı. O evde kısacık süren banyoya bile razıydı.” (İzğü, 2010a:110).

İlyas Efendi romanında Hayriye Hanım beden temizliğine çok önem verir ve eşini sürekli bu konuda uyarır:

“Hayriye Hanım;

‘Örümceklerden üstün başın iyice kirlenmiştir, toptan bir banyo yap’ dedi.

‘Ulur karıcım.’

Derhi Efendi suyu ılıştırıdı. Başına bir tas su döktü ve sabunlamaya başladı...

‘Derhiii!’

‘Efendim Sultanım?..’

‘Bol su dök başına. Ancak kepekler öyle gider.’

‘Dökerim sultanım...’

‘Derhi!’

‘Buyur sultanım?..’

‘Kulaklarının içini de temizle. Çok kirli gördüm kulaklarını!’

‘Derhi efendi elini kulağına attı. Kızartıncaya dek ovdu, karıştırdı.

‘Derhiii! Burnunun üzerinde beyaz bir şey görmüştüm. Burnunu da ov!’

‘Ulur sultanım!..’

Derhi Efendi iki eliyle burnunu ovmaya başladı... Burnun işi bitti, bu kez Hayriye Hanımın sesi yeniden duyuldu:

‘Derhiii!’

‘Emret sultanım?..’

‘Dişlerini fırçalamayı unutma!..’

Derhi Efendi, o hızla her zaman banyoda duran fırçasına el attı. Tam iki kez üst üste dişlerini fırçaladı... Bir daha sabunladı, kafasına dört tas su su döktü ve havluya sarınarak dışarıya çıktı.” (İzgü, 2005a: 210-211).

İnsanlar sosyal varlıklardır. Sürekli başka insanlarla ilişki içerisinde olan insanın sadece bedensel temizliğini yapmış olması yeterli değildir. Bireylerin kılık kıyafetine de dikkat etmesi, kirlenen kıyafetlerini yıkayıp ütölemesi diğer insanların karşısına temiz çıkması gerekir. *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında İdris, bindiği otobüste kıyafetinin pis olmasından dolayı yolcular tarafından eleştirilir:

“-Vallahi, dedi, ben belediye olsam, şuraya bir levha sarım: Üstü başı düzgün olmayanlar otobüse binemezler, derim... Biletçi, şu herifin üstüne başına baksana, üstelik kokuyor da!..” (İzgü, 2007: 279).

İlyas Efendi romanında Derhi Efendi gömleklerinin temiz olmasına çok özen gösterir:

“...Derhi Efendi de temiz insandı. Karısı öldüğünden beri gömlek yıkaya yıkaya anası ağlıyordu...” (İzgü, 2005a:196).

İnsanların yaşadıkları yerleri temizlemeleri, çevrelerini temiz tutmaları gerekir. *İt Adası* ’nda yeni tuttıkları evde Necmiye’nin yaptığı ilk iş odayı iyice temizlemektir:

“Nemciye, odanın içini süpürdü. Köşede pencere diye yapılmış deliğin örümceklerini aldı.” (İzgi, 2006: 140).

İlyas Efendi romanında İlyas, Hatice ile evlenmeye karar verir. Kara kara memur maaşıyla nasıl yeni ev tutacağı düşünür. Hatice ise İlyas’a yeni eve gerek olmadığını, evi iyice temizleyerek, badana yaparak İlyas’ın küçük evinde oturabileceklerini söyler:

“Hatice çoraplarını giyiyordu;

‘Bizim ev ne güne duruyor?’ dedi. ‘İstersen burada oturabiliriz.’

‘Burada!’

‘Niye olmasın? Ben şöyle bir temizleyeyim, bir badana edeyim bu evi, sen o zaman gör!’” (İzgi, 2005a: 302).

Aynı romanda şef, nüfus memurlarına müfettiş gelebileceğini, daireyi temiz tutmaları gerektiğini söyler:

“Çekmecelerinizin gözünde daire ile ilgisi olmayan ne varsa kaldırıp atın, çekmecelere bile bakıyormuş... Sonra temizliğe dikkat edin... Yerlerde kâğıt, çekirdek kabuğu falan olmasın.” (İzgi, 2005a: 237).

Temizliğine dikkat edilmesi gereken şeylerden biri de yiyeceklerdir. Sağlıklı olmak için besin maddelerinin hijyenik olması gerekir. *Dilber* romanında Kâmuran yiyecek bir şeyler almaya giden Rıfat’a yiyeceklerin temizliğine dikkat etmesini öğütler:

“Açık bakkal bulursan gravyer peyniri al... Sonra, kebabçı bulursan kebab al...

-Gezgin kebabçılar vardır...

-Olsun ama temiz olsun...” (İzgi, 2000: 187).

Sonuç olarak romanlarda temizliğin imanın şartı olduğu belirtilmiş, temiz insanlar övülürken pis insanlar eleştirilmiştir. İnsanlar beden temizliğine önem vermiş; yüz ve elleri yıkamak, banyo yapmak mutluluk verici bir şey olarak görülmüştür. Beden temizliğinin yanı sıra kıyafet temizliğine dikkat edilmiştir. Kahramanlar genellikle çoraplarını, gömleklerini yıkamış, ütölemiş, ayakkabılarını silmiş, temiz kıyafetler giyince kendilerini daha iyi hissetmişlerdir.

Kahramanlar beden ve kıyafetlerinin yanı sıra yaşadıkları mekânın temizliğine de özen göstermiştir. Kişiler evlerinin temizliğine önem vermiş; badanasını yaparak, eşyaları silip süpürerek daha yaşanabilir mekânlar oluşturmuşlardır.

Temizlikle ilgili en fazla iletinin yer aldığı İlyas Efendi romanında ise Derhi Efendi'nin eşi Hayriye Hanım'da temizlik adeta bir takıntıya dönüşür. Hayriye Hanım bu tutumuyla hem kendi hayatını hem de Derhi Efendi'nin yaşantısını zorlaştırır. Sonuçta bu romanda her şeyde olduğu gibi temizlikte de ölçülü olunması gerektiği, temizliğin hastalığa dönüştürülmesinin yaşamı zorlaştırdığı mesajı verilmiştir.

Temizlikle ilgili iletilerin romanların birçoğunda yer alması, iletilerin sayısının fazla olması, kahramanların çoğunlukla temizliğe dikkat etmeleri İzgü'nün romanlarında temizlik değerinin ön planda olduğunu göstermiştir.

4.23. Tutumlu Olma Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Tutumluluk insanların günlük yaşayışlarında ve iktisadi faaliyetlerinde sahip olduğu kaynakları verimli ve etkin bir şekilde kullanması, savurganlıktan kaçınıp tasarrufa önem vermesidir (Seyyar, 2003: 211).

Tutumluluk cimri olmak değildir. Cimrilik insanın ihtiyacı olmasına rağmen harcama yapmaması, gereksiz kısıtlamalarda bulunmasıdır. Tutumluluk insanın ihtiyacı kadar harcama yapması, israftan kaçınmasıdır.

İnsanın para kazanması kadar kazandığı parayı nasıl harcadığı da önemlidir. Eğer kişi parasını doğru bir şekilde harcamaz, har vurup harman savurursa muhtaç duruma düşebilir. Bu yüzden insanın parasını nasıl harcaması gerektiğini bilmesi gerekir. Bunu sağlayacak olan değer ise tutumluluktur. Tutumlu insan geleceğini düşünerek parasını tasarruflu kullanır ve geleceği için yatırım yapar.

Boşa yanan bir lambayı, gereksiz akan bir suyu kapatmak, kalan ekmekleri doğru bir şekilde değerlendirmek gibi tutumluluk örnekleri bir taraftan kişinin bütçesini korurken diğer taraftan milli servetin boşa harcanmasını önler. Bu yüzden daha çocukken insanlara

tutumlu olma bir değer olarak aşılmalıdır. Kıyafetlerini, harçlıklarını, defter ve kalemlerini nasıl kullanacağını öğrenen çocuk büyünce de bu alışkanlığını sürdürür.

Tablo 23’de görüldüğü üzere yazarın romanlarında tutumlu olma değerine sınırlı sayıda rastlanmıştır. Geçim sıkıntısı çeken, fakat ellerindekileri tutumlu bir şekilde kullanarak yaşamlarını sürdüren bir ailenin anlatıldığı *Zıkkımın Kökü* romanı tutumluluğun en fazla yer aldığı roman olmuştur.

Tablo 23: Muzaffer İzgü’nün Romanlarında Tutumlu Olma Değeri’nin Dağılımı

ROMANIN ADI	DEĞERİN ADI: TUTUMLU OLMA SAYFA
Sıpa	-
Kasabanın Yarısı	-
Üç Halka Yirmibeş	-
Milli Kahraman Matador Mahmut	-
Dilber	93
İt Adası	-
Halo Dayı ve İki Öküz	178, 385
İlyas Efendi	309
Zıkkımın Kökü	49, 108, 256
Kaçak Kız	113
İçimde Çiçekler Açınca	-
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	-

Yiyecekler eğer bozulmamışsa asla çöpe atılmamalı, kalan yemekler farklı bir şekilde kullanılarak değerlendirilmelidir. Örneğin *Dilber* romanında lokantacıların kalan yemekleri başka şekillerde kullanarak israfı önledikleri anlatılır:

“Geceden pilav mı kaldı, bugüne çorba. Geceden tas kebabı mı kaldı, bugün fasulyenin içine. Böyle yapmadı mı lokantacının yandığı gündür.” (İzgü, 2000: 93).

Halo Dayı ve İki Öküz romanında ise Halo Dayı ve oğlu beğenmemelerine rağmen israf olmasın diye lahana yemeğini yer:

“Geçen gün de ilahana haşladık amma ne ben sevdim ne de oğlan. Dökmedik, yidik.” (İzgü, 2007: 178).

Yemeğin yanı sıra insanların eşyalarını da idareli kullanması gerekir. İhtiyacından fazlasını almak, elindekini eskitmeden atmak müsriflikten başka bir şey değildir. *Zıkkımın Kökü* romanında Muzaffer tutumlu olduğunu söyleyerek kalemlerini bitinceye kadar itina ile kullandığını anlatır:

“Abim pek tutumlu değildi ama ben çok tutumluydum. Kalemlerim minicik kalıncaya dek kullanırdım... Kalem ufalınca onu bir kargının ucuna geçirir, uzatırdım. Eh öylece de on, on beş gün idare ederdik yeni kalem almadan.” (İzgü, 2009b: 49-50).

Kaçak Kız romanında Üzüm’ün annesi bir taraftan kızlarına kıyafet dikerek aile bütçesine yardımcı olurken diğer taraftan ihtiyacından fazla kumaş almayarak tutumlu davranır:

“Nasıl annesi santimi santimine alırdı, hiç ziyan etmezdi kumaşları. O gece yarılara kadar diktiği etekleri sabah erkenden kızlarına giydirir, onların beğendiklerini görünce mutluluk duyardı.” (İzgü, 2010a: 113).

Ailede annenin önemli bir rolü vardır. Babaların para kazanması kadar annelerin bu paraları nasıl harcadığı da önemlidir. Hem *Zıkkımın Kökü* romanında hem de *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında tutumlu olan, bu sayede ailesinin geçimini kolaylaştıran annelerle karşılaşılır. *Zıkkımın Kökü* romanında Muzaffer annesini yokluklara rağmen evi ustalıkla idare etmesini hayranlıkla anlatır:

“Yarım kilo kıymadan elli dolma çıkarıyordu anam. Zaten bu denli becerikli bir kadın olmasaydı, nasıl yönetirdi yıllardır yoklukların cirit attığı evimizi?” (İzgü, 2009b: 256).

Halo Dayı ve İki Öküz romanında ise Halo Dayı eşinin tutumlu olmasından övgüyle bahseder:

“- İmamgızı oğul, sağ olsun idareli avratdır, bulgur aşı, makarna, şu bu idare etdirip gediyo işde...” (İzgü, 2007: 385).

Sonuç olarak romanların yalnızca beş tanesinde yer alan tutumluluk değeri kalmış yemekleri atmayarak onları farklı şekilde değerlendirme, sevilmeyen yemeklerin bile dökülmeyerek yenmesi, ihtiyaç duyulan kadar alma ve eşyaları idareli kullanma

boyutlarıyla ele alınmış; tutumlu insanlar övülmüştür. Ayrıca *Zıkkımın Kökü* ile *Halo Dayı ve İki Öküz* romanlarında “Yuvayı dişi kuş yapar.” atasözünü haklı çıkaracak şekilde annelerin tutumlu olduğu ve bu sayede evin geçimini bir hayli kolaylaştırdıkları görülür.

4.24. Vatanseverlik Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Vatan, devletin hâkimiyet alanı ve sınırlarını oluşturan toprak parçasıdır. Deniz ve hava sahasının yanı sıra yer altı ve yer üstü kaynakları da vatan kavramının bir parçasıdır. Her devletin mutlaka bir vatani vardır. Çünkü toprak olmadan hâkimiyet, hâkimiyet olmadan da vatan olmaz (Doğan, 2005: 133).

İnsanlar kendi çocuklarının mutluluğu için onlara hem bölünmemiş bir vatan bırakmalı hem de vatanın bölünmezliği ilkesini aşılmalıdır. Çünkü kişinin vatanını düşmanlara karşı koruması ancak vatana duyulan sevgi ve bağlılıkla mümkündür. Vatanseverlik eğitimi almamış insanlar “Karnımın doğduğu yer vatanımdır.” diyerek kendi ülkeleri ile diğer ülkeler arasında bir fark gözetmeyecek kadar maddeci olabilir. İnsanlar tek tek bir yerde karınlarını doyurabilirler ama mutlu ve huzur içinde bir hayat ancak millet birliği olduğu sürece mümkündür. Millet ise kendi vatani içinde hiçbir saldırıya ve parçalanmaya uğramadan yaşadığı takdirde fertlerine böyle bir hayatı sağlayabilir (Güngör, 2010: 161-162).

Vatanseverlik sadece üzerinde yaşanan toprağı değil aynı zamanda milletini, devletini, bayrağını, marşını kısacası geçmişten bugüne milletin sahip olduğu bütün manevi ve kültürel değerleri sevmek; onları koruyup kollamaktır. Vatansever insanlar tarihi ve kültürel geçmişlerine sahip çıkarak milletin kaderinde önemli rol oynayan büyüklerini tanır. “Vatanımı en çok seven vatani en çok hizmet edendir” diyen Mustafa Kemal’in vurguladığı gibi vatansever insanların en belirgin özelliklerinden biri de vatani yüceltmek için çalışmalarıdır.

Türklerin en önemli özelliklerinden olan vatanseverlik tarih boyunca Türklerin başka milletlerin boyunduruğuna girmeden bağımsızca yaşamasını sağlamış, Türk milletin karakterini şekillendirmiştir. Bu derece önemli bir değer olan vatanseverliğin ülkenin geleceğı olan çocuklara sağlam bir şekilde kazandırılması gerekir. Aksi takdirde

bugün örnekleri görüldüğü gibi ülkesine ihanet eden, vergi kaçırın, askere gitmekten kaçın insanların sayısı artacak; ülkemizin birlik ve beraberliği tehlikeye girecektir.

Tablo 24’te görüldü gibi vatanseverlik değerine sadece beş romanda rastlanılmıştır. Sahte bir matador yaratılıp milli bir kahramana dönüştürülen Mahmut’un hikâyesinin anlatıldığı *Milli Kahraman Matador Mahmut* bu romanın en fazla yer aldığı roman olmuştur.

Tablo 24: Muzaffer İzgü’nün Romanlarında Vatanseverlik Değeri’nin Dağılımı

ROMANIN ADI	DEĞERİN ADI: VATANSEVERLİK SAYFA
Sıpa	104, 166
Kasabanın Yarısı	152
Üç Halka Yirmibeş	-
Milli Kahraman Matador Mahmut	31, 35, 37, 46, 50, 51, 53, 55-56, 58, 60, 65, 129, 131, 154, 166, 166, 170, 191, 191
Dilber	-
İt Adası	-
Halo Dayı ve İki Öküz	-
İlyas Efendi	97, 270, 273
Zıkkımın Kökü	105
Kaçak Kız	-
İçimde Çiçekler Açınca	-
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	-

Zıkkımın Kökü romanında Muzaffer en güzel giysilerini giyerek gittiği Cumhuriyet Bayram’ında bayrağı tutmayı çok ister:

“Eh, diyordum, bu cumhuriyet bayramında bayrağı sanırım bana tuttururlar! Tutturmasalar bile giysim uygun değil, diye bayram dışı etmezler...”

Meraklıydık daha o yaştan vatan, millet bayrağa!...” (İzgü, 2009b: 105).

Kasabanın Yarısı romanında tayini çıkan savcı Erol, veda konuşmasında vatanın her yerinin kendisi için aynı değerde olduğunu söyler:

“Ama görev her yerde görevdir, vatanın her yeri bizim için aynı değerdedir.” (İzgü, 2005b: 152).

İlyas Efendi romanında İlyas aldığı maaşla zor geçinmesine rağmen devletin bekası için dua eder:

“Allah devlete millete zeval vermesin.” (İzğü, 2005a: 97).

Sıpa romanında ise Süha bir nüfus kâğıdı olmamasına ve insanların ön yargılarına rağmen kendini ülkenin vatandaşı olarak görür ve İstiklal Marşı’nı duyunca hazır ola geçer:

“Yol boyunca yürüyorum... İlkokul öğrencileri İstiklal Marşını söylüyorlar.

- Siz istediğiniz denli beni bu ülkenin vatandaşı saymayın! Ama ben bu ülkenin vatandaşıyım. Çatlayın da patlayın işte! Bakın, hazır ol duruyorum... Bayrağa selam duruyorum.” (İzğü, 2010c: 104).

Vatanseverlik değerinin en fazla yer aldığı *Milli Kahraman Matador Mahmut* romanında bazı güçlü kimseler vatan sevgisini kullanarak Mahmut’u kandırır ve ondan sahte bir kahraman yaratır. Boğa güreşçisi olmak istemeyen Mahmut sonunda vatanına layık olmak için kendine söylenenleri yapar:

“Ben özel seçildim. Vatanım için çalışacağım.” (İzğü, 1999: 50).

Aynı romanda Mahmut bir ülkenin görevini layıkıyla yapan insanların omzunda yükseleceğini ifade eder:

“Bu ülke görevini tam yapan insanların omuzlarında yükselecektir, anladın mı?” (İzğü, 1999: 46).

Sonuç olarak İzğü’nün romanlarının sadece beşinde vatanseverlikle ilgili iletilere rastlanılmış, *Milli Kahraman Matador Mahmut* romanı hariç diğer dört romanda bu iletilerin son derece az olduğu görülmüştür.

Romanlarda yer alan iletiler incelendiğinde vatanseverlik bayrağını sevme, vatani için canından geçebilme, vatandaşlık bağı duyma, ulusal marşta hazır ola geçme, ülkenin her yerinde görev yapabilme boyutuyla işlenmiştir.

Yazar *Milli Kahraman Matador Mahmut* romanında bazı güçlerin Mahmut'un vatan sevgisini kullanarak sahte bir kahramana dönüştürmesini anlatır. Yazar Baba, Bay Kuş gibi sembolik isimler kullanarak devlet üzerinde etkili olan bazı güçlerin halkın vatan sevgisini istismar etmesini; bu sevgiyi kendi çıkarları için kullanmasını anlatır. Sürekli vatan sevgisi, vatana olan sorumlulukları hatırlatılarak kandırılan Mahmut sonunda kendini dünyanın en ünlü boğa güreşçisi sanır. Onun kahramanlığı ile ilgili düzmece haberler gazete ve televizyonları meşgul ederken gizli güçler halkı bu haberlerle uyutarak ülkede istedikleri gibi at koşturur. Yazar bir taraftan Türk halkının vatanseverliğine değinirken diğer taraftan halkın milli duygularını kullanarak bundan çıkar sağlayan kesimleri eleştirir.

Dolayısıyla romanların dördünde bu değerın az sayıda yer alması, *Milli Kahraman Matador Mahmut* romanında vatanseverliğin sömürülen bir değer olarak gösterilmesi sebebiyle yazarın romanları bu değeri iletmede zayıf kalmıştır.

4.25. Yardımseverlik Değeri ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

Yardım, kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma; yardımseverlik ise yardım etmekten hoşlanma durumudur. (TDK, 1998: 23). Yardım severlik iyilik yapmaktır. İyilik, yaşadığımız hayata anlam veren ve bize insanlığımızın değerini anlatan bir davranıştır (Şener, 1997: 146).

Yardımseverlik kişinin ailesine, arkadaşlarına, yaşlılara, hayvanlara kısaca ihtiyaç sahibi olan herkese el uzatma, ihtiyaçlarını karşılama eğilimidir. Bu değere sahip olan insanlar çevrelerindeki olaylara ve insanlara karşı duyarlıdır. Bu sebeple ihtiyaç sahibi olanlara yardım etme gereksinimi duyarlar.

İnsanlar bir arada yaşadıkları için birbirlerine ihtiyaç duyar. Yardımseverlik bu ihtiyacı olumlu yönde etkiler. Çünkü bu değeri taşıyan insanlar için birine yardımda bulunmak külfet değil bir zevktir. Yardımsever insanlar herhangi bir dış zorlamayla değil tamamıyla içten gelen bir dürtü ile insanlara el uzatır; onların sıkıntılarına çare olmaktan büyük mutluluk duyar.

Savaş, deprem, sel gibi büyük felaketlerde insanlar can ve mal kaybına uğramakta; yersiz yurtsuz kalmaktadır. Millet olarak yaşanan bu zor günlerin atlatılabilmesini sağlayan değerlerden biri de yardımseverliktir. Bu zor günlerde insanların birbirine kol kanat germesi, desteklerini esirgememesi insanların yükünü hafifletir. Bu sebeple yardımseverlik her insanın sahip olması gereken bir değerdir. İhtiyacı olan insana para ve erzak yardımında bulunmak, sıkıntılarını dinleyip çözüm bulmaya çalışmak, yabancı bir şehirden ya da ülkeden gelen insanlara yol göstermek yardımseverlik örneklerinden sadece bir kaçıdır.

Yardımseverlik her şeyden önce insan olmanın bir gereğidir. Bu sebeple küçük yaşlardan itibaren çocuklara paylaşma duygusu aşılanmalı, onların yardımlaşma duygusu geliştirilmelidir.

İzgü'nün romanlarında birbirine yardımcı olan insanlarla sıklıkla karşılaşılır. Tablo 25'de görüldüğü gibi yazarın romanlarının sadece ikisinde yardımseverlikle ilgili iletilere rastlanmamıştır. Roman boyunca maddi sıkıntı çeken Muzaffer ve ailesine çeşitli meslekten insanların yardımda bulunduğu *Zıkkımın Kökü* yardımseverlik değerinin en fazla yer aldığı roman olmuştur.

Tablo 25: Muzaffer İzgü'nün Romanlarında Yardımseverlik Değeri'nin Dağılımı

ROMANIN ADI	DEĞERİN ADI: YARDIMSEVERLİK
	SAYFA
Sıpa	52-53, 80, 122, 123, 127, 133, 136, 149, 150, 177, 179
Kasabanın Yarısı	139
Üç Halka Yirmibeş	123, 163
Milli Kahraman Matador Mahmut	-
Dilber	169, 195
İt Adası	152
Halo Dayı ve İki Öküz	80, 90, 93, 116, 120, 141, 143, 154, 158, 160, 236, 331, 379
İlyas Efendi	37
Zıkkımın Kökü	29, 78, 80, 107, 128, 138, 149, 172, 173, 182, 201, 284, 289, 290
Kaçak Kız	25, 44, 45, 47, 109, 116
İçimde Çiçekler Açınca	-
Bütün Sabahlarım Senin Olsun	57, 11, 152, 154

İnsanlara yardım etmenin yollarından biri onlara para yardımında bulunmaktır. Zor durumda olan bir insanın ihtiyacını gidermek için ona para yardımında bulunmak son derece onurlu bir davranıştır. Örneğin *Sıpa* romanında polisler her ne kadar onu dövsele de onun haline üzülüp para verirler:

“- Al bakalım şunu!

- Oda ne abi?

- Döverim haa!

- O zaman alırım.

Eşref polis:

- Al benden de elli kuruş vereyim, dedi.

- Zahmet etme be abi!” (İzgü, 2010c: 127).

Zıkkımın Kökü romanında ise Muzaffer babasına para yardımında bulunmak için çalışmaya başlar:

“İlkokulun birinci sınıfı bize para saymasının öğretir öğretmez ilk aklımıza gelen şey, babama para bakımından yardım etmek oldu” (İzgü, 2009b: 29).

Bazen kullanmadığımız bazen de fazla olan eşyalarımızı başkalarına vererek de insanlara yardımda bulunabiliriz. *İt Adası* romanında Adana’ya yeni taşınan Mehdi ve Necmiye’ye ev sahipleri kapacak vererek onlara yardım eder:

“Gözlerini odanın içinde gezdirdi:

- Tekmil eşyanın bu mu lan?

- He, dedi Necmiye.

- Çulunuz da mı yok?

- Yok...

- Biz de di dene fazla var...

- Tencereniz...

- Yok..

- Biz de bi dene fazla var. Gap?

- Yok...

- Bizde iki dene fazla var...” (İzgü, 2006: 152).

Sıpa romanında ise Süha kendi de muhtaç durumda olmasına rağmen kendi fanilasını bir başkasına verir.

“Hele bir tanesi vardı ki üzerindeki fanilasını kapkaraydı, yırtık pırtıktı. Titriyordu. Fanilamı çıkardım, ona verdim.

- Al arkadaş senin olsun!” (İzgü, 2010c: 80).

Aynı romanda olay örgüsü boyunca Süha’ya yardım eden polislerle karşılaşılır. Süha parasız kalınca ayakkabılarını satar. Ayakkabıları olmadığını gören polisler ona bir çift ayakkabı alır:

“-Sana ayakkabı bulduk, dedi. Pantolon bulamadık, ama ayakkabı bulduk.

-Teşekkür ederim.

-Giy bakalım!” (İzgü, 2010c: 177).

Romanlarda rastlanan yardım davranışlarından biri de aç insanların karınlarını doyurmaktır. *Sıpa* romanında Süha sokaklarda aç aç dolaşır, bazen polisler bazense diğer insanlar onun karnını doyurur.

“Ne yapacaktın ayakkabıları satıp da?

- Karnımı doyuracaktım.

Çırağa seslendi yine:

- Al ulan şu bir lirayı, elli kuruş ekmek, elli kuruş üzüm al gel!

İyi adam... Adamların en iyisi. Çıracak yel gibi uçtu, yel gibi geldi. Usta:

- Hadi ye! dedi.” (İzgü, 2010c: 150).

Zıkkımın Kökü romanında Muzaffer ne zaman zorda kalsa kendine yardımcı olan insanlarla karşılaşır. Sevdiğinin peşine Adana yollarına düşen Muzaffer acıkınca bir bakkala girip ekmek ister. Bakkal ona yemesi için yufka verir ve bunun için ondan para almaz:

“Gün batmıştı Eğriağaç’a vardığımda. Çeşmede elimi yüzümü yıkayıp, susuzluğumu giderdikten sonra bakkala gittim

‘Ekmek’ dedim.

‘Yok’ dedi.

‘Garibim’ dedim.

Oğlunu gönderip evden beş yufka getirti. Arasına helva koyup hemen oracıkta karnımı doyurdum.” (İzgü, 2009b:173).

İlk kez İstanbul’a gelen Halo Dayı ve oğlu İdris’e genellikle insanlar yardımcı olur. Kalacak yerleri olmadıkları için Sarıbıyık onlara yarım kalmış bir inşaatın bodrum katını ayarlar:

“- Dayı, dedi, tamam söyledim patrona, siz öteki inşaatın bodrumunda yatabileceksiniz...
- Sağ ol, dedi Halo Dayı, Allah senden bin bin ırız gele amale gardaşım...” (İzgü, 2007:154).

İnsanlara yapılabilecek en önemli yardımlardan biri onlara bir şeyler vermek yerine onuruyla çalışabilecekleri bir iş bulmalarını sağlamaktır. *Sıpa* romanında eskici, Süha’nın durumuna üzülererek onu işe alır:

“Yerin yurdun da yok? Bak, güçlü kuvvetlisin, gel benimle çalış.
- Ne iş yapacağım?
- Haşşöyle!.. İkimiz mahalleleri dolaşacağız, aldığım eskileri alıp buraya getireceksin.
- Karnımı doyuracak mısın?
- Elbette. Hem geceleri de burada yatarsın.” (İzgü, 2010c: 136).

Halo Dayı ve İki Öküz romanında Komisyoncu Mehmet Efendi, Halo Dayı ve oğlunun iş bulmasını sağlar:

“Bana bak dayı, dedi, vallahi yaşlılığına acıdım, şimdi şu yol var ya, buradan sola büküleceksiniz, ondan sonra karşınıza başka bir cadde gelecek, oradan sağa kıvrılın, düz gidin ilerde otobüs durağı var. Tam durağın bu başından sağa kıvrılın, orada bir inşaat var, oradaki müteahhide selamımı söyleyin, belki size iş verir...” (İzgü, 2007: 143).

Sıpa, *Zıkkımın Kökü* ve *Halo Dayı ve İki Öküz* romanlarında görülen yardım davranışlarından biri de insanların yol soranlara yardımcı olması ve yolda kalan insanları hiçbir ücret talep etmeden arabalarına almalarıdır. Örneğin *Zıkkımın Kökü* romanında Muzaffer’in muavini olduğu araba bozulunca bir kamyon şoförü onu Adana’ya kadar bırakır:

“N’apacaksın? dedi kamyon şürücüsü. ‘Bilmem ki’ dedim. ‘Beni götürür müsünüz Adana’ya?’

'He!'

'Amma beş kuruşum yok!'

'Lan sana para soran var mı?'" (İzgu, 2009b: 290).

Halo Dayı ve İki Öküz romanında öküz parası kazanmak için gittiği İstanbul'da Halo Dayı yolunu bulmak için sürekli sokaktaki insanlardan yardım ister. İnsanlar ellerinden geldikçe bu baba oğula yardım eder:

"- Siz İstanbul yolunu soruyorsunuz?

Halo Dayı:

- Hay gurban kızım, Allah senden razı gele, heye dedi.

- Şimdi bak dede, şurdan gidersiniz, çok yanlış gelmişsiniz orayı, yoncalık değil size yonca yaprağı demişler, üzerinden geçmişsiniz ama farkına varmamışsınız. Hani çok yol var her taraftan bir yol gelir, oraya dek tekrar gideceksiniz, sonra oradan sorun İstanbul yolunu, size gösterirler..." (İzgu, 2007: 93).

Bazen bir insana uzatılan yardım eli onun hayatını değiştirebilir. Örneğin *Kaçak Kız* romanında Üzüm'ün peşine birisi takılır. Üzüm oradan koşarak uzaklaşırken bir taksi şoförü onu arabasına alarak İzmir'in güvenli bir noktasında bırakır. Böylece Üzüm'ü başına gelebilecek kötü olaylardan kurtarır.

"Sürücü bir kez daha:

'Sizi evinize bırakayım' dedi. Sonra, çantasını karıştırmakta olan Üzüm'ün elini tuttu:

'Para almayacağımı söylemiştim' dedi.'" (İzgu, 2010a: 47).

Bütün Sabahlarım Senin Olsun romanında Çiçek'in babası, komşuları rahatsızlanınca uykusundan kalkarak onu hastaneye götürür:

"Üst katımızdaki Ayşe Hanım'dı.

'Cemil Amcanız rahatsızlandı, çok kötü...' dedi.

Annem kapıyı açtı. Babamı uyandırdım. Babam yukarı çıktı. İndi. Giyinmeye başladı.

'Cemil Bey'i acile götüreceğim,' dedi.'" (İzgu, 2009a: 57).

Aynı romanda Çiçek, Furkan ve eniştesi Suat balık tutmak için denize açılır. Denizin ortasında hareketsiz bir gemi görürler. İnsanların yardıma ihtiyaç duyabileceklerini düşünerek gemiye çıkarlar:

“İçinde neler olup bittiğinin bilmediğimiz bir gemiye insanlara yardım etmek amacıyla çıkıyorduk. Ya zehirlenmişlerse, ya başka şeylerle karşılaşsak?” (İzgi, 2009a: 154).

Romanların tamamı gözden geçirildiğinde yardımsever kişilerle sıklıkla karşılaşıldığı görülmüştür. Zor durumda olan insanlara iş bulma, para verme, karnını doyurma, kalacak yer sağlama, hasta insanları hastaneye götürme, başkalarına yardım etmek adına tehlikeyi göze alma romanlarda yer alan yardım davranışlarından bazılarıdır.

Yazarın özellikle üç romanında yardımseverlik değeri ön plana çıkmıştır. Bu romanlardan biri olan *Sıpa* romanında yurtta büyüyen Süha’ya başta polisler olmak üzere birçok insan yardım etmiş; kimi karnını doyurmuş, kimi para vermiş kimi ise kıyafet almıştır.

Bir başka roman olan *Kaçak Kız*’da evden kaçan Üzüm’e önce bir taksi şoförü ardından bir sinemada çalışan Fırat el uzatarak onu başına gelebilecek kötü şeylerden korumuşlardır. Üzüm’e kalacak yer sağlayan, karnını doyuran Fırat onu kendi elleri ile evine götürmüştür.

Yardımseverliğin belirgin bir şekilde görüldüğü *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında öküz parası kazanmak için yolunu izini bilmedikleri İstanbul’a gelen Halo ve oğluna çoğu kez insanlar yardımcı olmuş; kimi zaman iş, kimi zaman barınacak yer sağlamışlardır. Nihayetinde Halo Dayı amacına ulaşarak iki öküzle köyüne dönmüştür.

Sonuçta yazarın romanlarında yardımseverlik değeri öne çıkmış; okuyucuya bu değeri iletme açısından iyi rol model olacak kahramanlarla sıklıkla karşılaşmıştır..

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmamızda Muzaffer İzgü'nün on iki romanı belirlenen 25 değeri içermesi bakımından incelenmiş; inceleme sonucunda yirmi beş değerden yirmi dördünün romanlarda yer aldığı tespit edilmiştir. Romanlar adil olma, aile birliğine önem verme, arkadaşlık, alçakgönüllü olma, barış, bilimsellik, cesur olma, çalışkanlık, dayanışma, dürüstlük, fedakârlık, hoşgörü, iffetli olma, kanaatkârlık, misafirperverlik, özgürlük, sabırlı olma, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, tutumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik değerlerine göre incelenmiş; alçakgönüllü olma değeri dışında diğer değerlerin romanlarda yer aldığı görülmüştür.

Romanlarda yer alan değerlerin bir kısmının Türkçe eğitiminde değer aktarımı için yeterli olduğu görülürken bazı değerlerin yeterince işlenmediği tespit edilmiştir. Türkçe dersinde edebi eserler yoluyla değer eğitimi yapılabileceği, ancak öğretmenlerin seçilecek kitaplar hususunda öğrenciye rehber olması gerektiği anlaşılmıştır.

Romanlarda en çok rastlanılan değer sevgi değeridir. Sevgi değerini sırasıyla saygı, yardımseverlik, çalışkanlık, temiz olma ve aile birliğine önem verme izlemiştir. Romanlarda alçakgönüllü olma değerine rastlanılmazken en az yer alan değerlerin barış, tutumlu olma, bilimsellik, cesur olma ve sabırlı olma olduğu görülmüştür.

Romanların hepsinde değerlere rastlanılmıştır. Değer çeşitliliği bakımından *Zıkkımın Kökü*, *İlyas Efendi*, *Halo Dayı* ve *İki Öküz* romanlarının ön plana çıktığı görülürken değerler bakımında en zayıf romanların *Kasabanın Yarısı*, *Üç Halka Yirmibeş* ve *Sipa* romanlarının olduğu görülmüştür.

Didaktik olmaya karşı olan (Demir, 2006: 144) yazarın romanlarında değerler olayların akışı içerisinde, dolaylı olarak verilmeye çalışılmıştır. Okuyucunun özdeşim kurabileceği gerçekçi kahramanlar ve onların başlarından geçen olaylar vasıtasıyla değerler okuyucuya sezdirilmeye çalışılmıştır. Okuyucu bazen olumlu bazen olumsuz olayların

içine çekilerek iyi değerler övülmüş, değerlerden yoksun insanların düştüğü kötü durumlar sergilenerek değerlerin iyi bir yaşam için gereği vurgulanmıştır.

İzgü bazı romanlarında kahraman anlatıcıyı kullanarak okuyucunun kitaplara odaklanmasını kolaylaştırmış, okuyucuyu çeşitli değerlere sahip veya bu değerlerden yoksun kişilerle karşılaştırarak onlarda değerlere karşı ilgi ve istek uyanmasını sağlamıştır.

Roman kahramanlarının bazen argo ifadeler kullanması okuyucular için olumsuz bir örnek oluşturmuştur. Argo ifadelerinin yanı sıra içki ve sigara içen kahramanlara sıklıkla yer verilmesi ve bu kahramanların zararlı alışkanlıklarından dolayı eleştirilmemesi romanlarda tespit edilen olumsuzluklardan bir diğeri olmuştur.

Değerler tek tek ele alındığında ise şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Adil olma değeri romanların hiçbirinde ana değer olmamakla birlikte on iki romanın on birinde yer almıştır. Romanlarda bir taraftan adaletli davranan kahramanlara rastlanırken diğer taraftan hak yiyen insanların toplum tarafından yadırgandığı görülmüştür. Yasalar karşısında herkesin eşit olduğu, delil olmadan kimsenin suçlanamayacağı, insanların korkusuzca haklarını araması gerektiği gibi okuyucuyu adil olmaya itecek iletilerle karşılaşılmıştır. Adil olma daha çok vatandaşların yasalar karşısında eşit olması boyutuyla işlenmiştir. Değerin en fazla yer aldığı *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında Halo'nun oğluna hak yememeyi öğütlemesi, haklarını yiyen inşaat çavuşuyla cesurca mücadele etmesi, adil davranmayan Sarıbiyık'ın işten çıkarılarak yeni inşaat çavuşunun Halo Dayı olması okuyucuyu bu değere ilişkin olumlu düşüncelere itecek örnekler olmuştur. Dolayısıyla yazarın romanlarında adil olma dikkat çeken değerlerden biridir.

Aile birliğine önem verme İzgü'nün romanlarında en fazla yer alan değerlerden biridir. *Sipa* ve *Milli Kahraman Matador Mahmut* romanları hariç diğer romanlarda bir aile olmanın verdiği huzuru tadan, birlikte çalışan, yaşamın zorluklarına birlikte göğüs geren, birbirini koruyup kollayan, yeri geldiğinde affeden aile üyeleri ile karşılaşmıştır. *Sipa* romanında bir aile bulunmamasına rağmen, yetiştirme yurdunda büyüyen Süha aracılığıyla bir aileye sahip olamamanın beraberinde getireceği zorluklar sergilenmiş ve bu değere

dolaylı olarak vurgu yapılmıştır. Aile birliğine önem verme değerine en fazla *Halo Dayı ve İki Öküz* ile *Zıkkımın Kökü* romanlarında yer verilmiştir. *Zıkkımın Kökü*'nde birlikte çalışan, yaşadıkları ekonomik zorluklara rağmen birbirlerine tutunarak mutlu olan aile tüm sıcaklığıyla anlatılmıştır. *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında ise oğluna sahip çıkan, biriktirdiği öküz parasını çalmasına rağmen onu affeden Halo Dayı aile birliğinde babanın rolünü yansıtan iyi bir örnek olmuştur. Sonuçta İzgü'nün romanlarında aile bireylerinin birbirlerine karşı duydukları sevgi, saygı, fedakârlık gibi değerlerin kahramanların gerek sözleriyle gerek davranışlarıyla belirgin şekilde sergilendiği görülmüştür.

Arkadaşlıkla ilgili olumlu iletiler romanların yedisinde yer almıştır. Değerin en fazla bulunduğu *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında İdris'in asker arkadaşı Murtaza'ya olan sevgisi sık sık dile getirilmiş fakat Murtaza'nın İdris'i kullanmaya çalışması bu arkadaşlığa gölge düşürmüştür. Yazarın gençlik romanlarında diğer romanlarından farklı olarak arkadaşlık, okulu güzelleştiren bir değer olarak görülmüştür. *Bütün Sabahlarım Senin Olsun*'da Çiçek, *İçimde Çiçekler Açınca*'da Sevda okulun stresinden, sınavından bunaldıklarını ama arkadaşlarını görmelerini sağladığı için okula gitmek istediklerini ifade etmişlerdir. Romanlarda arkadaşlık değeri ile ilgili olumsuz özelliklerle de karşılaşmıştır. *Kasabanın Yarısı*'nda Zekeriya'nın arkadaşı Cevat'ın karısına göz dikmesi, *Dilber*'de Arif Onbaşı'nın arkadaşının karısıyla birlikte olması, *Halo Dayı ve İki Öküz*'de Murtaza'nın iki çocuklu dul baldızını evlendirmek için İdris'e yaklaşması arkadaşlık değerini zayıflatmıştır. Gerek romanlarda gerçek arkadaşlığı yansıtacak örneklerin az olması gerekse arkadaşlığın suistimali şeklinde olumsuz iletilerin olmasından dolayı İzgü'nün romanlarında arkadaşlık değerinin iletiminin az olduğu görülmüştür.

Barış değeriyle ilgili iletilere yalnızca üç kez rastlanılmıştır. *Halo Dayı ve İki Öküz* ile *Kaçak Kız* romanlarında aile bireylerinin birbirine küsmemesi telkin edilirken *Üç Halka Yirmibeş* romanında halk ile yöneticilerin iyi geçinmesi gerektiği belirtilmiştir. Neticede barış değerinin İzgü'nün romanlarında çok az yer aldığı görülmüştür.

Romanların sekizinde yer alan *bilimsellik* değerine en fazla *İt Adası* romanında rastlanılmıştır. Bu romanda köylülerin ilim irfana hürmet etmesine, İslamiyet'in bilime önem vermesine ve milletvekilleri gibi belli mevkilerde olanların ilim sahibi olması gerektiğine değinilmiştir. Bilimsellik değerinin en bariz hissedildiği *Kasabanın Yarısı*'nda

sağlık memuru Cevat aracılığıyla bilimsel bilginin sahibine hem para hem saygınlık kazandıracağı sezdirilmiştir. Kasabanın doktorundan daha fazla bilgiye sahip olan Cevat halkın dertlerine derman olarak kasabada önemli bir kişilik haline gelmiştir. Genel olarak bakıldığında *İt Adası* ve *Kasabanın Yarıısı* romanları haricinde iletilerin son derece sınırlı olması sebebiyle yazarın romanlarında bilimsellik değerinin iletiminin çok az olduğu görülmüştür.

Cesur olma değeri romanların sadece üçünde tespit edilmiştir. *İçimde Çiçekler Açınca*'da aşkın aynı zamanda cesur olmayı gerektirdiği ifade edilirken *Halo Dayı ve İki Öküz*'de 63 yaşında Anadolu'nun bir köyünden kalkıp İstanbul'a gelen ve burada karşılaştığı zorluklara cesurca karşı koyan Halo Dayı'nın yaşantısı anlatılmıştır. Bu değer en fazla yer aldığı *Milli Kahraman Matador Mahmut* romanında Türk halkının Matador Mahmut'un cesaretine olan hayranlığı anlatılmıştır. Fakat Mahmut'un şahsında sahte kahraman tipinin öne çıkarılması kahramanlık ve cesaretle ilgili kafalarda soru işareti oluşmasına sebep olunmuştur. Bu yüzden İzgü'nün romanları cesur olma değerini iletmede zayıf kalmıştır.

Çalışkanlık romanlarda en fazla tespit edilen değerlerden biri olmuştur. Romanların sekizinde çalışkanlıkla ilgili iletiler tespit edilmiştir. Kahramanların çoğunun çalışkan olduğu, çalışkanlığın övüldüğü, insanların bazen aile geçimine katkı sağlamak bazen de okul masraflarını karşılamak adına değişik işlerde çalıştıkları, çalışmaktan mutluluk duydukları görülmüştür. Çalışkanlıkla ilgili en fazla iletinin yer aldığı *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında çalışmanın yaşı olmadığı ve çalışanın mutlaka hedefine ulaşacağı okuyucuya gösterilmiştir. Çalışkanlık değeri açısından öne çıkan romanlardan *Zıkkımın Kökü*'nde gecekonduda yaşayan bir ailenin hayatta kalmak için canla başla çalışması anlatılırken *İlyas Efendi* romanında nüfus memuru İlyas'ın görevini en iyi şekilde yerine getirmek için çok çalışması ve işinde yükselmek için çalışkanlığın gerekli bir özellik olduğu ifade edilmiştir. Gençlik romanlarında ise çalışkanlık daha çok ders çalışma boyutuyla işlenmiş, yazar her üç romanda da kendine derslerinde başarılı kahramanlar seçmiştir. Bu kahramanlar çalışkanlıklarıyla hem ailelerinin hem de çevrelerinin takdirini kazanmıştır. Sonuç olarak roman kahramanlarının bu özellikleri ile okuyucuya çalışkanlık değerini aşılayabilecek iyi modeller oldukları görülmüştür. Bu sebeple yazarın romanlarında çalışkanlığın öne çıkan bir değer olduğu görülmüştür.

Dayanışma değeri ile ilgili iletilere romanların yedisinde rastlanılmıştır. Dayanışma hayatın zorluklarına beraber göğüs germe, kararları birlikte alma, işyerinde birbirini kollayıp, uyum içinde çalışma ve ülkece tek yürek olma boyutlarıyla yer almıştır. Değerin en fazla yer aldığı *Zıkkımın Kökü*'nde geçinmek için birlikte çalışan, iş bölümü yaparak kendilerine yeni bir ev yapan Muzaffer ve ailesinin aile içi dayanışma sergilemesi başarılı bir şekilde anlatılmıştır. Değerin öne çıktığı romanlardan Milli Kahraman Matador Mahmut romanında ise kasaba ile ilgili kararlar birlikte alınmış, tüm ülke Matador Mahmut'un nezdinde tek yürek olmuştur. Adı geçen romanlar dışında dayanışma değerinin sınırlı sayıda yer alması sebebiyle yazarın romanları dayanışma değerini iletmede zayıf kalmıştır.

Dürüstlük değeri ile ilgili iletilere romanların sekizinde rastlanılmıştır. Roman kahramanlarının çoğunlukla dürüst oldukları, yalandan hoşlanmadıkları, yalan söyleyenlerin eleştirildiği, yükselmek için dürüstlüğün gerekli bir meziyet olduğu sık sık dile getirilmiş; dürüstlüğün yalnızca sözle olmadığı, insanın eylemleriyle de dürüst olması gerektiği ifade edilmiş; vergi kaçırıcılar, sahta para basanlar yadırganmıştır. Değerin en fazla yer aldığı *İlyas Efendi* romanında memurların dürüst olması gerektiği ve insanın işinde yükselmesinde dürüstlüğün önemi vurgulanmış, İlyas dürüstlüğüyle çevresindekilerin takdirini kazanmıştır. *Sıpa* romanında Süha ön yargılarla karşılaşacağını bile bile kendisiyle ilgili gerçekleri söyleyerek, *Bütün Sabahlarım Senin Olsun*'da kaptan Suat yasalara aykırı olduğu için kafasına silah dayamalarına rağmen kaçak göçmen taşımaya insanların zor şartlar içinde olsalar bile dürüst davranmaları gerektiğini okuyucuya göstermiştir. Bu özellikleriyle dürüstlük değeri yazarın romanlarında en fazla iletilen değerlerden biri olmuştur.

Romanlarda daha ziyade maddi zorluk çeken insanların yer alması kahramanları maddi açılarından *fedakârlıkta* bulunmaya itmiştir. Yazar bazen anne babaların bazen çocukların fedakârlıklarını anlatarak fedakârlığın olması gereken bir değer olduğunu gözler önüne sermiştir. Fedakârlık değerinin en fazla yer aldığı *Kaçak Kız* romanında kızlarının üniversiteyi kazanması için türlü fedakârlıkta bulunan ailenin, yaptıkları fedakârlıkları sürekli başına kakması Üzüm'ün evden kaçmasına sebep olmuş, okuyucuya fedakârlığın bir beklentiye bağlı olarak yapılmaması gerektiği mesajı iletilmiştir. Romanların geneline bakıldığında fedakârlığın daha ziyade gençlik romanlarında öne çıktığı, diğer romanlarda

iletilerin sayısının son derece sınırlı olduğu görülmüştür. Bu sebeple yazarın romanları fedakârlık değerini iletmede zayıf kalmıştır.

Romanların yedisinde *hoşgörü* değerine rastlanılmakla birlikte *Halo Dayı ve İki Öküz* romanı dışında iletilerin son derece sınırlı olduğu görülmüştür. Romanlarda hoşgörünün affedici olma boyutu ön plana çıkmış; Halo Dayı öküz parasını çalan oğlunu, inşaat çavuşu kendine hakaret eden Durmuş'u affederek insanların affedici olmasına dair iyi modeller olmuşlardır. Gençlik romanlarının ikisinde çocuklarına hoşgörüsüz davranan aileler olumsuzlanırken, *Bütün Sabahlarım Senin Olsun*'da kızlarına hoşgörülü davranan aile olumlu bir şekilde anlatılarak gençlere hoşgörülü davranmak gerektiği savunulmuştur. Bazı romanlarda öne çıkmakla birlikte genel olarak iletilerin sınırlı sayıda olduğu görülmüştür.

İffetli olma ile ilgili iletler romanların yedisinde tespit edilmiştir. Eserlerde iffetli olma namahreme yan gözle bakmama, kimsenin namusuna dil uzatmama, eşine sadakatle bağlı olma, namusa laf getirecek hal ve hareketlerden sakınma boyutlarıyla yer almıştır. Değerin en çok işlendiği *İlyas Efendi* romanında evlenilecek kızların en önemli özelliğinin iffet olduğu ön plana çıkarılmıştır. İffetli olma ile ilgili olumlu iletlerin yanında olumsuz örneklerle de karşılaşmıştır. Romanların bazılarında evli insanlarla ilişki yaşayanların bulunması ve bu durumun olumsuzlanmaması iffetli olma değeri ile çelişmiştir. Bu yüzden İzgü'nün romanları iffetli olma değerini iletme açısından zayıf bulunmuştur.

Romanların altısında rastlanan *kanaatkârlık* değeri eserlerde küçük şeylerle mutlu olabilme, hangi şartlarda olursa olsun Allah'a şükretme, kanaatkâr olmayan insanları eleştirme boyutuyla işlenmiştir. Değerin en fazla işlendiği *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında yediği zeytin ekmeğe, kaldığı barakaya, bulduğu işe şükreden Halo Dayı bu değeri en iyi temsil eden roman kahramanlarından biri olmuştur. Aynı şekilde *Zıkkımın Kökü*'nde Muzaffer ve ailesi çamurdan yapıma gecekondu kalmalarına, karınlarını doyurmakta zorlanmalarına rağmen kanaatkâr tutumlarından hiç vazgeçmeyerek insanların az şeyle de mutlu olabileceğini okuyucuya göstermiştir. Fakat bu iki roman dışında yazarın diğer romanlarında bu değer sınırlı sayıda yer alması sebebiyle yazarın romanları kanaatkârlık değerini iletmede zayıf kalmıştır.

Misafirperverlik değerine romanların dokuzunda rastlanılmıştır. Roman kahramanları evlerine gelen misafirleri güler yüzle karşılayıp onlara ikramlarda bulunmuşlardır. Misafire surat asılmayacağı ifade edilerek misafirperver insanlar övülmüştür. Kahramanlar misafirlerini hoş geldin diyerek karşılamış, durumları ölçüsünde onları rahat ettirmeye çalışmışlardır. İzgü'nün romanlarında misafir ağırlamaktan hoşlanan kahramanlarla sıklıkla karşılaşması okuyucuya bu değer açısından olumlu iletiler sunmuş, misafirperverlik değeri romanlarda ön plana çıkmıştır.

Romanların yedisinde tespit edilen *özgürlük* değeri istediği ülkede yaşayabilme, çocuğuna istediği ismi verebilme, ekonomik özgürlüğünü elde etme, özgürlüğü parayla ölçülemeyecek kadar değerli görme boyutlarıyla işlenmiştir. Özgürlük özellikle gençlik romanlarında ön plana çıkmış, eğitim sisteminin ve ailelerin gençlerin özgürlüğünü kısıtladığı ifade edilmiştir. *Kaçak Kız* romanında istediği mesleği seçmekten mahrum olan Üzüm ile *İçimde Çiçekler Açınca*'da sevdiği insanı seçebilme özgürlüğünden mahrum olan Seveda, ailelerinin baskıcı tutumunu eleştirmişlerdir. Ayrıca gençlik romanlarının tamamında eğitim sisteminin gençlerin özgürlüğünü kısıtladığı görüşüne yer verilmiştir. Yaz tatillerinde sınavlardan ve ezber yapmaktan kurtulan gençler özgürlüğün tadını çıkarmaya çalışmıştır. Fakat özgürlük değeri diğer romanlarda sınırlı sayıda yer almış ve gençlik romanları diye adlandırılan romanların dışında özgürlük değerinin iletiminin zayıf kaldığı görülmüştür.

Romanların dokuzunda tespit edilen *sabırlı olma* değeri olumsuz şartlarda dahi metanetini koruma, çabuk sinirlenmeme, karar alırken aceleci davranmama boyutlarıyla işlenmiştir. Fakat sabırlı olma değeri gerek bu değer en fazla yer aldığı *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında gerekse diğer romanlarda değerini yansıtmaya bakımdan yetersiz kalmış, daha çok kahramanların dilinde kalıp bir söz olarak kullanılmıştır.

Sağlıklı olmaya önem verme romanların dokuzunda tespit edilmiştir. Bu değer romanlarda akşamları hafif şeyler yeme, iyi kahvaltı yapma, yiyeceklerde fazla tuz kullanmama, hava koşullarına ve yaşanılan mekânın sağlığa uygunluğuna dikkat etme boyutlarıyla işlenmiştir. Ayrıca *İt Adası* romanında esrar kullanan kişilerin düştükleri rezil hal sergilenerek okuyucuya bu maddelerden uzak durması gerektiği dolaylı yoldan aktarılmıştır. Değerin en fazla yer aldığı *İlyas Efendi* romanında iyi beslenmenin zihinsel

gelişim için son derece önemli olduğu, çalışabilmek için yeterince beslenilmesi gerektiği, temiz hava ve aspirinin sağlığa iyi geldiği ifade edilmiştir. Yazarın romanlarında bu değere ilişkin olumlu örneklerle karşılaşılma ile birlikte olumsuz örneklerle de karşılaşmıştır. İçki ve sigara alışkanlığı olan kahramanların bazı romanlarda sıklıkla yer alması ve çoğu yerde bu durumun kötülenmemesi sağlıklı olma değeri ile çelişmiştir. Bu durum sağlıklı olmaya önem verme değerinin iletimini zayıflatmıştır.

Sevgi değerinden sonra en çok karşılaşılan değer *saygı* olmuştur. Roman kahramanları başta anne babaları olmak üzere kendinden yaşça büyük insanlara her durumda saygı göstermiş, gençlerin bu tavrı yer yer yetişkinler tarafından övülmüştür. Kahramanların davranışları aracılığıyla el öpme, yaşlıların yanında sigara ve içki içmeme gibi örnek davranış kalıpları özendirilmiştir. Ayrıca insanların kaymakam, din adamı, polis, jandarma gibi belli mevkilerdeki insanlara saygı göstermesi gerektiği ve saygının akıllı insanların özelliği olduğu belirtilmiştir. Saygı değerinin en fazla yer aldığı *İlyas Efendi* romanında İlyas'ın babası oğluna sürekli saygılı olması konusunda öğütlerde bulunmuş, memurun en önemli özelliğinin saygı olduğunu söylemiştir. Babasının öğütlerini tutan İlyas amirlerine saygıda kusur etmemiş, bu değeri en iyi şekilde taşıyan kahramanlardan biri olmuştur. Gençlik romanlarında bunlardan farklı olarak yetişkinlerin gençlerden saygı bekledikleri halde kendilerinin neden gençlere saygı göstermedikleri sorularak saygının sadece büyüklere değil küçüklere de gösterilmesi gereken bir değer olduğu savunulmuştur.

İzgü'nün romanlarında en bariz rastlanılan değer *sevgidir*. *İçimde Çiçekler Açınca* ve *Bütün Sabahlarım Senin Olsun* romanları gençlerin birbirlerine duydukları sevgi etrafında şekillenmiş; anne baba, evlat, doğa, hayvan ve yaşama sevgisi romanlarda sıkça işlenmiştir. Yazar gerek kahramanların birbirleriyle olan diyalogları gerek olay örgüsü aracılığıyla sevginin güzelliğini anlatmıştır.

Romanlarda en fazla yer alan değerlerden biri olan *sorumluluk* eserlerin onunda tespit edilmiştir. Genel itibarıyla kahramanların sorumluluklarının bilincinde oldukları, görevlerini hakkıyla yapmaya çalıştıkları gözlenmiştir. Sorumluluk akıllı, güvenilir insanların özelliği olarak görülmüş, insanların mevkilerinde yükselmesi için bu değere sahip olması gerektiği ifade edilmiştir. Özellikle bu değerin en fazla yer aldığı *Halo Dayı*

ve *İki Öküz* romanında Halo Dayı çavuşu olduğu inşaatta kendi inşaatıymış gibi çalışarak ve işini en iyi şekilde yaparak okuyuculara örnek olabilecek güzel bir kişilik sergilemiştir. Gerek bu romanda gerek diğer romanlarda sorumluluklarını hakkıyla yerine getiren kahramanlara sıkça yer verilmesi ve kahramanların okuyucuya bu değeri aşılatabilecek nitelikte olmaları sonucu romanların sorumluluk değeri bakımından yeterli olduğu kanısına varılmıştır.

En fazla yer verilen değerlerden biri olan *temiz olma* değeri romanların onunda tespit edilmiştir. Romanlarda pis, dağınık insanlar eleştirilmiş, banyo yapmak ve tıraş olmak insanı rahatlatan, ona mutluluk veren şeyler olarak yansıtılmıştır. Değerin en fazla yer aldığı *İlyas Efendi* romanında özellikle Hayriye Hanım'ın kişiliğinde temizlik ön plana çıkarılmış, insanların bedenlerini ve evlerini temiz tutması teşvik edilmiştir. Bunların yanı sıra yiyeceklerin temiz olması ve insanların çevre temizliğine dikkat etmesi gerektiğine dair iletilere de rastlanılmıştır. Sonuçta roman kahramanlarının genellikle hem beden hem de kıyafet temizliğine önem verdikleri, yaşadıkları mekânları ve kullandıkları eşyaları sık sık temizledikleri görülmüş; romanlarda temiz olma değeri ön plana çıkmıştır.

Tutumlu olma değeri romanların beşinde yer almıştır. Bu romanlarda tutumluluk kalan yiyecekleri dökmeyerek onları farklı şekillerde kullanma, ihtiyacı kadarını alma, eşyaları bitinceye kadar kullanma, eskiyen eşyaları atmayarak değerlendirme boyutlarıyla işlenmiştir. *Zıkkımın Kökü*'nde Muzaffer annesinin, *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında Halo Dayı karısının tutumluluğu sayesinde geçindiklerini söyleyerek evi geçindirmede tutumluluğun önemli bir değer olduğunu ve kadınların bundaki rolünü ifade etmişlerdir. Fakat bu değere sadece beş romanda rastlanması ve iletilerin sayılarının az olması sebebiyle romanlar bu değeri iletmede zayıf kalmıştır.

Romanların beşinde tespit edilen *vatanseverlik* değeri ulusal marşı duyunca hazır olda durma, bayramda bayrağı tutmak isteme, vatanını sevmeye ve onu yüceltmek için görevini tam yapma, vatanın her yerini aynı değerde görme boyutlarıyla işlenmiştir. Mahmut'un derin güçler tarafından sahte bir kahramana dönüştürülüp halkın uyutulmasını anlatan *Milli Kahraman Matador Mahmut* romanı bu değer için en fazla işlendiği roman olmuştur. Devletin içindeki bazı güçler vatanseverlik değerini ön plana çıkararak hem Mahmut'u hem de onun gerçek bir kahraman olduğuna inanan Türk halkının vatana olan

sevgisini sömürmüştür. Nitekim romanın sonunda kahraman olduğuna inanan Mahmut gerçek bir boğayla dövüşmeyi göze almış, sonuçta hayatını kaybetmiştir. Bu yönüyle roman vatanseverlik değerini teşvik etmekten ziyade istismar edilen bir değer olarak gösterdiği için bu değeri iletme açısından olumsuz bir örnek olmuştur. Vatanseverlik değerinin tespit edildiği diğer romanlarda değerle ilgili iletilerin son derece sınırlı olması vatanseverlik değerinin iletimini zayıflatmıştır.

Yazarın romanlarında bariz bir şekilde öne çıkan *yardımseverlik* değeri eserlerin onunda tespit edilmiştir. İhtiyaç sahiplerine para ya da eşya yardımında bulunan, zor durumdaki insanlara iş ve kalacak yer sağlayan, açların karnını doyuran, hastalanan komşusunu hastaneye götüren kahramanlarla sıklıkla karşılaşmıştır. *Halo Dayı ve İki Öküz*, *Zıkkımın Kökü* ve *Sıpa* romanları bu değer en fazla yer aldığı romanlar olmuştur. *Sıpa* romanında yetimhanede büyüyen Süha'ya başta polisler olmak üzere birçok insan yardım etmiş, kimi ayakkabı alırken kimi karnını doydurmuştur. *Halo Dayı ve İki Öküz* romanında İstanbul'a gelen baba oğula bazı insanlar yol gösterirken bazıları iş bulmalarını sağlamıştır. *Zıkkımın Kökü*'nde geçim sıkıntısı çeken Muzaffer ve ailesine insanlar yardım elini uzatırken yolda kalan Muzaffer'i arabasına alan, ona bedava yiyecek veren kişilerle karşılaşmıştır. Gerek bu üç romanda gerek değer en fazla yer aldığı diğer romanlarda birbirine yardım eli uzatan kahramanların sıklıkla yer alması okuyucuyu bu değere özendirilecek bir unsur olarak görülmüştür.

Sonuç olarak Muzaffer İzgü'nün romanları iletilerin sayısı ve içeriği dikkate alındığında adil olma, aile birliğine önem verme, çalışkanlık, dayanışma, dürüstlük, misafirperverlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, temiz olma, yardımseverlik değerleri için yeterli bulunurken; arkadaşlık, barış, bilimsellik, cesur olma, fedakârlık, hoşgörü, iffetli olma, sağlıklı olmaya önem verme, sabırlı olma, kanaatkârlık, tutumlu olma, vatanseverlik değerleri açısından yetersiz görülmüştür. Alçakgönüllü olma değerine ise romanlarda hiç rastlanılmamıştır.

Bu çalışmanın sonuçlarından yola çıkarak şu önerilerde bulunulabilir:

1. Araştırma sonucunda ilköğretim kademesindeki öğretim programlarının değerler eğitimiye yönelik bir düzenlemeyi içermediği görülmüştür. Bu sebeple

programlar değerler eğitimi göz önünde bulundurularak yeniden yapılandırılmalıdır.

2. Edebi eserler yoluyla değerler eğitiminden söz edilebilmesi için öncelikle çocukların edebi eserlerle yüz yüze gelmesi gerekir. Bu yüzden çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak etkinlikler yapılmalı, okuma saatleri daha işlevsel hale getirilmelidir.
3. Çocukların doğru eserlerle karşılaşması için uzman kişiler tarafından incelenip, belirlenen bir değerler eğitimi serisi oluşturulmalı ve çocukların bu kitapları okumaları sağlanmalıdır.
4. Okullarda değerlerle ilgili çalışmaların daha kapsamlı olması için müfredata değerler eğitimi dersi eklenmelidir. Bu derslerde öğrencilerin okudukları kitaplara dair tartışmalar düzenlenmeli, öğrencinin hangi değerleri kazandığı, değerlerin neden gerekli olduğu sorgulanmalıdır. Ayrıca kitaplarda değerleri yansıtan sahneler öğrenciler tarafından canlandırılarak görselleştirilmelidir.
5. Müfredata eklenecek değerler eğitimi dersinin yanı sıra değerlerin aktarımı için son derece uygun bir ders olan Türkçe dersinin öğretim programında değer kazanımına yönelik etkinliklere yer verilmelidir.
6. Öğretmenlerin öğrencilere bu konuda rehberlik edebilmesi için değerler eğitimi konusunda eğitim almaları gerekir. Bu amaçla öğretmen adayları henüz lisans düzeyinde iken eğitim fakültelerinde değerler eğitimine dair dersler okutulmalıdır. Görevde olan öğretmenlere ise hizmet içi kurslar verilerek bu konudaki eksiklikleri giderilmelidir.
7. Öğretmenler bir taraftan değerleri bünyesinde taşıyarak öğrencilere iyi bir model olmalı, diğer taraftan kendileri de kitap okuyarak öğrencilerini kitap okumaya yönlendirmelidir.
8. Öğretmenler aile ile işbirliği yaparak tavsiye edilen kitapların okunmasını sağlamalı, kitaplarla ilgili sürekli geri bildirim almalıdır.
9. Öğretmenlerin yanı sıra aileler de günün belli bölümlerinde kitap okuyarak çocuklarına örnek olmalı, okunan kitaplardaki değerler çocuklarla birlikte değerlendirilmelidir.
10. Çocuk ve gençlere yönelik eserler veren yazarlar eserlerini kaleme alırken toplumun değerlerini göz önünde bulundurmalı; okuyucuyu içki, sigara gibi kötü alışkanlıklara yönlendirecek durumlar özendirilmemelidir.

11. Bir edebi eserin bütün değerler açısından yeterli olmayacağı göz önünde bulundurulmalı, öğrenciler değerler bakımından zengin farklı eserlerle tanıştırılarak her değerle aynı oranda karşılaşması sağlanmalıdır.
12. Çocukların hayata umutla bakabilmelerini sağlayacak, onları çalışkanlığa, fedakârlığa, saygıya, cesur ve sabırlı olmaya itecek nitelikte kahramanlara ve olay örgüsüne sahip Halo Dayı ve İki Öküz ile Zıkkımın Kökü romanları Yüz Temel Eser içerisine dâhil edilmelidir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Ağzıbüyük, Çiğdem (2008), **Muzaffer İzgü'nün "Anneannemin Akıl Almaz Maceraları" serisindeki Arkadaşlık Kavramının Çocuk Gelişimi Açısından Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akbaş, Oktay (2004), **Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim İkinci Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- _____ (2008), "Değerler Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış", **Değer Eğitimi Dergisi**, 6 (16), 9-25.
- Akgün, Necat (2006), "Açılış Konuşması", Ali Gültekin (Ed.), **Küçük Dev Adam Çocuk ve Gençlik Yazınında Muzaffer İzgü Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, 1.Baskı, (21-23), Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Akpınar, Burhan (2011), "Değerler Eğitiminde Bileşke Modeli", **Eğitime Bakış Eğitim, Öğretim ve Araştırma Dergisi**, 7 (19), (39-45).
- Aktaş, Şerif ve Gündüz, Osman (2001), **Yazılı ve Sözlü Anlatım**, 2.Baskı, Ankara Akçağ Yayınları.
- Alkan, A. Tuncer (1991), "Misafir, Misafirlik", **Türk Aile Ansiklopedisi içinde**, 2, (741-742), Ankara: TC Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu.
- Anlar, Sema ve Buhurcu, Mustafa (2010), "Temizlik", **Genç Karakter Değerler Eğitimi E-Bülteni**, (1), 1-8, http://www.gençlikilkogretim.k.12.tr/?sayfa=değerlereregitiimi&alt_sayfa=61 (05.04.2011).
- Arslanoğlu, İbrahim (2005), "Türk Değerleri Üzerine Bir Değerlendirme", **Felsefe Dünyası Dergisi**, 41, 67-44.
- Ataç, Nurullah (1968), **Sözden Söze-Ararken**, İstanbul: Varlık Yayınevi.
- Atalay, Halil (2008), "İffet ve Haya Eğitimi", <http://www.minare.net/forum/index.php?topic=22161.02008> (12.05.2011).
- Aydemir, Cengiz (2010), **Ömer Seyfettin ve Hikâyelerinde Eğitim Değerleri**, 1.Baskı, Ankara: Roza Yayınevi.

- Aydın, Mehmet Zeki (2010), “Okulda Çalışan Herkesin Görevi Olarak Değerler Eğitimi”, <http://public.cumhuriyet.edu.tr/maydin/2010-22.doc> (12.12.2011).
- Aydın, Mustafa (2011), Değerler, İşlevleri ve Ahlak”, **Eğitime Bakış Eğitim, Öğretim ve Araştırma Dergisi**, 7 (19), (39-45).
- Bacanlı, Hasan (2006), **Duyuşsal Davranış Eğitimi**, 3.Baskı, Ankara: Nobel Yayınları.
- Bahar, Halil İbrahim (2005), **Sosyoloji**, 1.Baskı, Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları.
- Başaran, İbrahim Ethem (1997), **Eğitim Psikolojisi: Eğitimin Psikolojik Temelleri**, 5.Baskı, İstanbul: Özgün Matbacılık.
- Baydur, Erhan ve diğerleri (2006), “Değerler Eğitimi-Sorumluluk”, **Envar Değerler Eğitimi Aile Kitabı**, (1), 1-14, <http://www.envar.k.12.tr./files/degerleregitiimi1.pdf> (05.04.2011).
- Baydur, Erhan ve diğerleri (2007), “Değerler Eğitimi-Sabır”, **Envar Değerler Eğitimi Aile Kitabı**, (4), 1-16, <http://www.envar.k.12.tr./files/degerleregitiimi1.pdf> (05.04.2011).
- Bayraktar, Duygu Hasibe (2008), **Muzaffer İzgü’nün “İçimde Çiçekler Açınca”, “Kaçak Kız” ve “Bütün Sabahların Senin Olsun” adlı Romanlarında Soyut İşlemler Dönemi Çocuklarına Yönelik Eğitim Amaçlı İletiler**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baytar, Çiğdem (2006), “Muzaffer İzgü’nün Çocuklara Yönelik Kitaplarında Güldürürken Düşündürme”, **Küçük Dev Adam Çocuk ve Gençlik Yazınında Muzaffer İzgü Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, 1.Baskı, (403-416), Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Belet, Dilek ve Deveci, Handan (2008), “Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Bakımından İncelenmesi”, 7. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu, Çanakkale, <http://home.anadolu.edu.tr/sohbet/yayinlar/ders> (13.05.2011).
- Beyreli, Latif ve diğerleri (2006), **Yazılı ve Sözlü Anlatım**, 2.Baskı, Ankara: Pegem Yayınları.
- Bilgegil, Kaya (1980), **Edebiyat Bilgi ve Teorileri (Belagat)**, Ankara: Sevinç Matbaası.
- Bilhan, Saffet (1991), “Eğitim ve Sevgi”, **Türk Aile Ansiklopedisi içinde**, 3, (896-897), Ankara: TC Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu.
- Bozkurt, Veysel (2008), **Değişen Dünyada Sosyoloji: Temeller, Kavramlar, Kurumlar**, 4.Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi.

- Bridge, Berna (2003), **Etik Değerler Eğitimi**, İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Buttanrı, Halil (2006), “Açılış Konuşması”, Ali Gültekin (Ed.), **Küçük Dev Adam Çocuk ve Gençlik Yazınında Muzaffer İzgü Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, 1.Baskı, (19-21), Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Büyükdüvenci, Sabri (1991), “Değer Kavramı ve Aileyi Ayakta Tutan Değerler”, **Türk Aile Ansiklopedisi içinde**, 1, (320-325), Ankara: TC Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu.
- Chapman, Gary (2002), **Gençler İçin Beş Sevgi Dili**, (Çev. Elif Akbaş), 1.Baskı, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Çiftçi, Orhan (1999), **Sosyolojiye Giriş ‘Temel Kavramlar’**, Trabzon: Akademi Kitabevi.
- Comte, Adre (2004), **Büyük Erdemler Risalesi**, (Çev. Işık Ergüden), 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Değerler Eğitimi Merkezi, <http://www.dem.org.tr/index.php?sayfa=sureliyayinlar> (05.12.2010)
- Demir, Fatma (2006), **Muzaffer İzgü’nün Öykülerinde Çocuk ve Eğitim Teması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirel, Özcan (2002), **Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme**, 4.Baskı, Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Demirel, Kenan (2006), **Açıklamalı İnsani Terimler Sözlüğü**, 1.Baskı, İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Dilmaç, Bülent (1999), **İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Sınanması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- _____ (2002), **İnsanca Değerler Eğitimi**, 1.Baskı, Ankara: Nobel Yayınları
- _____ (2007), **Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeğiyle Sınanması**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğan, İsmail (2002), “Eğitimin Sosyal Temelleri”, Yüksel Özden (Ed.), **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**, 1. Baskı içinde (144-176), Ankara: Pegema Yayıncılık.
- _____ (2005), **Modern Toplumda Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Hakları**, 6.Baskı, Ankara: Pegema Yayıncılık.
- _____ (2007), **Sosyoloji: Kavram ve Sorunlar**, Ankara: Pegema Yayıncılık.

Doğanay, Ahmet (2006), “Değerler Eğitimi”, Cemil Öztürk (Ed.), **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**, (256-287), Ankara: Pegema Yayıncılık.

Dökmen, Üstün (2008), **Yaşama Yerleşmek**, 5. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Dönmez, Burhanettin (2002), “Bir Eğitim Kurumu Olarak Okul”, Yüksel Özden (Ed.), **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**, 1. Baskı içinde (86-113), Ankara: Pegema Yayıncılık.

Eğitim Danışmanlığı Araştırma Merkezi (2010), <http://edam.com.tr/tr/hakkimizda.asp?kid=2&uid=0&lid=2&l1=tr> (05.12.2010).

Eren, İdris (2010), “Sabır Eğitimi”, **İnsan ve Hayat Dergisi**, (1), <http://www.herkonudan.com/egitim/kisisel-gelisim/6874-sabir-egitimi-html> (04.05.2010).

Eroğlu, Evin (2008), **Muzaffer İzgü'nün Çocuk Kitaplarının Mizah Unsurları Yönüyle İncelenmesi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ersoy, Arife Figen (2007), **Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretmenlerin Etkili Vatandaşlık Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1756.

Kafadar, Osman ve Evin, İlke (2004), “İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Ulusal ve Evrensel Değerler Yönünden İçerik Çözümlemesi”, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, 2 (3), 293-302.

Fichter, Joseph (1999), **Sosyoloji Nedir?**, (Çev. Nilgün Çelebi), No. 75, Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.

Gökalp, Nurten (t.y.), **Teknoloji ve İnsanın Özgürlüğü**, Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, gokalp@gazi.edu.tr. (12.05.2011).

Gökçe, Feyyat (2000), **Değişim Sürecinde Devlet ve Eğitim**, Ankara: Eylül Yayınevi.

Gökçe, Bekir (2008), **Gülten Dayıoğlu'nun Öykülerinde Değer Eğitimi ve Öykülerinin Türkçeye Katkısı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güngör, Erol (2000), **Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar**, 3.Baskı, İstanbul: Ötüken Yayınları.

_____ (2010), **Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak**, 6.Basım, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Hekimoğlu, İsmail (t.y), Sevgi ve Hoşgörü Ortamı Hazırlamak, <http://www.ogretmenhatti.com/index.php?s=makale&aid=202> (02.04.2011).

Hökelekli, Hayati (2007), “Tevazu”, **DEM Dergi**, (2), 144-119.

_____ (2008), “Adalet”, **DEM Dergi**, (5), 132-137.

_____ (2010), “Modern Eğitimde Yeni Bir Paradigma: Değerler Eğitimi”, **Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırmaları Dergisi**, 6 (18), 4-10.

İlköğretim Kurumları Yönetmeliği (2003), **T. C. Resmi Gazete**, 2512, 27 Ağustos 2003.

İşık, İhsan (2006), **Resimli ve Metin Örnekli Türk Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi**, 5, 1.Baskı, Ankara: Elvan Yayınları.

İçözü, Nur (2006), “Anneannemin Akıllamaz Maceraları ve Yaşamımızda Unutulan Değerler”, Ali Gültekin (Ed.), **Küçük Dev Adam Çocuk ve Gençlik Yazınında Muzaffer İzgü Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, 1.Baskı, (233-243), Ankara: Bilgi Yayınevi.

İnanç, Ayşe (2004), **Muzaffer İzgü'nün MEB Tavsiyeli Eserlerinin Türkçe Eğitimi Amaçlarına Uygunluğu Yönünden İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

İşcan, Canay Demirhan ve Demir, Kenan (2009), “Vatandaşlık Eğitiminde Değerler ve Değerler Eğitimi”, **I. Uluslararası AB. Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı**, (123-132), Ankara: Pegem Yayınları.

İzgü, Muzaffer (1999), **Milli Kahraman Matador Mahmut**, 2.Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi.

_____ (2000), **Dilber**, 3. Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi.

_____ (2002), **Üç Halka Yirmibeş**, 5. Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi.

_____ (2005a), **İlyas Efendi**, 5. Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi.

_____ (2005b), **Kasabanın Yarısı**, 6. Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi.

_____ (2006), **İt Adası**, 5. Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi.

_____ (2007), **Halo Dayı ve İki Öküz**, 9. Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi.

_____ (2009a), **Bütün Sabahlarım Senin Olsun**, 4. Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi.

_____ (2009b), **Zıkkımın Kökü**, 20. Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi.

_____ (2010a), **Kaçak Kız**, 12. Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi.

- _____ (2010b), **İçimde Çiçekler açınca**, 6. Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- _____ (2010c), **Sıpa**, 8. Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kale, Nesrin (2007), “Nasıl Bir Değerler Eğitimi”, Recep Kaymakcan (Ed.), **Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı** (313-329), İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Kan, Çiğdem (2009), “Değişen Değerler ve Küresel Vatandaşlık Eğitimi”, **Kastamonu Eğitim Dergisi** 17 (3), 895-904.
- Karasar, Niyazi (2006), **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, 16. Baskı, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kavcar, Cahit (1982), **Edebiyat ve Eğitim**, Ankara: Engin Yayınları.
- Kouchok, H. Kawsar (2008), “Çocuklara Hoşgörü Öğretmek İçin Neler Yapmalı, Neler Yapmamalı: Mısır Örneğinden Yansımalar”, (Çev. Cemil Oruç), **Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 13(2), 403-412.
- Kaymakcan, Recep (2008), “Hoşgörü ve Eğitimi”, **DEM Dergi**, (6), 114-119.
- Kenan, Seyfi (2007), “Modern Eğitimde Değer Arayışları”, **DEM Dergi** (1), 28-33.
- Keksin, Yusuf (2010), “Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Yeri ve Önemi”, **Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırmaları Dergisi**, 6 (18), 68-72.
- Kıbrıs, İbrahim (2000), **Uygulamalı Çocuk Edebiyatı**, 6.Baskı, Ankara: Tek Ağaç Eylül Kitap ve Yayınevi.
- Kılıç, Ayşe İnan (2009), **Yüz Temel Eserde Dini ve Ahlaki Değerler**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılınç, Aziz ve Akyol, Şebnem (2009), “İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Sevgi Temasının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi”, **I. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi**, <http://oc.eab.org.tr/egtconf/pdfkitap/pdf/30> (03.10.2010).
- Kırımlı, Bilal (2002), “Liselerde Edebiyat Eğitimi ve ÖSS”, **Türk Dili Dergisi**, (603), 200-207.
- Kolaç, Emine (2010), “Hacı Bektaş Veli, Mevlana ve Yunus Felsefesiyle Türkçe Dersinde Değerler ve Hoşgörü Eğitimi”, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, (55), (193-208).
- Koşkunlu, Yasemin (2008), **Muzaffer İzgü'nün Anneannemim Akıl Almaz Maceraları Serisindeki “Aile” Kavramının Çocuk Gelişimi Açısından**

Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Köknel, Özcan (2001), **Kimliğini Arayan Gençliğimiz**, 1.Basım, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Kuşdil, Ersin ve Kağıcıbaş, Çiğdem (2000), “Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Swartz Değer Kuramı”, **Türk Psikoloji Dergisi**, 45, 59-76.

Mazman, Özgün (2002), **Muzaffer İzgü'nün Roman ve Öykülerinde Adana**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

MEB (1981), İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

_____ (2003), İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/225-0.html>. (20.12.2010).

_____ (2005), Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6, 7, 8. Sınıflar), Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

_____ (2006), İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

_____ (2006), İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

_____ (2007), İlköğretim Düşünme Eğitimi Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

_____ (2007), İlköğretim Düşünme Eğitimi Dersi (6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

_____ (2008), İlköğretim Halk Kültürü (8. Sınıf) Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

_____ (2009), İlköğretim Sosyal Bilgiler (6 ve 7. Sınıflar) Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

_____ (2009), İlköğretim Sosyal Bilgiler (4 ve 5. Sınıflar) Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

_____ (2010), “Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansı”, <http://www.meb.gov.tr/haberler/haberayrinti.asp?ID=7844> (05.11.2011).

Mıskeveyh, İbn (1983), **Ahlaki Olgunlaştırma**, (Çev. A. Şener, C. Tunç, İ. Kayaoğlu), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

- Oğuzkan, A. Ferhan (2010), **Çocuk Edebiyatı**, 9. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özdemir, Hasan (1991), “Misafir ve Misafirperverlik”, **Türk Aile Ansiklopedisi içinde**, 2, (740-747), Ankara: TC Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu.
- Özgüven, İbrahim Ethem (2001), **Ailede İletişim ve Yaşam**, Ankara: PDREM Yayınları.
- Pıghın, Gerda (2005), **Çocuklara Değer Aktarımı**, 1. Baskı, İzmir: İlya İzmir Yayınevi.
- Rayman, Hayrettin (2006), “Muzaffer İzgü’nün Romanlarında Folklorik Temeller”, Ali Gültekin (Ed.), **Küçük Dev Adam Çocuk ve Gençlik Yazınında Muzaffer İzgü Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, 1. Baskı, (361-371), Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Saltık, Eylem (2006), “Muzaffer İzgü’nün ‘Yıl Sıfır Darbe Hazır’ Adlı Eserinde Tavrı Takınan Varlık Olarak İnsan”, Ali Gültekin (Ed.), **Küçük Dev Adam Çocuk ve Gençlik Yazınında Muzaffer İzgü Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, 1. Baskı, (90-100), Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Sayar, Kemal ve Aysun, Süreyya (2011), “Ahlaki Bir Lider Olarak Öğretmen”, **Eğitime Bakış Eğitim, Öğretim ve Araştırma Dergisi**, 7 (19), (9-13).
- Seyyar, Ali (2003), **Ahlak Terimleri Sözlüğü**, 1. Baskı, İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Semerci, Mehmet (2006), “Muzaffer İzgü’nün Öykülerinde Toplumsal Eleştiri”, Ali Gültekin (Ed.), **Küçük Dev Adam Çocuk ve Gençlik Yazınında Muzaffer İzgü Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, 1. Baskı, (384-385), Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Sharma, Robin (2006), **Sen Ölünce Kim Ağlar?**, (Çev. Tülin Penso), İstanbul: Goa Basın Yayın ve Tanıtım Hizmetleri.
- Sivri, Medine ve Orhan, Zeynep (2006), “Gerçek Bir Yaşam Öyküsü ‘Zıkkımın Kökü’ ve Muzaffer Karakteri”, Ali Gültekin (Ed.), **Küçük Dev Adam Çocuk ve Gençlik Yazınında Muzaffer İzgü Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, 1. Baskı, (330-341), Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Songören, Sevgi (2006), “Muzaffer İzgü Gözüyle Çocuk Kitapları ve Çocuk Edebiyatımız”, Ali Gültekin (Ed.), **Küçük Dev Adam Çocuk ve Gençlik Yazınında Muzaffer İzgü Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, 1. Baskı, (251-561), Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Şen, Ülker (2007), “**Milli Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- _____ (2008), “Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 1 (5), 763-779.
- Şener, Sami (1997), **Başarı Yolunda 70 Kural**, 5. Baskı, İstanbul: İnkılab Basım Yayım.
- Şentürk, Habil (2010), “Kişilik Gelişiminde Eğitim, Din ve Değerlerin Rolü”, **Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırmaları Dergisi**, 6 (18), 50-55.
- Şimşek, Tacettin (2002), **Çocuk Edebiyatı**, Ankara: Rengarenk Yayınları.
- Şişman, Mehmet (2006), **Eğitim Bilimine Giriş**, 1. Baskı, Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Taşdemir, Demir (2009), “İlköğretimde Değerler Eğitimi ve Bu Değerlerin Alevi-Bektaşî Değerleri İle İlişkiliği”, **Türk Kültürü ve Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, (51), 295-326.
- Taşpınar, Mehmet (2009), “Eğitinde Örtük Program ve Değerler Eğitimi”, Cihad Demirli (Ed.), **I.İyilik Sempozyumu Bildiri Kitabı**, (25-30), Elazığ: Elazığ Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Tokdemir, Muhammed Ahmet (2007), **Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Hakkında Görüşleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türk Dil Kurumu (1998), **Türkçe Sözlük**, 9. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Basım Evi.
- Uçan, Hilmi (2006), “Edebiyat Eğitimi, Estetik Bir Hazzın Edinimi, Okumanın Alışkanlığa Dönüştürülmesi ve Yazınsal Kuramlar”, **Milli Eğitim Dergisi**, (169), 25-41.
- Urban, Hal (2007), **Hayat Dersleri**, (Çev. Gülden Şen), 1. Basım, İstanbul: Altın Kitaplar
- Uyguner, Muzaffer (2005), **Muzaffer İzgü**, 2. Baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi
- Ünalın, Şükrü (2005), **Dil ve Kültür**, 3. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Varış, Fatma (1985), **Eğitim Bilimlerine Giriş**, İstanbul: Alkım Yayınevi
- Yalçın, Süleyman Kaan ve Şengül, Murat (2004), “Dede Korkut Hikâyeleri'nin Çocuk Eğitimi Açısından Öne Sürdüğü Değerler ve Ortaya Çıkarmak İstedığı Tıp Üzerine Bir Değerlendirme”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 14 (2), 209-223.
- Yalçın, Alemdar ve Aytaş, Gıyasettin (2005), **Çocuk Edebiyatı**, 5. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaman, Havva ve diğerleri (2009), “İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler”, **Değerler Eğitimi Dergisi**, 7(18), 107-120.

- Yavuz, Şevket (2010), “Post Modern Bir Köyde Varlık, Oluş ve Umudun ‘Değneği’ ve ‘Değerlemesi’: Değerler, Diğerleri ve Değerler Havuzu”, **Eğitime Bakış Eğitim, Öğretim ve Araştırma Dergisi**, 6 (18), (43-49).
- Yazıcı, Kubilay (2006), “Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış”, **Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi**, 19, 499-522.
- Yetim, Arzu (2006), “Muzaffer İzgü’nün ‘İlyas Efendi’ Adlı Romanında Türk Erkeğinin Evliliğe ve Kadına Yaklaşımına Eleştirel Bir Bakış”, Ali Gültekin (Ed.), **Küçük Dev Adam Çocuk ve Gençlik Yazınında Muzaffer İzgü Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, 1. Baskı, (212-222), Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Yüksel, Sedat (2002), “Yüksek Eğitimde Eğitim Öğretim Faaliyetleri ve Örtük Program”, **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 15 (1)
- Türkiye Gazetesi Yayınları (1994), “Sağlık”, **Yeni Rehber Ansiklopedisi** içinde, 17, (192-193), İstanbul.
- Türkiye Gazetesi Yayınları (1994), “Temizlik”, **Yeni Rehber Ansiklopedisi** içinde, 19, (32-33), İstanbul.
- Zengin, A. Yaşar ve Zengin, Nesrin (2007), **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı**, 1. Baskı, İstanbul: Truva Yayınları.

EKLER

EK 1: Çalışmada İncelenen Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Özetleri

1. SİPA

Süha henüz birkaç aylıkken annesi tarafından parktaki bir banka terk edilir. Kendisi gibi annesi ve babası olmayan 112 çocukla beraber bir yetimhanede kalır. Çocuklar yetimhanede oldukça kötü şartlarda yaşar. Yetimhane çalışanlarının birçoğu çocuklara kötü davranır. Süha İlkokulu kendisine piç diyen öğrenciler yüzünden bırakır. Çalıştığı hiçbir işte dikiş tutturamaz, kısa sürede ayrılır. Süha piç olduğunu kabullenir ve adının Süha değil Sıpa olması gerektiğini savunur.

Süha 18 yaşına gelince hasta bakıcı Sebahat'ın yardımıyla ilk kez yetimhaneden dışarı çıkar. Bütün gün sokaklarda dolaşır. Geceleyin yurda giriş saati gecikince geceyi Sebahat'ın evinde geçirir. Ertesi gün Sebahat'ın annesi aniden çıkıp gelince pantolonunu ters giyerek ve ayakkabılarını almayarak evden hızla çıkar. Sokaklarda dolaşır şarkı söylerken bir anne kız Süha'yı kendilerine sarkıntılık etmekle suçlar. Sokakta toplanan kalabalık kıyafetinden ötürü onu deli sanır ve karakola götürür. Süha komisere adının Sıpa olduğunu söyler. Kıyafetinden ve tavırlarından dolayı komiser kendisiyle dalga geçtiğini sanır ve onu nezarete attırır. Rıza adında bir polis onu bayıltıncaya kadar döver. Ayılınca yargıcın karşısına çıkartılır. Yargıca babasının eşek olduğunu ve adının da sıpa olduğunu söyler. Yargıç söylediklerinden dolayı onu deli sanıp akıl hastanesine gönderir. Süha orada yedi yıl kalır.

Akıl hastanesinden çıktıktan sonra Sebahat'ın evine gider. Onun şarkıcı olduğunu öğrenir. Acıkınca ayakkabılarını satarak karnını doyurur. Sokakta uyurken bir bekçi nüfus kâğıdını göstermesini ister. Süha nüfus kâğıdı olmadığını söyleyince bekçi onu karakola götürür. Karakoldaki komiser onu yedi yıl önce nezarete atan polis memuru Selami'dir. Komiser ona çalışmasını öğütler. Süha ise çalışmak istemediğini söyler. Komiser Süha'nın karnını doyurur, giyecek bir şeyler ayarlar ve onun başka bir şehre gönderilmesine karar verir. İki polis onu başka bir şehre bırakır. Süha orada da sokaklarda dolaşmaya devam eder. Acıkınca yine ayakkabılarını satmaya karar verir. Bitpazarında tanıştığı birisi ona kendisi ile eskicilik yapmasını önerir. İş kabul eder. Eskiciyle anlaşamayınca ilk günden işi bırakır. Tekrar ayakkabılarını satmaya karar verir. İnsanlar onunla dalga geçer; ona domates, kavun kabuğu fırlatıp kovalar. Süha insanlardan kaçarak bir vagona sığınır.

Ek 1'in devamı

Gündüz vagon dan hiç çıkmaz, geceleri çöpleri karıştırarak karnını doyurur. Bir gün vagon da uyurken birileri vagon a koyun yükler ve tren hareket eder. Koyunları indirdikleri bir anda Süha hızla vagon dan çıkar. Yeni geldiği şehrin neresi olduğunu öğrenmeye çalışır. Caddede karşılaştığı emekli posta müdürüne şehrin adını sorar. Adam ondan şüphelenir, kimliğini göstermesini ister. Süha olmadığını söyleyince onu casuslukla suçlar. Toplanan kalabalık onun ayaklarını bağlayarak karakola götürür. Süha cebindeki deli raporunu polisler e gösterir. Karakoldaki komiser muavini onu nezaretteyken döven Rıza polistir. Süha'yı tanıyan Rıza onun karnını doyurur, ayakkabı alır. Ertesi gün iki polis memurunun eşliğinde onu turistik bir şehre gönderir. Süha amaçsızca şehrin sokaklarında dolaşır, plaja gider. Orada Oya adlı bir kadınla tanışır. Birlikte denize girerler. Oya onu beklemesini söyleyerek oradan ayrılır. Süha iki ay boyunca onu plajda bekler. Bir süre sonra Süha onun aslında Sebahat olduğunu, Komiser Selami'nin onları kavuşturmaya çalıştığını düşünür. Plajdaki insanlar sürekli onunla dalga geçer. Roman Süha'nın Sebahat'ı plajda beklemeye devam etmesiyle son bulur.

2. KAÇAK KIZ

Üzüm lise son sınıf öğrencisidir. Kardeşi Ezgi ile birlikte ailesinden sürekli üniversiteyi kazanmaları ve doktor olmaları hususunda baskı görür. Babası Üzüm'e bir zamanlar ayakkabısı bile olmadığını, aynı yokluğu kızlarına yaşatmamak için ne kadar fedakârlık yaptığını uzun uzun anlatır. Üzüm'den kalp doktoru olmasını ister, sürekli onu birileriyle kıyaslar. Üzüm ise tiyatro sanatçısı olmayı istemektedir. Bir iki kez bu isteğini ailesine açar fakat ailesi kesin bir dille bu isteğini reddeder. Üzüm başarılı bir öğrenci olması ve çok çalışmasına rağmen sınav esnasında çok heyecanlanır ve sınavı kazanamaz. Sınav sonuçları gelip de ailesi hiçbir yeri kazanamadığını öğrenince annesi bayılır, babası ona “Defol!” diye bağırır. Üzüm kardeşi Ezgi'nin engellemelerine rağmen çantasını alıp evi terk eder. Kardeşine bir daha eve dönmeyeceğini söyler.

Nereye gideceğini bilmeyen Üzüm İzmir sokaklarında dolaşmaya başlar. İntihar etmeye karar verir. Önce kendini denize atmaya düşünen Üzüm daha sonra bir trenin önüne atlamayı düşünür. Bir süre sonra bu düşüncesinden vazgeçer. Tren istasyonundan sonra otogara gider. Oradaki Van otobüsüne binip İzmir'den uzaklaşmak ister. Parası olmadığını anımsayınca vazgeçer. Bir süre garda oturduktan sonra tekrar İzmir sokaklarında dolaşmaya başlar. Yolda sarhoş bir adama rastlar. Korkup oradan uzaklaşır. Bir taksit

Ek 1'in devamı

şoförü onun evden kaçtığını anlar, onu evine götürmek ister. Şoför kızının da üniversiteyi kazanmadığını, gençlerin yaşadığı sıkıntıları anladığını söyler. Üzüm eve gitmek istenmediğini söyleyince onu güvenli bir yerde bırakır. Üzüm geceyi bir sinemada geçirmeye karar verir. İlk denemede başarısız olan Üzüm ikinci sinemaya gizlice girmeyi başarır. En arka koltukta uyurken makinist gelip onu uyandırır. Üzüm sinemanın makinisti olan Fırat'a gidecek yeri olmadığını söyler. Fırat'ın da babası doktor olmasını istemiş fakat o doktorluğu kazanamamıştır. Fırat Üzüm'ün makinist odasında kalmasına izin verir. Üzüm birkaç gün sinemanın makinist odasında kalır. Birkaç gün içinde Üzüm ve Fırat iyi arkadaş olur. Fırat Üzüm'e sinema yönetmeni olmak için İtalya'ya gitmek istediğini söyler. Üzüm de annesinin kalp rahatsızlığı olduğunu, bu sebeple endişeli olduğunu söyler. Bunun üzerine Fırat Üzüm'ün ailesine telefon ederek annesinin durumunun iyi olduğunu öğrenir. Üzüm annesinin iyi olduğunu öğrenince biraz rahatlar.

Fırat'a güvenebileceğini anlayan Üzüm evlerine gidip babasıyla tanışmayı kabul eder. Fırat'ın babası Sırrı onlar için yemekler hazırlar. Birlikte neşeli bir akşam yemeği yerler. Fırat Üzüm'e gitar çalar. Arkadaşlıkları aşka dönüşür. Sabahleyin Kuşadası'na gitmeye karar verirler. Sabah olunca Fırat ona gazete ilanını gösterir. Gazetede Üzüm için verilmiş bir kayıp ilanı vardır. İlanda Üzüm'ün ailesinin yaptıkları için çok pişman oldukları ve kızlarının bir an önce eve dönmesini istedikleri yazmaktadır. İlanı okuduktan sonra yumuşayan Üzüm'ü Fırat evine götürür.

3. KASABANIN YARISI

Kaymakamın oğlu Serhan'ın sünnet düğünü olacağı için bütün kasabalı seferber olur. Kasabanın ileri gelenleri kaymakama yaranmak için düğün masraflarını karşılar. Kimisi sünnet yatağını yapar, kimi yiyecek masraflarını üstlenir. Kasabadaki kulübün sahibi Galip Bey kaymakamın kirvesi olmak için dilekçe verir. Kaymakamdan hoşlanmayan tek kişi sağlık memuru Cevat'tır. Cevat oldukça kibirli biridir. Doktor bile sünnet yapamaz, damardan iğne vuramazken o bunları rahatlıkla yapabilir. Kaymakam onunla ilgili bakanlığa yazı gönderirken kasabalı ona muhtaç olduğu için Ankara'ya destek mektupları gönderir.

Yaşanan bu tatsızlıktan sonra herkes kaymakamın Cevat Bey'i sünnet düğününe çağırıp çağırmayacağını merak eder. Sünnetten bir gün önce Galip, Cevat'ın yanına gidip ona kirvesi olduğu bir çocuğu nasıl sünnet etmeyeceğini sorar. Cevat ancak kaymakam

Ek 1'in devamı

kendine çağrı gönderirse sünnet edeceğini söyler. Galip iki tarafı da kendi meyhanesinde bir araya getirir. Zaten içkili olan Cevat Serhan'ı sünnet etmeyi kabul eder. Cevat'ın karısı Sümbül sözünden döndüğü için eşine kızar.

Kasabadaki herkes denetim olmasın, eksiklikleri ortaya çıkmasın diye kaymakamla iyi geçinir. Tapucu Zekeriya, Odacı Kazım, ortaokul müdürü Salih Zeki, mal müdürü Osman, posta müdürü Tayyar, Doktor Musa ve diğerleri kaymakama yaranmaya çalışır.

Düğün günü gelip çatar. Kaymakamın eşi Şükran kaymakamdan muhalefetten kimseyi çağırmasını, onların fakir olduklarını, hediye getiremeyeceklerini söyler. Kasaba eşrafı düğüne gelmeye başlar. Serhan'ı ata bindirip kasabada dolaştırırlar. Sünnet vakti gelir. Cevat sünneti yapmayacağını söyler. Yargıç seslenince sünneti yapmaya kara verir. Herkes sünnetin yapılacağı üst kata çıkar. Hoca gelip dua eder. Cevat çocuğu sünnet için hazırlarken onun sünnetli olduğunu görür. Kimseye belli etmez. Karısı Sümbül'e Serhan'ın daha önceden sünnet olduğunu, kaymakamın hediye için ikinci kez sünnet düğünü düzenlediğini söyler.

Savcı Erol'un tayini çıktığı için kulüpte veda yemeği düzenlenir. Cevat da yemeğe katılır. Sünnet paralarıyla Şükran Hanım'ın daire aldığını, kaymakamı sünnet olayından dolayı Ankara'ya şikâyet ettiğini söyler. Cevat zilzurna sarhoş olur. Onu eve Zekeriya bırakır. Cevat sızar. Tapucu Zekeriya'nın gözü Sümbül'dedir. Zekeriya Sümbül'e sarkıntılık edince Sümbül onu kovar. Kovulmasına kızan Zekeriya Sümbül'e iftira atar. Sümbül'ün kendisini sevdiğini ve Cevat'ın onları bastığını söyler. Bu dedikodu tüm kasabaya yayılır. Selam Bey de gözüne Sümbül'ü kestirir. Tansiyonunu ölçtürmek bahanesiyle Cevat'ın evine gider. Sümbül'e ahlaksız teklifte bulunur. Sümbül onu evden kovar. Ertesi gün yaydığı dedikoduları duyunca hükümet konağına giderek ona okkalı bir tokat yapıştırır. Herkes Sümbül'ün Zekeriya'yı çağırdığını, gitmediği için ona tokat attığına inanır. Şükran eşinden bu durumu kullanmasını, karısının ahlaksız olduğu gerekçesiyle Cevat'ı kasabadan sürdürmesini ister.

Doktor Musa hemşire Kısmet'le birlikte olur. Ailesine onunla evlenmek istediğine dair mektup yazar. Annesi apar topar kasabaya gelir. Evlenmesine razı olmaz. Musa ailesini dinlemeyerek Kısmet'le evlenir. Kasaba bir süre bu olayı konuşur.

Cevat şikâyet dilekçesini ikinci kez yazar. Vali kaymakamı arayarak bir düşmanı olup olmadığını sorar. Kaymakam Cevat Bey'den şüphelendiğini söyler. Bunun üzerine

Ek 1'in devamı

vali Cevat'ın ifadesinin alınmasını ister. Cevat fotoğraf ekleyerek, üçüncü kez dilekçe gönderir. Dilekçeye kaymakamın muhtarlara düğüne koç getirmeden geldikleri takdirde başlarına iş açılacağını söylediğini yazar. Şahitlik edecek muhtarlar bulmaya çalışır. Oysa kaymakam çalışkandır. Yılda bir kez memurlarla köylere giderek, köylüleri dinler. Böyle bir iddia ortaya atılınca kaymakam memurlarıyla birlikte Dereğazı Köyü'ne gitmeye karar verir. Bir hafta kalır, dönerler.

Bir yaz günü Ankara'dan Cevat'ın tayini çıktığına dair sarı bir zarf gelir. Cevat haberi alınca Rüstem Ağa'dan, Hacı Hilmi'den, Selam Bey'den yardım ister. Selam Cevat'a karısıyla ilgili dedikodulardan dolayı sürüldüğünü söyler. Cevat söylenenlere inanmaz. Eve geldiğinde Sümbül'ü eşyaları toplarken bulur. Karı koca kasabadan gitmek için hazırlık yapmaya başlar.

4. BÜTÜN SABAHLARIM SENİN OLSUN

Çiçek lise son sınıfa geçmiş başarılı bir öğrencidir. Ailesi seneye üniversite sınavına gireceği için onun tatilde iyi dinlenmesini ister. Bu yüzden Çiçek'i Kuşadası'na teyzesine göndermeye karar verirler. Çiçek ve annesi karne hediyesi için çarşıya çıkar. Çiçek eğitim sistemini eleştirir. Gençlerin hızlı yaşadığını, dersler, sınavlar, dersaneler arasında ömürlerinin geçtiğini söyler. Çiçek'in Furkan adında erkek arkadaşı vardır. Çiçek'in annesi birlikte dolaşmalarına izin verir. Furkan ailesinin karne hediyesi olan motosikletiyle Çiçek'i İzmir sokaklarında dolaştırır. Tatil planlarından bahsederler. Furkan'ın babasının perde dükkânı vardır. Yazın ona yardım edeceğini söyler. Çiçek ise tatili teyzesinin yanında geçireceğini söyler. İki sevgili yazı ayrı geçirecekleri için üzülür.

Çiçek Kuşadası'na gider. Teyzesi Selda'nın çocuğu yoktur. Çocukları çok sever. Pastalar yapıp oturduğu sitenin çocuklarına dağıtır. Eniştesi Kuşadası-Sisam Adası arasında kaptanlık yapar. Çiçek'i görünce teyzesi çok sevinir. Akşama eniştesi gelince birlikte mutlu bir yemek yerler. O esnada telefon çalar. Arayan Furkan'dır. Babasının rahatsızlandığını, yanına gelemeyeceğini söyler. Sabahleyin Çiçek eniştesinin çalıştığı şirketin satıldığını, eniştesinin işsiz kaldığını öğrenir. Teyzesi Çiçek'e belli etmese de çok üzülür. Eşinin denizi çok sevdiğini ve onu oyalamanın zor olacağını söyler.

Yan komşuları Melek'in yeğeni Cem Çiçek'le arkadaş olmak ister. Gitar çalıp, onun için şiirler yazar. Çiçek ona erkek arkadaşı olduğunu söyler. Bir gün birlikte plaja gitmeye karar verirler. Denize girerler. Cem boğulma tehlikesi geçirir. Çiçek onu

Ek 1'in devamı

kurtarmaya çalışır. Yardıma gelen diğer insanlar sayesinde Cem kurtulur. Cem Çiçek'ten bu olayı kimseye anlatmamasını ister.

Çiçek eve gelince Furkan'ı arar. Furkan babasının daha iyi olduğunu, yarın yanına geleceğini söyler. Çiçek ve teyzesi Furkan için bir pansiyon bulur. Furkan gelince birlikte dolaşırlar. Şiir gecesine katılır, sokakta dans ederler.

Ertesi gün Çiçek, eniştesi Suat ve Furkan küçük bir motorla denize açılır. Suat denizin ortasında terk edilmiş bir gemi görür. Birlikte gemiye çıkmaya karar verirler. Başta gemide kimsenin olmadığını sanırlar. Bir süre sonra bir sürü insan etraflarını çevirir. İçlerinden biri İngilizce konuşur. İran'dan gemiye bindiklerini, Yunanistan'a gitmeye çalıştıklarını söyler. Çiçek buranın Yunanistan değil Türkiye olduğunu söyleyince adam Suat'tan onları Yunanistan'a götürmesini ister. Suat yasal olmayan hiçbir şeyi yapmayacağını söyler. Fakat adamlar Çiçek'e silah çekince isteklerini kabul eder. Daha gemiyi çalıştırmadan sahil güvenlik gelip hepsini yakalar. Suat Kaptan, Furkan ve Çiçek'in ifadeleri alınır. Çiçek ve Furkan serbest kalır. Suat'ı bir gün daha tutarlar. Gerçek anlaşılınca o da serbest kalır. Ertesi gün gazetelerde iki sevgili kaçarken yakalandı haberi çıkar. Haberin yanında Furkan ve Çiçek'in fotoğrafları vardır. Bunun üzerine ikisinin de aileleri Kuşadası'na gelir. Tanışıp kaynaşırlar. Birlikte mutlu bir akşam yemeği yerler.

5. ÜÇ HALKA YİRMİBEŞ

Gülçiçek ve babası Dublör Kenan geçimlerini kasaba kasaba dolaşıp halkacılık yaparak geçirir. Baba kız yeni geldikleri kasabada herkesin ilgisini çeker. Bazıları Gülçiçek'e kötü niyetle bakar. Sakin ise ona temiz duygularla bağlıdır. Sakin seyyar satıcılıkla geçinen biraz saf bir delikanlıdır. Annesi ile birlikte yaşayan Sakin, annesi hastaneye kaldırılınca çok üzülür. Hastaneden kasabaya dönerken otobüste gördüğü Gülçiçek'e âşık olur. Gülçiçek ve babasının kasabaya gelmesiyle bir anda herkesin gündemi bu baba kız olur. Bazıları Kenan'ın kızını pazarladığını düşünür. Gülçiçek'le ilgili ön yargıya kapılırlar.

Baba kız kalmak için kasabanın tek oteli olan Ferah Oteli'ne gider. Otel kasabanın ileri gelenlerinde Zahireci Rüstem'indir. Otel görevlisi Necati'nin hayali, bir gün ünlü bir oyuncu olabilmektir. Bir zamanlar dublörük yapan Kenan ona film maceralarını anlatır. Necati onun anlattıklarını ilgiyle dinler. Baba kız yemeklerini ise adı Hasıraltı olan meyhane yer. Kasabalı onları görmek için bu meyhaneye akın eder. Necati ve Sakin de her

Ek 1'in devamı

gün meyhaneye gitmeye başlar. Kasabanın kadınları ise Gülçiçek'ten rahatsız olur. Kadınların çoğu onun kasabadan sürülmesini ister. Kocalarının onun yüzünden meyhaneden çıkmadığını söyler.

Tapucu Zekeriya film senaryoları yazıp yapım şirketlerine gönderir. Meyhanedeki herkes Kenan ve Gülçiçek'in film için kasabaya geldiğini düşünür. Kenan onlara kasabaya çadır kurup halkacılık yapacaklarını söyler. Onlara dublörlik anılarını, film hilelerini anlatır. Herkes onun anlattıklarını ilgiyle dinler.

Gülçiçek'e iyice vurulan Sakin her gün halka çadırına dondurma ve çiçek gönderir. Tapucu Zekeriya Gülçiçek için yazdığı şiirleri arada bir çadıra giderek okur. Sakin'in annesi Habibe hastaneden taburcu olur. Sakin'in Gülçiçek'e olan aşkını öğrenince çok öfkelenir. Kavga etmek maksadıyla halka çadırına gider. Gülçiçek ve babası ona çok iyi davranır. Habibe oğlunun saf olduğunu, Gülçiçek'in ona ümit vermemesini söyler. Gülçiçek ve Habibe kucaklaşırken fıstıkçı Tillo onları görür. Tüm kasabaya sakin ve Gülçiçek'in sözü kesildi diye dedikodu yayar. Sakin annesini yolda yakalar, duyduklarının doğru olup olmadığını sorar. Annesi onu üzmemek için Gülçiçek'in evet dediğini söyler. Zahiracı Rüstem'in oğlu Mestan Gülçiçek'ten çok hoşlanır. Dublör Kenan'a gidip Gülçiçek'i para ile satın almak ister. Kenan kızının öyle biri olmadığını söyleyerek Mestan'la tartışır. Bir gün Mestan Kenan yokken gizlice çadıra girerek Gülçiçek'e saldırır. Sakin içeri girer ve Mestan'ı bıçaklar.

6. MİLLİ KAHRAMAN MATADOR MAHMUT

Baba, Baykuş'tan kara kaşlı, uzun boylu, İspanyol erkeğine benzeyen bir erkek bulmasını ister. Baykuş kahvede otururken gözüne Mahmut'u kestirir. Mahmut uzun yıllar Almanya'da yaşamış, orada kalmak için kendinden büyük Alman kadınlarla evlenmiştir. Babanın başka bir adamı gelerek Mahmut'u arabaya bindirir. Mahmut onları sivil polis sanır. Baykuş ve şaşı gözlü adam onu babanın konağına götürür. Mahmut önce mafyanın eline düştüğünü sanır. Sonra devletin gizli bir örgütünün onu kaçırdığını, kendisini İspanya'ya karşı casus olarak kullanacaklarını düşünür. Mahmut'u uzun süre bir yerde tutarlar. Bu süre boyunca her türlü hizmeti ona sunarlar.

Bir gün babanın sağ kolu Bay E gelerek Mahmut'la konuşur. Ona toplumların kahramanlara ihtiyaç duyduklarını, eğer kahraman yaratmazlarsa o toplumda sıkıntıların ortaya çıkacağını ve yeni kahramanın kendisi olduğunu söyler. Ayrıca ona yakında

Ek 1'in devamı

İspanya'ya gideceğini, bazı gazetecilerin ona eşlik edeceğini ve orada boğa öldürüp kahraman olacağını da anlatır. Mahmut bu işi beceremeyeceğini, onun yerine başkasını seçmeleri gerektiğini söyler. Fakat onu dinlemeyerek bir odaya kapatırlar.

Asıl adı Mahmut Sırrı Kerkenezken Bay E onun ismini Mahmudez Sierra Kerkenez olarak değiştirdiklerini söyler. Mahmut'un hizmetçisi olan Ateş ondan boğaları nasıl öldürdüğünü anlatmasını ister. Israrlara dayanamayan Mahmut sanki gerçekten bir boğa güreşçisiymiş gibi Ateş'e uydurma hikâyeler anlatır.

Birkaç gün sonra Mahmut'u uçağa bindirerek İspanya'ya götürürler. Bir fotoğrafçı ve gazeteci de onlara eşlik eder. Mahmut orada sanki boğa güreşçisiymiş gibi davranır. Gazeteci, Mahmut halkı selamlarken fotoğraflarını çeker. Mahmut'un koruması ve Ateş her şeyden habersiz Mahmut'u otelde bekler. Mahmut'un gerçek bir kahraman olduğunu düşünerek ona büyük saygı duyarlar. Mahmut da yavaş yavaş kahraman olduğuna inanmaya başlar. Birkaç gün İspanya'da kaldıktan sonra İstanbul'a dönerler. Mahmut geçmişini unuttur. Koruması ve Ateş'le beraber bir apartman dairesine yerleşir.

Bir gün devlet büyüklerinden biri Mahmutabad belediye başkanını arar. Cuma günü yanına gelmesini ister. Başkan kasabanın ihtiyaçları için çağrıldığını düşünür. Büyük, başkanla konuşarak kasabanın ihtiyaçlarını bildiklerini, öncelikle Mahmudabad kasabasını ilçe yaparak adını Mahmutkent olarak değiştireceklerini söyler. Başkan, Matador Mahmut'un kim olduğunu sorar. Büyük, Mahmut'un onların kasabasından olduğunu söyler. Başkan kasabaya döner. Halka Mahmut hakkında bilgi verir. Başta herkes bizim köyde pehlivan Mahmut var mıydı ki oğlu Matador Mahmut olsun, diye düşünür. Başkan onları ikna eder. Zamanla herkes Mahmut'un Mahmutabadlı olduğuna inanır. Hatta anne babası ile ilgili bir şeyler uydurmaya başlar. Kendi söylediklerine kendileri inanır. Mahmut kasabaya gelmeden önce kasaba boyanır, kaldırımlar düzenlenir, top sahası yapılır. Mahmut için yeni bir ev yapılır. Bir anda ülkenin gündemi Mahmut olur. Onunla ilgili programlar, paneller düzenlenir. Televizyonlar un, yağ, şeker zam haberlerinden sonra Mahmut'la ilgili haberlere geçer. Bu arada başkentte Mahmut için villa yapılır. Tekel ürünlerine zam haberinden sonra Mahmut'un evi gösterilir. Bütün gazeteler Mahmut'un kahramanlıklarını çarşaf çarşaf yazarken bir gazete "Bu Mahmut da kim?" başlıklı manşet atar. Halk gazeteyi basmak ister. Polis zor engel olur. Gazeteler aracılığıyla birçok kişi Mahmut'a mektup yazar. Kadınlar ona hayranlığını dile getirirken erkekler matadorluk kursu açılıp açılmayacağını sorar. Sonunda Mahmut İstanbul'a

Ek 1'in devamı

gelir. Mahmut hava alanında devlet töreni ile karşılanır. İki devlet büyüğünün arasında halkı selamlar. Bu arada otobüs, tren ve uçak ücretlerine zam yapılır. Ama halk bunu umursamaz, her şeyi boş verir. Mahmut geldiği günün akşamı bir futbol takımının yemeğine katılır. Mahmut'un geleceğini öğrenen halk biletlerin tamamını satın alır. Mahmut Mahmutkent'te görülmemiş bir ilgiyle karşılanır. Onu karşılarlar bayılanlar bile olur.

Mahmut'un İspanya'da Karmen adlı bir sevgilisi olduğu söylenir. Sözde Mahmut Karmen'den ayrıldığı için üzgündür. Bay E yakında Karmen'i de Türkiye'ye getireceklerini söyler. Siyaset ve ekonomi haberleri bu haberlerin gölgesinde kalır. Birkaç gün sonra Karmen gelir. Büyük kalabalık Karmen ile Mahmut'un kavuşmasını izlemek için hava alanına akın eder. Karmen Müslüman olarak Kadriye adını alır. Büyük bir düğün yapılır. O gün yine ekmeğe zam yapılır, asgari ücret açıklanır.

Mahmutkent başkanı ilçede boğa güreşi düzenleneceğini, baş güreşçinin de Mahmut olacağını söyler. Başkan bu kararı tek başına alır. Hem Büyük hem de Baba planları bozulacağı için paniğe kapılır. Bu haberi alan halk Mahmutkent'e akın eder. Bay E de başkan da Mahmut'a matadorluk dersi almasını söyler. Mahmut gerek olmadığını, zaten çok iyi bir güreşçi olduğunu söyler. Ülkede Mahmut kaç saniyede boğayı öldürecek diye totolar düzenlenir. Bay E, Büyük ve Baba çareler bulmaya çalışır. Karşısına bir gözü kör boğa çıkarmayı, ineği boğa diye mi yutturmayı düşünürler. En son İspanya'dan bir matador getirmeyi, makyajla onu Mahmut'a benzetmeye karar verirler. Bunu Mahmut'a söylerler. Mahmut kahraman olduğunu, halkla arasına kimseyi sokamayacağını söyleyince onlar da işi gidişatına bırakır. Festival günü bütün halk sabırsızlıkla Mahmut'u bekler. Sonunda Mahmut boğa ile karşı karşıya gelir. Boğa ilk vuruşta Mahmut'u yere serer. Mahmut kanlar içinde yere düşer.

7. DİLBER

Arif Onbaşı bir taraftan eskici arkadaşı Kel Hayri ile define peşinde koşarken diğer taraftan bir kahvede çay dağıtarak ailesini geçindirmeye çalışır. Annesi Rabia Nine çok konuşan, gelini Fidan ile iyi geçinmeyen biridir. Kızı Dilber 18, oğlu Rıfat 17 yaşındadır. Rıfat artist olmak isterken Dilber'in tek istediği çalışıp kendi parasını kazanmaktır. Başlangıçta kız olduğu için ailesi çalışmasına izin vermez. Daha sonra Dilber ailesini ikna ederek çalışmaya başlar. Dilber'in patronu Şevket'in karısı ara sıra iş yerine gelerek kızları süzer. Dilber çok güzel olduğu için ondan hoşlanmaz ve eşinden Dilber'i işten çıkarmasını

Ek 1'in devamı

ister. Dilber bunları duyunca çok üzülür. Şevket onu işten çıkarmayacağını, karısıyla zaten hiç geçinemediklerini, çocuklarının hatırına onunla evli kaldığını söyler. Dilber ilk aylığıyla kendine kıyafet ve makyaj malzemesi alır. Rıfat'a artistlik yarışmasına katılması için para verir.

Arif Onbaşı arkadaşı Hayri ile define aramaya devam eder. Hayri'nin karısı Mübeccel bu boş işten vazgeçmelerini söyler. Onlar dinlemez, geceleri dışarıda gömü aramayı bırakmazlar. Hayri Arif'e gelerek işaretleri çözdüğünü, definenin Tarsus'ta olduğunu söyler. Birlikte Tarsus'a gidip orada bir gece geçirirler. Bir şey bulamadan dönerler.

Diğer çalışanların olmadığı bir gün Şevket Dilber'e karısının onu evden kovduğunu, çok mutsuz olduğunu ve ilk geldiği günden beri ona âşık olduğunu söyler. Dilber de onu sevdiğini söyler. Bir süre kimseye çaktırmadan ilişkilerini sürdürmeye karar veririler. İki ay sonra Dilber hamile olduğunu öğrenir. O gün eve gitmemeye karar verir. Ailesinin yüzüne bakamayacağını söyler. Şevket Dilber'e bir ev tutar. Dilber Şevket'ten karısını boşayıp onunla evlenmesini ister. Fakat Şevket karısının çok inatçı olduğunu, ilişkilerini öğrenirse ısrarla boşanmayacağını söyler. Dilber eve gitmeyince anne ve babası çok endişelenir. Karakola gidince komiser Arif'i azarlar.

Rıfat kardeşinin evden kaçmasını pek umursamaz. Bir çadır tiyatrosunda çalışmaya başlar. Orada çalışan kendinden büyük Kâmuran'a âşık olur. Bir süre sonra Kâmuran Rıfat'a hamile olduğunu, yakında baba olacağını söyler. Rıfat Kâmuran'ı mahalleye götürerek annesi ve ninesi ile tanıştırır. Birkaç gün sonra Rıfat da ortadan kaybolur. Fidan her iki çocuğunu da çok merak eder.

Fidan'ın hiç beklemediği bir anda on beş günlük bebeğiyle Dilber gelir. Annesine karısıyla boşanmadığı için Şevket'le kavga ettiğini ama Şevketin kendisine çok âşık olduğunu, nasıl olsa ayağına gelip yalvaracağını söyler. Fidan kocasına haber vermek için evden çıkar. O evden çıkınca bu kez kucağında bir bebekle Rıfat eve gelir. Onu da Kâmuran terk etmiştir. Fidan ve Arif çocukların ikisinin de eve döndüklerini görünce çok şaşırır. Çocuklar babalarının yüzüne bakamaz. Arif de onlardan yana bakmaz. Önce Dilber'in sonra Rıfat'ın bebeğini kucağını alır. Bir süre bebekleri sever sonra define aramak için evden çıkar.

Ek 1'in devamı

8. İT ADASI

Mehdi anne babası ve yedi kardeşiyle birlikte bir köyde yaşamaktadır. Sekiz yaşından beri camiye gidip din eğitimi alan Mehdi başka hiçbir şeyle uğraşmamıştır. Tarım ve hayvancılıkla ilgili hiçbir şey bilmez. Bir gün köylerine Molla olduğunu söyleyen biri gelir. Köylüler onu ağırlamak için birbiriyle yarışır. Molla Mehdi'nin evinde kalır. Tüm erkeklere caminin önündeki taşın Turisina Dağı'ndaki kutsal taşlardan biri olduğunu, yedi gün boyunca bu taşın etrafında namaz kılarlarsa tüm günahlarının affedileceğini söyler. Molla, erkekleri bu şekilde oyalayarak kadınların bazıları ile birlikte olur. Yedi gün dolunca Molla köyden ayrılır. İki gün sonra köye iki jandarma gelir. Köylülere molla sandıkları o kişinin aslında hırsızın, namussuzun biri olduğunu söyler. Fakat Mehdi hariç kimse onun hırsız olduğunu inanmaz.

Küçük yaşlardan itibaren köydeki insanları gözlemleyen Mehdi köylerine gelen sahte mollaların ve milletvekili Behlül'ün yalanlarına köylülerin kolaylıkla inanmasını şaşkınlıkla karşılar. Kardeşi İsa evlenince Mehdi, onun mutluluğunu görüp evlenmeye karar verir. Kız görmek için köyün değirmenine gider. Orada Nemciye ile karşılaşır. Kocasını Necmiye'yi kendi memleketinden kaçırap köye getirir. Birkaç yıl sonra onu yüz üstü bırakıp köyden ayrılır. Nemciye başta namusuyla geçinmeye çalışsa da zamanla kötü yola düşer. Mehdi ve Nemciye değirmende karşılaştıkları andan itibaren ilişki yaşamaya başlar. Mehdi onunla evlenmeyi düşünür. Ailesi Necmiye'yi kabul etmeyeceği için birlikte kaçmaya karar verirler. Birkaç gün yürüdükten sonra Adana'ya varırlar. Herkesin iç içe yaşadığı bir evde bir oda tutarlar. Adana'ya geleli iki ay olmasına rağmen Mehdi iş bulamaz. Hırsızlık yapıp yiyecek bir şeyler alır. Eve gelince Necmiye'nin yemek pişirdiğini görür. Ona malzemeleri nereden bulduğunu sorar. Nemciye zengin birinin çamaşırlarını yıkadığını söyler. Mehdi bu duruma çok sinirlenir. Necmiye'yi de alıp Adana'dan gitmek ister. Necmiye bunu kabul etmez.

Mehdi bir gün Adana sokaklarında dolaşırken derenin ortasında bir ada fark eder. Yüzerek adaya çıkar. Orada kendilerini padişah ve vezir sanan iki kişi ile karşılaşır. Adları Haşim ve Zakir olan bu kişiler Mehdiye içmesi için bir şeyler verir. Mehdi de hayal görmeye başlar. Sabah olunca mahalleye döner. Komşusu Gülizar'a Necmiye'nin nerde olduğunu sorar. Gülizar Necmiye'nin çamaşıra değil zengin adamlara gittiğini, kendisinin

Ek 1'in devamı

de öyle geçindiğini söyler. Mehdi duyduklarından çok bunılır. Tekrar adaya gider. Yine o iki kişi ile karşılaşır. Mehdi onlardan içtiği şeyin esrar olduğunu, adanın ismini de İt Adası koyduklarını öğrenir. Birlikte esrar içip kafayı bulurlar. Aradan birkaç gün geçtikten sonra Mehdi Necmiye'yi görmek için mahalleye gider. Ona sonlarının ne olacağını sorar. Necmiye Mehdi'ye tembellik edip onu aç bıraktığını, artık birlikte olamayacaklarını ve kendi yolunu seçtiğini söyler. Mehdi Necmiye'ye hak verir. Ondan para alarak İt Adası'na gider. Üç arkadaş esrar içmeye devam eder.

Aradan uzun bir süre geçtikten sonra Mehdi Necmiye'yi görmek umuduyla mahalleye gider. Necmiye'nin oradan taşındığını öğrenir. Kış gelip sular yükselince ada sular altında kalır. Mehdi, Haşim ve Zakir barajda kalmaya başlar. Orada da esrar içmeye devam ederler. Esrar çektikleri bir gün gözlerini açtıklarında kendilerini nezarete bulurlar. Polisten bir temiz dayak yedikten sonra mahkemeye çıkarılırlar. Haşim beş sene, Zakir üç sene, Mehdi altı ay cezaya çarptırılır.

Mehdi hapisten çıkınca mahalleye gider. Ev sahiplerinden Necmiye ve Gülizar'ın basıldıklarını ve geneleve düştüklerini öğrenir. Onu görmeye gider. Necmiye onu tanımamış gibi davranır. Mehdi şaşkınlıkla oradan ayrılır. Sokakta dolaşırken arkasından bir kadın seslenir. Bu kadını Necmiye göndermiştir. Kadın bir avuç kâğıt parayı Mehdiye uzatır. Necmiye'nin Mehdi'den köye dönmesini istediğini söyler. Mehdi parayı yere fırlatarak, sokaklarda dolaşmaya devam eder.

9. HALO DAYI VE İKİ ÖKÜZ

Mescitli Köyü'nde yaşayan Halo Dayı'nın en büyük isteği iki öküz alabilmektir. Başlangıçta askerdeki oğlu İdris'in dönmesini, onun İstanbul'a giderek para kazanmasını ister. Fakat İdris askerden gelince yavuklusu Mihrican'la evlenmek ister. Bunun üzerine Halo Dayı İstanbul'a gitmeye karar verir. Onun bu kararını duyan Dingil Zako, Dik Yusuf, Şişko Bedo ve diğer köylüler onunla dalga geçer. Yaşlı olduğunu, asla öküz parası biriktiremeyeceğini söyler. Bunun üzerine daha çok hırslanan Halo Dayı İstanbul yollarına düşer. İdris'in gönlü babasını tek başına göndermeye razı olmaz. O da babasıyla birlikte gitmeye karar verir. Önce kasabaya inen baba oğul oradan bir kamyon biner. Kamyoncu onları Sirkeci'de bırakır. Yol boyunca karşılaştıkları insanlar Halo Dayı'nın çalışabileceğine inanmaz. O ise bir an önce iş bulup para biriktirmeye başlamak ister.

Ek 1'in devamı

Baba oğul İstanbul'un kalabalık sokaklarında dolaşmaya başlar. Birini durdurup nerde inşaat işi bulabileceklerini sorarlar. Herkes Halo Dayı'ya İdris'e iş vereceklerini ama kendisinin iş bulmasının zor olduğunu söyler. Birilerinin yardımıyla bir inşaat bulurlar. Başlangıçta inşaat çavuşu Halo'yu işe almak istemez. Ama o inatla kazmaya sarılır. İşçilerin engellemelerine aldırmaz etmeden toprağı kazmaya devam eder. Sonunda inşaat çavuşu Sarıbyık, Halo'yu ve oğlu İdris'i işe alır. Ayrıca onları kalmaları için yarım kalan bir inşaatın bodrum katına götürür. Fakat Sarıbyık hem onlara diğer işçilerden daha az yevmiye verir hem de bedava olmasına rağmen kalacak yer için onlardan para alır. Halo Dayı ve İdris çimento torbalarının üzerinde yatarak ve yemeklerinden kısarak para biriktirmeye başlar. Başlangıçta okuma yazma bilmeyen baba oğul İstanbul'da çok zorlanır. İnsanların giyim kuşamları, davranışları, arabalar, binalar onları çok şaşırtır.

Halo iki öküz için İdris ise yavuklusuyla evlenmek için para biriktirir. Halo Dayı'nın çalışkanlığı inşaat sahibinin de dikkatini çeker. Bir gün beton dökmek için ustalar gelir. Karadenizli usta Halo Dayı'yı görünce çok şaşıır. İşçilerden biri ile Halo Dayı'nın büyük bir taşı kaldıramayacağı hususunda iddiaya girer. İddiayı işçi kazanır. Halo Dayı taşı burun hizasına kadar kaldırmayı başarır. O esnada patron gelir. Karadenizli usta, Recai Bey'e Halo Dayı'ya ne kadar ücret ödediğini sorar. Recai Bey iki yüz lira verdiğini ve dayıdan çok memnun olduğunu söyler. Halo Dayı Sarıbyık'ın onları kandırdığını öğrenince çok sinirlenir. Sarıbyık'ın üzerine yürüyerek ondan hakkını alır. Bir müddet sonra patron Halo Dayı'yı inşaat çavuşu yapar ve inşaatın yanındaki kulübede kalabileceklerini söyler. Halo Dayı inşaat kendininmiş gibi canla başla işine sarılır.

Bir gün İdris asker arkadaşı Murtaza ile karşılaşır. Ona köydeki yavuklusunu unuttuğunu, İstanbullu bir kızla evlenmek istediğini söyler. Murtaza iki çocuklu dul bir baldızı olduğunu eğer isterse onunla tanıştırabileceğini söyler. İdris bir hafta sonra Seher'le tanışır ve onunla evlenmeye karar verir. İdris evlenmek isteğini söyleyince Halo Dayı onun köydeki yavuklusunu kastettiğini sanır. İstanbullu bir kadınla evlenmek istediğini söyleyince Halo Dayı karşı çıkar. Murtaza ile görüşmesini yasaklar. Ama İdris babasını dinlemez. Hamama gittikleri bir gün İdris kendi para çıkını alarak kaçır ve gidip Seher'le evlenir. Halo oğlunu arar ama bulamaz. Aradan birkaç ay geçtikten sonra İdris inşaatı gelir. Parasızlık yüzünden Seher'in onu evden kovduğunu söyler. Baba oğul Murtaza'nın yanına gider. Halo Seher'in dul ve iki çocuklu olduğunu öğrenince daha çok sinirlenir.

Ek 1'in devamı

Oğlunu alıp inşaata dđner. İdris babasının canla başla çalışarak biriktirdiği parayı alarak Seher'e gđtđrđr. Halo Dayı bir de inşaat bitip işsiz kalınca hastalanır. İyileşmesi birkaç ayı bulur. İyileşince yeni bir iş bulur. Bir gđn iş dđnüşđ avluda İdris ile karşılaşır. İdris beraberinde annesini, ablası Zehra ve çocuklarını da getirmiştir. Halo Dayı ailesi geldikten sonra eski inancına ve gđcüne kavuşur, ailesi için bir ev tutar. Zamanla tekrar para biriktirmeye başlar. Zehra babasına yđk olmamak için işe girer. Uygun biri çıkınca evlenir.

Halo Dayı tđm zorlukları aşarak iki öküz parası biriktirmeyi başarır. İdris ve Zehra'yı İstanbul'da bırakan Halo Dayı ve eşi köylerine doğru yola çıkar. Kasabadan iki öküz alan Halo Dayı büyük bir zafer kazanmış edasıyla köye girer.

10. İÇİMDE ÇİÇEKLER AÇINCA

Annesi ve babası bankacı olan Sevda ailenin tek çocuğudur. Onuncu sınıf öğrencisi olan Sevda derslerinde başarılı, öğretmenleri tarafından sevilen bir kızıdır. Bir gđn sınıflarına Atilla adında yeni bir öğrenci gelir. Zamanla Sevda ve Atilla birbirine âşık olur. Okul dışında buluşur, birlikte vakit geçirirler. Sevda Atilla'yı doğum gđnüne çağırmak için annesi Melda'dan izin ister. Fakat kızının Atilla'ya âşık olduğunu anlayan Melda buna izin vermez. Sevda ağlayarak doğum gđnü istemediğini sđyler. Bu esnada babası kurs için il dışındadır. Annesi Sevda'nın bu tepkisi üzerine eşini arayarak eve gelmesini ister. Anne ve babası derslerini engelleyeceği korkusuyla Sevda'nın Atilla ile gđrüşmesini istemez.

Sevda anne ve babasını dinlemez. Bir gđn okuldan kaçıp Atilla ile İzmir sokaklarında dolaşır. Birbirlerinden vazgememeye sđz verirler. On gđn sonra Melda okula gider. Okul mđdđrünü bu tđr ilişkileri önlemedikleri için azarlar. Sevda'nın okula gelmediğini öğrenen Melda daha çok sinirlenir. Olanları eşine anlatır. Okul ıkışı Sevda'nın babası Atilla'nın karşısına çıkıp bir daha kızıyla gđrüşmemesini ister. Birkaç gđn sonra onları sahilde birlikte otururken yakalar. Atilla'nın yakasına yapışır. Yaşananlar yüzünden Sevda bayılır.

Anne ve babasının tđm engellemelerine rağmen Sevda Atilla ile gđrüşmeye devam eder. Atilla Sevda'yı ailesi ile taņıřtırır. Sevda'nın ailesinin aksine Atilla'nın ailesi bu ilişkiyi anlayışla karşılar. Başka bir gđn Sevda eniştesine yakalanır. Eniştesi hemen Sevda'nın babasına haber verir. Babası sđzünü dinlemediği için kızına çok sinirlenir. Gerekirse annesine ve Sevda'ya rapor alacağını ve Sevda'nın evden çıkmasına izin

Ek 1'in devamı

vermeyeceğini söyler. Ertesi gün Sevda Atilla'nın yanına gider. Birlikte bir gümüşçüye gidip kendilerine yüzük alırlar. Ne olursa olsun ayrılmamaya ve zorluklara birlikte göğüs germeye karar verirler.

11. ZIKKIMIN KÖKÜ

Muzaffer anne, baba ve abisi Sefa ile Adana'nın fakir bir mahallesinde yaşar. Babası seyyar satıcılık yaparak evi geçindirmeye çalışır. Zor şartlar içinde yaşadıkları için Muzaffer ve Sefa da küçük yaşlardan beri çalışarak babalarına yardımcı olur. Muzaffer okula gitmeyi çok sever. Ayakkabı alacak paraları olmadığı için babasının yaptığı tahta ayakkabı ile okula gider. Fakirliği yüzünden arkadaşları onunla alay eder. Bir gün manavdan kavun çalar. Mahalleli onu yakalayıp polise teslim eder. Karakolda bayılıncaya kadar dayak yer.

Muzaffer sokaklarda akide şekeri, sinemada gazoz satar. Okul masraflarını karşılamak için yaz tatillerini çalışarak geçirir. Tüm zorluklara rağmen Muzaffer ve ailesi hayata umutla bakar. Bir bayram sabahı Muzaffer'in annesi hastalanır. Muzaffer ve abisi hastaneye annelerini görmeye gider. Bekçi onları içeri almazken zengin bir kadının oğluyula hastaneye girmesine göz yumar. Buna çok kızan Muzaffer bir yolunu bulup hastaneye girer. Annesinin iyi olduğunu görünce çok sevinir.

Babası vestiyerlik yaptığı yerden kovulunca tüm aile zor zamanlar geçirir. Seyhan Nehri'nin taşmasıyla evleri yıkılır. Başka bir mahallede yeni bir ev yapmaya karar verirler. Bütün aile işbirliği yaparak kısa sürede yeni bir ev yapar. Bu sırada Muzaffer babası ile sokaklarda sebze satar. Bir süre sonra Muzaffer ile komşu kızı Raziye arasında arkadaşlık başlar. Muzaffer ona okuduğu kitapları hediye eder. Raziye zamanı gelince babası ile Çukurova'ya pamuk toplamaya gider. Raziye'yi çok özleyen Muzaffer de pamuk toplamaya gider. Bir buçuk ay Raziye ile yan yana pamuk toplar. Adana dönüşü Raziye'nin babası Cevat Muzaffer'i yanına çağırıp kızıyla evlenip evlenmeyeceğini söyler. Muzaffer onunla evlenmek istediğini fakat okulu olduğu için şimdi evlenemeyeceğini söyler. Bunun üzerine Cevat Muzaffer'e kızıyla görüşmesini yasaklar. Bir müddet sonra Raziye'yi istemediği birisiyle evlendirir. Bu duruma çok üzülen Muzaffer bir de babası hastalanınca okulu bırakmaya karar verir. Müdür derslerinin iyi olduğunu, okulu bırakmak yerine gece işi bulmasını öğütler. Bunun üzerine Muzaffer bir fırında çalışmaya başlar. Bir taraftan çalışırken diğer taraftan okur.

Ek 1'in devamı

Muzaffer bir gün iş çıkışı karşısında Raziye'yi bulur. Raziye evlenmesine rağmen onu unutamadığını söyler. İlişki yaşamaya başlarlar. Raziye'nin kocası durumu anlayınca onu Mardin'e götürür. Muzaffer'in üzüntüsü bir ay sürer. Yaşam kavgası onu çalışmaya iter. Okula bir yıl ara verir. Muavinlik yapar, portakal satar. Mardinli bir hamalla karşılaşır. Ondan Raziye ve kocasının İstanbul'a gittiğini öğrenir. Muzaffer İstanbul'a gitmek üzere trene biner.

12. İLYAS EFENDİ

İlyas askerde iken babasını kaybeder. Asker dönüşü babası gibi nüfus memuru olmaya karar verir. Bunun için eski bir tanıdık olan Kerim Efendi'den yardım ister. Kerim Efendi İlyas'ı bir gece misafir eder. Ertesi gün bir dostuyla konuşarak İlyas'a memurluk ayarlar. On gün sonra İlyas işe başlar. Çalışkanlığıyla bir anda herkesin dikkatini çeker. Daireye en erken İlyas gelir. Parası olmadığı için öğle yemeğine gidemeyen İlyas, bu vakitlerde bile çalışır. İlyas çalışkanlığının yanında son derece de saygılı birisidir. Babasının öğütlerini tutan İlyas amirlerine saygıda kusur etmez. Bu tavrı yüzünden diğer hademeler ve memurlar onunla dalga geçer. Dairedekiler onun fazla çalışmasını istemez. Böyle çalışırsa müdür olacağını ve kendilerine çay bile içtirmeyeceğini düşünürler. Memurlar Derhi ve Yakup, başkâtip Süleyman İlyas'a bu kadar çalışmaması gerektiğini, yorulunca hata yapacağını ve düzgün çalışamayacağını söyler.

Aradan beş yıl geçer. Bu beş yılda İlyas çok değişir. Başlangıçta idealist bir memur olan İlyas zamanla geçim derdine düşer. Devletin kendisine verdiği maaşla kırk kanaat geçinir. Dairede her şey sıradan işleyişine devam ederken Remziye adında yeni bir kâtime gelir. Diğer kâtipler Remziye'nin etrafında pervane olur. Remziye zengin bir ailenin kızı olmasına rağmen boş durmayı sevmediği için çalıştığını söyler. Bir süre sonra İlyas Remziye'ye âşık olur. Ona duygularını açıklayan bir mektup yazar. Remziye birbirlerine uygun olmadığını söyleyerek onu reddeder. Daha sonra kimseyle vedalaşmadan işten ayrılır. İlyas Remziye'yi unutmak için kendine uygun bir kız bakmaya başlar. Bir iki kız beğenir. Fakat kimi memur maaşını az bulur, kimi İlyas'ı beğenmez.

Bir ara İlyas hastalanır. İki gün evde hasta yatar. Onu, merak edip evine gelen Yakup bulur. Araba çağırarak pahalı olduğu için karakola gidip cankurtaran çağırır. Cankurtaran lastiği patladığı için geç gelir. İlyas'ı aldıktan sonra tekrar lastiği patlar. İlyas'ı bir arabaya bindirip hastaneye yetiştirirler. İlyas iki hafta hastanede yatar. Orada

Ek 1'in devamı

Kamil ile tanışır. Kamil'in iki kızı vardır. Karısı ve büyük kızı Hatice fabrikada çalışır. İlyas Hatice'yi beğenir. Hastaneden çıktıktan sonra Kamil'den Hatice'yi ister. Kısa bir süre sonra evlenirler. İkiz çocukları dünyaya gelir. Ardından bir kızı bir oğlu daha olur. Çocukların doğumunun ardından İlyas evi geçindirmekte zorlanır. Bir gün kayınpederi bir bankta ölü bulunur. Kaynanası ve baldızı da onlarla yaşamaya başlar. Bu kadar boğaza bakmaktan İlyas Efendi iyice çöker. Hatice palto almak ister ama çocuklar hastalanınca paltonun parası onlar için harcanır. Hatice beşinci çocuğa hamile kalır. Paraları olmadığı için çocuğu aldırılmazlar. Hatice çocuğu düşürmek için kendini merdivenlerden atar. Bebeği düşüremediği gibi kolu çıkar. Beşinci çocuk onlara uğurlu gelir. Baldızına kısmet çıkar. Lokantada çalışan biriyle evlenir. Kaynanası da onlarla yaşamaya başlar. Fakat bu uzun sürmez. Çünkü yeni damat lokantada çıkan bir kavgada ölür. İlyas Efendi tekrar baldızına ve kaynanasına bakmak zorunda kalır.

Birkaç yıl sonra başkâtip Süleyman başka bir şehre müdür olarak atanır. Yakup yeni başkâtip olur. İlyas'ın oğulları ilkokulu zar zor bitirir. Biri lokantada diğeri bir marangozun yanında çalışmaya başlar. Günler ilerledikçe İlyas'ın ağrıları artar. Hastaneye yatar. Doktorlar malulen emekli olmasına karar verir. Hastaneden çıktıktan yirmi gün sonra İlyas Efendi ölür.

ÖZGEÇMİŞ

Kumbasar 1987 yılında Trabzon'un Sürmene ilçesinde doğdu. İlköğrenimini (1992-2000) Sürmene Ayşe Kıralli İlköğretim Okulu'nda, orta öğrenimini (2000-2004) Sürmene Hasan Sadri Yetmişbir Anadolu Lisesi'nde tamamladı. 2004-2008 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü'nde öğrenim gördü. Yüksek lisans öğrenimini (2009-2011) de Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe eğitimi Ana Bilim Dalı'nda tamamladı. Kumbasar iyi derecede İngilizce bilmektedir.